

RÁSKAY PÁL ▲ SZABÓ ZOLTÁN

A KŐSZEGI „HUNYADI MÁTYÁS" KATONAISKOLA TÖRTÉNETE

1856-1918-1945

RÁSKAY PÁL
SZABÓ ZOLTÁN

A KŐSZEGI "HUNYADI MÁTYÁS" KATONAISKOLA TÖRTÉNETE

1856-1918-1945

KIADJA
A HM HADTÖRTÉNETI INTÉZET ÉS MÚZEUM
1995

Az I. és II. részt írta:
Ráskay Pál

A III., IV. és V. részt írta:
Szabó Zoltán

Lektorálta:
Pethő Tibor

Szaktanácsadó:
Éder Miklós

Fedélterv:
Hadnagy Róbert

ISBN 963 7097 05 8

Felelős kiadó: dr.Korsós László
HM Hadtörténeti Intézet és Múzeum

Készült a kőszegi Általános Iskola és Diákotthon nyomdájában:
R/7/400/1995. 21,37 B/5-ös ív.

ELŐSZÓ

A trianoni Magyarország területén valaha volt katonai nevelő- és képzőintézetek között a kőszegi volt a legrégebbi. Működése csaknem egy évszázadot ível át.[1]

Történetének Habsburg korszakát 1856-1918 között az iskola volt tanára, dr.Hidvéghy Sándor írta meg. A könyv 1937-ben jelent meg, és az ország legtöbb könyvtárában hozzáférhető.

A szerzőkben, akik maguk is az intézet növendékei voltak, felmerült a gondolat, hogy úgy tudnának legméltóbban tisztelegni volt iskolájuk szelleme és emléke előtt, ha megírják történetének utolsó, Hunyadi Mátyás nevével fémjelzett korszakát is.

Így született meg ez a könyv, melyet több mint négy év adatgyűjtés, forráskutatás és elemző munka előzött meg.

Több nehézség és probléma merült fel.

Elsőként rögtön: milyen néven szerepeljen az intézet a könyv címében, mivel évszázados története során 12 hivatalos neve volt. Végül a szerzők úgy döntöttek, hogy egy 13-ik, soha nem volt megnevezést választanak, mely gyűjtőnévként kifejezi az intézet jellegét és feltünteti névadójának és példaképének, Hunyadi Mátyásnak a nevét is.

A szerzők legfőbb törekvése az volt, hogy valamennyi téma és adat dokumentálható legyen. Ez azonban nem mindig sikerült. Az 1918-1922 közötti, majd az 1939 utáni korszakról kevés hiteles adat maradt fenn, főleg ami a neveket és a létszámot illeti. Ennek két oka volt: az év végi értesítőket (évkönyveket) csak 1922-1939 között adták ki, és a háború végén a kőszegi intézet itthon maradt irattára megsemmisült, a nyugatra vitt teljesebb anyag pedig vagy ugyancsak elpusztult, vagy lappang valahol. Ahol nem volt a szerzők birtokában megbízható forrásanyag, a szövegben jelezték ezt.

A tények mögött azonban összefüggések, rejtett búvópatakokon át táplált háttér és környezeti hatások, fontosabb és kevésbé jelentős mozzanatok húzódnak meg. A szerzők tisztában vannak azzal, hogy a végkövetkeztetések levonásában, bármennyire is tényeken alapulnak, benne lehet egyéni elfogultságuk árnyalatnyi látszata is.

A korszak időbeosztásánál a szerzők igyekeztek követni a tudományos hadtörténetírás gyakorlatát és alkalmazott rendjét. A kőszegi iskola életében bekövetkezett átszervezések, oktatási és nevelési változások ugyanis mind vetületei és következményei voltak az egész országra érvényes rejtésnek, a konszolidációnak, a kezdeti óvatos, majd fokozott hadseregfejlesztésnek, a területszerzéseknek, a háborúnak és a művelődéspolitikának. Az egyes időszakok tagolásában nem a naptári, hanem a tanév volt a meghatározó. Ezért egy korszak utolsó éve egyben a következőnek kezdő éve.

A könyv szerkezeti felépítésében öt részre tagozódik. Az I. rész időrendben pörgeti végig az iskola történetét, kerülve a zsúfoltságot és a túlzott részletezést.

A II. rész arra keresi a választ, miért volt a kőszegi Hunyadi intézet olyan, amilyen? Miben mutatkozott meg sajátos arculata, csak rá jellemző egyénisége, értékrendje, szellemisége? Mélyebben kíván behatolni az egyéni karaktert leginkább meghatározó három terület világába: a nevelésbe, az oktatásba és az önképzésbe. A III. rész az intézet belső rendjébe, működésébe, szolgáltatásaiba ad betekintést és ismerteti az iskola létesítményeit. A IV. részben a könyv tisztelegni kíván a Hunyadi intézet hőseinek és mártírjainak emléke előtt. Az V. rész az intézetre vonatkozó érdekesebb adatokat közli, a lehető teljes, betűrendbe szedett nevelői és növendéki névsorral. A könyv korlátozott terjedelme miatt, osztályokra bontott névsorok közreadására nem volt mód.

Az olvasó találkozni fog a "cőger" és a "cőgerej" fogalmakkal. Ezek eredete a monarchiába nyúlik vissza. A növendék neve ugyanis németül Zögling és a magyar nyelv ebből alkotott két kifejezést. A katonanövendéket országszerte cőgernek, az intézetet pedig cőgerejnek nevezték, maguk a növendékek is.

Kiknek szól ez a könyv? Mi volt a szerzők szándéka?

Célkitűzésük a tudományos igényesség és a tényszerűség volt, műfajilag a könyv a monográfiához áll a legközelebb. Ezért a szerzők kerülték az élménybeszámoló és általában a hangulati próza jellegét.

A várható olvasótábort tekintve, célkitűzésük háromszólamú volt. Szólni kívántak először a kőszegi iskola volt növendékeihez, akik a könyv fejezeteiben felidézhetik a múltat és emlékeiket. A jelen számára a könyv lehető tárgyilagos képet akart adni a kőszegi volt katonaiskoláról. Az elmúlt közel ötven év ugyanis szándékosan elfogult, igazságtalanul eltorzított, negatív képet festett, nemcsak a kőszegi, hanem a többi, hasonló rendeltetésű iskolákról is. Végül a monográfia üzenni kíván a jövő nemzedékeinek is, elsősorban a magyar honvédség neveléssel és oktatással foglalkozó szakembereinek és általában a neveléstudománynak és a szaktörténetírásnak. A kérdés kutatói számára a könyv talán forrásműként is segítségül szolgálhat.

A könyv létrejöttében meghatározó támogatást nyújtott a Hadtörténeti Intézet és Múzeum. Nemcsak mint kutatási műhely, teljes könyvtári, levéltári és fényképanyagával, hanem vezetőinek és szakembereinek egyéni segítségével is.

Ezen az alapvető segítségen kívül mások is hozzájárultak, egyéni kutatásukkal és közreműködésükkel a könyv kialakításához és megvalósulásához. Közülük név szerint is kiemeljük Rithnovszky János és Tirts Tibor volt növendékek segítségét. A könyv nem születhetett volna meg, a még élő, volt kőszegi növendékekből alakult "Hunyadi Baráti Kör" előlegezett bizalma és anyagi támogatása nélkül.

A szerzők köszönetüket nyilvánítják valamennyiüknek.

Lectori salutem!

Köszöntjük a Tisztelt Olvasót!

A SZERZŐK

I. RÉSZ

AZ INTÉZET TÖRTÉNETE

I. fejezet
A MONARCHIA ÖRÖKSÉGE
(1856 - 1918)

A kőszegi katonaiskola történetét 1856-tól számítjuk, amikor az intézet épülete elkészült és a tényleges oktatás és képzés megindult. Valóságos születésnapja azonban 1853. október 12. Ekkor rakta le az intézet alapkövét a rosszemlékű Jellasics táborszernagy, aki ezt az ünnepséget összekapcsolta az 1848. október 12-én Kőszegen felkoncolt horvát granicsárok síremlékének felavatásával. Avatóbeszédében magyar fordításban az alábbiakat mondta: "Az alapítandó intézetből egykor kikerülők tudásban múljanak felül bennünket, hűségben és kötelességteljesítésben pedig legyenek legalábbis hozzánk hasonlóak!"

A Bach-korszak legsötétebb napjaiban e szavakkal indult útjára a kőszegi katonaiskola csaknem százéves története.

Kőszeg. Katonai alreáliskola — Militär-Unterrealschule.

E történet Habsburg-korabeli első korszakát 1918-ig részletes monográfiában az intézet egykori kiváló tanára, **Hidvéghy Sándor** írta meg és adta ki 1937-ben. Könyvünk teljessége megkívánja, hogy iskolánknak erről a korszakáról is beszámoljunk röviden és tömörítve. A részletes leírás a Hidvéghy könyvben olvasható.

Alapítás. A Habsburg birodalom mindig akkor nyúlt a katonai oktatás és nevelés megújításához, amikor a birodalmat megrázkódtatás érte. Ennek számított a magyar szabadságharc, a prágai és az olaszországi forradalom is. Ismét időszerűvé vált tehát, hogy a tiszti és altiszti képzés rendszerét új alapokra helyezzék.

A császári legfelsőbb elhatározást (1852. február 12.) a reform kidolgozása és megvalósítása követte. Tervét báró Scudier ezredes (később táborszernagy) dolgozta ki. A katonai utánpótlás képzése eddig az ezrednevelőházakban (Regiments-Erziehungshaus) történt, és ez elavultnak bizonyult. A Scudier reform értelmében 12 alsó és 12 felső nevelőintézet, 4 hadapródiskola és 4 katonai aka-

démia felállítását határozták el. Ez volt az alapkiképzés hálózata. A magasabb kiképzést a Katonai Tanárképzőintézet (Militär-Lehranstalt), a katonai Lovaglóintézet, magasabb tüzérségi és műszaki tanfolyamok és a hadiiskola látták el.

Kőszegen felső nevelőintézetet létesítettek (k.k.Mil.Ober-Erziehungshaus). A város a felkérésre húsz hold területet ajánlott fel a Gyöngyös partján az iskola céljára.

A építkezést Pollini Frigyes mérnök, törzskari százados (később altábornagy) irányította. A hatalmas és díszes épület (mely ma is áll) 1856-ban készült el. A főépület mögött gyakorló-, sport- és játszópályákat létesítettek. A Gyöngyös patak melletti főbejáratnál szerény, fából készült kapuslakás emelkedett.

1. 1856-1874. Cs.kir. kat. Felső Nevelőintézet C.k.Mil. Ober-Erziehungshaus) **és Gyakorlati Tanfolyam** (Praktischer Curs) **Kőszegen.** 1856. július 1-én vonult be az iskolába az addig ideiglenesen Pozsonyban elhelyezett katonai felső nevelőintézet állománya. A nyári szünet után az első tanév szeptember 15-én kezdődött. Az első parancsnok **Sutter von Adelstreu János százados** (később ezredes) volt, aki 10 évig állt az intézet élén (1856-1866).

A felső nevelőintézetek feladata tulajdonképpen altisztképzés volt. A fiúk az alsó nevelőintézetekből 12 éves korukban léptek át ezekbe a felső intézetekbe. A képzés négy évig tartott. A súlypontot az elméleti oktatásra (9-10 hónap), a jellemnevelésre, a testedzésre és a katonai alapképzésre helyezték. Fontos volt az intézmény jóléti jellege is. A növendékállomány zömét horvát és dalmát granicsár (határőr) ivadékok, kevés német és lengyel, 1-2 magyar tette ki.

Az iskola elvégzése után, a 15-16 éves növendékek a csapatok oktatószázadaihoz kerültek, ahol altiszti, a legkiválóbbak pedig két év után tiszti rendfokozatot (II.oszt.hadnagy) is elérhettek.

Ennek az első tíz évnek a legfontosabb eseménye a császár 1857-i látogatása volt. Az új intézet teljesítményéről magas elismerését fejezte ki.

A kőszegi iskola tehát lényegében altisztképző intézmény volt ekkor, és csak áttételesen beszélhetünk a tisztté válás lehetőségéről. A magasabb képzettségű és műveltségű tiszteket a bécsújhelyi Mária Terézia Katonai Akadémián képezték ki.

Az 1866-i hadjárat alatt az intézet átmenetileg szünetelt, a növendékeket szabadságolták, majd ideiglenesen Bécsújhelyen kaptak szállást. Magában az intézetben katonai kórház működött. A háborúban már sok, Kőszegen tanult növendék is harcolt.

A königgrätzi csatavesztés után, 1866-ban megszüntetik a már említett oktatószázadokat, helyettük a továbbképzést a nevelőintézetek mellett felállított Gyakorlati Tanfolyamokon (Praktischer Curs) végezték, de a lényeg maradt a régi: az altisztképzés, nagyobb távlatokban a tisztté válás reményével és lehetőségével. A Gyakorlati Iskolába, mely két éves volt, főként a Felső Nevelőintézet IV. éves hallgatói kerültek be. Főleg gyakorlati képzést adott, kevesebb súlyt helyeztek az elméleti oktatásra. A kilépő növendékek felavatása minden év szeptember 1-én történt. A tanítást, még az elméleti tárgyakét is, részben altisztek végezték.

Nehogy a létszám átlépje az állomány lehetőségeit és határait, a Gyakorlati Tanfolyam létesítésével egyidejűleg megszüntették előbb a Felső Nevelőintézet I., majd a következő évben a II. évfolyamát is. 1868-1874 között tehát az iskola a következőképpen tagozódott: a Felső Nevelőintézetek III. és IV. és a Gyakorlati Tanfolyam I. és II. évfolyamára. Felvétel ezért csak a Felső Nevelőintézet III. évfolyamába történt, a korhatár a betöltött tizenharmadik év volt.

2. 1874-1918. Katonai Alreáliskola (Militär-Unterrealschule) **Kőszegen.**

A Monarchia életében a legnagyobb katonai nevelésügyi reform 1874-ben lépett életbe. Ekkor alakultak ki azok a katonai iskolatípusok, melyek kisebb-nagyobb változásokkal ugyan, de a Habsburg birodalom bukásáig, sőt lényegében a második világháború végéig éltek. Kidolgozója és megvalósítója Wurmb Adolf ezredes (később altábornagy) volt, a hadügyminisztérium tanügyi (hatodik) osztályának vezetője, ezért az a **Wurmb-féle reformok** néven vonult be a katonai képzés történetébe.

A Wurmb-féle reformok főbb vonásaikban a következők voltak:

a. Az intézetek jóléti jellege marad ugyan, de a katonai célok válnak elsődlegessé.

b. Az altisztképzést ezentúl csak a csapatok végzik, a tiszteknek legénységi sorból való tömeges előléptetése megszűnik (csak háború esetén marad meg korlátozott lehetősége).

c. Az új nevelési és képzési rendszer négyféle iskolatípust vezet be:

Katonai alreáliskolák:	4 év.
Katonai főreáliskolák:	3 év.
Hadapródiskolák:	4 év.
Katonai akadémiák:	3 év, (a haditengerészeti akadémián 4 év).

Az alreáliskolákból főreálba csak a kiváló növendékek kerültek be, illetve kis hányaduk a fiumei haditengerészeti akadémiára. A fennmaradó, nagyobb hányadot a hadapródiskolákba tették át, majd annak elvégzése után a hallgatók tiszthelyettesi rendfokozatban a csapatokhoz kerültek ki. A főreáliskolákat végzettek az akadémiák valamelyikén folytathatták tanulmányaikat, és ott avatták őket hadnagyokká, kivéve a haditengerészeti akadémiát, melynek végzett hallgatói mint másodosztályú tengerészhadapródok léptek a haditengerészet szolgálatába.

A kőszegi katonai felső nevelőintézet és gyakorlati tanfolyam a reformok következtében katonai alreáliskolává alakult át. Ezzel új nevet is vett fel: **"K.K. Militär Unterrealschule zu Güns"** (Güns - Kőszeg német neve).

Az iskola létszámát 200 főben állapították meg. Testi alkalmasság esetén a jelentkezők államköltséges, félig díjmentes, alapítványi, vagy fizetéses helyre kerülhettek be.

A felvétel feltételei:

1. a betöltött 10 és még el nem ért 13 életév;
2. az elemi iskola IV. osztályának elvégzése;
3. testi alkalmasság;
4. szellemi alkalmasság (ezt felvételi vizsgán bírálták el).

Lehetséges volt a felvétel magasabb évfolyamba is, különbözeti vizsga letétele után. A fizetéses helyen felvett növendékekért évi 300 Ft ellátási díjat kellett fizetni.

A tananyag megegyezett az osztrák polgári alreáliskolák tantervével.

Az átszervezést nemes **Schuppler József százados** (később c.vőrgy.) hajtotta végre, aki 1866-1875 között volt az iskola parancsnoka.

Az iskola 200 növendékkel (rögtön 4 osztállyal) és 14 tagú tanári karral indult meg 1874/1875-ben. Egészen az első világháborúig e körül mozgott a növendéki és a tanári állomány létszáma.

1897-ig az alreáliskola tantárgyfelosztása a következő volt:

A. Elméleti és grafikus tantárgyak:

1. vallástan, 2. német nyelv, 3. magyar nyelv, 4. cseh nyelv, 5. francia nyelv, 6. földrajz, 7. történelem, 8. természetrajz, 9. természettan, 10. vegytan, 11. számtan és algebra, 12. mértani rajz, 13. szabadkézi rajz, 14. szépírás.

B. Katonai ügyességek és gyakorlatok:

1. gyakorlati képzés, 2. torna, 3. vívás.

C. Különös ismeretek és ügyességek:

1. szolgálati előírások és illemtan, 2. céllövészet, 3. úszás, 4. ének és zene.

Az alreáliskola második parancsnoka (1875-1880) **Iwaninai Iwanski Károly őrnagy** (később ezredes) volt. Működése alatt építették meg a főépület előtti, ma is létező díszes szökőkutat.

A parancsnokságban **Seitz Jaroszláv százados** (alezredes) követte (1880-1888). Parancsnokságához fűződik a nemzetközi hírű, botanikus értékű park kiépítésének kezdete (megalkotója Piers Vilmos, a park atyja, akiről és magáról a parkról külön fejezetben emlékezünk meg), és 1884-től a gazdasági udvar kiépítése. 1883-ban kapott Kőszeg városa vasutat és ez lehetővé tette nagyobb tanulmányi utak megszervezését is. 1884-ben a megáradt Gyöngyös patak nagy károkat okozott az intézeti parkban.

A nagybeteg Seitz alezredest a parancsnoki székben az első alreáliskolai parancsnok öccse, **nemes Schuppler Henrik százados** (ezredes) követte (1888-1900). Kiváló pedagógus és matematikus volt, de hosszú parancsnokságának több más nevezetessége is van. Ő tette az intézetet a kőszegi társas élet központjává azzal, hogy megnyitotta a parkot a város közönsége előtt, ahol alkalmanként fényes ünnepségeket, összejöveteleket és mulatságokat rendezett. Tovább folyt a park kiépítése Piers Vilmos közreműködésével. Belső teniszpályák és két filagória épült. 1889-ben az eddigi k.k. (cs.kir.) közé beiktatják az "und" ("és") szót, ettől kezdve az iskola hivatalos neve: **"K.u.K. Militär-Unterrealschule zu Güns".**

1892-ben rendelet írja elő a magyar nyelv (mint államnyelv) kötelező tanítását és egyidejűleg megszüntette a szláv nyelvek oktatását.

E korszak legnevezetesebb eseménye az 1893. szeptemberi kőszegi hadgyakorlat volt, amikor is Ferenc József osztrák, Vilmos német császár és még néhány fejedelmi nagyság és számos méltóság látogatta meg az intézetet, sőt a főhadiszállás és a két uralkodó lakosztálya magában az intézeti főépületben volt. (A Hídvéghy könyv az ünnepségekről külön cikkben számol be).

A magasszintű látogatás alkalmat adott az intézet további fejlesztésére. A két, korábban fából készült északi és déli oldalkaput díszes és ízléses vaskapukra cserélik ki. A főépület mögött földszintes téglaépületet emelnek a konyha részére. Ez később is megmarad, műhelyeket és legénységi szállásokat telepítenek ide.

1896-ban az intézet is megünnepelte Magyarország fennállásának ezeréves jubileumát.

Schuppler Henrik a leghosszabb ideig volt a reáliskola parancsnoka és egyike volt a legkiválóbbaknak. Kőszeg szelleme őt is megérintette. 1897. decemberében felvette a magyar állampolgárságot.

A következő parancsnok, **lovag Hornaui Gerbert Károly őrnagy** (alezredes) (1900-1905) képviselte a szigorú fegyelmet megkövetelő, rideg, de egyenes gondolkodású és a gorombaságig őszinte vezető típusát. Sok praktikus átalakítást hajtott végre az épületen belül. A folyosókat feldíszítette szobrokkal és történelmi képekkel, továbbfejlesztette a parkot. 1903-ban a hadügyminiszter rendelete előírta Güns helyett a magyar Kőszeg név használatát, így a katonai alreáliskola hivatalos neve: **"K.u.K. Militär-Unterrealschule zu Kőszeg"** lett. 1904-ben az *Egykori Kőszegi Növendékek Bajtársi Egyesülete* (Kameradschaftliche Vereinigung Ehemaliger Günser Zöglinge) meglátogatja az intézetet.

Az 1904/05 tanévtől kezdve, a magyar kormány kezdeményezésére a hadügyminisztérium rendelete előírta hogy *egyes tantárgyakat magyarul adjanak elő!* Ez döntő fordulatot hozott, nemcsak a magyar nyelv ügyében, hanem a magyar növendékek számában is. Az alreáliskola megindulásától (1874) egészen a század végéig kb. csak 20 % volt magyar a 200 növendék között. A világháború

éveiben már a növendékek 75-80 %-a Magyarországról került ki. A reform, a tanári testületben hasonló folyamatot indított meg.

Nemes Jerzábek Ferdinánd őrnagy (ezredes) 11 éves parancsnoksága következett (1905-1916). 1906-ban megünneplik az intézet fennállásának ötvenéves jubileumát. 1907-ben a főépület, a német felírás mellett magyart is kapott. **"Cs. és kir. Katonai Alreáliskola".** 1908-ban felavatják Ferenc József obeliszkemlékművét, trónralépésének hatvanadik évfordulója alkalmából. 1914-ben kitör az első világháború, sok tanár bevonul, pótlásukra szolgálaton kívüli, nyugállományú és tartalékos tiszteket hívnak be. Még a háború kitörése előtt tárgyalások folynak az iskola főreállá bővítéséről és párhuzamos osztályok létesítéséről. Csak az utóbbi valósul meg és fokozatosan áttérnek a párhuzamos évfolyamok rendszerére. Így az összlétszám 260 főre emelkedik.

A világháború kezdetben nem befolyásolta az iskola belső életét. A kőszegi alreáliskola első hősi halottja, a híres vívóbajnok, nemes Zulawski Béla őrnagy volt.

1915. október 4-én az alreáliskola csendben és szerényen ünnepelte meg megindulásának negyvenedik évfordulóját (1975-1915). Jerzábek őrnagy tizenegyéves parancsnoksága alatt is gazdagodott az intézmény. 1910-ben bevezették a villanyt. Új növendéki járványkórház épült (a régi Decker-féle barakk helyett), a parkban melegedőház, üvegházak, tekepályák, házi lövölde létesült.

Növendék az 1910-es évekből

Ruzek Ferdinánd alezredes (ezredes) két évig (1916-1918) állt a kőszegi katonai alreáliskola élén, de már 1884 óta megszakítás nélkül működött ott tanárként. Övele zárult le a kőszegi katonaiskola hatvankét éven át pergő történelme a Habsburg birodalom és a történelmi magyar királyság keretein belül.

Kinevezése évében örökre lehunyta szemét az agg uralkodó. A háború első szakaszának hősi lelkesedését felváltotta a megszokás, a sok halott fölötti szomorúság és a végkimenetel bizonytalansága. E válságos években nem volt alkalom arra, hogy bárki is nagy elgondolásokat és maradandó terveket szövögessen. Biztosítani kellett az iskola mindennapos nyugodt menetét, a növendékek ellátását, a tanerő és nevelői hiányok pótlását. Mindezt szinte az utolsó pillanatig sikerült megoldani. Az alreáliskola életében a világháború hatása aránylag kevéssé volt érezhető. Természetesen mindennel takarékoskodni kellett. A nagy tiszthiány és a gyakori változások miatt a megmaradóknak magas óraszámmal és állandó helyettesítésekkel kellett dolgozniok.

Még az utolsó 1918/19. tanév is viszonylag nyugodtan, zavaró körülmények nélkül indult és haladt előre a november elején bekövetkezett összeomlásig.

Az őszirózsás forradalom kitörésének hírére a városban állomásozó, nagyrészt cseh legénységű 5. határvadász zászlóalj fellázadt, fosztogatni kezdett. Ugyanakkor "katonatanács" is alakult, mely az erélyes Ruzek ezredest leváltotta a helyőrség állomásparancsnoki tisztségéről (amit szintén betöltött). Másnap az új városi Nemzeti Tanács és a Katonatanács Jambrits Lajos polgármester vezetésével az intézet elé vonult nagy tömeg kíséretében. Tudatta a parancsnokkal és a tisztikarral a fordulatot, aminek következtében a cs. és kir. katonai alreáliskolának is magyar jelleget kellett öltenie. Ruzek parancsnok ezt tudomásul vette és nyomban kitűzette az intézet homlokzatára a magyar nemzeti lobogót. A magyar növendékek az ablakból nézték a jelenetet és amikor meglátták a kitűzött magyar trikolórt, örömujjongásban törtek ki. Mámoros lelkesedéssel ünnepelték ezt a régen várt napot. A fiatalság öröme a tömeget is magával ragadta és kipirult arccal éltette az önálló Magyarországot és a magyarrá lett alreáliskola megszületését. Felvette a **"Kőszegi Magyar Katonai Alreáliskola"** nevet.

Tegyük ki a végpontot itt a hatvankét évet osztrák színekben megélt kőszegi katonaiskola vázlatos történetének a végére.

A Habsburg korszak mérlege.

Láttuk, hogy a kőszegi katonaiskola 1856-1918 között osztrák iskola volt, a magyar királyság területén. Kőszeg maga is inkább volt osztrák jellegű város, mint magyar.

A parancsnokok egyike sem volt magyar eredetű. Az oktatás is az osztrák polgári reáliskolai rendszer és annak tankönyvei alapján történt, német nyelven, mégha egyes tantárgyakat tanították is később nemzetiségi nyelven, és volt cseh, horvát, magyar nyelvoktatás is a francia mellett. Szinte a század végéig a növendékek aránya: 50 % osztrák-német, 25 % horvát-szerb, 20 % magyar, 5 % egyéb szláv volt és csak a század végére fordul az arány a magyarok javára, amikor is

75-80 % magyar, 20-25 % osztrák-német és a maradék horvát. Ez a kiegyezés mellett a magyar nyelv javára hozott rendeletek és a kuruckodó magyaroknak a katonai pálya iránt megnövekedő érdeklődése miatt alakulhatott így. Tiszti sarjképző alreáliskoláról csak 1874 után beszélhetünk, először a cs.-kir, később, a kiegyezés után a közös (cs. és kir.) hadsereg részére.

Mégsem volt az első világháború utolsó évéig torzsalkodás, vagy nézeteltérés az egyes nemzetiségek között. Érvényesült a hadseregnek a nemzetiségek fölött lebegő, összetartó ereje. A hadsereg volt a társadalmi kapcsolatok ideális megtestesítője, ahol az alá-fölérendeltségi viszony mindenki számára pontosan megszabta, hogy hol a helye és mi a teendője. Fontosabbnak tartották az egységes gondolkodást és szellemet, az ennek eléréséhez szükséges vakfegyelmet és föltétlen engedelmességet, mint a meddő műveltséget és az egyéni gondolkodás kibontakozását. Az uralkodó ezt várta el katonáitól és maga is e szerint élt. Ezt tükrözte a katonaiskolák sajátos, kaszárnyaszerű, túlszabályozott, a puritánságig leegyszerűsített élete, amit oly sok író örökített meg regényében, visszaemlékezéseiben. Ez azonban csak a civil társadalomnak tűnt elborzasztónak. Maguk a katonák, köztük a növendékek is egészséges derűvel élték ezt át és őrizték meg belső autonomiájukat és lelki egészségüket. Lehet, hogy üres óráikat nem filozófia vitaestekkel és irodalmi szalonokban töltötték el, de volt tartásuk, megbízhatóak voltak, tudtak viselkedni, ismerték az adott szó szentségét és főként a csatamezőkön gondolkodás nélkül adták életüket, vagy testi épségüket a hazáért és uralkodójukért. Ebben a szellemben edzették keményen a tiszti sarjakat a kőszegi alreáliskolában is.

Első kimenőnkön díszmenetet vágtunk,
Ha egyenruha jött, annak szalutáltunk.

Néhány mozzanat ebből az iskolai életből. Egy évfolyam kb. ötven főből állt. Az osztályfőnök egy százados volt, munkáját két alantostiszt segítette. A felügyeletet évfolyamonként egymást naponta váltó altisztek látták el, akik a tanórák kivételével állandóan, éjjel-nappal együtt voltak a növendékekkel. Az ébresztő télen fél hétkor, nyáron fél hatkor volt, a takarodó kilenc órakor. Az egész nap, a játék, a séta, a szórakozás is pontosan be volt szabályozva. Vigyáztak arra, hogy a fiúk el ne puhuljanak, meg ne hízzanak. A reggeli többnyire rántott levesből állt, egy zsemlével. A tízóraira egyetlen zsemle járt. A déli étkezés bőséges és jóízű volt, de változatosságról aligha beszélhetünk. Hétről-hétre húsleves, főtt marhahússal, mártással, vagy főzelékkel és tészta volt a menü rendje. Ha főtt hús helyett nagynéha sültet adtak, többnyire elmaradt a tészta. Az uzsonna egyetlen csupasz karéj kenyér volt. (Akinek pénze volt, a kantinban megfejelhette.)

Kedden és pénteken délután folyt a gyakorlati kiképzés, csütörtökön kirándulásokat, játékdélutánokat szerveztek.

Abban az időben a sportoktatás csaknem kizárólag a szertornára korlátozódott. Atlétika, labdajátékok még nem jöttek divatba.

Szökés, vagy önkényes eltávozás természetesen ekkor is előfordult. A legsúlyosabb fenyítés (a kicsapást nem számítva) a fogda volt, gyakran böjttel súlyosbítva.

A kőszegi iskola, főleg a Gerbert korszakban a legszigorúbb iskola hírében állott, de egyben a monarchia legeredményesebb alreáliskolájának tartották.

Végül néhány érdekesebb adat.

1856-1874 között a kőszegi katonaiskolában végzett növendék kb.	900 fő
1874-1918 között a katonai alreáliskolából kikerült növendékek pontos száma	2030 fő
Összes, 1856-1918 között a kőszegi katonaiskolából kikerült növendék:	**2930 fő**

Ebből, figyelembevéve az első korszak altisztképző jellegét és a becsült lemorzsolódást is az intézet, az első világháború befejezéséig kb. 2000 tisztet adott a hadseregnek.

Az intézet tanárai és növendékei közül az első világháború **hősi halottai:**	9 tanár 125 növendék

Az egykori kőszegi növendékek közül **Mária Terézia-rend** kitüntetésben részesült	8 fő
Lipót-rend lovagkeresztjét kapta	14 fő

II. fejezet
FORRADALMAK, TRIANON
(1918-1922)

1918. november 1-én Kőszeg város lakossága, az újonnan alakult Nemzeti Tanács és a katonai alreáliskola lelkes magyar növendékei boldogan tűzték ki a magyar lobogót az intézet homlokfalára. Végre magyar lett intézetük. A vesztes háború következményeinek réme, a hadseregben eddig egymás mellett békésen megférő és közösen harcoló nemzetiségek gyűlölködő ellenséggé válása azonban komor jövendőt sejtetett.

1918. november 3-án Padovában megkötik az antanthatalmak a fegyverszünetet az Osztrák-Magyar Monarchia képviselőjével. A november 13-i belgrádi konvenció és a későbbi önkényes megszállások meghúzzák Magyarország köré a demarkációs vonalat. Szlovákok, románok, szerbek, horvátok megszállják jövendő önállóságuk biztos tudatában a maguknak követelt területeket. Így a monarchia számos katonaiskolája is idegen megszállás alá kerül.

A monarchiában 6 közös katonai alreáliskola működött (Enns, Fischau, Kőszeg, Marosvásárhely, St.Pölten, Strass in Steiermark) és további 6 katonai főreáliskola látta el a tiszti utánpótlást (Kassa, Kismarton, Krakkó, Märisch Weisskirchen, Marburg, Pozsony). A Honvédségnek egy katonai főreáliskolája volt, Sopronban. A tisztképzést szolgálta még 13 közös és 2 honvéd hadapródiskola és 2 közös, valamint 1 honvéd tisztképző akadémia, nem beszélve a haditengerészetről. Köztük sok magyar növendék is tanult, az intézmények egy része a magyar koronához tartozó területekre esett. Ezeknek sorsát valahogyan meg kellett oldani, magyar növendékeit és nevelőtanárait el kellett helyezni.

A kőszegi alreáliskola azon kevesek közé tartozott, amely várhatóan Magyarországon is fog maradni. Az intézet ezért hozzálátott az átalakítás munkájához. Ez gyorsan végbement. Leszerelték az iskola ormán lévő kétfejű sast, helyébe a korona nélküli nemzeti címer került. Közben az őszirózsás forradalom szervezi a november 16-án kikiáltott Magyar Népköztársaságot. A kormány a katonai alakulatokat alárendelte a Nemzeti Tanácsnak és ez a politikai fordulat elsodorja a cseh származású Ruzek Ferdinándot az alreáliskola éléről. Weörös alezredes, Kőszeg állomásparancsnoka az éppen a városban, szabadságon tartózkodó **schöndorni Schönner Odiló alezredest** (1918-19) bízta meg az alreáliskola parancsnokságával. Az intézet új neve: **"Kőszegi Magyar Katonai Alreáliskola"** lett. Gyökeresen megváltozott az intézet személyi összetétele, de belső élete is. A tanítás és a szolgálati nyelv kizárólag magyar lett. Az idegen honos tisztek elhagyták az intézetet és Kőszeget. Helyüket a frontról hazatért magyar tisztekkel pótolták. A 252 fős növendékállományból 199 volt magyar állampolgár, 31 horvát és 22 osztrák. A horvátokat november 18-án, az osztrákokat november 28-án elvitték az intézetből. A zavaros körülmények miatt sok magyar szülő is hazavitte gyermekét, így a létszám 192 főre olvadt le. Az intézetben

azonban az élet ment tovább. A vezetőség, a tisztek és a nevelők gondosan ügyeltek arra, hogy a történelem viharai a falakon kívül maradjanak. Belül rend és fegyelem volt, a növendékek a szűkösebb ellátáson kívül (ez is inkább a változatosság hiányában mutatkozott meg) keveset éreztek meg a külső eseményekből. A tanítás is folyt tovább. Miután magyar tankönyv nincs, vagy alig van, a tanulás alapja a jegyzetelés. Még kulturális élet is pislákol, tudunk énekkarról és zenekarról is, ahol a hiányzó vonósokat harmóniummal pótolják. A növendékek még az osztrák formaruhát hordják, de az osztrák csákót Bocskai sapkára cserélték.

Nehezebbé vált a helyzet a proletárhatalom alatt, 1919. márciusától. A parancsnoknak és a tisztikarnak kettős játékot kellett folytatniok. A tanári kar kényszerűségből tagja lett a tanítók szakszervezetének, az ellenőrzést bizalmi személyek gyakorolták, akik igyekeztek az új eszméket meghonosítani a növendékek között. A tisztikar ezt ügyesen semlegesítette.

Az ellenforradalmi kísérletekben az iskola nem vett részt, mégis a tisztikart gyanúba fogva, félnapra elzárták. Az a néhány tiszt, aki mégis komolyabb gyanúba keveredett és résztvett a mozgalomban, még idejekorán elmenekült.

A kommunizmus 1919. augusztus 1-én megbukott.

A kaotikus helyzetben szerveződik a nemzeti hadsereg, Horthy Miklós 1919. augusztus 9-én, Siófokon önállósítja fővezérségét, szeptember 22-én Kőszegen megszemléli a szervezés alatt álló ottani csapatokat és egyúttal az alreáliskolát is. A növendékek katonás magatartását és kiképzését megdicsérte.

A Honvédelmi Minisztérium az iskolák terén megpróbál rendet teremteni és megoldást találni. Helyzetét nehezíti, hogy egyes katonaiskolai bázishelyek hovatartozásának kérdése még nem dőlt el (Kismarton, Sopron, Nagyvárad, Kassa). Végül is átmeneti gyűjtőiskolákat hoznak létre (Szeged, Hajmáskér, Nagykanizsa, Győr), ahová összegyűjtik az iskolájuktól elszakadt növendékeket és ahonnan majd a stabilizáció után végleges helyükre irányítják őket.

Felmerül olyan változat is, hogy a kőszegi iskola Nagykanizsára, a soproni pedig Kőszegre kerülne. Ezt azonban a Schönner Odiló alezredest (akit 1919. augusztus 15-vel a honvédelmi minisztériumba helyeztek) a kőszegi alreáliskola parancsnoki székében ideiglenes megbízással követő **Drach Henrik ny. alezredesnek** (1919) sikerül megakadályoznia. Végül a minisztérium úgy intézkedett, hogy a kőszegi intézet marad a helyén, de ugyanitt helyezik el a marosvásárhelyi katonai alreáliskolát is.

A marosvásárhelyiek Nagykanizsáról 1919. október 25-én érkeztek Kőszegre, **Hégeni Gleim Hugó huszárezredes** parancsnokkal az élen. Szakszerű és körültekintő intézkedésének köszönhetően az elhelyezkedés és az átszervezés aránylag zökkenő nélkül ment végbe. Ő volt 1919-1922 között az alreáliskola kinevezett parancsnoka.

A két intézet összlétszáma igen magasra, 384 főre emelkedett. Így indult, némi késéssel az **1919/1920** tanév. A népes évfolyamok általában három-három párhuzamos osztályra tagozódtak, egy kőszegi és két marosvásárhelyi osztályra. A következő tanévben azután a két intézet teljesen egybeolvadt. 1920-ban az iskola

új nevet is kapott: **"Kőszegi m.kir. kat. Alreáliskola"**. Csak rövid ideig viselhette ezt a nevet, mert a Trianoni Békeszerződés mindent megváltoztatott.

Ebben a tanévben nincs első évfolyam, csak két párhuzamos II. III. és IV. osztály. A létszámot amúgy sem könnyű nyomon követni. Gyakoriak az újraszerveződő katonaiskolák közötti kiegyenlítő áthelyezések. Évvégi értesítők ekkor még nincsenek, az irattári anyag hiányos. Tudunk arról, hogy 1920-ban a kőszegi III.B. osztályt áthelyezik Sopronba.

Az 1919/20 tanévben a tanári, nevelői és gazdászatvezetői létszám 27 fő volt Gleim parancsnokkal együtt. Az intézet év végi jelentése szerint a növendéki létszám az év kezdetekor 390 fő, évzáráskor 327 fő volt. A kőszegi iskola átmenetileg otthont adott a hirtenbergi volt cs. és kir. katonatiszti árvaházból kikerült magyar származású, kijáró tanulóiknak is.

Mindezek ellenére az élet kezd a rendes kerékvágásba terelődni. Nagy a hiány szakképzett tanárokban, nevelőkben. Ezért a HM pályázatot hirdet meg szerzetes tanárok alkalmazására. Felismerték, hogy a szerzetes tanítórendnek több évszázada specialistái az internátusi nevelésnek, családi megkötöttségek nem vonják el őket a nevelési munkától, tudományos színvonaluk magas, és nem utolsó sorban értenek a hivatásra nevelés gyakorlatához. Ettől kezdve minden katonaiskolában szép számmal találkozhatunk majd kiváló paptanárokkal (a szorosan vett hitoktatókon kívül).

1919 év végén, az előző évi átmeneti tanterv után kidolgozzák a végleges tanítási tervet, egységes, magyar reáliskolai tankönyvekkel látják el az intézetet a következő tanévre.

Vagonhiány miatt, a növendékek karácsonykor nem utazhatnak haza.

A tanév végén június 4-én megkötik a *trianoni békeszerződést.*

Már év elején ismeretesek voltak az elképesztő diktátumok. A hadügyminisztérium már 1920. január 22-én kiadott egy szózatot a katonai nevelő- és képzőintézetek tanári karához és növendékeihez (akadémikusaihoz) Soos tbk. államtitkár aláírásával. Ez volt a nyáron aláírt szerződés szomorú előjátéka a katonaiskolák életében.

A békeszerződés teljesen megváltoztatta a tisztképzést és a tiszti sarjképzés lehetőségeit és jövőképét is. Az engedélyezett tiszti állományt 1750 főben határozta meg, ehhez kellett igazítani a képzést is. "A katonai iskolák tanfolyamainak látogatására bocsájtott növendékek száma szigorúan arányban álljon a tisztikarban beállott üresedésekkel. Ennek folytán, az ezt a szükségletet meghaladó iskolákat meg kell szüntetni."

Ez a gyakorlatban azt jelentette, hogy az eddigi katonai képző- és nevelőintézetek közül csak egyetlent, a M.kir. Ludovika Akadémiát lehetett fenntartani.

A békeszerződést az 1921. július hó 31-én kihirdetett 1921. XXXIII. törvénycikkel emelték törvényerőre. A katonai rendelkezéseket *1922. májusáig* kellett végrehajtani.

Kőszegi iskolánk gyakorlatában ez azt jelentette, hogy katonai alreálként az intézet legföljebb még két tanévet működhet, utána meg kell szüntetni, vagy más célra kell átállítani.

Ezért az intézet működésében nagyobb változásokat nem volt érdemes véghezvinni. Maradt a monarchia korszakából örökölt alapszervezet, házi- és napirend. Természetesen magyar lett az oktatás és a szolgálat nyelve, az iskolában a magyar polgári reáliskolák háború előtti tantervi anyagát tanították, magyar tankönyvekből. Változatlanul fenntartották az internátusi tárgyakat és az alaki és gyakorlati katonai képzést is.

Az **1920/1921** tanévben a létszám 25 fő tanárból (nevelőből) és 263 növendékből állott. Ebben a tanévben már indult I. évfolyam is. A minisztérium rendeletben szabályozta a katonatanárok állományviszonyát.

Az **1921/1922** tanévben 31 tanár (nevelőtiszt) és 277 növendék volt az intézet állománya.

Az ország világnézeti átképzése az intézetekben is megindult. "A tanári kar nevelőmunkásságának minden megnyilatkozása oda irányult, hogy az állami és társadalmi nagy átalakuláshoz képest az intézet keresztény világnézeten alapuló és nemzeti érzéssel telített törekvésekkel magyar leventéket neveljen!"

A kőszegi katonaiskola így érkezett el 66 éves múlttal a háta mögött a trianoni békeszerződés által meghatározott új korszakához.

III. fejezet
A REJTÉS IDŐSZAKA
(1922-1927)

A trianoni békeszerződés értelmében Magyarország nem tarthatott fenn katonai középiskolai nevelőintézeteket és hadapródiskolákat.

Valamiféle kiutat kellett keresni. Az egyetlen megoldásnak a szigorú előírások látszólagos betartásának és tényleges kijátszásának kettős játéka bizonyult. Ezt az időszakot, mely nagyjából 1927-ig tartott szokás a **rejtés** éveinek nevezni.

Ennek az elhatározásnak a szellemében adták ki az 1921. évi XLIV.tc. rendelkezéseit az alábbiak szerint:

"Abból a célból, hogy a katonatisztek hadiárváinak ellátása és neveltetése továbbra is lehetővé váljék, azonkívül a neveltetésre szoruló, a katonatisztek, udvari, állami, törvényhatósági és más köztisztviselők gyermekeinek neveltetésében ezentúl is segíthetők legyenek: a magyar állam birtokába jutó katonai nevelő- és képzőintézetek, amelyek mint ilyenek megszűntek, mint nevelőintézetek az alapítványok felhasználásával a vallás- és közoktatásügyi és honvédelmi miniszterek vezetése, illetve rendelkezése alatt továbbra is fenntartatnak."

A szöveg is sejteti, hogy itt látszatmegoldásról, rejtésről van szó. Hogyan valósult meg a rendelet a gyakorlatban?

A végrehajtási utasítás a korábbi katonai intézetek közül négynek a helyén polgári jellegű reáliskolai internátus létrehozását rendelte el.

A legfelsőbb irányítás a Honvédelmi Minisztériumból a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium (VKM) hatáskörébe került át, ahol azt a HM rejtett szerve, az V/b. ügyosztály gyakorolta. A tanítás az ország többi polgári reáliskoláinak tanterve és tankönyvei szerint történt. Minden katonai jelleget rejteni kellett. Az iskolaparancsnokból igazgató lett, a nevelőtisztek rendfokozatukat nem használhatták, egyenruhájukat viselniök tilos volt. A szervezet megegyezett a civil iskoláékéval, még a gyanúját is kerülni kellett a katonai vonatkozásoknak.

Valójában azonban ezek az álcázott iskolák óvatosan, de eredményesen folytatták a tiszti hivatásra nevelést és fenntartották az életkornak megfelelő katonai fegyelmet és jelleget.

1922. szeptemberétől tehát négy reáliskolai nevelőintézet indult útjára. Mindegyikük felvette történeti múltunk egy-egy nagy alakjának nevét:

Budapesten a "Bocskai István" m.kir. reáliskolai nevelőintézet
mint főreáliskola,

Kőszegen a "Hunyadi Mátyás" m.kir. reáliskolai nevelőintézet
mint alreáliskola,

Pécsett a "Zrínyi Miklós" m.kir. reáliskolai nevelőintézet mint főreáliskola,

Sopronban a "II. Rákóczi Ferenc" m.kir. reáliskolai nevelőintézet
mint alreáliskola.

A kőszegi iskola előtörténetét az I. fejezetben már ismertettük. A budapesti "Bocskai István" reáliskola elődje, az 1869-ben alapított és 1874-ben átszervezett cs. és kir. gyalogsági hadapródiskola volt. A pécsi "Zrínyi Miklós" intézet a honvéd alapítású, m.kir. gyalogsági hadapródiskolából alakult át reáliskolai nevelőintézetté. Hadapródiskolaként 1898-1918 között működött. A soproni "II. Rákóczi Ferenc" reáliskola ugyancsak magyar honvéd alapítású volt, de nem hadapródiskola, hanem főreáliskola és ugyancsak 1898-ban kezdte meg működését.

Ez az 1922-ben induló korszak volt a bethleni konszolidáció és azon belül a gr. Klebelsberg Kunó kultuszminiszterségével fémjelzett időszak. A nagy reformer tanügyi és művelődéspolitikai intézkedései, a közgyűjtemények rendezése, az elcsatolt egyetemek honosítása, kutatóműhelyek és collegium hungaricumok alapítása, az egész oktatást átfogó törvénycikkei, a népiskolai hálózat kiépítése széles utakat vágtak az ország szellemi fellendülése felé. Ez volt a magvetés korszaka, beérésük és virágzásuk majd a húszas évek végétől érvényesül igazán. Az 1924. évi XI. tc. a középiskolák három típusát honosítja meg: gimnázium, reálgimnázium és reáliskola. A rejtett katonaiskolákat, így a kőszegit is csak részben érintették ezek az intézkedések, mert eddig is reáliskolaként működtek. Az alsó I-IV. osztályos tagozatot (10-14 éves korosztály) nevezték alreáliskolának, a felső V-VIII. osztályokat (15-18 évesek) főreáliskolának.

A zűrzavaros 1918-1922 korszak után tehát végre megkezdődhetett a munka.

A kőszegi "Hunyadi Mátyás" m.kir. reáliskolai nevelőintézet I-IV évfolyammal, évfolyamonként két párhuzamos osztállyal és új igazgatóval kezdte meg történetének új korszakát **az 1922/1923 tanévben.**

A kitűnő Gleim Hugó ezredes három évig, az 1921/1922 tanév végéig állt az iskola élén. Sikeresen vezette át intézetét az egyik legnehezebb korszakon. Meg kellett küzdenie a vesztes háború és a kommunizmus romboló hatásával, a gazdasági összeomlás és az élelmiszerhiány nehézségeivel. Ő kovácsolta egységbe a kőszegi és a marosvásárhelyi alreáliskola megmaradt növendékeit. Az egyéni nevelésnek volt elkötelezett híve, és ezzel első formálója volt annak a híres és sajátos "kőszegi" szellemnek, mely a Hunyadi intézetet később nevezetessé és egyénivé tette.

Az új igazgató **gulácsi Gulácsi József** (1922-23) főigazgató-tanár (valójában ezredes) lett, aki 35 tanárral, nevelővel és közigazgatási vezetővel kezdett hozzá 269 növendék (év végén 252 fő) okításához, neveléséhez. Munkájában 19 segédnevelő (altiszt) segítette.

A rejtésnek nevezett e korszaknak, az egész országra érvényes világnézeti alapja a keresztény erkölcsön nyugvó hazafias szellem volt, a nevelés elé pedig az alábbi három cél megvalósítását tűzték ki:

1. Az irredentizmus leghatékonyabb pedagógiájának kialakítása;
2. Az ifjúság megvédése az internacionalizmus (főleg a kommunizmus) szellemétől;
3. A nemzet intelligenciájának visszamagyarosítása.

Ezeken fölül a rejtett katonaiskolákban még az alábbi tulajdonságok kifejlesztését tűzték ki célul:

1. Kötelességteljesítés, fegyelmezettség;
2. Úri gondolkodás és modor;
3. Bajtársiasság és összetartás;
4. Igazságérzet és felelősségvállalás a tettekért;
5. Egészséges becsvágy.

Az oktatás a hazai nyilvános reáliskolák tanterve és tankönyvei alapján történt. Az előírt tananyagon kívül rendkívüli kötelező tárgyakat is tanítottak pl. az 1922-24 közötti években minden osztályban az illemtant (ami egyben a magatartás- és jellemformálás, valamint a hivatásra nevelés eszköze is volt) és az egészségügyi ismereteket, a III. és IV. évfolyamban a gyorsírást és a IV. évfolyamban a tőrvívást. Rendkívüli, nem kötelező tantárgy volt a zene.

TANTEREM.

A viharos idők ellenére az intézet felszerelése, így a könyvtárak és a szertárak is megmaradtak. Természetesen erős megmagyarításra volt szükség.

A szertárak: a./ Természettani, b./ Földrajzi és történelmi, c./ Természetrajzi szertár és füvészkert.

Az ifjúsági egyesületek ekkor még az alábbiakra korlátozódtak: 1./ Szavalókör, 2./ Sportkör, 3./ Zene, zenekar és énekkar.

A növendékek értékelése az internátusi rendszerben: kitűnő, igen jó, megfelelő, elégtelen fokozatokat ismert; míg a középiskolai rendtartás szerint: jeles, jó, elégséges és elégtelen osztályzatokra tagozódott.

Feltűnő az alsóbb évfolyamok szigorú elbírálása, az évfolyamok majdnem 16 %-a volt elégtelen. A származást tekintve a növendékek 32,5 %-a katonatiszt, 15,8 % köztisztviselő, 12 % nyugdíjas, 9,9 % magánzó, 6,7 % értelmiségi (katonatiszten kívüli), 6,3 %-a pap, tanár, tanító, 5 % kereskedelmi tisztviselő és 11,8 % egyéb szülők gyermeke volt.

A "Hunyadi Mátyás" nevével fémjelzett korszaknak ezzel az első évével részletesebben foglalkoztunk, mert ez volt a meghatározó év. A további évek történeti eseményeiből csak a fontosabbakat, nagyobb változásokat fogjuk megemlíteni. A statisztikai részben minden fontos adat kiolvasható.

Ennek az első évnek nevezetes eseménye volt a Kormányzó Úr 1922. december 13-i látogatása az intézetben, dunántúli látogatásának keretében. Egyébként minden évben meglátogatta az intézetet a VKM V.b. ügyosztályának vezetője, a kir. tankerületi főigazgató és a hitoktatást ellenőrző tábori püspökök.

Amíg a magyar oktatási rendszerre való áttérés viszonylag gyorsan végbement, az internátusi élet átállítása a megszokott és beidegződött osztrák módszerekről a magyar jellemnek és a modernebb pedagógiának megfelelőbb elvekre csak fokozatosan történhetett meg.

A trianoni sokkhatás, az ország gazdasági helyzete, a teljes elszigetelődés, az új társadalmi berendezkedés és főleg a rendkívül szigorú ellenőrzés miatt a fenti célok eléréséhez szükséges módszerek és feltételek eleinte alig, és később is csak fokozatosan álltak rendelkezésre. Nem volt pénz a fejlesztésre, nem volt kellően képzett, megfelelő számú oktatói és nevelői kar. Ezért az intézetben valamiféle meghosszabbított cs. és kir. örökségről beszélhetünk, ahol azonban az oktatás már magyar nyelven és szellemben folyt. Tovább éltek azonban még a k.u.k. évek merev alá- és fölérendeltségi viszonyai, túlzásai, a túlszabályozott életmód és az olykor rideg, kaszárnyaszerű nevelési módszerek. A nevelők között sok volt még a pedagógiailag képzetlen. A tanórákon kívüli foglalkozásokat általában a felügyelő tiszthelyettesek vezették, akik — a tanórákat kivéve — éjjel-nappal együtt éltek a növendékekkel.

Az első fejezetben, iskolánk Habsburg-korszaki előtörténetében részletesen írtunk erről a szemléletről és légkörről. A porosz-osztrák szellemtől való elszakadásra és a korszerűbb módszerek alkalmazására még várni kell néhány évet, amíg az ország magára talál, megerősödik és cselekvőképessége némileg felszabadul.

Gulácsy József igazgató épphogy csak beindította a Hunyadi reáliskolát, az év végén áthelyezték a budapesti Bocskay reáliskolai nevelőintézet élére, ahol 1926-ig volt igazgató. Utódja, kőszegi iskolánk igazgatói székében **vitéz csíktaplóczai Lázár Domokos** ezredes lett, aki ezt a tisztséget 1923-1927 között töltötte be.

Az **1923/24** tanévnek nevezetes eseménye volt az 1924. április 6-án megtartott "Hunyadi Mátyás" emlékünnep. Ekkor avatták föl a főbejárat egyik falán azt a márványtáblát, melyre a neves költő, Kozma Andor ez alkalomra írt verssorait vésték rá, és amely a kőszegi intézet jelversévé vált:

"Hunyadi Mátyás e királyi név
Emelje itt fel mindnyájunk szívét!
Példát e név a múltból ad nekünk,
Hogy a jövőért bízva küzdhetünk,
Mert az igazság, ész, erő s a rend
Nagy Magyarországot teremt."

A nevelőintézet mozgástere kezdett bővülni. A IV. éves növendékeket két csoportban tíznapos országismereti útra vitték az ország túlsó felébe.

A tanári és nevelői testületben megjelenik két olyan személyiség, akik évtizedekig nemcsak a reáliskolai nevelőintézet, hanem egész Kőszeg városának is markáns egyéniségei voltak.

Egyikük, *Somló Bertalan* (1922-1944) az intézetben nevelőtanár, a rajzoló- és ábrázoló geometria, a mennyiségtan, a földrajz és a filozófia tanára, sportoktató volt, de a város színházi életének és a jó értelemben vett bohémvilágnak is legendás figurája volt.

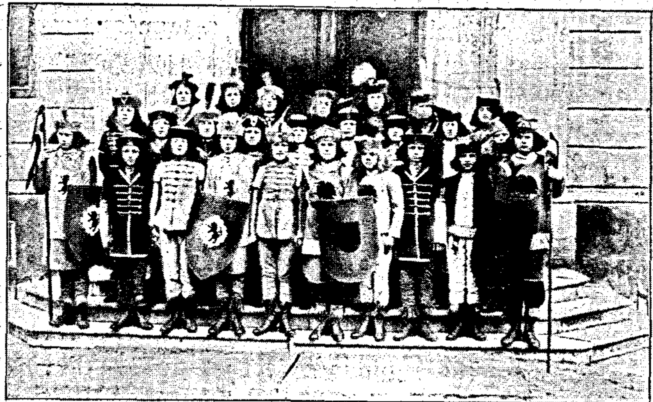
A másik *Bechtold Jakab*, aki a kőszegi intézet egész történetét átfogó egyik legsokoldalúbb, legszínesebb egyéniségeként vonult be az intézet történetébe (1923-1941). Született pedagógus tehetség volt, aki azonnal ráhangolódott a cőgerek nyelvére. Szaktárgyainak, a földrajznak, a természetrajznak, a német nyelvnek és a szabadkézi rajznak minden csínját-bínját azonnal meg tudta szerettetni növendékeivel. Ügyes pedagógiai trükkökkel, szellemes versikékkel, nagyszerű rajzkészségével (egyformán jól rajzolt mindkét kezével) játékossá és könynyűvé tudta tenni a tananyag útját a növendéki koponyákba. Egyik természetrajz órájára, melynek tárgya a dzsungel világa volt, mindössze egy doboz színes krétával érkezett. Egyet-egyet a jobb és bal kezébe vett. Az óra végén az elképedt és megbabonázott cőgerek szájtátva látták a fekete táblán megjelenni a dzsungel teljes, színes növény- és állatvilágát. Mint neves karikaturista 1914-től már több újságnak volt munkatársa. Jól festett is. Országosan elismert filmszakember volt, egyike azoknak, akik felismerték a filmművészet jelentőségét az oktatásban és a szórakoztatásban. Hatására az intézeti játék és dokumentum filmvetítések magas rangra emelkedtek. Ő volt a gazdája a természetrajzi szertárnak is. Állományát állandóan gazdagította, a szertári munkába a növendékeket is bevonta. Tudományos faliújságot szerkesztetett velük. A napi hírek közreadása is az ő feladata volt. Gondozta a parkot és a kőszegi madár- és állatvilágot. Kiváló sportoló is volt. Kezdetben atlétikában és teniszben jeleskedett, később országos válogatott olimpiai gyorstüzelő pisztolylövőként ért el sikereket. Országos bajnok is lett és tagja volt az olimpiai csapatnak is. Hivatásos csapattiszt volt, de betegség miatt az első világháború után a tanári pályára lépett. 1942-ben ment nyugdíjba ezredesi rangban. 1944-ben Németországba települt, ahol folytatta írói, rajzolói és céllövő tevékenységét. 1984-ben halt meg Bajorországban 94 éves korában.

Meg kell emlékeznünk még *felsőruttkai Ruttkay-Mathussovich Elemérről* is, aki ettől az évtől kezdve, egészen 1935-ig volt az intézet gazdasági hivatalának főnöke.

Ebben az évben is feltűnik az oktatásban az értékelés rendkívüli szigorúsága. A III. évfolyamban például, az év végén 75 növendék közül 25 volt elégtelen. A rossz tanulmányi eredményért és az ennek következtében eltanácsolt növendékek magas száma miatt a szülők a túl szigorú elbírálást, a tanári kar pedig az alacsony felvételi követelményrendszert kárhoztatta.

A VKM V/b osztálya közbelépett. Utasította az intézményeket új felvételi követelményrendszer kidolgozására és a növendékek minősítésének felülvizsgálatára. A kőszegi intézetben ezt a feladatot Thold Dezső igazgatóhelyettes dolgozta ki. Erősen szigorították a felvétel feltételeit, majd az ennek következtében beállt létszámcsökkenés miatt ezt újból enyhítették. Végül előállt a kompromisszumos megoldás a felvételi feltételek középszigorú szintje és a tanári testület megértőbb magatartása között.

Az igazgatóval együtt 34 nevelőtiszt és tanár irányította az intézetet, munkájukat 19 fős segédszemélyzet segítette. Év elején 313, év végén 302 fő volt a növendéki létszám.

Az intézet március 15-i ünnepélyéből.

Az **1924/25.** tanévre a nyugodt építőmunka a jellemző. Az ország szegény. Ez az az év, amikor a Bethlen kormány népszövetségi kölcsönhöz jut és hozzá lehet kezdeni az ország gazdasági stabilizálásához.

Az intézet ekkor még csak arra képes, hogy egy lebontott lovarda anyagát felhasználva felújítsa és bővítse a múlt század ötvenes éveitől használt főépületet és hogy folyosóit művészeti képekkel és szobrokkal csinosítsa. Rendbehozták a parkot és annak apróbb épületeit is. A szertárak száma szabadkézi rajzszertárral bővült. Változatlan intenzitással működött a zene- és énekkar, emelve az ünnepségek (évnyitó, évzáró, december 6, március 15 és május utolsó vasárnapja: a hősök ünnepe) fényét.

A vezető testület Lázár Domokos igazgató mellett 28 tanárból, tanárjelöltből és nevelőből, 3 fő közigazgatási vezetőből és 24 segédszemélyzetből állt. A növendéki létszám az év elején 315, az év végén 310 fő volt. A tanulmányi eredmény a már ismertetett intézkedések hatására javult valamelyest.

Az **1925/26.** tanév szeptember 6-án indult. A felvett népszövetségi kölcsön hatására megindult a fejlődés és gyorsan végbemenő gazdasági stabilizáció kezdte éreztetni hatását az intézet életében is.

1925. október 5-én új, fontos építkezés indul meg: a főépület mögött ötven méterrel tervezett modern iskolaépület alapozása. A következő év tavaszán megújul az intézeti tekepálya és teniszpálya is.

A tanári és nevelő állomány létszámában nem volt lényeges változás. Maradt a közigazgatási és a segédszemélyzet létszáma. A növendéki létszám év elején 299, év végén 295 fő volt.

Új fogalomként vonul be a nevelés körébe a "cserkészet", mely tulajdonképpen a katonai képzés álcázását jelenti, és jó néhány évig érdekes öszvérkeveréke a tényleges cserkészet és a katonai nevelés célkitűzéseinek.

Az 1924 évi középiskolai reform alapján új tanterv lépett életbe. A III. és IV. évfolyamokban még a régi, az I. és II. évfolyamokban már az új tanterv szerint tanították.

Az **1926/1927** tanévben tovább javultak a körülmények. A tanépület építkezése a befejezéshez közeledett, sőt egyes részeit már birtokba is vették (tornaterem, egyben díszterem és néhány új szertárhelyiség). A főépület III. emeletén új katolikus kápolnát alakítottak ki. Tető alá került az új járványkórház épülete is. A főépület és az új tanépület között összekötő folyosó megépítését tervezték, de az erre szánt pénz elfogyott és az soha többé nem valósult meg. Eltolódott a régi növendéki kórház bővítése is. Újonnan rendezték be viszont a fogászati rendelőt, modern villanyfúró géppel, felszereléssel és bútorzattal. A szertárak száma vegytani szertárral bővült.

A tanári és nevelői testület, az igazgatóval együtt 29 főből, a közigazgatási vezetőség 3 főből és a segédszemélyzet 22 személyből állt. A növendéki létszám az év elején és a végén is 279 fő volt.

Ekkor került az intézetbe *Toegel Henrik* (később Tamásdy) nevelőtanár, aki 1926-1944 között tanította a szabadkézi rajzot, majd a főreál korszakban az ábrázoló geometriát. Művészettörténeti ismeretekkel is bővítette a cőgerek műveltségét. Ő fejlesztette ki a szabadkézi rajzszertárat.

„Hunyadi Mátyás" m. kir. reáliskolai nevelőintézet Kőszeg. Növendéki zenekar.

Ugyancsak ekkor lépett be a nevelőtestületbe *Zilles János* nevelőtanár is, aki 1926-1936 között tanította a mennyiségtant, a kémiát és e mellett az intézet zenei és énekkari életét is vezette. Kialakult a jövendő szimfonikus zenekar magja 20 fővel, mely az ünnepélyeken klasszikus darabokat, magyar népdalokat és indulókat játszott. A zeneképzést bejáró óraadó tanárok és tanárnők végezték.

Nyáron az intézeti uszodában úszásoktatás folyt. Június 4-5-6 napjain Sopronban atlétikában mérték össze erejüket a két intézet növendékei.

A cserkészismeretek keretében megismerték a táborozás örömeit, a természetet, és ebbe a fogalomkörbe csempészték be a katonai alapismeretek gyakorlati részét is.

Az illemszabályok és a viselkedési normák (etikett) elsajátítása az "illemtanóra" keretében történt. A nevelők ide bújtatták el a katonai hivatásra nevelés motívumait is.

1926-ban megszűnik Magyarország pénzügyi ellenőrzése. 1927-től lazul, majd megszűnik hazánk katonai ellenőrzése is, a magyar-olasz szerződéssel országunk kitör az elszigeteltségből, a gazdasági stabilizáció sikere nyomán megindulhat a fejlődés.

A kőszegi intézet életében, melyre eddig még rányomta bélyegét a monarchia zártságának és túlszabályozottságának öröksége, új nevelési módszerek és a fejlődésnek nagyobb lehetőségei nyílnak meg.

IV. fejezet

AZ INTÉZET KORSZERŰSITÉSE. ÁTALAKULÁS FŐREÁLISKOLÁVÁ. (1927-1938)

Az **1927/1928** tanév, több tekintetben is fontos dátum a Hunyadi intézet történetében. Ekkor veszik birtokba a most már teljesen elkészült iskolaépületet és az új járványkórházat. Ugyanekkor készült el a régi főépület átépítése is, mely két kiugró szárnnyal bővült. Új étterem és növendéki konyha, mosdók és fürdők létesültek. A III. emeleten felszabadult helyiségekből díszes római katolikus kápolna lett. Korszerű parancsnoki irodák és hivatali helyiségek létesültek. Az igazgató és a katolikus lelkész részére lakást alakítottak ki, a növendéki hálótermek kényelmesebbé váltak.

Az új iskolaépületben kaptak helyet a tantermek, az évfolyamirodák, a tanári és a növendéki könyvtár, a tanári szoba és olvasóterem, a korszerűen felszerelt tornaterem, mely színpadával egyben díszterem és színházi előadások céljául is szolgált. Az épületben helyezték még el a szertárakat, a nagy ruharaktárt, az épületgondnok lakását és a protestáns imatermet is.

Úgy tervezték, hogy a következő évtől kezdve az évfolyamokat kibővítik 3-3 párhuzamos osztályúvá és így 4 év múlva a növendéki létszám 400 főre emelkedik majd. Az első évfolyam kiegészítését "c" osztállyal már a következő évben tervezték. Az elképzelés az volt, hogy egyidejűleg a soproni testvérintézetet főreáliskolává alakítják át, így csak egyetlen alreáliskola maradna, a kőszegi.

Az intézet korszerűsödése az országos helyzet javulásának és a kezdeti hadseregfejlesztésnek a vetülete volt. A Klebelsberg féle reformok új utakat nyitottak a korszerűbb nevelési és didaktikai módszerek kialakítása felé.

A kőszegi iskola ilyen javuló körülmények között kezdte meg az 1927/28 tanévet új igazgatóval.

Lázár Domokos igazgató 1927 november 1-vel nyugdíjba vonult. Négyéves működését fémjelzik az e korszakban megvalósult létesítmények és korszerűsítések: az új tanépület, az átalakított főépület, a járványkórház, a park további fejlesztése virágházakkal, halastóval, a felújított tenisz- és tekepályák, a Hunyadi emléktábla és búcsúzóul az 1927 július 29-én felavatott emléktábla, melyen azokról a volt kőszegi növendékekről emlékeztek meg, akik az első világháború során Mária Terézia-Rendet nyertek el.

Utóda **Németh József ezredes** (később tábornok) lett, aki három évig volt az intézet parancsnoka (1927-1930).

Az új felvételi feltételek hatására javult az intézetbe bekerült növendékek színvonala.

A túl gyakori szülői látogatások sokszor éppen ellenkező hatást váltottak ki a növendékekből, mint ahogyan várták. Sokan ugyanis, akik már úgy-ahogy beleszoktak az intézet életébe, egy-egy szülői látogatás hatására kiestek a megszokott ritmusból és nehezen illeszkedtek vissza az intézeti rendbe. Ezért a vezetőség —

próbaképpen — az évfolyamfőnökök hatáskörébe utalta a szülői látogatások szabályozását. Ugyanilyen okból az igazgatóság, hasonlóan a korábbi évhez, ez évben is megtiltotta az ételneműt tartalmazó csomagok küldését.

Az iskola nevelési filozófiájával és értékrendjével külön fejezetben foglalkozunk majd, de megemlítjük itt, a krónikában is, hogy ebben a tanévben fogalmazódik meg először a nevelésnek a porosz-osztrák merev felfogáshoz képest új, modernebb értelmezése. Dr. Deák János, az intézet r.kat. lelkésze, középiskolai tanár 1928 elején egy előadás keretében "Hivatás a nevelői szolgálatra" címmel így ír:

"Előtérbe lép az egyéni nevelés szükségessége. Minden gyermeknek külön lelki élete, külön lelki világa van... Kényszerrel, erőszakkal, dresszúrával itt semmi eredményt sem tudunk elérni, sőt (csak) ezek alkalmazása az erkölcsi élet csődjét jelentik."

Az oktatási színvonal emelését alulról kezdték felépíteni. A kifutó III. és IV. évfolyamokban még sok volt a "meg nem felelő", de az alsó két évfolyamban már javult a tanulmányi eredmény.

Érdekes, hogy a kötelező német-francia nyelven kívül rendkívüli tárgyként 36 fő tanult szerb-horvát nyelvet. 104 fiú tanult zenét. A magasszintű zenei élet tovább folytatódott, a Zilles János tanár vezette 26 fős vonóskar tovább emelte az intézeti ünnepélyek színvonalát.

A tanulmányokban és a műveltségben legkiemelkedőbb növendékek évfolyamonként és tantárgyanként könyvjutalomban részesültek.

Az intézet gazdag anyaggal vett részt az Országos Tanügyi Kiállításon, mely kiterjedt valamennyi tantárgyra, a cserkészetre és a sportra is. Gazdag szemléltető anyag mutatta be a nevelőmunkát. Kiállították az intézet tanulmányi vándordíját is.

Az új tornaterem következtében nagyot fejlődött a sportélet is.

Az év krónikájához tartozik, hogy a Kormányzó Úr 60. születésnapján, 1928. június 18-án rendszeresítették az I-IV. évfolyamos növendékek részére a csattal felszerelt derékövet és a főreáliskolások részére (ez ekkor a kőszegi iskolát még nem érintette) a derékövre hordszíjjal csatolt díszkardot.

Ebben a tanévben lépett a tanárok sorába *Schmidt* (később vitéz Simay) *Alfréd* német-francia szakos nevelőtanár, aki szintén az iskola egyik kimagasló és meghatározó személyisége volt 1944-ig. A budapesti "Bocskai István" főreáliskolából került a kőszegi intézethez.

Az intézet tanári-nevelői testülete ebben a tanévben 30 főből állt, a közigazgatást 3 fő vezette, a segédszemélyzet 23 főt számlált.

A növendéki létszám év elején 279, év végén 258 volt. Az év során a szülők kérelmére 21 növendék vált meg az intézettől. Ez is mutatja a feltételrendszer szigorítását.

Az **1928/1929 tanévben** a korábban elhatározott átszervezésnek megfelelően Kőszegen az I. évfolyam már három párhuzamos osztállyal indult, egyidejűleg Sopronban megkezdték a főreáliskolai tagozat felépítését. A pécsi "Zrínyi Miklós" reáliskolai nevelőintézetben már nem vettek fel új növendékeket, az V. évfolyamba. Ezzel megkezdődött a pécsi főreáliskola fokozatos megszüntetésének programja, hogy átadja helyét egy második "rejtett" tisztképző akadémiának. Ez meg is indult 1928. október 1-én "Közrendészeti Akadémia" és "M.kir. Vámőrtisztképző Tanfolyam" fedőnevek mögé bújva.

Így indult tehát a tanév Kőszegen az 1928. szeptember 2-i Veni sancte-val.

A hagyománynak megfelelően ez évben is ünnepélyekkel emlékeztek meg a nemzet jeles napjairól. Október 6-án az aradi vértanúkról, november 1-én az intézet elhunyt tanárairól és növendékeiről, december 6-án a Kormányzó Úr névünnepéről, március 15-én az 1848-as felejthetetlen napokról, május 26-án a hősökről és június 18-án a Kormányzó Úr születésnapjáról. Az ünnepségek lelke, motorja és sokszor háziszerzője is 1922-1930 között Valki Zitás Bertalan nevelőtanár és a magyar irodalom oktatója volt, aki szakavatottan irányította a Szavalókört is.

Az év nagy eseménye volt, hogy a Magyar Földrajzi Társaság Didaktikai Szakosztálya ezúttal Kőszegen rendezte meg országos vándorgyűlését és az ehhez kapcsolódó történelmi és földrajzi kiállítást 1929. május 26. és június 3. között. A kiállításon valamennyi kőszegi iskola részt vett, így a Hunyadi reáliskolai nevelőintézet is, mely dísztermében a nyilvános üléseknek és két tantermében a földrajzi kiállításnak is helyt adott. Az intézet részéről a szervező munkát Thold Dezső igazgató tanár irányította.

A tanári és nevelői kar évről-évre növekedett létszámban és erősödött minőségében. Testületileg tagja volt a "Kőszegi Polgári Kör"-nek, melynek társadalmi és szellemi életében mindig is tevékenyen részt vett családtagjaival együtt. A folyó tanévben 15 fő tartott értékes előadást az intézetben és a város más helyein, gazdagítva ezzel magának Kőszeg városának is a hírét.

Az intézetet ez évben is meglátogatta a VKM.V.b. osztályának vezetője, Ágotha Árpád vezérfőtanácsnok, Dsida Ottó győri tankerületi kir. főigazgató és dr. Hász István tábori püspök, aki egyidejűleg felszentelte az új katolikus kápolnát is.

A sportélet tovább fejlődött. Az év végi értesítő feljegyzi, hogy a növendékek nagy kedvvel gyakorolták egy új sportágat, a "repülő-labdajáték"-ot, ami valószínűleg a röplabda őse lehetett. Május 18-20 között Kőszegen mérték össze erejüket a soproni és a hazai cőgerek.

A tanári- és nevelőtestület 35 főből, a közigazgatási vezetés 3 személyből, a segédszemélyzet pedig 26 főből állt.

A létszámban megnövekedett I. évfolyam miatt az összlétszám emelkedett, év elején 308, év végén 298 fő volt.

Az **1929/1930** tanév legfontosabb háttéreseményei a következők voltak.

A katonai ellenőrző bizottság működésének enyhülése, majd megszűnése következtében a HM — mint már említettük — hozzákezdett a honvédség óvatos fejlesztéséhez és átszervezéséhez. Ehhez az alapot az ország gazdasági megerősödése és az olaszoktól remélt hadfelszerelési segítség adta. Mindez kihatott a katonaiskolákra is, nemcsak a fokozott fejlesztésben, hanem a távlati célok érdekében történő átszervezésben is. Az első elgondolás szerint a középiskolai honvéd nevelőintézeti hálózatot két főreáliskola (Budapest, Sopron) és az ezek utánpótlását biztosító egy alreáliskola (Kőszeg) képezte volna.

1929. október 10-én a Kormányzó Úr Gömbös Gyulát nevezte ki honvédelmi miniszterré, aki ezt a tisztséget haláláig (miniszterelnöksége ideje alatt is) 1936-ig töltötte be. Személye élénkítette a reformelképzeléseket és ezen belül pozitívan hatott a katonaiskolák életére is. Ugyanakkor újragondolta a tervezett változásokat is és ennek eredményeként más megoldás mellett döntött.

Kiderült ugyanis, hogy túlbecsülték a bethleni konszolidáció erejét és a hivatásos tiszti létszám tervezett emelése nem volt reális. Ráadásul még az 1929-ben bekövetkezett New York-i tőzsdekrach hatására a korszak legnagyobb gazdasági válsága söpört végig a világon és ez súlyosan érintette Magyarországot is, mind a nemzeti jövedelem, mind az egész gazdaság és a munkanélküliség terén. Értelmiségi túltermelés jelentkezett, ami egyrészt az idegen uralom alá került területekről idemenekültek megnőtt számából, másrészt abból a téves elképzelésből adódott, hogy a történelmi Magyarország rövid időn belül visszaállítható és az értelmiségtermelést ehhez igazították. A válság és a recesszió 1932-ig tartott, ez is oka volt, hogy a tisztképzés távlati tervét és rendszerét újra kellett gondolni. Ennek eredményeként a katonai képző- és nevelőintézetek beindított átszervezését le kellett állítani és új alapokra kellett helyezni. Ez azonban csak az 1931/32 évben történik meg.

Az 1929/1930 tanév még mindenütt az eredeti elképzelések szerint indult meg és folyt le. Vagyis Kőszegen most már az első két évfolyam tanult három osztállyal. A tanév során kis mértékben megváltozott a katonaiskolák neve. Az 1930. április 27-i elhatározás alapján a kőszegi iskola hivatalos új neve: **M.kir. "Hunyadi Mátyás" Reáliskolai Nevelőintézet, Kőszeg.** Vagyis a m.kir. a név elé került. Az intézet ez évben is megünnepelte nevezetes napjait. Ezek sora március 1-én a Kormányzó Úr megválasztása tizedik évfordulójának megünneplésével bővült.

A Földrajzi Társaság Didaktikai Szakosztálya ez évben is megrendezte kiállítását, ezúttal Budapesten, melyen az intézet ismét résztvett.

A tanévet megelőző nyáron kezdődött meg az a szokás, hogy a jobb előmenetelű növendékeket (szülői engedéllyel) jutalmazásul külföldi útra vitték. A IV. évfolyamos csoportot Zilles János főtanár vezette 12 napos ausztriai útra.

A parkban meteorológiai megfigyelő állomás létesült.

Az ifjúsági egyesületek száma Aero-körrel bővült mint a Dunántúl első ilyen szakköre. Elméleti kiképzés, modellezési munka folyt és siklóversenyeket is rendeztek. A legkedveltebb sportágak a repülő és kieséses labdajáték, valamint a tenisz és a tekézés voltak.

Looping.

REPÜLŐGÉP-MODELL VERSENY.

36 tanár és nevelő, 3 közigazgatási vezető és 28 fős segédszemélyzet irányította, segítette az intézet életét.

A növendéki létszám az iskolaév elején 345, a végén 337 fő volt.

Ennek a tanévnek az elején került az intézetbe *dr. Mathia Károly* tanár, aki a kőszegi "Hunyadi Mátyás" reáliskolai nevelőintézet meghatározó, karizmatikus pedagógus egyénisége volt kilenc éven keresztül (1929-1938). 1938-ban a tanév végén a Ludovika Akadémiára került és ott is nagy hatással volt az akadémia életére. Egyéniségében egyesítette a reneszánsz műveltség szélességét és a megvalósítás gyakorlati képességét. Néhány kitűnő intézetparancsnok és jó néhány, ugyancsak modern gondolkodású nevelőtanár segítségével elsősorban az ő érdeme, hogy kialakult az intézet magas színvonala, sajátos szelleme és légköre. Nagy tehetsége, munkabírása, az angol internátusi rendszer tanulmányozása és honosítása, végül bátor kezdeményezőkészsége vezette át az intézetet a porosz-osztrák fogantatású kaszárnyaszellemből egy korszerűbb, a magyar jellemnek sokkal inkább megfelelő, sokoldalú internátus-rendszerbe, ahol a fegyelem és a testkultúra mellett magasra emelte a műveltség, a széles érdeklődés és az egész világra kitáruló nyitottság fontosságát. Eredményeiről a "A nevelés" c. fejezetben írunk részletesen.

dr.Mathia Károly

1902-ben született Nagykanizsán. Gimnáziumi tanulmányait ugyanitt végezte a piarista gimnáziumban. Szülei zongorázni, hegedülni, angolra, németre és franciára taníttatták. 1919-től Budapesten bölcsészhallgató. Tehetsége révén bekerül az Eötvös Kollégiumba. 1923-ban doktorál (cum laude) magyar irodalomból, magyar történelemből és ókori történelemből. 1925-ben latintörténelemből és angol nyelvből is diplomát szerez. Párhuzamosan, Kodály Zoltán tanítványaként elvégzi a Ze-

neművészeti Főiskola zeneszerzés szakát is. Angliában tanulmányozta a brit iskolarendszert. Mindezek mellett kitűnt gyakorlati sokoldalúságával is. Kitűnően síelt, motorozott (versenyszerűen is), vezetőként résztvett a cserkészmozgalomban. Az Érseki Főgimnáziumban kezdett tanítani, pályázat útján került a kőszegi katonaiskolába 1929-ben. Egy csapásra ő lett az intézet polihisztor mindenese. Tanította a magyar nyelvet, a történelmet, az éneket, rendkívüli tantárgyként az angolt. Felügyelte és vezette a zeneélet egészét. Az egyik osztálynak főnöke volt. Síkiképzést irányított, meghonosította a kerékpár és segédmotoros kerékpár oktatását, vezette az önképzőkör humán szakosztályait, növendékeit a nyári szabadság alatt országismereti utakra vitte. Irodája Kőszegen, lakása Budapesten zarándokhelye volt növendékek generációinak később is, egészen korai haláláig (1961). Mindezeken felül, üres óráiban zeneszerzéssel és népdalgyűjtéssel is foglalkozott.

Megjelenése Kőszegen egyszerre megpezsdítette az intézeti életet. Mindjárt az év elején megalakította a 20 tagú növendéki fúvószenekart, mely 1930. március 12-én már kifogástalan előadásban kísérte Petőfi-Egressy: Nemzeti dal-ának énekkari előadását, amit természetesen szintén ő szervezett és vezetett. Vezényletevel a növendékek vasárnaponként is szívesen muzsikáltak hangulatos indulókat és egyéb darabokat.

Az **1930/1931 tanév** igazgatócserével kezdődött. Németh József vezértanácsnokot (tábornok) más beosztásba helyezték át. Hároméves munkásságnak középpontjában a kötelességteljesítés és a szakadatlan munka állott. Életelve az volt, hogy az emberi tökéletesség kifejezője a munka, mert ezen keresztül mutatja meg az ember, hogy a természet ura. Puritánsága egyetlen vétket ismert: a lustaságot és a tétlenséget.

Az új igazgató **Képes-Winckler Szilárd** (vitézzé avatása után **vitéz Képes-Harjay Szilárd**)főtanácsnok (ezredes) lett, aki öt éven keresztül állt az intézet élén (1930-1935). Megelőzőleg a Pécsett működő, rejtett tisztképző akadémia parancsnoka volt. Katonai erényei, kitűnő kiállása mellett széles humán műveltsége (Harsághy Pál álnéven kitűnő verseket is írt) és modern gondolkodásmódja nagyban hozzájárult ahhoz, hogy a kőszegi intézetben a műveltség, a tudás és a széles érdeklődés az átlagosnál magasabb rangot kapott. Hagyta érvényesülni, sőt segítette a már méltatott Mathia Károly és más hasonló személyiségű tanárok és nevelők úttörő szellemének érvényesülését.

Mathia a tanári kar előtt előadást tart "Értelmi, erkölcsi és testnevelés az angol középiskolában" címmel, meghirdetve ezzel az új nevelési koncepciót, vagyis az intézet áthangolását az egyoldalú poroszos pedagógiai elvekből a korszerűbb — az angolszász tapasztalatokat is figyelembe vevő — nevelési módszerekre.

Mások is segítették ebben, így például *Hidvéghy Sándor* magyar-történelem szakos tanár, aki ebben az évben került Kőszegre és 1938-ig építette ugyanezt a szellemi utat. Tapasztalatait megelőzőleg Pécsett és Sopronban szerezte gazdag tanári tevékenysége során.

A tanév még az eredeti átszervezés elképzelései szerint folyt le, vagyis az I., II. és III. évfolyam már három, a IV. pedig két párhuzamos osztállyal indult.

Arra, hogy a következő tanévben gyökeres fordulat következik be, az év végi értesítő csak egyetlen szerény mondattal utal: "A folyó tanév végeztével eléri intézetünk külső, illetve adminisztratív fejlődésének a legfelső fokát, amennyiben főreáliskolai tagozattal bővül." Látszik ebből, hogy az intézet kapott már valamiféle előjelzést, de a fordulatba nem volt beavatva és előzetesen tájékoztatva sem.

A tanév tehát a szokásos rendszerben és ritmusban zajlott le. A visszatérő ünnepségeken kívül 1930. december 12-én megemlékeztek a limanovai csatáról, a szavalókör az ének- és zenekar közreműködésével díszgyűlést tartott, melyen előadták Herczeg Ferenc: "Árva katona" c. jelenetét.

Az ifjúsági egyesületek köre még mindig csak a szavalókörre, az ének- és zenekarra, a sportkörre (cserkészet) és az aero-körre korlátozódott. Színvonaluk azonban ugrásszerűen javult, különösen a fúvószenekaré, mely 25 tagra bővült.

1931 márciusában házi lövölde létesítéséről döntöttek.

A már említett szigorúbb felvételi szűrés és a tanári kar megerősödése következtében a tanulmányi előmenetel tovább javult. A meg nem felelt növendékek aránya a 6 % alá esett, ugyanakkor 10,2 % kitűnő növendék volt az összlétszám arányában.

A tanári testület és a nevelői kar 40 főből, a közigazgatási vezetés változatlanul 3 főből állt, a segédszemélyzet 27 főt számlált.

A növendéki létszám az év elején 368, a tanév végén 369 fő volt. Sajnos az év krónikájában egy halálesetről is be kell számolni.

A tanév 1931 júniusában a Te Deum-mal zárult, a szokásos módon. De nem csak a tanév, hanem egy korszak is befejeződött: az intézet 57 éves alreáliskolai korszaka (1874-1931).

A következő esztendőben más és új világ köszönt be a Hunyadi Mátyás intézetbe.

Az 1929/30 tanév bevezetőjében részletesen foglalkoztunk a korszak háttéreseményeivel és ismertettük azokat az okokat is, melyek miatt a katonai képző- és nevelőintézetek korábban beindított átszervezését újra elemezték, más eredményre jutottak és ennek hatására az átszervezési folyamatot leállították.

A Honvédelmi Minisztérium, hogy feloldja a korábbi átszervezés ellentmondásait, rendkívüli gyorsasággal, 1931 első felében teljesen új elgondolást dolgozott ki. Rájöttek, hogy nem indokolt két azonos célú tisztképző akadémia fenntartása. Ezért azonnali hatállyal megszüntették a pécsi (és egri) rejtett tisztképző főiskolát, hallgatóit beolvasztották a Ludovika Akadémiába.

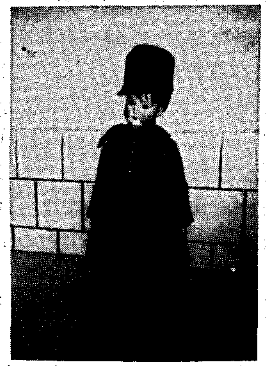
Megszüntették a Budapesti "Bocskai István" főreáliskolát is és helyén létrehozták a Ludovika Akadémia II. főcsoportját (a később, 1939-ben önállósult Bolyai János Honvéd Műszaki Akadémia elődjét), ahol megkezdődött a műszaki jellegű fegyvernemek tisztképzése.

A megmaradt három (Kőszeg, Pécs, Sopron) nevelőintézetet egységesen nyolcosztályos reáliskolává alakították át, érettségi vizsgával, évfolyamonként egyetlen osztállyal (átlagban 35 fővel).

Az átszervezés fergeteges gyorsasággal valósult meg. A növendékek intézetközi átcsoportosítása, az új igényeknek megfelelő tanári és nevelői kar kialakítása, a tárgyi feltételek biztosítása, mindez néhány hónap alatt, 1931 tavaszán és nyarán ment végbe.

Az **1931/32 tanév** szeptember 10-i Veni Sancte évnyitó ünnepségen tehát a kőszegi iskola nevelői kara, tanári testülete, segédszemélyzete és teljes növendékserege teljesen új szervezetben és világban találta magát.

Az alreáliskola felserdült főreáliskolává!

A két osztállyal induló I. évfolyam kivételével megszűntek a párhuzamos osztályok. Az előző év II.-IV. évfolyamos növendékeinek kétharmadát átirányították Pécsre, vagy Sopronba. Az anyaintézetben gondosan kiválasztott, válogatott növendékállomány maradt. Megnyílt a felsőtagozatú V., VI. és VII. egyosztályos évfolyam (Budapestről, Sopronból és a polgári iskolákból válogatva). Az intézet növendékeinek több, mint a fele kicserélődött. Teljes nyolcosztályos reáliskolává a kőszegi intézet a következő tanévben egészült ki.

A radikális változás számos egyéb intézkedést és átszervezést igényelt. Új házirendet kellett kialakítani. Megváltozott a növendékek formaruházata (lásd külön fejezetben), erősödött az intézet katonai arculata, háttérbe szorultak a szociális szempontok. 1931. szeptember 11-én rendelet nyilvánítja a m.kir. reáliskolai nevelőintézeteket a V.K.M. nyílt szerveivé. Ettől kezdve a tisztek hordhatták egyenruhájukat. A polgári személyzetet honvéd személyekkel váltják föl.

Kőszegen az átszervezésnek még külön jelentősége is volt. Az intézet ugyanis még sohasem volt főreáliskola, sem k.u.k., sem honvéd. Ezért, hagyomány nélkül sok mindent a nullából kellett megteremteni. A szertárakat a felső tagozat igényeihez igazodva bővíteni kellett. A fokozott katonai jelleg és az életkori sajátságok miatt szabályozták a fölé-alárendelési viszonyt, a felsősöket bekapcsolták a nevelésbe. Új tantárgyak, képzési területek és módok (lövészet, vívás, alapkiképzés, katonai ismeretek, fegyverforgatások stb.) váltak szükségessé. A tantervet, a tanári és nevelői kar létszámát és szakmai összetételét a főreál igényeivel összhangba kellett hozni. Új művelődési, szórakozási és sportlétesítmények váltak szükségessé. A szabadidő eltöltésének és az önképzésnek egész rendszerét új alapokra fektették.

Az eddigi gyermekek mellett nagykamaszok és fiatalemberek is megjelentek a növendékek között.

Az intézet egészének is át kellett lépnie a gyermekkorból a felnőttkorba!

Miután az intézetet nem "terhelte" semmiféle főreáliskolai hagyomány, megkövült monarchiabeli szokások, fokozottabb intenzitással, magasabb színvonalon és főként egyéni vonásokkal lehetett kialakítani az iskola szellemét, sajátos értékrendjét, a katonai hivatásra nevelés legjobb módszereit és a pedagógia korszerű megoldásait.

Szerencsére ehhez a személyi feltételek megvoltak: a kitűnő, széles látókörű parancsnok, jó néhány modern gondolkodású tanár, akik már korábban is, az alreáliskolai korszak végén egyengették a talajt a német-osztrák iskolarendszer maradványainak felszámolása és egy korszerű intézeti szerkezet és eszmerendszer megvalósítása érdekében.

A bevezetett felső tagozathoz új szaktanárokra és nevelőkre is szükség volt, ezért a korszerű elveket valló és megvalósító pedagógusok sorát újakkal lehetett erősíteni. Így került például az intézetbe a széles műveltségű és nagy tudású *dr. Forgács János* kegyesrendi pap (1931-1937), magyar-német tanár, az önképzőkör elnöke, tanulmányi vezető, kitűnő hitszónok, aki a megszűnt Bocskai reáliskolából jött, ahol már 1922 óta tanított és nevelte a növendékeket a katonatiszti hivatásra.

Megemlítjük még az iskolába egy évvel későbben érkezett *Hollós Sándort* (1932-1938), az iskola szigorú, de legeredményesebb matematika és ábrázoló mértan tanárát, aki már szintén gazdag tapasztalattal a háta mögött, a pécsi Zrínyi intézetből került Kőszegre.

A felső tagozatra nyitás új lendületet adott az építkezéseknek is. Megépül a zeneépület (1931/32) gyakorló és próbatermekkel, szertárral, vezetőtanári dolgozószobával. Az épületben helyet kapnak más önképzőköri szakosztályok, sőt az asztalos és lakatosipari műhelyek is. A házi személyzet részére külön épület készül. Megkezdődik az intézet mögött a gazdasági major kiépítése 25. kat. holdon. A város és az intézet egészséges ivóvíz ellátására kiépítik a József forrásból táplált vízhálózatot. Az intézeten belül ehhez fogadóállomás, kútszivattyú és vízmedence épül. Az uszodához elkészül a tápvízcsatorna. Új, kettős teniszpálya létesül.

A nyolcosztályos, egy évfolyam - egy osztály rendszerben a növendéki létszám soha nem haladta meg a 300 főt. Ilyen létszámmal és az ismertetett feltételekkel már aránylag gyorsan át lehetett térni a magyar jellemnek megfelelőbb, korszerű nevelési rendszerre.

Ez a folyamat valóban, rendkívül hamar ment végbe. A neveléssel és oktatással külön fejezetben foglalkozunk, itt csak érintjük a folyamat legfontosabb mozzanatait. A felsőbbéves növendékeket bevonták az alsósok irányításába és nevelé-

sébe. Egyidejűleg megtörtént az altisztek kivonása a növendékek közvetlen neveléséből. A csarnokszerű, 70-80 ágyas 4 hálótermet kisebbekre, emberi "léptékűvé" tagolták. Az új hálótermekben mindig együtt aludt a növendékekkel egy végzős fiú, ő volt a szobaparancsnok. Megnőtt a nevelőtisztek jelentősége, a testi fenyítések megszűntek, a "kitolások" ugyan megmaradtak, de a túlkapásoknál azonnal beavatkoztak.

Más területen is gyökeres a változás. Új elvek szerint szervezik át az önképzőkört és a szabadidős művelődés egész rendszerét. A szakkörök bővülnek, színvonaluk emelkedik.

A nevelőtisztek egyenruha viselési joga, a növendéki formaruha változása, a felső tagozat miatt szükségessé vált katonai foglalkozások bevezetése, az áttérés a cserkész jellegről a katonásabbra, a hivatásra nevelés erősödése mind a nagy változások egy-egy mozzanatai.

A VKM szilárdan tartja még hadállásait az oktatás, az iskolai nevelés, és a közművelődés területén, de erősödik a HM befolyása is. Az 1932. július 15-i rendelkezés szerint a nevelőintézetek gazdászati és közigazgatási szempontból átkerülnek a HM hatáskörébe, egyéb vonatkozásban egyelőre még megmaradnak a VKM fennhatósága alatt.

Aránylag gyorsan kialakul tehát a kőszegi Hunyadi intézet sajátos légköre és értékrendje.

Az 1931/32 tanévben két nagy esemény zajlott le az intézet életében.

1931. október 6-án nemcsak az aradi vértanúkra emlékeztek a növendékek, hanem a szép park peremén felavatták az első világháború hősi halottainak emlékművét is. "A hazáért halni erény, élni dicsőség" — szavakkal emlékezett az intézet parancsnoka a hősi halott 9 tanár és 125 volt növendék nevét megörökítő emlékmű előtt.

Kőszeg. Hősök kapuja

1532. augusztus 10-31 között védte Kőszeg várát Jurisics Miklós kapitány kis védőrség élén a török hadsereg 19 rohama ellen. II. Szolimán szultán a kudarc hatására mondott le Bécs ostromáról és vonult vissza Konstantinápolyba. A 400 éves évfordulón az egész ország, de különösen Kőszeg városa gazdag ünnepségsorozattal emlékezett a történelmi tettre. Ezen a Hunyadi Mátyás reáliskolai nevelőintézet is résztvett jelenlétével és saját kiállításával. Az erre az alkalomra elkészült "Hősök kapujának" lelepezési ünnepségén a növendékek új tábori formaruhájukban vettek részt és díszmenetben vonultak el a jelen lévő Kormányzó Úr előtt, aki az ünnepség alkalmával 1932. május 29-én az intézetet személyes látogatásával is kitüntette.

1932 áprilisában a Vallás és Közoktatásügyi Minisztérium rendeletben szabályozta az önképzőkörök szervezetét, célját és működését. Erről külön fejezetben írunk.

A tanévet követő nyarat 235 növendék kéthetes balatonlellei táborozása tette emlékezetessé, amit a honvédelmi miniszter is meglátogatott.

Az intézet tanári és nevelői kara 36 főt számlált, a közigazgatási vezetőség 3 személyből, a segédszemélyzet 24 főből állott.

A növendéki létszám év elején 285, év végén 283 volt.

Az **1932/33 tanévben**, szeptember 8-án a Veni Sancte évnyitó ünnepségen már nyolc teljes osztály várta a tanítás megkezdését a kőszegi honvéd reáliskolában. A pécsi és a soproni testvériskolákkal együtt, vagyis a három intézetben összesen 945 növendék indult neki az új szervezetű tanévnek.

Az év során és végén néhány fontos rendelet jelent meg, melyek érintették az intézetek életét is.

A HM 107.880/eln.9.-1932. rendelete szabályozta a növendékek akadémiai képzését. Ennek lényege, hogy a növendékek testi, erkölcsi és szellemi megfelelésük esetén *felvételi vizsga nélkül*, és az államköltségesek felvételi folyamodvány nélkül léphetnek föl az akadémiákba. A rendelet szabályozza a fegyvernem választás módját, a testi alkalmasság megállapításának folyamatát és még néhány egyéb kérdést is.

A HM 117.065/eln.9.-1931. rendelete a reáliskolai nevelőintézetek növendékeinek karhatalmi alkalmazhatóságát szabályozza.

Egy másik, 1933 évi rendelet a szolgálatot teljesítő növendékek ruházatára vonatkozik.

1932. október 22-én Intézeti parancs írja elő, a VKM rendelete alapján, hogyan kell a növendékeknek egymást megszólítaniok szolgálatban és azon kívül, vagyis a függelmi viszonyt (külön fejezetben ismertetjük részletesebben).

Az év végi értesítő felszólítja a szülőket a családnevek megmagyarosításának jelentőségére és serkenti őket ennek megvalósítására. Ennek hatására indul meg a fokozott névmagyarosítási hullám, amit a későbbi értesítőkben szereplő növendékek megváltozott neve is bizonyít.

Mindezek az intézkedések is mutatják, hogy nemcsak az intézetek szervezetében történt nagy változás, hanem mindjobban előtérbe kerül — már majdnem nyíltan — a katonai jelleg és a katonai hivatásra nevelés fontossága.

Ennek legfőbb bizonyítéka a HM 115.163/eln.9.sz.-1932. rendelete, mely teljesen új alapokra helyezi a katonai középiskolák rendeltetését és működését.

A rendelet megállapítja, hogy a rejtésnek a jövőben csupán színleges jellege van, mert rendszabályainak eddigi túlzott végrehajtása során sok téves felfogás érvényesült. Például az eddig a "cserkész-kiképzés" fedőnév mögé rejtett tevékenységet túlzottan a civil cserkészet szellemében valósították meg és ezt most már meg kell szüntetni. A kiképzést a jövőben a gyakorlati és szolgálati szabályzat alapján kell végrehajtani. A rendelet igyekszik a VKM. eddigi túlzott befolyását visszaszorítani. A tankerületi főigazgató látogatási jogát és az érettségi vizsgákon betöltött szerepét ugyan meghagyta, de megszüntették a polgári tanügyi hatóságok szemlejellegű ellenőrzését. Nem szólhattak bele a jövőben az iskola

tanmenetébe, kiképzési programjába és pedagógiai vezetésébe. Előírta, hogy a katonai állományú személyzetet rendfokozatuk szerint kell szólítani (ez nyilvánosan, írásban csak 1936-tól érvényesül) és az intézeten belül a hivatásos tiszteknek köteles az egyenruhát hordaniok.

Vagyis az 1932/33 tanévtől kezdve a katonai nevelőintézetek minden tekintetben a HM. 9. osztály alá tartoztak és a VKM V./b. ügyosztályát már csak színleg és óvatosságból tartották meg.

Említettük, hogy a VKM szabályozta az önképzőkörök munkáját. Ennek nyomán az oktatáson kívüli szellemi munka kiteljesedik. Új szakosztályok indulnak (erről bővebben az önképzőköri fejezetben írunk), a munka rendszeressé válik. A kör élére dr. Forgács János szerzetes-tanár került, az irodalmi és tudományos szakosztályt, valamint az ének- és zeneszakosztályt dr. Mathia Károly irányította. Az év elején létrehozta a 36 tagú szimfonikus zenekart és a növendéki vegyeskart. Felismerte és vallotta, hogy a szimfonikus zenekar nyújtotta lehetőségek sokkal inkább megfelelnek az esztétikai nevelés követelményeinek, mint a fúvószenekarral elérhető eredmények.

Az évzárás után került sor Kőszegen az intézetközi sportversenyekre, 1933. június 18-27 között, amit a miniszterelnök is meglátogatott.

1933. júniusában zajlottak le — első ízben — az intézetek közötti tanulmányi versenyek is. Tárgyai: magyar nyelv és irodalomtörténet, német nyelv, francia nyelv, történelem, fizika, mennyiségtan és ábrázoló mértan voltak. Intézetenként és tárgyanként 3-3 növendék vett ezen részt, az írásbeli versenyanyag jeligés volt. Az irodalmi, fizikai és ábrázoló mértani első díjat és a legjobb intézetnek kijáró vándordíját a Hunyadi intézet növendékei vitték el.

Az intézet létszáma ebben a tanévben 38 fő tanárból és nevelőből, 2 fő közigazgatási vezetőből és 25 fő segédszemélyzetből állt.

A növendéki létszám az év elején 292, év végén 285 fő volt.

Közvetlenül az **1933/34** tanév megindulása előtt, a nyár végén emlékezetes külföldi úton vettek részt a legjobb növendékek.

1933. szeptember 2-16 között, a három intézet válogatott növendékeinek 350 főnyi serege Marsik Jenő vezértanácsnok (tábornok) parancsnoksága alatt olaszországi útra ment, hogy viszonozza az olasz avantgardisták korábbi, magyarországi látogatását. A kirándulásról részletesen külön fejezetben számolunk be.

A nagy olasz út után némi késéssel indult a tanév és alig kezdődött meg a tanítás, októberben és novemberben vörheny járvány söpört végig az intézeten. Úgy látszik ez a nagy járványok éve volt, mert 1934. február második felében a mumpsz miatt kellett két ízben is egészségügyi zárlatot elrendelni. E miatt nem tudták megtartani a március 15.-i hagyományos ünnepélyt sem, helyette csak szabadtéri istentiszteletek voltak. A Mikulás est, a karácsonyi szabadság, a februári intézetközi síversenyek és a február 10-i cőgerbál azonban nem kerültek veszélybe.

Megindul a segédmotoros kerékpárkiképzés

A gyakorlati kiképzést ebben az évben új alapokra helyezték, ami a katonai jelleg erősödésének következménye volt. Ennek a programnak a keretében, 1934. május 28-án indult meg a segédmotoros kerékpárkiképzés is.

Az intézeti múzeum új helyiségekbe költözött és így kulturáltabb körülmények között lehetett bemutatni a fegyvereket, emléktárgyakat, térképeket, nyomtatványokat és képeket.

Az ünnepélyes tanévzáró Te Deum június 7-én zajlott le, ekkor utazhattak haza a I-IV. évfolyam növendékei. A felsősök és az élsportolók még táborozáson és a soproni intézetközi sportversenyeken vettek részt. Számukra a szabadság csak június 29-én kezdődött.

A tanári és nevelői testület ebben az évben 33 főből állt, az intézeti igazgatóval együtt, aki nevét ebben az évben magyarosította meg vitéz Képes-Harjay Szilárd-ra. Munkájukat 2 tanárjelölt, 2 orvos, 3 gazdászat-közigazgatási vezető és 22 segédszemélyzet segítette.

A növendéki létszám év elején 302, év végén 300 fő volt.

A járványok nem kerülték el az **1934/35** tanévet sem. Ezúttal az influenza volt a ludas, miatta az egész tanévben 85 napon át volt egészségügyi zárlat. Ez maga után vonta, hogy a növendékek kevesebbszer mehettek kimenőre és néhány fontos ünnepély is elmaradt. A cőger-bált, február 23-án még sikerült megtartani, de két napra rá ismét életbelépett az eü. zárlat.

Mégis, a krónika ebben a tanévben is gazdag eseménysorozatról tud számot adni. Ezek között a legjelentősebb: 1935. május 19-én az intézet névadójának, Mátyás király szobrának a leleplezése volt. A szobrot vitéz Székely Károly szobrászművész alkotta és a parkban, a főépület előtt, az északi oldalon helyezték el. Az ünnepség a Hunyadi fanfárral kezdődött (Mathia Károly szerzeménye), a szoboravató beszédet az intézet parancsnoka tartotta (aki az eseményről szép verset is írt) és elhangzott Kozma Andor - Mathia Károly ez alkalomra írt kantátája: "Hunyadi Mátyás, e királyi név", amit a növendéki szimfonikus zenekar és vegyeskar adott elő.

Az év krónikájához tartozik még, hogy a törvényhozás ebben az évben hozta meg Hóman Bálint kultuszminiszter beterjesztésére az 1934. évi XI.tc-et, melynek értelmében a magyar középiskolák egységes gimnáziumi rendszerre térnek át. Ez a törvény majd gyökeresen érinti a katonai középiskolákat is, de életbeléptetését, az új tantervek elkészülése után, 1938-tól tervezték. Addig még három teljes tanév van hátra és az iskola töretlenül fejlődik tovább a megkezdett úton, viszonylag nyugodt hazai és történelmi környezetben.

A m. kir. „Hunyadi Mátyás“ reáliskolai nevelőintézet indulója.

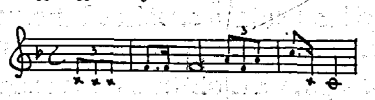
Szövegét Kozma Andor, zenéjét az intézet hívójelének témájára Mathia Károly írta.

Hunyadi Mátyás főreál mindig e hívójelre vár,
Hangjára fölfigyelve áll, mire megindul, mint az ár.
Rohan a rab határon át, előtte nem lesz semmi gát,
Amikor megteremti vérrel is az új magyar hazát.

Fegyverünk jellem és erő, hiszen a cél a szebb jövő,
Pusztul az álnok cselszövő s Hunyadi Mátyás lép elő,
Seregünk fővezére már, jöhet az ősi ellenár,
Katonaszívvel készen áll a büszke főreál.

Hunyadi Mátyás főreál mindig e hívójelre vár,
Hangjára fölfigyelve áll, mire megindul, mint az ár.
Rohan a rab határon át, előtte nem lesz semmi gát,
Amikor megteremti vérrel is az új magyar hazát.

Trio: *Hunyadi Mátyás e királyi név*
Emelje most fel mindnyájunk szívét!
Példát e név a multból ad nekünk,
Hogy a jövőért bízva küzdhetünk.
Mert az igazság, ész erő s a rend
Nagy-Magyarországot teremt,
Nagy-Magyarországot teremt.

Az önképzőkör zeneszakosztályának növendékei 1935. január 20-án meghallgathatták a világhírű Waldbauer-Kerpely vonósnégyes hangversenyét a Domonkos-rendi zárda dísztermében.

A sportrajongók 1935 márciusában Pelle István tornászvilágbajnokunk (később olimpiai bajnok) gyönyörű bemutatóját élvezhették. Az intézetközi cőgerolimpia ezúttal Pécsett zajlott le 1935 júniusában.

A nyári szabadság alatt ismét sok növendék élvezhette a Balaton vizét és szép tájegységét a balatonlellei szünidei otthonban, melyet a HM azoknak a növendékeknek építtetett, akiknek anyagi, vagy családi körülményei nem engedhették meg a nyaralás költséges fényűzését.

34 tanár és nevelő, 4 rendkívüli és kisegítő tanár, 2 orvos, 3 közigazgatás-gazdászati vezető és 21 segédszemélyzet látta el az intézet vezetését és mindennapos kiszolgálását.

Év elején és végén egyformán 290 volt a növendéki létszám.

Az év végén búcsúzott el az intézettől, ötéves eredményekben gazdag igazgatói működés után vitéz Képes-Harjay Szilárd, az intézet egyik legkiválóbb parancsnoka. Működése alatt jutott fel a csúcsra a Hunyadi intézet. Ekkor alakult át nyolcosztályos reáliskolává. Kivételes felkészültségével, széles humán műveltségével és kiváló pedagógiai érzékével ösztökélte és hagyta, hogy hasonló beállítottságú tanári és nevelői testülete megvalósítsa az intézet "különb ember, teljesebb ember" programját, mely a katonai és fizikai erények mellett ugyanilyen, ha nem nagyobb jelentőséget tulajdonított a széles műveltségnek és a sokirányú érdeklődésnek. Parancsnoksága alatt alakul ki végleg a Hunyadi intézet sajátos arculata.

Az **1935/36** tanév előtti nyáron kezdődött az a szokás, hogy a három intézet főreáliskolai tagozatának legjobb eredményt elért növendékeit 4-6 hetes külföldi utakra vitték jutalomként és nyelvtanulás céljával. Ezek csoportos (15 fő) vagy egyéni utak lehettek, a célországok: Olaszország, Ausztria, Svájc voltak. A megszerzett nyelvtudásról bizottság előtt, a következő tanév elején kellett számot adni.

Az új tanév új parancsnok vezetésével indult, **nemes Berkovich Brúnó** főtanácsnok (ezredes) személyében (1935-1938). A Ludovika Akadémiáról érkezett, ahol két éven keresztül az ottani önképzőkör, a Levente-kör tanárelnöke volt. A magas szellemi színvonaláról már amúgy is híres intézet tehát ismét egy nagyműveltségű, humán beállítottságú vezetőt kapott, aki folytatta a sokoldalúvá nevelés programját. Ténykedését azzal kezdte, hogy kiköltözött a városba és az első emeleti parancsnoki lakosztályt átadta a növendéki önképzőkörnek, klubhelyiségek céljára.

A szokásos ünnepségeken felül az intézet 1935. október 1-én Rákóczi emléktáblát avatott fel és 1936 májusában külön ünnepély keretében emlékezett meg Liszt Ferenc születésének 125. és halálának 50. évfordulójáról. Ötven növendék a Líceumban megtartott Liszt-emlékünnepélyen is résztvett.

A nyári külföldi utak megpezsdítették a nyelvtanulási kedvet és az önképzőkör német, francia és olasz nyelvi szakosztályokkal bővült. Az intézet nem hanyagolta el a reáliákat és a katonai hivatásra nevelést sem. Az önképzőkör nem csak a nyelvi csoportokkal, hanem tereptani, csillagászati és meteorológiai szakosztályokkal is gyarapodott. Tagjai résztvettek a parkban elhelyezett és már évek óta működő meteorológiai megfigyelőállomás munkájában.

A növendékek megtekintették a vértesi katonai zárógyakorlatokat és a cáki éleslövészet bemutatót. A kerékpáros kiképzés folytatódott, a felsőéves növendékek négy alkalommal vettek részt félnapos, egésznapos és kétnapos kerékpártúrán.

Vödrös Miklós előadó (főhadnagy) személyében új sportvezetőt kapott az intézet, aki nem csak a testnevelésben (maga is kiváló sportoló volt), hanem emberi magatartásával, műveltségével és jellemével is a növendékek egyik példaképévé vált. Kitűnően hangolta össze a sport erőnlét fejlesztő hatását, annak nemzetnevelő jelentőségével (erről kitűnő cikket is írt az 1936/37 évi értesítőben).

A februári korcsolya- és az ausztriai intézetközi síversenyeket ismét a Hunyadi növendékek nyerték meg. A téli sportokban elért sikereknek már hagyománya volt.

44 főből állt a nevelői-tanári testület, beleértve az orvosokat, kisegítő tanárokat és gazdasági vezetőket is. A segédszemélyzet 22 főt számlált.

A növendéki létszám év elején és végén egyaránt 285 fő volt.

Nagy jelentőségű esemény volt, hogy 1936. április 27-én látogatást tett az intézetben *dr. Kornis Gyula, gr. Teleky Pál, Tasnádi Nagy András és Szily Kálmán, az Országos Közoktatási Tanács* tagjai, a miniszterelnök felkérésére. Feladatuk az volt, hogy behatóan tanulmányozzák a honvéd középiskolák és akadémiák oktatási rendszerét, nevelési módszereit és ezek eredményességét. Látogatásuk sorozata kiterjedt a kőszegi iskolán kívül a soproni testvérintézetre, az ugyancsak soproni "Zrínyi Ilona" honvéd leány-nevelőintézetre, a Ludovika Akadémia I. főcsoportjára, a Hadiakadémiára és a nemrég megalakult Katonai Pszichotechnikai Intézetre is. Magas színvonalú, szakmai mélységű részletes jelentésük megmaradt az utókor számára és dokumentum értékű képet ad a harmincas évek katonaiskoláinak színvonaláról, légköréről, problémáiról. A jelentés szavahihetőségét és tárgyilagosságát növeli, hogy tagjai között egy sem volt hivatásos katona, hanem kiváló tudós és közéleti személyiség. A jelentés megállapításaival az egyes szakfejezetekben részletesen foglalkozunk.

Az **1936/37** tanév kezdetétől a három katonai középiskola nyíltan is mint honvédségi intézmény lépett ki a nyilvánosság elé. Nevükbe felveszik a "honvéd" jelzőt. A kőszegi intézet neve tehát ettől kezdve: **m.kir. "Hunyadi Mátyás" honvéd reáliskolai nevelőintézet - Kőszeg.** A tisztek és tiszthelyettesek ugyancsak nyíltan használják és viselik katonai rendfokozatukat, az álcanevek megszűnnek. Az intézet szervezetében is elkülönül az oktatás (tanulmányi csoportok) a katonai profiltól, mely növendékzászlóaljba szerveződik. Az év végi értesítő is már nyíltan használja ezeket a megnevezéseket, többek között különbséget tesz tisztek (nevelők) és tanárok között. Külön kategóriát képeztek az orvosok, a lelkészek és a gazdászat-közigazgatási vezetőség.

A tanév a Vas megyei gyermekparalízis járvány miatt csak október 1-én indult.

Az elhunyt Gömbös Gyula miniszterelnök és honvédelmi miniszter temetése napján, október 10-én ünnepélyes gyászistentiszteleteket tartottak.

A többi ünnepély a megszokott magas színvonalon, a szimfonikus zenekar és növendéki énekkar állandó közreműködésével zajlott le.

A sportban is történt jelentősebb változás. Új alapokra helyezték ugyanis — központi utasításra — az intézetközi versenyeket. A tömegsportokat helyezték előtérbe és célul tűzték ki a mindenkire kiterjedő színvonal felemelését. Erről részletesebben külön fejezetben számolunk be.

A versenyeket egyébként Sopronban rendezték meg.

A parancsnokon és segédtisztjén kívül 12 főből állt a tisztikar, 21 főből a tanári testület, 2 lelkész, 2 orvos, 3 gazdászati-közigazgatási vezető és 22 fős segédszemélyzet látta el a további vezetést és irányítást.

Év elején 274, év végén 273 növendék nevelődött, tanult az intézetben.

Az **1937/38** tanév fontos dátum az intézet életében. Lezárul egy tízéves korszak, mely a felfutás és a kiteljesedés korszaka volt. Ez a tanév volt az utolsó, amikor a Hunyadi intézet utoljára működött mint teljes tagozatú, nyolcosztályos reáliskola. Az ország is éppen 1938-ra érte el gazdasági állapotának csúcspontját.

1937. szeptember 8-án a Veni Sancte ünnepély még hagyományos tanévet indított.

A nyílt katonai jelleg nem csak a külsőségekben, hanem a katonai programok növekedésében is megnyilvánult. A növendékek résztvettek a helyi 5./III.zlj. bemutató gyakorlatán, és az újoncok eskütételén a Frigyes laktanyában Cákon lőgyakorlatot néztek végig és Szombathelyen a felső két évfolyam repülőbemutatón kaphatott kedvet a repülőtiszti pályára. Az év végét Velem környékén, június 8-13 között katonai jellegű táborozás zárta.

Bővült a katonai kiképzés köre is. A kerékpár és motorkerékpár képzéshez elméleti oktatás (KRESZ és motortan) kapcsolódott. Megkezdődött a távbeszélő szakképzés. Az alsósok kispuskalövészetben, a felsősök sportlövészetben jeleskedtek.

A nyelvoktatás hatékonyságának növelése érdekében az I-III. osztályok részére heti hat órában rendszeresítették a német társalgási gyakorlatokat, melyeket — a cőgerek nagy örömére — szerződtetett nyelvtanárnők vezettek.

A viszonylag felhőtlen 10 év első komor történelmi eseménye 1938. március 13-án Ausztria bekebelezése a Német Birodalomba, az Anschluss volt. Az intézet életében ezt az eseményt mindössze egy ötperces rendkívül komor hangulatú és aggodalommal teli tájékoztató adta hírül az ebéd elején. Örömnek, pozitív méltatásnak nyoma sem volt.

Az élet ment tovább a maga megszokott kerékvágásában.

A felső tagozatban, ebben az évben váltja fel a díszkardot a szurony, feketére lakkozott tartószíjjal, sárga bojttal.

Az ünnepélyek sorában új színfoltot jelentett 1938. május 31-én az "intézeti nap" megtartása, mely a névadó Mátyás király bécsi diadalának 453-ik évfordulójához kapcsolódott.

A M. KIR. „HUNYADI MÁTYÁS" HONVÉD REÁLISKOLAI NEVELŐINTÉZET

1938. évi május hó 31-én, dicső emlékezetű névadója, Mátyás király legnagyszerűbb fegyvertényének, Bécs elfoglalásának 453. évfordulóját megelőző napon

INTÉZETNAPOT

tart. Az ünnepségekre Nagyméltóságodat / Méltóságodat / Nagyságodat / Nemzetességedet hozzátartozóival együtt magyar szeretettel meghívja az INTÉZETPARANCSNOKSÁG.

AZ ÜNNEPSÉGEK SORRENDJE:

Május hó 30-án 20–21 óráig: zenés takarodó.
Május hó 31-én 7 órakor: zenés ébresztő.
9 órakor: ünnepélyes istentiszteletek az intézet róm. kat. és prot. kápolnájában.
10 óra 30 perckor: Mátyás király szobrának megkoszorúzása. Díszmenet.
11 óra 30 perckor: Ünnepi matiné az intézet dísztermében.

A MATINÉ MŰSORA:

1. Vörösmarty–Egressy: SZÓZAT.
2. Agyagfalvi Hegyi István: DE EGYSZER ELMEGYEK c. költeményét szavalja: Major Norbert II. oszt. növ.
3. GYŐZELMI ÉNEK Händel: MAKKABEUSI JUDÁS c. oratoriumából.
4. ÜNNEPI BESZÉD. Mondja: Dr. Mathia Károly főtanár.
5. Grieg: HÓDOLATI INDULÓ a Sigurd Jorsalfar c. operából.

Az ének- és zenekari számokat a növendéki gyermekkar, vegyeskar, szimfónikus zenekar és fanfaregyüttes adja elő.

A sok évi átlagból kiemelkedett az 1938. június 16-18 között lezajlott, a Kormányzó Úr születésnapján megtartott évzáró önképzőköri gyűlés és sportünnepély is, melyen a szülők és hozzátartozók is résztvettek. A részletekről a "Művelődés és Önképzés" fejezetben számolunk be.

Ezen a színvonalon és ezekkel a csúcspontokkal zárult a kőszegi katonaiskola utolsó teljestagozatú korszaka.

A tanári és nevelői kar a parancsnokon és segédtisztjén kívül 11 fő tisztnevelőt, 21 tanárt, 2 orvost, 2 lelkészt, 2 gazdászat-közigazgatási vezetőt és 21 fős segédszemélyzetet tartott nyilván.

A tanévet 265 növendék kezdte el és 263 fejezte be.

A Te Deum-ot 1938. június 4-én tartották meg. Másnap indultak az alreáliskolások szabadságra. A főreáliskolásoknak hátra volt még a velemi gyakorlat és az említett önképzőköri díszgyűlés és sportünnepély, melyen résztvett vitéz Náray Antal alezredes, a HM.9.oszt. vezetője is. A VIII. osztály június 22-én indult szabadságra.

Ezzel ért véget a m.kir. "Hunyadi Mátyás" honvéd reáliskolai nevelőintézet történetének az a tízéves korszaka, melyet a fokozott korszerűsítés, a teljes tagozatú nyolcosztályos reáliskolává fejlesztés jellemez. Ekkor emelkedett az intézet az ország legjobb iskoláinak színvonalára és érte el lehetőségeinek maximumát.

Néhány kiváló parancsnok és tanár közös munkájának és a hely szellemének (genius loci) hatására ekkor alakult ki a kőszegi katonaiskola sajátos értékrendje, szellemiségének, gondolkodásmódjának és a növendékek magatartásának önálló arculata.

Az intézet történetének újabb, egyben utolsó korszaka következik.

V. fejezet
A HADSEREG ÚJRAFELFEGYVERZÉSE, AZ INTÉZET ÁTSZERVEZÉSE (újra alsó tagozat), HÁBORÚ, VÉGNAPOK (1938-1945)

Az egész tisztképzés és azon belül a középiskolai tiszti sarjképzés rendszerének megváltoztatási szándéka már az 1937/38 tanév első felében "benne volt a levegőben". Tekintsük át a katonaiskolákat közvetlenül érintő okokat és eseménysorozatot.

Közeledett az 1938/39 tanév, amikor az új gimnáziumi tantervet országosan be kellett vezetni. Ezt törvényerejű rendelet írta elő, a katonaiskolákban is végre kellett hajtani. A rendelet 23. § -a azonban adott némi lehetőséget az egyes iskolatípusok jellegéből adódó helyi adottságok érvényesítésére (latin nyelv, humanóriák és reáliák aránya stb.). Elsősorban ebben kellett állástfoglalni. Másodsorban a közelgő háborús veszély hazánk fokozott hadseregfejlesztése (győri program) időszerűvé tették a tisztképzés egész rendszerének a felülvizsgálatát is.

A folyamatot a Budapestvidéki Tankerületi kir. Főigazgató (dr.Kemenes Illés) 1937. szeptember 15-i levele indította el, melyet a honvédelmi minisztériumnak küldött meg és tárgya a polgári középiskolai tantervre való áttérés volt. Javaslatában a módosítás (23. §.) nélküli tanterv mellett érvel, vagyis nem tart szükségesnek eltéréseket a helyi sajátosságok miatt. Helyesnek tartaná tehát, hogy:
1. vezessék be egyetemesen a latin nyelv tanítását;
2. hagyják el az ábrázoló mértant a katonai intézetek tanítási anyagából.

Javaslata helyességét 10 oldalon keresztül érvekkel igyekszik alátámasztani.

A HM 9. osztálya e javaslatot megküldte véleményezésre valamennyi katonai oktatási intézménynek, azzal a kiegészítéssel, hogy foglaljanak állást az egész honvédség tisztképzési reformjának kérdésében is.

Az 1937. október 22-23-án megtartott parancsnoki értekezleten, melyen vitéz Pávai Vajna Győző tbk. nevelésügyi szemlélő elnökölt (iskolánkat Berkovich Brúnó pk. képviselte) minden parancsnok elmondta — sokszor egymástól homlokegyenest eltérő — véleményét. Érdekes megfigyelni, hogy a tisztképzés terén először itt csapot össze a kemény, militáns katonai vonal a műveltség és széles tudás fontosságát egyenrangúnak valló állásfoglalásokkal. A szélsőséges kemény vonal képviselői a reáliskolai nevelőintézeti rendszer teljes felszámolását javasolta és helyükben szívesebben látott volna "igazi" katonaiskolákat, például hadapródiskolákat. Ezúttal azonban, még ha engedményekkel is a másik vonal győzött.

A jegyzőkönyvben rögzített végleges állásfoglalás az alábbi volt:

Alreáliskolák. *Hátrányai:*

1. Gyermekkorban a növendék nehezen nélkülözi a szülői támogatást
2. A katonai drill fásultságot okoz.

3. Költséges és közvetlen haszonnal nem jár.
4. A 14 éves korban megkezdett katonai nevelésnek jobb a hatásfoka.

Előnye: a szociális problémák csökkentése. Az árvák és az iskolák nélküli helyőrségekben szolgálók gyermekeinek iskoláztatási nehézségei miatt teljesen nem szüntethetők meg.

Főreáliskolák. Két főreáliskola fenntartása indokolt.

Végső döntés:

1. Az intézetek új elnevezése: honvéd középiskola.
2. Kőszegen csak alsó tagozat működjék (I-IV.), a polgári gimnáziumok, módosítás nélküli tanterve szerint, latinnal, minimális katonai neveléssel. A felső tagozatba csak az arra érdemesek kerüljenek fel, felvételi vizsga alapján.
3. Pécsett és Sopronban csak felső tagozat marad (V.-VIII.) egyformán, az 1934.évi XI.tc. 23.§. szerint lehetővé tett helyi, latin nélküli tantervvel.

Elrendelték, hogy a szükséges átszervezéseket és előkészítést mindenütt azonnal meg kell kezdeni és az 1938/39 tanévet már az új szervezettel és tantervekkel kell indítani. Kőszegen a gimnáziumi tantervre való áttérést fokozatosan kell végrehajtani és a következő tanévben csak az első évfolyamban kell bevezetni.

Arra is kiterjedt az utasítás, hogy Kőszegen marad az előző évben végzett VII. osztály, hogy az érettségi előtt ne változtassák meg megszokott környezetüket és hogy résztvegyenek az alsósok nevelésében és irányításában. Az 1939/40 tanévet kivéve (amikor is nem volt Kőszegen VIII. osztály) ez a koncepció úgy valósult meg, hogy mindig Pécsről és Sopronból válogattak ki (lehetőleg kőszegi eredetű növendékekből) és hoztak át Kőszegre egy érettségiző osztályt, hogy példát mutassanak az alsóéveseknek és részt vegyenek nevelésükben és ellenőrzésükben.

Sok parancsnok, tanár és nevelő több év tapasztalatának birtokában bírálta mind az átszervezést, mind az új tantervet. Kőszeg is ezek közé tartozott. Az alreáliskolák megszüntetését (helyesebben csökkentését) még elfogadták, de az új gimnáziumi tantervet egyoldalúnak, konzervatívnak minősítették és nem tartották megfelelőnek arra, hogy a jövendő tisztjeit az egyre tökéletesedő haditechnika használatára és a gyakorlati életre felkészítse.

Hiába írt alig egy évvel korábban az Országos Közoktatási Tanács küldöttsége (Kornis) jelentésében teljes elismeréssel, sőt elragadtatással a honvéd reáliskolai nevelőintézetek értékrendjéről, sikeres neveléséről, fizikai és értelmi képzéséről és vitathatatlan eredményeiről, az észrevételeket nem vették figyelembe és a döntésen nem változtattak.

Új korszak kezdődött tehát Kőszegen is.

A vezetőség nekilátott az új szervezet kiépítésének és az új tantervek bevezetésének.

A Hunyadi intézet a korszak lezárásával egyidejűleg elbúcsúzott parancsnokától, nemes Berkovich Brúnó ezredestől (távozása után léptették elő tábornokká). Három évig állt az intézet élén. A láthatatlan munka embere volt. Megtestesítette a halkszavú, igazi gentleman típusát, melyre kőszegi növendékeit is formálni kívánta. A handabandázó, nagyhangú katonatípus idegen volt tőle. Nem szerette a kirakatmunkát. Vezetési elveit és nevelési filozófiáját három célkitűzés elérése jellemezte:

1. A tiszti és tanári kar külső és belső egysége.
2. A nevelő jó példájának emberformáló ereje.
3. A tanítási munka egészének messzenéző célok szolgálatába való állítása.

Elment vele együtt a jelentősebb nevelők és tanárok közül dr. Mathia Károly (a Ludovikára), dr. Györbíró Károly, dr. Leitner Ferenc törzsorvos és még sokan mások.

Az **1938/39** tanév minden tekintetben az átmenet éve volt. Átmenet a nyolcosztályos reáliskolai korszakból az alsótagozatú, négyosztályos gimnáziumi oktatási rendszerbe. Tehát változott az iskola profilja és szervezete, de — mint majd látni fogjuk — rendeltetése is.

Új parancsnok is érkezett **Finta József ezredes** személyében, aki négy évig (1938-1942) állt az intézmény élén.

1938. október 1-vel megváltozott az iskola elnevezése is: **M.Kir. "Hunyadi Mátyás" kőszegi honvéd alreáliskola.** Ez az elnevezés megtévesztő, mert típusa most már nem alreáliskola, hanem algimnázium. Valójában azonban ebben a tanévben és még egy-két évig vegyes típusú iskoláról beszélhetünk. A gimnáziumi tanterv ugyanis egyelőre csak az I. évfolyamra vonatkozik, a többi osztályra (II.-IV.) még a régi reáliskolai rendszer. Az ottmaradt VIII. osztály is a régi rendszer szerint tanul és érettségizik.

Az átszervezés során a pécsi és a soproni iskolákból is helyeztek át növendékeket, hogy a bővített II. és III. osztályokat feltöltsék. Komoly nevelői feladat volt az eltérő hagyományú pedagógiai eltéréseket közös nevezőre hozni. Összehasonlítva a nyolcosztályos korszakkal, mindez sokkal több előkészítést, részletmunkát, oktatást és ellenőrzést igényelt.

Ebben az átmeneti tanévben végül is két (a,b) első, két (a,b) második és három (a,b,c) harmadik osztály, valamint az otthagyott nyolcadik osztály képezte a növendéki állományt, összesen 287 fővel (ebből az érettségiző osztály 39 fő volt). Ebben az első tanévben IV. évfolyam még nem indult.

Az átszervezés nem csak az oktatásban, hanem más területeken is változtatásokat kívánt.

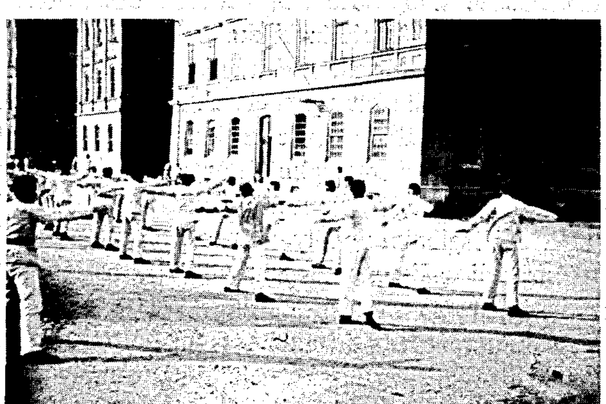
Ottmaradt egy VIII. osztály ezért, hiába szűnt meg a főreáliskolai tagozat, az oktatásukhoz szükséges tankönyveket, tanszereket, szertárakat változatlanul meg kellett tartani. Egészen más nevelési elveket és módszereket igényelt az alsó tago-

zat, mint az érettségiző osztály. Ugyanez volt érvényes a katonai kiképzésre is. Az alsó tagozatban a katonai jelleg háttérbe szorult és inkább a cserkészkiképzés szellemében valósult meg. Ugyanakkor a VIII. osztály miatt a kiképzés régi formáját: éleslövészet, vívás, alaki kiképzés, elméleti és gyakorlati kiképzés, fenn kellett tartani.

Érdekes, hogy bármilyen átszervezés és változás érintette is a Hunyadi intézetet, az iskola sajátos légköre, hagyományai változatlanul megmaradtak. A "különb ember, teljesebb ember" programja tovább élt Finta József ezredes parancsnoksága alatt is.

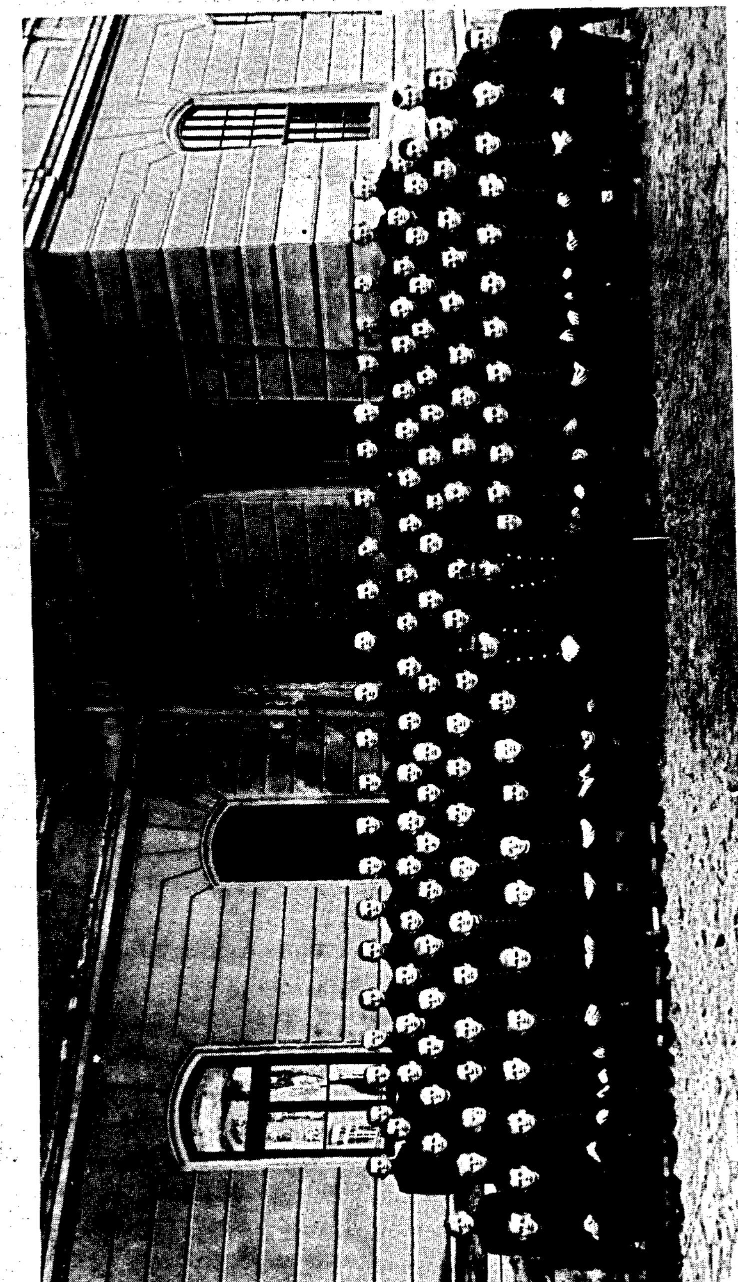
A latin nyelv bevezetése révén ekkor került az intézetbe a kiváló dr. Horváth László szaktanár (magyar, latin, francia), aki a latin nyelv tanítása mellett az érettségiző osztályok magyar irodalom tanára és osztálytisztje is volt. Ő volt az intézet tanulmányi titkára. Nagy népszerűségnek örvendet. 1994 év elején halt meg Kőszegen, így még megérhette a volt kőszegi növendékek 1989-es újraszerveződését, emlékművük és táblájuk felavatását (az elsőnek ő volt ünnepi szónoka). Aktív részese és mozgatója volt minden megmozdulásnak, találkozóknak egészen haláláig. Visszaemlékezései nagy szolgálatot tettek a kutatóknak, krónikásoknak.

Az élet tehát új szervezetben, de a régi szellemben folytatódott tovább.

Reggeli csukló-gyakorlat

Az ifjúsági egyesületek igazodtak az életkori sajátosságokhoz. Néhány dolognak el kellett maradnia, meg kellett változnia. Így például a szimfonikus zenekart fel kellett oszlatni, mert fenntartásához nem volt meg a hangszeres játékos bázis. A hangszerek zöme átkerült a Ludovikára. Az egyéni zeneoktatás azonban folytatódott és a növendéki énekkar előbb Budaker Gusztáv, de különösen Géressy László vezetésével közel 100 taggal, magas színvonalon élt és működött tovább.

Az intézet énekkara 1943-ban Máthé Ödön ezds. intézetparancsnokkal és Géressy László fhdgy. karvezetővel

Az átszervezés hatott a sportéletre is. Az alsó tagozatban nagyobb súlyt kellett fektetni a játékosságra, a csapatmunkára és a nevelési motívumokra. Az intézetközi sportversenyt (cőger olimpia) az átszervezési gondok miatt már az előző tanév végén sem tartották meg, pedig akkor még három egyforma felépítésű intézet működött. Az 1938/39 évtől kezdve pedig a három intézet már nem volt összemérhető. A kőszegi nyolcadikosok árván kilógtak a sorból. Vendégként, versenyen kívül résztvettek a soproniak háziversenyén, szép sikerrel. Egyébként a házibajnokságokon vigasztalták magukat.

A szokásos ünnepségek sorából kiemeljük az 1939. június 4-i "Hunyadi nap"-ot, mely az előző évi kezdeményezés méltó folytatása volt. Újításnak számított, hogy összekapcsolták a nyolcadikosok ünnepélyes búcsúztatásával (ballagásával).

Ebben az átmeneti évben a tiszti-nevelői kar 35 főt, a segédszemélyzet 19 főt számlált.

A növendéki létszám év elején 287, év végén 285 fő volt.

A további évek hasonlóan futottak le, mint az 1938/39 tanév. Ezért azokat külön-külön nem részletezzük. Pontos adatok amúgy sem állnak rendelkezésre, mert a HM 1939-től kezdve megszüntette az "Évi Értesítő"-k megjelenését. Lekicsinylőleg ezt a szokást tipikusan civil jelenségnek minősítette és ugyanez lett a sorsa az érettségi tablóknak is. Ez az elhamarkodott intézkedés mérhetetlen kárt okozott az utókor kutatóinak és krónikásainak.

Az **1939/1940** tanévben nem volt Kőszegen VIII. osztály, csak a négy évfolyamos alsó tagozatú gimnázium. Ennek hiánya csakhamar megmutatkozott és — mint korábban már említettük — a parancsnokság kérte, hogy legyen Kőszegen mindig egy végzős VIII. osztály is. Ez így is történt az 1942/43 tanév végéig.

Amikor az alsó tagozatban beállt az évfolyamonként két párhuzamos osztály (a,b) rendje 1940-től kezdve, az egy VIII. osztállyal együtt a létszám 310-340 között ingadozott. Amikor nem volt VIII. osztály az 1939/40 tanévben, a növendéki összlétszám 300 fő alatt maradt.

Az utolsó 1944/45 csonka tanév viszonyai és létszáma rendkívüli módon alakultak. Ezekről a végnapokról külön emlékezünk meg.

Ami a világeseményeket és a politikát illeti, a kőszegi iskola vezetősége tartotta magát ahhoz az utasításhoz és egész történetén végigvonuló alapelvhez, hogy az intézetben nincs helye a politizálásnak. Még a hazánkat közvetlenül érintő eseményeket is, mint például a trianoni békeszerződés részleges revízió sorozatát, csak nagy mérséklettel kommentálták. A Felvidék és Kárpátalja visszatéréséről például az év végi értesítő így emlékezik meg: "A múlt év őszének, valamint az idei tavasznak hazánk szempontjából oly jelentőségteljes külpolitikai eseményeiről növendékeink részben az iskolai rádió hangszóróval ellátott vevőkészüléke, részben a napilapok kivágott és a folyosókon keret alá helyezett cikkei és képei útján nyertek tájékoztatást."

A irredentizmus és a történelmi események hatása tehát csak tompítva, megszűrve érvényesült, elsősorban az ünnepélyek beszédeiben, egy-egy műsorszámban és a visszacsatolt országrészeket is érintő nagy tanulmányutak előkészítő előadásaiban.

Alig két évvel az új iskolarendszer és szervezet bevezetése után ismét napirendre került a honvéd nevelő- és képzőintézetek sorsa. Ennek két főoka volt:

1. Gyökeresen megváltozott a világpolitikai helyzet (1939. szeptember 1-én kitör a második világháború, 1941. június 26-án hadbalépünk stb.) Megnőtt az igény főként a csapattisztek iránt (elsősorban szakasz- és századparancsnokokra volt sürgető szükség).
2. Megerősödött a honvédelmi minisztériumban és a felsőbb vezetésben a katonai vonal. Két koncepció vitázott egymással. Az egyiknek meghatározó egyénisége vitéz Szombathelyi Ferenc volt (1938-ig Ludovikaparancsnok, majd később a honvéd vezérkar főnöke), aki a militáns vonal főképviselője volt. Felfogása szerint a tisztjelölteket erősakaratú, harcos egyéniségekké kell formálni. A tantervet sokkal gyakorlatiasabbá kell változtatni. Szakítani kell a civil főiskolás szellemmel, helyette a valódi, katonás szellemre van szükség. A nagy műveltség elpuhít — hirdette. A nagy tudás fékezi a cselekvőképességet. A katonai hivatás kíméletlen mesterség, ezért minden a keménységen és a cselekvőerőn múlik.

   A másik felfogás markáns képviselője (és a kőszegi iskola egész múltja és vezetése ehhez állt közelebb) Náray Antal volt (1938-tól a HM.9. a tisztképzéssel és neveléssel foglalkozó osztályának vezetője). Ellenvéleményének lényege: A tudás az akarat előfeltétele: a tudás határozottá tesz, a cselekvés általa tudatossá válik. Ezért a széleskörű tudás elősegíti az akarást, mert a szándékot pozitívan alátámasztja és erejét felfokozza.

Az 1937. októberi döntésben még az utóbbi, Náray által megfogalmazott felfogás győzött. A következő évek eseményei azonban a kemény katonai vonalat erősítették és a háború kitörése, Magyarország fegyverkezési egyenjogúságának visszanyerése és háborúba lépésünk lehetősége szorító kényszerrel kedvezett Szombathelyi felfogásának.

Az 4020/1941. M.E. rendelet kimondta az évszázados múltú "cőger" típusú iskolarendszer halálos ítéletét. A kemény vonal az 1937-es átszervezést is csak átmeneti kompromisszumnak tekintette, utaltunk rá, hogy már akkor is szívesebben látott volna a "civil" honvéd reáliskolai nevelőintézetek helyében igazi katonaiskolákat, például hadapródiskolákat. Ennek most, 1941-ben érkezett el az ideje.

A rendelet kimondja a pécsi és a soproni honvéd középiskolák megszüntetését. Helyükön és az országban még másik három helyen (Budapest, Nagyvárad, Marosvásárhely) felállítják a hadapródiskolai hálózatot, mert így fegyvernemi tagozódásban és az életkort tekintve rövidebb idő alatt (az érettségi vizsga után egy évvel) és kisebb költségbefektetéssel tudnak szakasz- és századparancsnokokhoz jutni.

A kőszegi alsótagozatú (cőger) katonaiskola kap egyedül kegyelmet, kizárólag jóléti okokból fenntartását szükségesnek tartják, de minimális katonai jelleggel.

Sopronban az utolsó "cőger" érettségi 1941-ben volt, ugyanekkor indult ugyanott a m.kir. "Rákóczi Ferenc" honvéd gyalogsági hadapródiskola. A VI. és VII. cőger évfolyamokat áthelyezték Pécsre, az V. osztályokból alakultak meg az új hadapródiskola II. évfolyamai (természetesen civil kiegészítéssel). A hadapródiskolák első évfolyamát részben a kőszegi nevelőintézet végzős IV. osztályosai, részben a civilből felvettek adták.

Pécsett az átállás egy évet csúszik. Az új m.kir. "Zrínyi Miklós" honvéd gyalogsági hadapródiskola 1942-ben áll fel és az 1942/43 tanév végéig párhuzamosan működik a kifutó cőger osztályokkal. **Az utolsó "cőger" érettségi vizsgák Pécsett és Kőszegen (az odahelyezett VIII. osztály) 1943-ban zajlottak le.**

A karitatív okokból megmarad kőszegi intézet új neve: **m.kir. "Hunyadi Mátyás" kőszegi honvéd középiskolai nevelőintézet.**

Jellegére és rendeltetésére az 1941/42 tanévre kiírt pályázati hirdetmény ad pontos felvilágosítást. Ebből idézünk:

> "A m.kir. "Hunyadi Mátyás" kőszegi honvéd középiskolai nevelőintézet teljes ellátást nyújtó I-IV. évfolyamú alsó tagozatú honvéd középiskolai nevelőintézet.
>
> Tanterve a gimnázium tantervével azonos.
>
> Rendeltetése elsősorban az arra érdemes tiszti gyermekek (ezen belül a sorrend: árvák, félárvák, tanítási lehetőség hiánya és egyéb) és másodsorban, kevés tiszti gyermek pályázó esetén egyéb nemzeti érdemekkel és feddhetetlen előélettel rendelkező magyar állampolgárok — intézeti nevelésre szorult — fiainak nevelése és oktatása.
>
> 2. ... felvétel elvileg csak az I. évfolyamba történik. A II-IV. évfolyamokban csak az ezeken az évfolyamokban megüresedő helyek kerülnek betöltésre...
>
> 4. Az intézet IV. évfolyamának elvégzése után a növendékek hozzátartozói, amennyiben gyermekük, illetve gyámoltjuk további katonai neveltetését óhajtják, *ezt külön kérvényezni tartoznak.*
>
> *A honvéd középiskola IV. évfolyamát elvégzett növendékek közül csak az előzetes vizsgálaton megfeleltek vehetők fel a hadapródiskolák I. évfolyamába.*
>
> Fentiekkel kapcsolatban általános tájékozásul közlöm, hogy:
>
> a. az 1941/42. tanévtől kezdődőleg a honvéd középiskolai nevelőintézetek felső tagozatai (V-VIII. évfolyamok) fokozatosan — azokkal egyenértékű — I-V. évfolyamú honvéd hadapródiskolákká szerveztetnek át,
>
> b. a honvéd hadapródiskolák IV. évfolyamának elvégzése után a növendékek 10 %-a honvéd akadémiai kiképzésre kerül, míg
>
> c. a többi növendékeket az V. évfolyam elvégzése után a hivatásos tiszti állományba mint zászlósokat fogják felavatni."

Látjuk tehát, hogy ebben az új felállásban a kőszegi honvéd középiskolai nevelőintézet csaknem teljesen elveszti a katonai hivatásra nevelés jellegét, amit az 1943 évi pályázat még erősebben hangsúlyoz: "Az intézet *jótékonysági jellege* a honvédegyének gyermekeinek ellátását, nevelését és iskoláztatását biztosítja, tehát *nem a honvéd tisztképzés célját szolgálja.*"

Valóban, a napi- és tanórarendben évfolyamonként heti egyetlen, ötvenperces "honvédelmi ismeretek" tantárgytól eltekintve nyomát sem találjuk a katonai jellegnek. Ezt csak a katonai szervezet (növendékzászlóalj, századok), az internátusi rend periodikusan lüktető folyamatossága, minimális alaki kiképzés, kevés kedvcsináló sportlövészet, az egyenruha viselése és kötöttsége szimbolizálta, no meg a nagy és kitörölhetetlen *hagyomány,* mely az intézetet ekkor már 85 éve éltette, a tanárok és nevelők láncolata, a falak és a park kisugárzása, egyszóval a már említett couleur locale, a helyi színezet.

A pályázat szerint felsőbb katonaiskolába Kőszegen végzett növendék csak ugyanolyan sikeres vizsgával léphetett volna tovább, mintha civilből jelentkezett volna. A gyakorlat azonban végül másképpen alakult. A IV. évfolyamot sikerrel elvégzett növendék továbbtanulásához elég volt az intézeti parancsnok döntése, amit a tanári és nevelői kar javaslata alapján alakított ki. Csupán az orvosi alkalmassági vizsgára volt szükség, mint korábban is.

Az **1942/43 tanév** elején parancsnokváltozás történt a kőszegi nevelőintézetben, az utolsó! Finta József ezredes, aki négy éven át állt az iskola élén, átadta helyét **Máthé Ödön ezredesnek** (1942-1945). Ő a kemény katona típusát képviselte. A tipikus csapattiszt megtestesítője volt inkább, mint a pedagógusé. Mindennél előbbre helyezte a fegyelmet és a szigorúságot. Ez külső fellépésében, olykor nyers és szabadszájú beszédstílusában is megnyilatkozott. Ez némileg eltért a hagyományoktól és az intézet felülről meghatározott rendeltetésétől (minimális katonai jelleg, szociális vonások elsőbbsége), de a háborúnak ebben a kritikus fázisában lehet magyarázatot találni rá.

Fokozott éberségre és szigorra volt ugyanis szükség ahhoz, hogy az intézet zártságát megőrizzék. Az ország ekkor már eléggé "át volt politizálva". Voltak, akik még hittek a németek győzelmében, de a többség tisztán látta már, hogy a németek és szövetségesei elvesztették a háborút. Máthé ezredes szigorúan ügyelt arra, hogy a külső hatások, főleg a politika valóban kívül maradjanak és az intézet falain belül a véleménykülönbségek se kapjanak semmiféle nyilvánosságot. A tisztikar és a nevelők fegyelmezetten végezték kötelességüket. Ez nem volt könnyű a gyakori behívások és létszámingadozások között.

A m.kir. "Hunyadi Mátyás" kőszegi honvéd középiskola végnapjai és a kitelepítés.

Hiába volt a szigorúan megóvott zártság, az igyekezet a korábbi színvonal és nyugodt körülmények fenntartására, az 1944. évben történt események a kőszegi iskolát is válságba sodorták.

Magyarország megszállása, a románok kiugrása, a szovjet hadsereg betörése a történelmi Magyarország területére az intézet utolsó, **1944/45 tanévét** is súlyosan érintették. Megkezdődött a végjáték.

Az új tanév úgy-ahogy elkezdődött. Az események miatt azonban a növendékek egy része már be sem vonult. Ugyanakkor az 1941-ben létrehozott nagykárolyi "gr.Károlyi István" honvéd tiszti fiúnevelőintézet alsótagozatú növendékeit (a város megszállása miatt) Kőszegre vonultatták be. Rendkívüli tanév indult tehát.

Ezekről az utolsó hónapokról kevés írásbeli dokumentum maradt fenn, mert a kőszegi intézet nyugatra menekített irattára mindezideig nem került elő, valószínűleg megsemmisült. Krónikánkban néhány megmaradt dokumentumra és a túlélő tisztek, tanárok és növendékek visszaemlékezéseire támaszkodunk.

Az 1944. október 15-i nyilas hatalomátvétel hatása még nem érinti az intézetet. A zártságot sikerül megőrizni. A tisztikar tartózkodó magatartást tanúsított. Nem vett részt Kőszegen a politikai cselekményekben.

Az intézetparancsnok 1944. október 15-én kelt (de a kiugrási eseményekkel semmiféle összefüggésben nem álló) körlevele a szülők részére közli, hogy a HM rendelete alapján a növendékeket azonnali hatállyal szabadságolja, átvételük Kőszegen történik. Az intézetben csak azok a növendékek maradhatnak, akiknek szabadságolása akadályokba ütközik (megszállás, kibombázás, menekültek stb.).

1944 november közepén a Szálasi-kormány több minisztériuma Vas megyébe érkezik. A kőszegi intézetet is, főleg a HM, de egyéb szervek is igénybe veszik. Ezek részére épületrészeket kell átengedni. A növendékek egyre szűkebb körülmények közé szorulnak. Az újabb és újabb kitelepített csoportokat elhelyezni már nem tudják és ezért az intézet kitelepítése mellett döntenek.

Az eredeti elképzelés szerint a kitelepítés 1944. december 20-án történt volna meg Stettinbe. Ez nem valósul meg.

Végül a tényleges kitelepítésre 1945. január 22-én kerül sor. Az 50 vagonból álló szerelvény mintegy 200 fővel (köztük 102 növendék) indul nyugatra, köztük a parancsnok, Máthé ezredes is. A szerelvény személykocsikból és tehervagonokból állt. Vittek magukkal élő haszonállatokat, szekeret, bőséges élelmiszerkészletet, tartalékruházatot, tüzelőt és 2 személyautót is. Az egyik vagont konyhának, egy másikat orvosi rendelőnek és gyengélkedőnek rendezték be. Vaskályhákkal fűtöttek, viharlámpákkal világítottak.

Több mint egyhónapos utazás után, számos menetközi kirakodóhely érintésével végül is a csehországi Franzesbad-ba érkeznek (híres gyógyfürdőhely, ahol Herder, Goethe, Beethoven és Schiller is megfordult). A parancsnokság és a családtagok itt, a növendéki csoport pedig Balikó László ref.tiszteletes főlelkész

vezetésével a 6 km-re lévő Neudorf bei Grafenau melletti használaton kívüli repülőtéren kap elhelyezést.

Március közepén a növendékcsoportot, 5 tisztanárt, a főlelkészt, az orvost, ezek családját és a legénységi állományú katonákat átszállították egy Göpfritz melletti barakktáborba. A parancsnokság és családtagjaik maradtak Franzesbadban, és ettől kezdve velük minden kapcsolat megszűnt.

Április 11-én (vagy 12-én?) a növendékcsoport a hadihelyzet miatt továbbmenetelésre kényszerült a 220 km-re lévő Deggendorfba. Külön indult útnak egy 8 szekérből (országos jármű!) álló különítmény a családtagokkal, kisgyermekekkel, a növendékek holmijával és élelmiszerkészlettel. A gyalogos és a szekeres részleg többé nem találkozott, elszakadtak egymástól.

A gyalogos csoport április 23-án érkezett a Deggendorftól 60 km-re lévő Neudorfba. Itt estek fogságba április 25-én. A növendékeket Balikó főlelkésszel együtt különválasztották a tisztektől és rövid időn belül hazaszállították őket.

Az elszakadt szekeres csoport végül is Garmisch-Partenkirchenbe keveredett és számukra itt fejeződött be a háború.

1945. március 28-án Kőszegről még egy 27 fős csoport is (köztük mintegy 10-12 növendék) elhagyta az országot gyalogmenetben. A Semmeringen átkelve Mürzuschlag érintésével végül is a Bischofshofentől 10 km-re keletre lévő Hüttauban estek amerikai fogságba. Június végén kerültek vissza Magyarországra.

Mi lett a kőszegi intézet irattárának a sorsa?

A jelentések és a visszaemlékezések szerint egyik részét a parancsnoki irattárat Franzesbadban, a postaépülettel szembeni ház pincéjében rejtették el. Az irattár másik részét (a növendékek bizonyítványaival) 2 ládában Garmisch-Partenkirchenben, az Ohlenshof penzióban (von Steibenstrasse) helyezték el.

A Kőszegen visszamaradt részleg által őrzött irattár teljesen megsemmisült.

A második, 1945.március 28-án kitelepült csoport távozása után néhány napon belül az egész ország, így Kőszeg városa is a szovjet csapatok megszállása alá került.

A németek — búcsúzóul — még fölrobbantották a Gyöngyös patakon átívelő, az intézetbe bevezető hidat.

Az intézet hazai ügyeit az intézet volt főhadnagy tanára, Lovassy Andor intézte, az 1945. májusában felállított kőszegi honvéd bevonulási központ parancsnokának utasítására. Ez természetesen már a háború befejezése utáni új honvédelmi minisztérium szerve volt. Lovassy két jelentést írt (1945. júl.17. és dec.1.). Mindkettő fontos dokumentuma az intézet végnapjainak, a kitelepítéseknek és a hazai történéseknek.

Ebből tudjuk meg, hogy az intézet aránylag épségben élte át a bombázásokat és a kőszegi végnapokat. A németek által felrobbantott híd miatt megsérült víz- és villamosvezetékeket hamar kijavították. Az intézetet a szovjet csapatok vették használatba, először kórházként.

A kápolna felszerelésének megmaradt részét még időben átszállították a kőszegi plébániára. A könyvtár megmaradt kb. 2000 kötetét a kőszegi gimnázium-

ban helyezték biztonságba. A tankönyveket átadták a helybeli leány- és fiúgimnáziumoknak. A volt növendékek szülei körlevelet kaptak, melyben közlik velük, hogy a katonai nevelő- és képzőintézetek működése szünetel, és ezért gyermeküket írassák be polgári iskolákba.

A kőszegi katonaiskola alapkövét 1853-ban, a Bach korszak legsötétebb éveiben Jellasics táborszernagy tette le. A kőszegi katonaiskola bevezető hídját 1945. március végnapjaiban a németek robbantották föl és néhány nap múlva az intézetet a szovjet csapatok vették birtokba. Kis magyar történelem!

A m.kir. "Hunyadi Mátyás" kőszegi honvéd középiskolai nevelőintézet, 90 éves gazdag múlttal maga mögött befejezte küldetését.

Adassék tisztelet emlékének!

VI. fejezet
AZ INTÉZET UTÓÉLETE
(1945-1994)

A volt kőszegi "Hunyadi Mátyás" honvéd középiskolai nevelőintézet épületeit és parkját (a falakon belül) 1945. április elején a megszálló szovjet csapatok vették birtokba. Ők használták, előbb kórházként, később különféle célokra több mint 10 éven keresztül, 1956 végéig.

1957 elején a Honvédelmi Minisztérium a szovjet alakulatoktól átvett volt honvéd katonaiskola objektumát átadta Kőszeg város tanácsának. A város nem tartott rá igényt, ezért a HM felajánlását a Vas megyei tanács művelődési osztályához továbbította. A megyei tanács elfogadta azt azzal a feltétellel, hogy az objektum megőrzését a határőrség biztosítsa. A konkrét felhasználás kérdésében a Művelődésügyi Minisztériumhoz fordultak. A kiszállt minisztériumi bizottság a létesítményt alkalmasnak találta gyermekvédelmi célokra, és rögtön felmerült egy országos komplex gyógypedagógiai intézmény létesítésének gondolata. Megbízták dr. Nagy László gyógypedagógiai tanárt — a későbbi alapító igazgatót —, hogy tegyen javaslatot az elképzelés megvalósítására.

Nagy László 1957. április 6-án érkezett Kőszegre, és egy hetes felmérés után a volt katonaiskola állapotáról a következőképpen számol be:

"Az egész objektum siralmas állapotban volt akkor.

A reáliskola németek által felrobbantott hídja helyén létesült rozoga bürün érkeztem az intézetbe. A 26 holdas terület kőkerítéséből alig maradt valami. Elvadult parkjában a kivágott fák sokasága elszomorító látványt nyújtott. A súlyos károkat szenvedett, hosszú ideig célszerűtlenül használt sok épület egyike sem volt használható állapotban. A hónapokig őrizetlenül hagyott épületekben rengeteg kár keletkezett. Hatalmas értékek voltak pusztulóban."

Az étterem 1957-ben a szovjet csapatok kivonulása után

A felmérést javaslat, azt gyors döntés követte és már a hónap végén, 1957. április 29-én megszületett a "Kőszegi Gyógypedagógiai Intézet" alapító okirata. Első igazgatója dr. Nagy László lett, aki nyugdíjba vonulásáig 1977 végéig látta el teendőit. Az intézet feladata 4-18 éves korú fogyatékos gyermekek személyiségének differenciált, sokoldalú fejlesztése volt. Azonnal nekiláttak a munkának, és 1957 őszén megkezdődött a volt tanépület átépítése, hogy fogadni tudja a tanév második felében érkező gyerekeket. Jelentős fizikai és szellemi erők mozgósításával sikerült ehhez a feltételeket megteremteni, így 1958. március 6-án megkezdődhetett közel 130 gyermek differenciált nevelése. Az intézmény ekkor a következő szektorokra tagozódott:

— **óvodai tagozat** nevelőotthonnal, 3 tanulócsoporttal,
— **gyógypedagógiai iskola** 3-3 alsó és 2-2 felső tagozattal,
— **foglalkoztató tagozat** 14-18 éves gyerekek részére, akik nem tudták elsajátítani az iskola tantervi követelményeit,
— **logopédiai tagozat**, ahol súlyosan beszédhibás általános iskolások bentlakásos képzése folyt.

Kicsit részletesebben foglalkoztunk a Gyógypedagógiai Intézet megalakulásával és induló hónapjaival, mert a volt Hunyadi növendékeknek jólesik tudni azt, hogy ha már el kellett is búcsúzniok — a történelem könyörtelen végzete miatt — szeretett iskolájuktól, helyén legalább nem a végleges pusztulás nyomaival kell találkozniok, mint a másik két, pécsi és soproni katonaiskolákban. Sőt a helyreállított falak között ismét nevelő munka folyik, még ha más rendeltetéssel és feltételek között is.

1978. január elejétől Kiss Tibor látta el az igazgatói teendőket nyugdíjbavonulásáig 1990 év végéig. Utóda az igazgatói székben 1991 augusztus 1-jétől Rába István. A közbenső időszakban az igazgatói teendőket Kevei Pálné látta el.

A gyógypedagógiai intézet 36 éve működik. Szervezete, részfeladatai, feltételrendszere természetesen változott az idők folyamán. Nagy beruházások létesültek. Kapcsolatrendszerük szélesedett, pedagógiai gyakorlatuk korszerűsödött. Jelenlegi szervezetük hármas tagolódású:

Általános Iskola és Diákotthon
Beszédjavító Általános Iskola és Diákotthon
Speciális Szakiskola és Diákotthon

Alapvető célkitűzésük maradt: a tanulók pedagógiai fejlesztése, szocializációja és a mind eredményesebb társadalmi beilleszkedés elősegítése. Jelenleg, 1994-ben közel 500 bennlakó és bejáró tanuló nevelését oktatását látja el kb. 310 dolgozó.

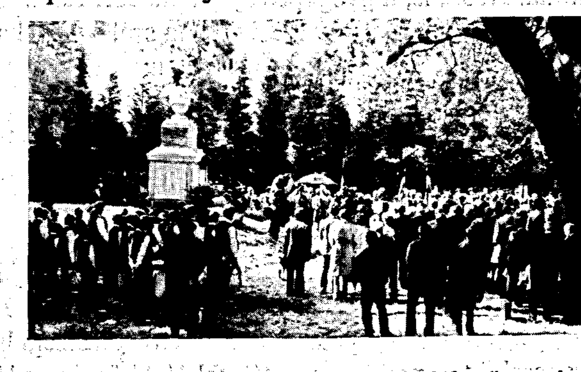
A volt katonaiskolai növendékek már az új gyógypedagógiai intézet első korszakában is látogathatták volt intézetüket. Egyedenként, esetleg családjukkal nézhettek körül régi intézetük területén. Örömmel láthatták, hogy a törzsépületek mind megmaradtak, még ha belső tagoltságuk és azok funkciója megváltozott is. Megvolt a főépület, a tanépület, a kórházak, a zeneépület (persze más rendeltetéssel), a főkapu-porta és a park is, mind rendbehozva idézték fel a régi emlékeket. Sokáig nehezítette a helyzetet, hogy a Kőszegre utazáshoz határsáv engedélyre volt szükség és gyakran igazoltatták a látogatót.

A helyzet fokozatosan javult. A gyökeres fordulatot az 1988-as rendszerváltozás hozta meg. Ettől kezdve a volt Hunyadi intézet növendékei is nyíltan találkozhattak már, és az utód gyógypedagógiai intézettel is mind szorosabbra fűződött a kapcsolat.

1989-ben néhány lelkes volt kőszegi cőgernek támadt az az ötlete, hogy fel kellene újítani, rendbe kellene hozni a parkban lévő első világháborús emlékművet, melyet annak idején 1931. október 6-án avattak fel, majd a háború után máshová helyezték, a tetejét ékesítő sas eltűnt és egyáltalán nagyon rossz állapotban volt. Az alapgondolatot újabb követte: fel kellene tárni a második világháborús hősi halott tisztek, nevelők és növendékek nevét is, ezeknek és a mártíroknak is ott a helyük az emlékművön.

A nemes gondolat alkalmat adott arra is, hogy szinte magától, minden hivatalos eljárás mellőzésével létrejöjjön a volt kőszegi növendékek "Hunyadi Mátyás" baráti köre, melynek eseti, de minden újabb alkalommal bővülő érdeklődésű összejövetelei során alakult ki az emlékmű megvalósításának minden feltétele, köztük az anyagi is. Partner volt ebben a Gyógypedagógiai Intézet kitűnő igazgatója Kiss Tibor, és helyettese Kevei Pálné, de a városi múzeum, levéltár és maga a tanács is. Megmozdult minden valaha volt kőszegi cőger és szimpatizáns, maga a honvédség is. Az eredmény a gyönyörűen helyreállított és a második világháború hőseit és az iskola mártírjait is feltüntető emlékmű felavatása volt *1990. szeptember 28-án* közel 1000 ünneplő résztvevő jelenlétében.

(A felújított emlékművet és az 1991-es márványtáblát ifj.Hetera Aladár készítette.)

1990. szeptember 28. Hősi emlékműavatás

A gyönyörű ünnepély tartalmas, szép kivitelű meghívóját az emlékmű és a Hunyadi címer színes fotóját magábafoglaló Emléklapot minden jelenlévő megkapta.

Az 1990-es emlékműavatás hatalmas sikere további munkára buzdította a szervezőket. Elhatározták, hogy a főépület belső kapubejáratának falán emléktáblát helyeznek el, melyen a volt katonaiskola 90 éves múltjáról emlékeznek meg. A gyógypedagógiai intézet ebben is fenntartás nélküli partner volt, a megvalósításhoz engedélyét adta, sőt segítette. Az avató ünnepély, a kétnapos "Kőszegi napok" első napján, 1991. június 21-én zajlott le a külföldről, belföldről idesereglett számos résztvevő, a helyi előkelőségek és a honvédség képviselőinek jelenlétében.

A felavatott emléktábla:

Az ünnepség után a volt cőgerek megtekintették kívül-belül volt intézetük épületeit és parkját és egyben megismerték a vendégszerető gyógypedagógiai intézet jelenlegi munkáját is. A szállást és a díszebédet ugyancsak az "utódiskola" biztosította. Azóta is, a gyógypedagógiai intézet Rába István új igazgató vezetése alatt nyitott kapukkal és szívvel ad mindig szállást és, ha kell étkezést is az odalátogatóknak. Az ünnepségsorozatot délután városnézés, másnap pedig autóbuszkirándulás zárta.

A két nagy ünnepély óta a volt kőszegi iskola állandó zarándokhelye a volt növendékeknek!

De nemcsak a kőszegi volt cőgereknek. Itt avattak a parkban gyönyörűen faragott kopjafát hőseik tiszteletére a marosvásárhelyi m.kir."Csaba királyfi" honv. gyorsfegyvernemi hadapródiskolások is 1992-ben, majd emeltek ugyancsak szép faragású emléktáblát intézetük emlékére a főépületben 1993-ban.

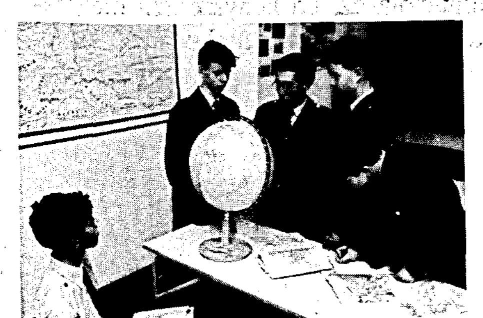
A nagyváradi m.kir. "Gábor Áron" honv. tüzérségi hadapródiskola volt kadétjai ugyancsak itt, a parkban avatták fel 1994 őszén emlékművüket annak emlékére, hogy eredeti helyükről kiűzve, itt volt tisztavatásuk 1944 novemberében.

A névadó Hunyadi Mátyás szobrát — mint a krónikában említettük — 1935 májusában avatták fel az intézetben. Vitéz Székely Károly kitűnő alkotása akkor

a főépület északi főfrontja előtt állt. A háború befejezése után — valamikor — kikerült a városba, és jelenleg a várkörön, nem messze az intézeti bekötő úttól áll. Esetleges visszahelyezéséről eredeti helyére tárgyalások és viták folynak. Döntés még nincs.

A Kőszegi Növendékek "Hunyadi Mátyás" Baráti Köre mint önkéntes társadalmi egyesület 1990 óta él és működik. A nyári hónapok kivételével minden hónap első csütörtökén találkoznak Budapesten, esetenként Kőszegen. Minden alkalommal összejön 50-80 volt növendék. Az összejöveteleken megbeszélik problémáikat és terveiket. Gyakran hallgatnak meg értékes előadásokat a jelenlegi honvédség életéről, működéséről. Évente egyszer-kétszer ezeket a találkozókat kibővítve, fehér asztal mellett, vacsorával összekötve tartják. Ilyenkor kötetlen beszélgetés és az emlékek visszaidézése folyik a különböző generációk között.

A mostani honvédségnek is van középiskolai katonaiskolai hálózata, hiszen a magyar tisztképzés folyamatos, függetlenül attól, hogy milyen a történelmi környezet és az éppen uralkodó világnézet. A jelenlegi honvédségben éppen most térnek át a korábbi kollégiumi rendszerről (kollégiumi elhelyezés, külső, civil oktatás), a kőszegi volt nevelőintézet rendszeréhez nagyon hasonló belterjes (kolégium+saját oktatás) honvéd gimnáziumi szervezetére. Ezek egyike az egri "Lenkei János" honvéd gimnázium, ahol 14-18 év közötti tiszti sarjak nevelése-oktatása folyik évfolyamonként 3-3 párhuzamos osztályban. A kőszegi volt iskola baráti köre és a mostani egri honvéd gimnázium között szoros és gyümölcsöző kapcsolat alakult ki 1992 óta, mert a kőszegiek saját szellemük és nevelési elveik, valamint az egriek gondolkodásmódja között rokonságot vélnek fölfedezni. Mindkét fél igényli a kapcsolatot. Együttműködési szerződést kötöttek, az öregek mind gyakrabban látogatják az egrieket, és ők is el-eljönnek a kőszegiek összejöveteleire, ünnepségeire. A kőszegiek 1993-ban vándorserleget és díjakat alapítottak az egrieknek, a legjobb tanulók, a legeredményesebb sportolók és a katonai ismeretekben legjáratosabb növendékek részére. Az első díjak átadása 1994 augusztusában történt az évnyitó ünnepély keretében.

Honvéd gimnazisták 1994-ben

Mit tudnak adni a volt kőszegi növendékek a fél évszázaddal későbbi egrieknek? És egyáltalán mire lehet szüksége a mostani tisztképző rendszernek a régiektől?

Nyilván nem arra, hogy mit és hogyan kell tanítani. Arra sem, hogy mi legyen a katonai képzés tartalma. Ezekhez kitűnő tanári kar és állandóan fejlődő nevelőtiszti gárda áll rendelkezésre. Munkájukat sokkal korszerűbb didaktikai és technikai módszerek és eszközök (elektronika!) segítik. A felső irányító szervek is magas színvonalon dolgoznak, jól képzettek, haladó gondolkodásúak.

A teljes értékű hivatásos tiszt és tiszthelyettes tulajdonságaihoz azonban még tartoznak olyan erkölcsi és szellemi jegyek, melyek nélkül nem válhatnak eredményessé és példaképpé. E tulajdonságok nagy részét a régi katonapedagógia a "tartás" fogalmában fogta össze és ez az, ami korábban megvolt, most pedig nincs. Mint régi idők utolsó hírnökei, ezek feltárásában és átadásával tudnak segíteni a régi katonaiskolások a mai honvéd gimnazistáknak. Mik ezek?

- Hiányzott a nemzetben gondolkodás és ennek feltétele: a hazafias érzés. Hogyan védheti meg hazáját az a katona, amely a hazáját nem szereti? Ugyanakkor — legalább is a tisztnek — európainak is lennie kell. Ehhez pedig a szakmai ismereteken felül széles érdeklődésűvé és műveltté kell válnia. A hagyományok ápolására sokkal nagyobb súlyt kell helyezni. És ebben nem szabad szelektálni elvetett és elfogadott korszakok szerint. Sok tennivaló van a viselkedési és magatartási formák kialakításában is. Az eredeti értelemben vett angol "gentleman" nem urizálást jelent, hanem belső erkölcsi tartásra épülő magatartásformát.

Ezek hiánya és az állandóan csökkenő anyagi állapotok vezettek ahhoz a szomorú tényhez, hogy a hivatásos katona társadalmi elismertsége mélyre süllyedt és nem tudott beépülni a magyar értelmiség közé, ahol a helye volna és ahol korábban volt is.

Újra kell építeni a tragikusan széttördelt magyar identitástudatot és tisztává kell tenni az önismeret összezavarodott képét.

Mindezt a honvéd gimnáziumokban és a szakiskolákban kell és lehet elkezdeni a legeredményesebben, hiszen formálható kamaszokról van szó.

A volt kőszegi növendékek igazi rehabilitációja az, ha kényszerűen megszakadt, rövid katonai pályafutásuk igazi értékeit át tudják adni a mai nemzedéknek!

II. RÉSZ

AZ INTÉZET SZELLEME, ÉRTÉKRENDJE ÉS ESZMEVILÁGA

Részlet E. Schoen egykorú metszetéből: Kőszeg ostroma (Szőcenyi felv.)

Az első részben az intézet fontosabb eseményeit pergettük végig, időrendi sorrendben.

A most következő második rész megkísérli megrajzolni az iskola sajátos arculatát. Azt a különösséget, amelyben eltért más intézetektől. Tehát értékrendjét, eszmevilágát, egyszóval **szellemét.** Mondják, hogy rövid együttlét után még ma is meg lehet állapítani, hogy ki, melyik katonaiskolából származik.

Ennek kívánunk utána járni a következő fejezetekben, igyekezve az okokat is megtalálni.

A szellemiség kialakítása egy kollégiumi iskola életében főleg három területen történik:

1. Nevelés
2. Oktatás
3. Önművelés

Ennek megfelelően tagoljuk a második részt három fejezetre.

Az intézet szervezetét, létesítményeit, szolgáltatásait, a katonai jelleg részleteit, a legfontosabb kiegészítő tevékenységeket, vagyis az intézet tényleges, gyakorlati működését a harmadik rész lesz hivatva bemutatni az olvasónak.

I. fejezet
NEVELÉS

Bármely intézet szellemi arculatát, növendékeinek értékrendjét és eszmevilágát elsősorban a **nevelés** alakítja ki és teremti meg.

Ez a főeszköze a hivatástudat kifejlesztésének is, vagyis katonaiskola esetében a neveléssel kell elérni, hogy a növendékek személyisége mindjobban megközelítse az ideális hivatásos tiszt mintaképét.

Milyennek képzelték el ezt az eszményképet a két világháború közötti Magyarországon?

A legtömörebb és legátfogóbb választ erre nem katona, hanem egy kultúrfilozófus szerzetes pap, Kornis Gyula fogalmazta meg az 1935/36 tanév leírásánál említett OKT látogatásról készült, 1936. július 10-én kelt 22 oldalas jelentésében:

"Milyen az eszményi tiszt lelki modellje, melyet nevelés útján akarunk megvalósítani? Az első legfőbb jegy, mintegy a katonai lélek magva, melyből a többi szükségszerű tulajdonságok is felsarjadnak, a mély *katonai hivatástudat,* vagyis annak a tudatos átélése, milyen jelentősége és szerepe van a honvédségnek a magyar nemzet életében..., annak mindenek felett való érzése, hogy valamennyi tiszt mint láncszem felelős a nemzet fennmaradásáért, vagy pusztulásáért. Ha ezt a **benső hivatástudatot** sikerül a katonai nevelésnek az egyes tiszti sarjadékok lelkébe begyökereztetni, a többi katonai erény mint a hivatástudat következménye, a lélekből magából kisarjad: a *fegyelem* mint a közösségnek való önkéntes alávetés, az *odaadás* és *önfeláldozás, a szolgálati öröm,* a magát nem kímélő testi és lelki erőfeszítés, a *heroikus magatartás,* a *bajtársi érzés* és *hűség,* a megvédenivaló *népnek a szeretete,* a folytonos *lelki szomjúság* mindig újabb és újabb katonatechnikai ismeretek és készségek szerzésére mindhalálig, elnyomása és visszafejlesztése azoknak az önző ösztönöknek, melyek ellenkeznek az önfeláldozó katonai szellemmel..."

Mindenkor és mindenütt a katonapedagógia törekvése az, hogy a legjobb módszerekkel formálja meg az általa elképzelt ideális katonatiszt mintaképét. A történelem folyamán ez az ideális kép és a módszerek változtak a történelmi környezet, az éppen uralkodó világnézet és a lehetőségek függvényében. A fejlődés főiránya a zárt, rideg, olykor kegyetlen dresszúrától a nyitott, liberális és emberséges nevelési rendszerek és módszerek felé mutat.

A kőszegi katonaiskola kilencvenéves történetében is végigkövethetjük ennek a fejlődésnek a fokozatait. Mik voltak ezek?

A *Habsburg korszakban* (1856-1918), a Ferenc József-i korra az egyszerű, szellemiekben csak mérsékelten megterhelt katonatípus volt az elérendő ideál. A hadsereg intézményeire a puritánság, kaszárnyaszellemű ridegség és szoldateszka légkör volt a jellemző. A "Monarchia öröksége" c. fejezetben már írtunk erről, amikor megvontuk a korszak mérlegét. Utaljunk most erre vissza és ugyanakkor hatoljunk le mélyebben a gyökerekhez.

A korszak hadseregének szellemére és jellegzetességére elsősorban magának Ferenc Józsefnek egyéni tulajdonságai voltak a meghatározóak. Mély tisztelete a katonaság iránt, mely szerinte nem csak a hatalom fenntartásának hordozója, hanem a jellem nevelésének is igazi iskolája volt. Az ideális alattvalónak két legfontosabb sajátossága az engedelmesség és a kötelességteljesítés. A császár magát is alattvalónak tekintette, akit Isten kegyelme helyezett arra a posztra, amit betöltenie kellett. Ezért idegenkedett az egyéniségektől. Végezze mindenki a dolgát és ne legyenek azzal össze nem függő nézetei. A spártai életmódot becsülte és gyakorolta is. Hiányzott belőle az alkotó fantázia, a szorgalmat többre tartotta, mint az invenciót és a gondolkodást.

A katonai nevelő- és képzőintézetek is ezt a felfogást követték és e szerint nevelték a tiszti és altiszti sarjakat.

A másik ok az erős porosz befolyás, mely különösen a kőniggrätzi vereség (1866) után hatott a katonai nevelésre. A legyőzőből ugyanis példakép lett és a csatavesztés után a császár porosz mintára szervezte át mind a hivatásos, mind a tartalékos tisztképzést és átvette a porosz nevelési elveket is, némileg hozzászelidítve az osztrák társadalmi viszonyokhoz.

A sajátos porosz nevelési és oktatási rendszert H.F.K. Stein miniszter sikeres szervezői munkája nyomán a porosz iskolamesterek vitték át a gyakorlati pedagógiába. Filozófiai alapját pedig **Johann Frtiedrich Herbart** (1776-1841) tette le.

A poroszok meggyőződéssel vallották, hogy a hadseregben a műveltségnél fontosabb a jellem szilárdsága és az egységes szellem. A tiszti hivatást például nem kötötték az érettségi vizsga feltételéhez (az osztrákok igen).

Hogyan járul mindehhez hozzá Herbart neveléfilozófiája?

A gyermek nevelését három lépcsőben képzeli el. Az első, amit Herbart "kormányzás"-nak nevez, még nem alakítja az ifjú jellemét, csak fegyelmez. És éppen a fegyelmezésről közreadott gondolatai tükrözik legjobban a rideg, porosz kaszárnyaszellem túlhajtását. A fegyelem lényegét Herbart a gyermek "szilaj viselkedésének" megtörésében látja, amit csak erőszakkal lehet elérni. Mik ehhez az eszközök? Ide sorolja a fenyegetést, a gyermek szabad idejének maradéktalan kitöltését, a gyermek fölött érvényesítendő állandó felügyeletet, a parancsokat és tilalmakat, a büntetést, amibe a testi is beletartozik. Ezekkel lehet és kell megtörni az ifjú akaratát és biztosítani a szülői és nevelői tekintélyt. Megengedhetőnek tartja a bezárást, az étel megvonását, a gyermek vétkeinek regisztrálását.

Ez az első, fegyelmező korszak a jelenre irányul, szabályozza a gyermek magatartását és megteremti a nevelés előfeltételeit.

Maga a nevelés — Herbart szerint — az oktatás és az erkölcsi nevelés (vezetés) során megy végbe. Ez már a jövő felé mutat, ekkor valósul meg a nevelés célja: az erkölcsi jellem kialakítása.

Ez volt tehát az a nevelésfilozófiai alap, amely a császár és király egyénisége és személyi jegyei mellett meghatározta a Monarchia katonaiskoláinak nevelési rendszerét és intézeti légkörét. A kitűnő történész, Deák István "Volt egyszer egy

tisztikar" c. kitűnő könyvében nagyszerűen rajzolja meg az 1848-1918 közötti Habsburg-monarchia katonatisztjének profilját, környezetét, életvitelét.

Ízelítőül néhány részlet a könyvből:

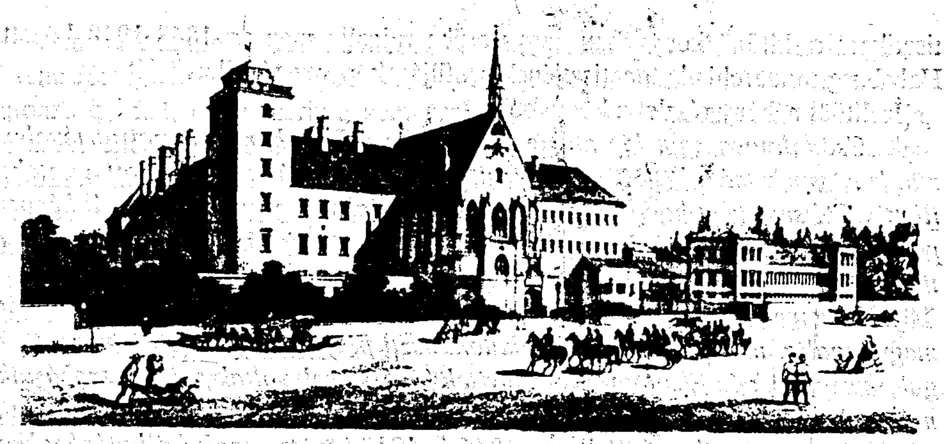
"...Csodálatosan gazdag anyag tárult elém a Habsburg katonai történelem minden aspektusából, főként, ami a császár szolgálatában állott tiszteket illetti...Fölismertem, hogy abban az időben a Habsburg hadsereg, kiváltképpen pedig a tisztikar kovácsolta egybe a birodalmat, továbbá, hogy legfőképpen a tisztek tartották össze a Monarchiát egészen 1918-ig."

"A jelen könyv célja, hogy elemezze a tisztek társadalmi és etnikai származását, megvizsgálja, miért választották a katonatiszti pályát, milyen volt iskolázottságuk, kiképzésük és ideológiájuk, életvitelük, milyenek voltak sajátos szokásaik, milyen szerepet töltöttek be a politikai, a kulturális és a társadalmi életben, s rávilágítson a tisztikar fejlődésére 1846 és 1918 között, a polgári hatóságokkal való viszonyára, felelősségére a Monarchia fennmaradásáért, végül elemezze hatását Kelet-Közép-Európa 1918 után történelmének alakulására..."

"A huszadik század kezdetéig a tisztikar nevelése, képzése és ideológiája teljesen megfelelt a császár belföldi céljainak. A tisztek nem kérdeztek, többnyire megvesztegethetetlenek voltak és tiszteletet keltettek. Ezzel szemben a huszadik század legelején létrehozott új katonai vezetés mindinkább átpolitizálódott, gyakorta bírálta az államot, egyidejűleg volt túlságosan magabiztos és túlontúl borúlátó, következésképpen egyre inkább hajlandónak mutatkozott arra, hogy eszmei és erkölcsi menedéket keressen egy totális háborúban. Azzal, hogy 1914 júliusában a Monarchia a hadvezetés e programját alkalmazva megtámadta Szerbiát, megásta a saját sírját."

Néhány szemelvény a hadapródokról, a katonaiskolásokról és a katonaiskolákról szóló 3. fejezetből. A Scudier reform (1852) előtti korszakból:

"A növendékeknek nemcsak nappali időbeosztásukat, hanem alvási idejüket is aprólékosan szabályozták: a hálótermekben is szakaszonként és nagyság szerint helyezték el őket. Reggel ötkor, vagy hatkor volt ébresztő és ettől a pillanattól fogva a növendékek minden mozdulatát a legkisebb részletekig szabályozták...A tanulás leginkább memorizálásból állt, amit késő délután séta követett az akadémia parkjában... az osztályok zárt rendben vonultak 15-30 méternyi térköszt tartva, nap mint nap, mindenkor ugyanazon az úton... A szórakozás az akadémián ártalmatlan játékokból és ezeknél sokkalta durvább, tiltott verekedésekből állt... Kevés volt az olvasnivaló, és azt is cenzúrázták. 1867 előtt, ha valakinek a ládájában megtalálták Goethe Goetz von Berlichingen-jének egy példányát, az illetőt századparancsnoki kihallgatásra rendelhették, a Werther-ért akár fogda is járhatott, s ha valakinél rábukkantak Heine valamely költeményére, az fogdát és szigorított böjtöt jelenthetett. ...Sokféle és nagy képzelőerőről tanúskodó büntetéseket róttak ki, kezdve a vacsoramegvonástól a nyolcnapos fogdáig... A növendékek mindezeknél sokkal jobban rettegtek a vesszőzéstől (Schilling), amit orvosi felügyelet mellett végeztek."

A bécsújhelyi Katonai Akadémia az 1860-as években.
(Wilhelm von Doderer rajza)

A liberális dualizmus korszakából (a Wurmb reform után, 1874-től):
"Az osztályőrmester intézményét 1868-ban megszüntették, s vele együtt eltűnt a böjtölés és a sötétzárka is. Az akadémiai növendékek már dohányozhattak, megtarthatták zsebpénzüket, vasárnaponként kimaradhattak, színházba járhattak, leveleiket nem cenzúrázták, tetszésük szerint bármit olvashattak, hódolhattak művészi hajlamaiknak és az egész parkban sétálhattak... A növendékek most már nem embernyúzóként viselkedtek, hanem a kulturális fölény olyan légkörét árasztották, amiért... társaik utálták őket... A közös hadsereg iskoláiban rendíthetetlenül közömbösséget tanúsítottak növendékeik társadalmi eredete (kivéve főhercegek esetében), nemzetiségi és vallási hovatartozása iránt."

"A Habsburg-monarchiában a katonai oktatás együtt változott a változó korokkal. Mária Terézia uralkodása idején a növendékeket nemesekre és közrendiekre osztották fel, de még az utóbbiaknak is hatfogásos vacsorákat és bort tálaltak a lakájok. A Napóleon utáni restaurációs időszakban a növendékeket bezárták, kémkedtek utánuk...Az 1849-et követő abszolutizmus korszakában bátor, durva, gyakorlatias katonákat faragtak belőlük, míg 1867 után művelt embereket és vezetőket neveltek a katonai iskolákon...Kiváltképpen 1867 után a növendékeknek hatalmas mennyiségű tudományos és gyakorlati ismeretet nyújtottak. Sohasem tanították azonban nekik... a Monarchia számos népének néprajzát, szokásait, problémáit és törekvéseit... A tisztjelölteknek azt tanították, hogyan kell embertömegeket vezetni, nem pedig azt, hogy törődjenek katonáik egyéni sajátosságaival."

Ilyen volt tehát a birodalmi és a helyi légkör a monarchia katonaiskoláiban, köztük a kőszegi katonai alreáliskolában is.

Ezzel az örökséggel lépett át a kőszegi iskola, a megcsonkított, de homogén és *önálló Magyarország korszakába.* Nyilvánvaló, hogy nem könnyű egy többnemzetiségű, birodalmi léptékrendszerből áttérni egy kisnemzeti, tilalmakkal körülfenyegetett helyzetbe beszorult nemzet kisebb méretarányaiba.

A régi szellem, mint valamiféle tehetetlenségi nyomaték hatolt át a kőszegi intézet életébe és csak nehezen adta át hadállásait, hiába lett magyarrá és vett fel nemzeti jelleget. Csaknem 10 évig kellett várni, amíg az ország anyagi helyzete, az ellenőrzés lazulása, az elszigetelődés oldódása és a művelődéspolitika alakulása lehetővé tette új és korszerű nevelési elvek érvényesülését, melyek azután a harmincas évek elejétől a kőszegi iskolának teljesen új, sajátos arculatot adtak.

És itt kell kitérőt tenni és foglalkozni Ottlik Géza híres könyvével, az "Iskola a határon" c. regénnyel, mely olyan sok vihart kavart és ellenzést váltott ki, főleg a későbbi, teljesen más jellegű korszak volt növendékei között.

Ottlik, akinek személyisége már eleve alkalmatlan volt a katonai hivatásra, 1923-1926 között volt a kőszegi alreáliskola növendéke és írta meg regényében negatív-pozitív életérzéseit, élményanyagát és különböző lelki alkatú cőgerek ellenpontozott magatartásformáit. Vagyis az iskolának azt a korszakát, amelyben még éltek és hatottak az osztrák hagyományok, a kaszárnyaszellem, a rideg, poroszos, puritán, herbartiánus légkör és amikor a neveléshez alig értő altisztek voltak, 24 órás váltással, állandó kapcsolatban a növendékekkel. Ezt nem szabad figyelmen kívül hagyni, de azt sem, hogy Ottlik élményeit regényben (fikció) örökíti meg a művészet eszközeivel és annak szűrőjén keresztül. Tehát nagy atmoszféra teremtő erővel kiemel, sűrít, sarkít, tömörít, átalakít és ha kell torzít is. Célja, hogy a lelki folyamatokat élessé tegye, akár túlzások árán is, hogy biztosan a célba találjon.

Nincs a világon egyetlen olyan világirodalmi szintű "internátus" regény sem (Musil, Krleža, Peyrefitte, Vargas Llosa stb.), mely az ábrázolt iskoláról idillikus képet festett volna és ne túlozta volna el a jelenségeket a biztos hatás és javítás érdekében.

Súlyosan téved tehát az, aki azt képzeli, hogy ezek az iskolák olyanok voltak szó szerint, ahogyan írójuk azt megírta.

Nem Ottlik, hanem a két világháború közötti korszakot és intézményeit 1945 után mindenestül elítélő hivatalos és irányított művelődéspolitika és az ezeket szolgaian kiszolgáló kritikusok, recenzensek és irodalomtörténészek bűne, hogy világgá kürtölték, mintha ezek az iskolák lélekölő, janicsárképző műhelyek lettek volna, a fasiszta gondolkodásmód melegágyai. Természetesen ez mind hazugság!

Szépirodalmi művet kritikai forrásmunkának felfogni, amúgy is hozzá nem értés. Ha egy történész Napóleon portréját akarja megírni tudományos igényességgel, nyilván nem Stendhalhoz (akinek eszményképe volt Napóleon), vagy Tolsztojhoz (aki szerint a történelem szánalmas figurája volt) fog fordulni mint forrásműhöz. Ettől azonban a "Pármai kolostor" és a "Háború és béke" még remekmű marad!

Maradandó, negatív hatással ez a ridegebb korszak amúgy is csak a kivételesen gyenge idegrendszerű fiúkra lehetett. Az egészséges lelkületű (és ők voltak túlnyomó többségben) növendékek minden további nélkül kibírták az akkori mostohább feltételeket nyújtó kollégiumi élet légkörét is, és teljesen megőrizték belső harmóniájukat és lelki derűjüket.

Az azonban valóban vitatható, célszerű-e már 10 éves korban elkezdeni tiszti sarjak nevelését. A tapasztalat inkább igazolja a 14 éves korban kezdődő katonaiskolák rendszerét.

Az ország megerősödése, az ellenőrzés megszűnése a "bethleni konszolidáció" azután meghozza a változást a katonai középiskolák és így a "Hunyadi" reáliskola életében is.

Ez a hadseregfejlesztés kezdetének és a *katonaiskolák korszerűsítésének* korszaka (1928-1938).

Minden ugrásszerűen fejlődni kezdett, a katonaiskolák színvonala fokozatosan elérte az ország legjobb iskoláinak értékrendjét.

Természetesen így volt ez a nevelés filozófiájával és gyakorlatával is.

Fokozatosan elszakadnak az egyoldalú német-osztrák befolyástól, közelítenek a magyar jellemnek megfelelőbb egyéni, árnyaltabb, humánus módszerekhez. Megszűnik az altiszti uralom. A tiszthelyetteseket kivonják a közvetlen nevelésből, szerepük irodai, raktári, gazdasági és testnevelői szerepkörre korlátozódik.

A húszas évek végén érdekesen keveredik a régi az újjal. Jellemző erre az 1930-ban kiadott, "A nevelőoktatás irányelvei" c. hivatalos leirat (szerzője valószínűleg Lukács Béla ezredes, a Bocskai intézet parancsnoka), mely a katonai középiskolák számára (így a kőszegi iskolának is) meghatározza az új pedagógia elveit. Ezek már sok tekintetben nyitnak a jövő felé, de fél lábbal még a régi, osztrák elvek talaján állnak.

A tanulmány rámutat arra, hogy korábbi *nemzeti* nevelésünk főhibája az volt, hogy az uralkodóház és a nemzetiségek elleni kétfrontos harcban üres, puffogó jelszavak és önmagunk melldöngető dicsérete zengett. Itt az ideje, hogy ezt a passzivitást a mindig cselekvő "széchenyis" hazafiasság váltsa fel. A magyar történelemtudat nem mint ismerethalmaz, vagy esztétizálás fontos, hanem, hogy a "növendéket cselekvő magyar történelmi emberré formáljuk, aki nemzete értékeivel és érdekeivel azonosul, aszerint cselekszik... A nemzet értékeit önkritikával kell nézni. A nemzeti hibákat tudatosítani kell és küzdeni ellenük."

Az "Irányelvek" kitér természetesen az időszerű kérdésekre is, főként az irredentizmusra, melyek állandó eszokókkal is alátámasztott tudatosítását rendkívül fontosnak tartja.

Ami a nevelési elveket illeti, a régi konzervatív felfogás ötvöződik a haladóval. Hangsúlyozza a nevelés elsőbbségét a tanítással szemben. A személyiség kiképzése mindennél fontosabb, írja. Ezért a tanítás elsősorban nem oktatás, hanem példaadás, érzelemkeltés és jellemkovácsolás. Érdekesen védi meg a katonaiskolai nevelés ridegségétől örökké elszörnyülködő civilekkel szemben a "sulykolás" mint tanítási eszköz szükségességét. Ez a gyakoroltatás — szerinte — lélektani törvényen alapul, az ember ugyanis az állandó, vagy huzamosabb hatásokhoz idomul. Legmagasabb foka a sulykolás, a "drill", nem tévesztendő össze az idomítással, a dresszúrával, mert az utóbbival ellentétben a növendékek érdekeit szolgálja. A tanulmány felismeri az internátusi együttélés nevelő hatását abban, hogy az egyéni érdek feltétlenül alárendelődjék a közérdeknek. Érdekesen magyarázza,

hogy például a házirend betartásával tulajdonképpen azt neveljük bele a növendékekbe, hogy törvények uralkodnak felettünk, amelyeket tisztelni kell, vagyis az egyéni sajátosságokat és a közösség követelményeit mindig össze kell hangolni.

Ezek a pedagógiai elvek egyszerre mutatnak előre és hátra is. Poroszos fogantatású még fegyelemfelfogása: "...minden érzelgősség, puhaság és engedékenység nélkül állandó nyomás alá kell vetni a növedékek akaratát. Először és legelsősorban engedelmeskedni kell megtanulniok, küzdeni, lemondani, vágyaikon és szenvedélyeiken uralkodni."

Hangsúlyozza a harcias szellem kialakításának fontosságát is.

Amikor a "Nevelőoktatás irányelvei"-t a HM. közreadta 1930-ban, már egy éve a kőszegi intézetnél volt *dr. Mathia Károly* tanár, akinek sokoldalúságát és meghatározó szerepét már a krónikában méltattuk, de *a modern nevelés terén kifejtett hatása és a kőszegi katonaiskola egyéni profiljának kialakítása* talán a legkiemelkedőbb tette a Hunyadi intézet életében.

Az intézetnek külön szerencséje, hogy éppen 1930-ban került élére vitéz Képes-Winckler (később Harjay) Szilárd ezredes (főtanácsnok), aki maga is modern gondolkodású, nagyműveltségű ember, amatőr költő, a korszerű pedagógia elkötelezett híve volt.

Az ő ötéves parancsnoksága, Mathia Károly kisugárzása és a korszerű nevelési program kialakításában részt vállalt korábbi és új tanári- és nevelői kar együttes munkájának az eredménye volt a teljesen korszerű pedagógiai elvekre áttért új és sajátos intézeti profil és a jellegzetes kőszegi "Hunyadi" szellem, mely a következő célkitűzésben foglalható össze tömören:

"Különb ember, teljesebb ember!"

Vizsgáljuk meg ennek tartalmát mélyebben is.

A nevelés új felfogásán erősen érezni az angol hatást, mely ekkor teljesen újszerű volt (hasonlóan Széchenyihez, aki 100 évvel korábban ugyancsak az angol eszmerendszerrel termékenyítette meg a magyar közéletet) a többévszázados germán befolyás és a viszonzást soha nem kapott francia szellem (Eötvösök) utáni sóvárgás mellett ("Vigyázó szemeteket Párizsra vessétek").

Mathia maga is Angliában tanulmányozta a brit iskolarendszert, mielőtt a kőszegi iskolába került volna. Már a kőszegi iskolában, az 1930-1931 tanévben előadást tartott az egész tanári testületnek "Értelmi-, erkölcsi- és testnevelés az angol középiskolában" címmel. Az 1935/36 évi év végi értesítőben azután "Katonás nevelés-jellemnevelés" címmel részletesen fejti ki korszerű pedagógiai elveit (ezt a tanulmányt kibővítve a Ludovikán is megismétli az 1939 évi Ludovikás Levente c. évkönyvben).

A tanulmányban kifejti, hogy az ifjú növendékek nevelésében az elsődleges cél már nem a sulykolás (drill), hanem az erkölcsi erők felhalmozása és tartalékolása, vagyis a jellemfejlesztés. Ehhez az alábbi három értékkategóriát kell az ifjakba beplántálni: legyen a növendék

1. Fegyelmezett egész ember (erkölcsi erő)
2. Kifogástalan gentleman (feddhetetlen gondolkodás)
3. Hazafias szellemtől átitatott honvédő magyar (katonai értékkiteljesedés)

Részletesen kitér arra, hogy lehet megvalósítani a fenti hármas célkitűzést. "Milyen erkölcsi erőkifejlesztéssel teremthetjük meg az első fokozatot, a *fegyelmezett, egész ember* típusát? Nem másképp, mint hogy a magunk etikai fölényével tökéletes bizalmat ébresztve, valósággal átplántáljuk növendékeinkbe a magasabbrendű fegyelem tartozékait." Mathia tehát a példaadásban látja az első értékkategória elérésének sikerét és ezért olyan ideális nevelő képét rajzolja meg, melyben a hirdetett elv és a tett abszolút módon fedik egymást.

A második kategória elérését: *kifogástalan gentleman*, tartja a legfontosabbnak és ennek kifejtésében mutatkozik meg az angol hatások újdonsága. "Hogy mit jelent egy nemzet hadserege és így egész jövője számára a helyes elvek szerint történő jellemnevelés, azt talán legtalálóbban Lord Wellington tábornagy fejezte ki, amikor azt mondta, hogy a waterlooi csatát Eton játszóterein nyerték meg. Mire értette ezt? Nyilvánvalóan arra, hogy az angol iskolatípus, a *public schol* — amilyen az etoni is — speciális jellemnevelési rendszerével olyan erős karaktereket nevelt fel falai között, akik megállották a helyüket a világtörténelem legvéresebb forgatagaiban is.

RUGBY tipikus angol "public school"

Miben áll tehát ez a rendszer? A főhangsúly a *gentlemanlike* magatartáson, a gerinces véleményalkotás lehetőségeinek megteremtésén, a túlzásoktól való távoltartáson, az őszinte, egyenes gondolkozásnak a végletekig való felfokozásán, végeredményben tehát a *fair play* elvének az egész vonalon való individuális érvényesítésén van."

Mathia teljesen elszakad a drill és a dresszúra bárminemű alkalmazásától. Helyette a *szoktatásról* beszél mint a jellemnevelés fontos fázisáról. A gyakorlati megvalósításról is van mondanivalója. "A szoktatás szerepe főképpen a játékok rendszerezésénél kezdődik... A fair play elve játék közben idegződik bele a növendékekbe a legjobban. Amikor már eszébe sem jut a növendéknek, hogy játék közben a legkisebb inkorrektséget is elkövesse, akkor érezheti a nevelő azt a megnyugtató érzést, hogy növendéke a szokás hatalma folytán az életben sem fogja elkövetni... A jellemnevelés legfontosabb eszközei közé tartozik az iskola ünnepélyek rendezése s az ének- és zenekari kultúra. Mindegyik fejleszti az összetartozás érzését és legtöbbször kiváló alkalom az összmunka, sőt nem egyszer a lélekjelenlét beidegzésére is. A nyilvános szereplés lehetőségei erősen növelik az életben való boldogulás esélyeit. A tempóérzék fejlesztése kitűnő eszköz annak az érzéknek a megszerzésére, hogy mikor mit és hogyan kell cselekednünk. De elsőrendű szerepe van a jellemideálok megközelítésében az irodalomnak is. Igen sok lelket hoztak már egyensúlyba azok a nagy gondolatok, amelyeket az emberiség nagy álmodói, a költők álmodtak."

E gondolatokból is látjuk, hogy Mathia nemcsak modern gondolkodású nevelő, hanem gyakorlati kivitelező is volt, aki úttörő gondolatait az életbe is át tudta vinni. Ő volt az önképzőkör irodalmi és tudományos szakosztályának tanárelnöke, megszervezte és vezette az intézeti szimfonikus zenekart és vegyeskart, rendezte és irányította az ünnepélyeket, tehát spiritus rectora volt mindennek, amivel az eredményes nevelést szolgálhatta. Szemben a porosz felfogással a tudás és a műveltség szintjét is azért emelte magasra, mert mindez a nevelés eredményességét szolgálta.

Az eredményes nevelés főszándéka mögött meghúzódó *műveltség- és tudásfejlesztés* — melyeket a kőszegi iskola, olykor gúnyosan emlegetett sajátosságaként szoktak hangsúlyozni — mind csak egyetlen célt szolgált: hogy legyen a növendék **különb ember, egész ember!**

Mathia felfogása szerint a jellemnevelés harmadik célkitűzése *(katonai értékkiteljesedés)* tulajdonképpen az első két fokozaton épül föl és azok eredményes megvalósítását már feltételezi. Véleménye az, hogy az átlagon felüli katonatípus megteremtése az első két értékkategória birtokában már nem probléma. Az erkölcsi erők és a feddhetetlen gondolkodás birtokosa szinte észrevétlenül válik azzá, amivé minden magyar fiúnak lennie kell, bármilyen őrhelyen szolgálja is hazáját.

Mathia angol szellemiségű pedagógiája és a gentleman központú férfiideál *John Locke (1632-1704)* angol filozófus és pedagógus alapvető nevelési eszmerendszerén alapul, ugyanúgy mint ahogyan a porosz értékrendszer Herbartén. Locke fogalmazta meg először a "gentleman" (nemes férfi) fogalmát mint embereszményt. A brit oktatási rendszer azóta is az ő elveit követi és lényege, hogy a polgári életben is, kinövéseivel és hibáival együtt az internátusi (college) rendszert tartja a legjobb megoldásnak, melyben egészségesen és eredményesen lehet a szervezet megkötöttségeit és fegyelmező erejét összekovácsolni az egyéni képességek lehető maximális kifejtésével.

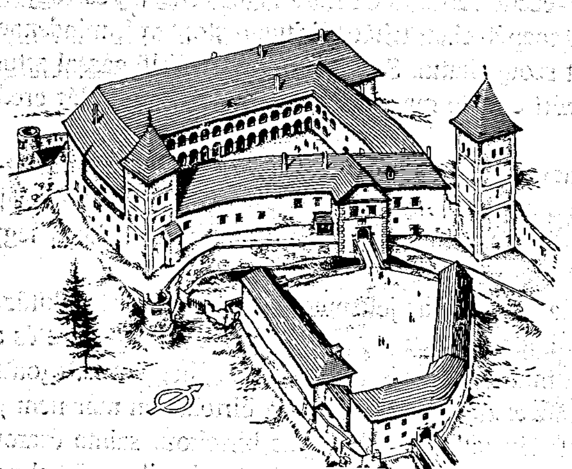
Ilyen rendszerben működnek a magánkollégiumok, a "public schoolok", melyekre egyedül az országos érvényű oktatási törvény betartása a kötelező, egyéb-

ként függetlenek az államtól, és bármiféle más befolyástól. A harmincas években 66 volt ilyen az Angliában működő 161-ből (köztük a híres Winchester, Eton, Rugby, Harrow, Westminster, Charterhouse, Shrewsbury stb.).

A harmincas évek kőszegi "Hunyadi Mátyás" reáliskolai nevelőintézet cőgerei tehát már nem a húszas évek elejének meghosszabbított osztrák nevelési légkörében éltek, hanem egy korszerű, angolos színezetű honvéd kollégiumban, ahol kitűnő volt az oktatás, korszerű volt a nevelés és ennek megfelelően nagyon jó volt a közérzet.

A harmincas években már nem az operettekben és regényekben eltúlzott dzsentri típus, a snájdig párbajhős, a pökhendi nőcsábító, a kártyacsaták hőse és a garnizonok jópofa szeladonja lebegett mint példakép a kőszegi cőgerek előtt (ezt egyébként egy tiszt anyagi helyzete sem engedte volna meg), hanem sokkal inkább az a típus, amit gr. Zrínyi Miklós az államférfi, a hadvezér és a költő testesített meg. "Armis et litteris", fegyverrel és tudománnyal, ez volt a jelszava.

Láttuk milyen volt a nevelés-felfogás a Ferenc József-i korban, a trianoni korszak húszas éveiben, végül hogyan vált korszerűvé és hatékonnyá a harmincas években.

A kőszegi vár mai képe

Milyen volt ekkor a nevelés gyakorlata, fontosabb részterületeinek megvalósulása és mindennapos jelenléte?

A főcél a *hivatásra nevelés* volt. A folyosókon és a tantermekben elhelyezett történelmi képek, a faliújságok, az önképzőköri munka, a pályázatok témakiírása, az ünnepélyek légköre, az osztályok saját jelmondatai mind a nemzeti és a katonaeszmény fontosságát és jelentőségét sugallták. Nagy súlyt helyeztek az értékes hagyományok ápolására, a magyar és európai értékek megismerésére, vagyis a magyar *identitástudat* és önismeret motívumaira.

Korszerűtlennek tartották már a rideg, kaszárnyás, lélekölő szigort, tiltották a testi fenyítést. Az egyéni nevelés programjában figyelembe vették az életkori

sajátosságokat. A nevelőkhöz bármikor lehetett fordulni ügyes-bajos problémákkal. Sokszor maguk a nevelők kezdeményezték a beszélgetést, hogy a gátlásos növendékekből előcsalogassák a problémát és finom távirányítással a helyes irányba fordítsák őket. Voltak tanárok, akik nyári szabadságuk egy részét föláldozva, önkéntes jelentkezés alapján országismereti utakra vitték a cőgereket. Nevelő és növendék így rendkívül szoros emberközelbe jutott egymással. Vigyáztak azonban arra, hogy ez a közelség ne menjen át bizalmaskodásba "bratyizásba". A jópofáskodó nevelő legföljebb rövidtávú, pirruszi sikereket érhetett el.

Mindez a szellemi-testi-lelki csapatjáték csak jól működő internátusi rendszerben válhatott hatékonnyá, ahol tanítás, nevelés, művelődés, sport, szórakozás, fegyelmezés, jellemfejlesztés, az ébresztőtől a takarodóig mind egy területen és egységes szellemben valósult meg (campus rendszer).

A *politizálás* minden formája tilos volt és ennek betartását a legszigorúbban ellenőrizték. A nevelői és a tanári kar kíméletlenül megakadályozta a politika bárminemű beszivárgását a növendékek közé. A Hadtörténeti Levéltár egész anyaga csak egy ilyen esetről tesz említést (röpcédula terjesztés), de ezt is csírájában elfojtották és megtorolták. Az illető növendéket a Ludovikára olyan titkos kísérő irattal engedték át, hogy megfigyelés alatt kell tartani.

Az eszmeáramlatok természetesen a kőszegi intézetet is elérték, de nem valamiféle antiszemita izgatás, vagy a fasiszta ideológia bűvöletének formájában, hanem főleg társadalmi kérdések, amik akkor az ország közvéleményét foglalkoztatták: a falukutatás, a népi írói mozgalom, a társadalmi feszültségek, a gazdasági szerkezet korszerűsítése stb. De még ezeket is száműzték az iskolák falai közül.

Rá kell mutatni arra is, hogy a tisztjelöltek társadalmi helyzete (ha úgy tetszik kasztjellege) és nevelése (illemtan és magatartásórák is voltak) egyszerűen nem tették lehetővé, sőt egyenesen tiltották, hogy olyan "lumpen" elemekkel érintkezzenek (az egyenruhát kimenőn is hordani kellett), melyek később a nyilasmozgalom tömegbázisát alkották.

Külön nyomatékkal kell megállapítani, hogy a kőszegi és a többi katonaiskolában nyoma sem volt bármiféle germán dominanciának, vagy befolyásnak. A németekkel semmiféle iskolakapcsolat, cseréüdülés, kölcsönös látogatás, tapasztalatcsere, barátkozás ottani hasonló iskolákkal, netán Hitler-Jugendekkel nem alakult ki.

A németeket csodálták szervezőkészségükért, kultúrájukért, szorgalmukért, katonai erényeikért, fejlett haditechnikájukért, de idegen, sőt sokszor komikus volt "csordaszellemük". Eszmerendszerüket a növendékek egyáltalán nem is ismerték.

Annál szorosabb volt a kapcsolat az olaszokkal. A két ország katonaiskolái között állandó volt a csere. Ennek azonban semmiféle politikai színezete nem volt, kizárólag nyelvtanulási, és turisztikai céljai voltak.

A **valláserkölcsi nevelés** azt jelentette, amit a neve is mond: a keresztény erkölcsön alapuló európai értékrend átültetését a növendékek gondolkodásmódjába.

Dogmatikus, bigott hitoktatásról szó sem volt. A valláserkölcsi nevelést főállásban egy katolikus és egy protestáns lelkész irányította. A hittan a tantervnek kötelező része volt. Kötelező volt résztvenni az ünnepi istentiszteleteken és évente egyszer egy-két napos lelkigyakorlaton (csendes napok).

Kényszert soha nem alkalmaztak, a tételes felekezeti vallásosságot magánügynek tekintették és tiszteletben tartották. Érdekességként megemlítjük, hogy az 1919/20 tanévben izraelita hitoktató is működött az intézetben.

A római katolikus és a protestáns tábori püspök évente egyszer, rendszeresen látogatta az intézetet.

A szerzetestanárok fontosságáról és szerepéről már írtunk.

A valláserkölcsi nevelés jelentékenyen járult hozzá az ősök emlékének ápolásához, mely a keresztény kultúrának is fontos motívuma. Mindkét felekezet táplálta és éltette az intézeti zene- és énekkultúrát is.

Az igazsághoz tartozik az is, hogy a növendékekre inkább a vallási közömbösség volt a jellemző, de az Isten hitnek és a kereszténységnek mint az európai civilizáció egyik alapképletének a jelentősége mindenkiben gyökeret vert.

A katonapedagógia egyik "nehéz" problémája a **zártság** kérdése. A túlzott zártság és túlszabályozottság (mely a monarchiára és még a húszas évek elejére is jellemző volt) valóban lélekölővé és nyomasztóvá válhat. A túlzott nyitottság azonban) mindennapos kimenők, heti hazalátogatási lehetőségek, civil ruha viselése stb.) az "elcivilesedés" veszélyét rejti magában és következménye az lehet, hogy nem fejlődik ki a hivatástudat és a növendék pályát módosít.

A harmincas évek kőszegi katonaiskolájában az élet egyáltalán nem volt túlmilitarizált, túlszabályozott és nyomasztóan zárt. Sikerült olyan légkört kialakítani, a nyitottan-zártságnak olyan egészséges egyensúlyát megteremteni, melyben mindenki jól érezte magát.

A kőszegi "Hunyadi Mátyás" honvéd reáliskolai nevelőintézet vitathatatlan eredményei és sikere főként abban rejlettek tehát, hogy a kitűnő, korszerűen gondolkodó nevelők munkájukban a régi osztrák-porosz módszerekből elvetették a korszerűtlent, de megőrizték a maradandót (becsületesség, szavahihetőség, megbízhatóság stb.). Ugyanakkor gazdagították azt más, Kőszeg esetében angolszász módszerekkel.

Vitéz János, Mátyás király nevelője (sírkő, Esztergom)

Sikerült így a növendékekben feloldani és szintézisbe hozni azt az ellentmondást (mely a katonapedagógia örök problémája), hogy egyrészt felismerjék a közösségi szolgálat fontosságát (sőt abba beletörjenek), de ugyanakkor elérjék a személyi függetlenség lehető legmagasabb fokát is. Más szóval, arra törekedtek, és ezt el is érték, hogy a növendékek úgy tanuljanak meg vakon engedelmeskedni, hogy közben megőrizzék (részben védekezésül is) belső függetlenségüket és helyes döntési képességüket. Kosztolányi Dezsővel szólva (aki ugyan a műfordításra értette), a kőszegi növendékek megtanultak "gúzsba kötötten táncolni".

A "helyes" döntési képességen azt kell érteni, hogy az ne csak eredményes, hanem egyben etikus, humánus és kulturált is legyen. Ezért kapott a jellemnevelésen belül különös hangsúlyt az etikai értékek fontossága. Bármilyen etikai vétséget mind a nevelők, mind a növendékek súlyosan elítélték. Késés, lógás, netán szökés: bocsánatos bűnnek számított. Kisebb etikai vétség azonban, például a spicliség ("ne köpj!"), a kollektíva érdekeinek megsértése, önérdekek előtérbehelyezése, gerinctelenség stb. az egész kollektíva megvetésével, szélsőséges esetben kiközösítéssel járt. Az "egy mindenkiért, mindenki egyért" — alaptörvénynek számított.

A harmincas évek honvéd iskolái, így a kőszegi sem voltak hibátlanok. Fonákságok akadtak a kőszegi falakon belül is bőven, téves egyedi pedagógiai módszerek, alkalmasok és alkalmatlanok, nevelők és tanárok, akikre a növendékek nem emlékeznek vissza szívesen. Előfordultak értelmetlennek tűnő piszkálódások és kitolások, felsőbb osztályosok basáskodásai, a cezaromániások nagyhangúsága és sok más egyéb, amitől a civil társadalom mindig elborzad és szörnyülködik.

Elfelejti az elborzadó civil társadalom, hogy ezek a jelenségek benne vannak minden internátus (civil és egyházi is) életében. Hozzátartoznak a kollégiumi élet morbid romantikájához. Hagyományai vannak, visszanyúlnak régi korokba. A fejlődés előrehaladtával enyhülnek, de megszűnni soha nem fognak.

Különösen így van ez a katonaiskolákban, mert minden hadsereg és annak intézményei is a legantidemokratikusabban felépülő szervezetek. Ez benne rejlik sajátos jellegükben, a függelmi-fegyelmi szabályrendszerből adódik. A fölé- alárendeltségi kapcsolatrendszert szigorúan be kell tartani. Nem lehet okoskodni, spekulálni, mert különben szétforgácsolódnak az erők. "Jobb egy határozott rossz, mint egy határozatlan jó" — tanítja a tapasztalat.

A katonai kiképzés alapja minden országban és minden korszakban az, hogy az egyéni akaratot alárendelje a közösségnek és az embereket ezért uniformizálja.

A Kőszegen is fel-felbukkanó értelmetlennek tűnő parancsok, az ötletesség széles skáláján végigjátszó kitolások, az esztelen piszkálódások, azok cseles kijátszása, a védekezési reflexek gazdagsága, ha már szelídebb formában is mint a

húszas években, de a harmincas évek Hunyadi intézetében is átszőtték az intézeti élet mindennapjait. Biztosra vehetjük, hogy amíg kollégiumi nevelési rendszer lesz, bármilyen magas fokára fog is eljutni az emberiség az emberi jogok érvényesítésében, élni fognak mindörökké.

A Kőszegen is honos "búváröltözet" (amely az összes rendszeresített ruházat egyidejű, réteges felvételét jelentette), a fémből készült gomboknak a szikrázásig megkövetelt kifényesítése az erre rendszeresített gombvillával, a ruházat összehajtásának milliméter mélységű (elvágólagos) számonkérése, a békaügetés, fegyverfogási és alaki gyakorlatok a kifáradásig, ilyen és hasonló "kitolások" tulajdonképpen mind a cőgerek fizikai és szellemi megdolgozását szolgálták. Semmi közük nem volt a katonai hatékonyság növeléséhez. Egyetlen feladatuk az volt, hogy a növendékeket vasfegyelemre szoktassák, hogy majdan a legésszerűtlenebbnek látszó parancsokat is gondolkodás nélkül végrehajtsák és fel se merüljön a kapott utasítások ésszerűségi oldalának vizsgálata, vagy az adott helyzetben saját érdekük és személyi biztonságuk előtérbe helyezése.

Úgy tűnik tehát, a dolgok logikája szerint, hogy ezek a jelenségek örökéletűek. Mit tehet akkor hát a katonapedagógia? Azt amit Kőszegen a harmincas évek elején megvalósítani igyekeztek: hogyan lehet "művészi" szinten, lelki sérülés nélkül szintézisbe hozni a kollektív szellem kialakításához szükséges szigorú fegyelmet és az egyéni kezdeményezés kibontakozását biztosító individualizmust.

Nem könnyű feladat. A kőszegi tanárok és nevelőtisztek nagy érdeme, hogy a harmincas években ezt sikerült megközelíteni. Persze ehhez hozzájárultak maguk a növendékek is derűvel és a védekezési reflexek ötletes és gazdag tárházával. A egészséges fiúk (és ők voltak döntő többségben) minden károsodás nélkül vészelték át az ilyen eseteket, sőt ezek az életre méginkább megedzették őket.

Vidámságban, csínytevésben nem volt hiány. A hálótermi és tantermi rendbontások ("csürhézések"), verekedések osztályon belül és kívül elég gyakoriak voltak. A közösség szabályait megsértő tagjait az osztály a "pokrócozás" módszerével fegyelmezte meg. Ez azt jelentette, hogy az illetőt pokrócba csavarva kis poroló korbáccsal (mely rendszeresített ruhakarbantartó eszköz volt) és derékszíjjal jól ellazsnakolták. A pokróc védelme alatt a verésnek nem maradt látható nyoma.

A cőgerek nem szerettek korán felkelni. Az ébresztő után szabálytalan ágybanmaradást "sózás"-nak nevezték. Egy folyosóra kiküldött fiú figyelte, mikor közeledik az ügyeletes tiszt, vagy a felsőbbéves növendék úr. Ha jött, a vészjelzés: a "cik-cik-cik" szólánc ismétlése volt. Ez volt minden más vészhelyzetnek is a jelzése. A veszedelem megszűnését a "csont-csont" szavakkal jelezték. Ez volt valamennyi vészhelyzet lefúvása.

Számos hasonló szokás színesítette az intézeti élet keserédes romantikáját.

1938 után, amikor a kőszegi iskola ismét átalakult alsótagozatú gimnáziummá, a határozat kiemeli az intézet szociális jellegének elsőbbségét és minimális katonai oktatást enged csak meg. Valóban, ebben az utolsó korszakban szinte nem is volt katonai kiképzés. Csak a szervezet, az internátusi élet jellege és az egyenruha fejezte ki, hogy mégis katonai intézményről van szó. Természetesen a pedagógiát ehhez szintén hozzá kellett igazítani, vagyis a szigorúságon enyhíteni kellett. Kivételt képzett az ottmaradt (odahozott) mindenkori érettségiző osztály, melyre a megelőző kiképzési és nevelési elvek változatlanok maradtak. Nem lehetett könnyű dolga a parancsnokságnak és a nevelő testületnek, hogy ezt a kényszerű kettősséget megoldja.

* * *

Kornis Gyulának, 1936 évi tapasztalatai alapján (tehát a főreál korszakról) katonaiskolai nevelésről is van mondanivalója a már idézett OKT jelentésben:

"A katonai nevelés legsúlyosabb kérdése: hogyan lehet összeegyeztetni két olyan ellentétes irányú lelki készség fejlesztését a nevelésben, mint amilyen egyfelől a *feltétlen engedelmességet és fegyelmet* követelő katonai szellem, másfelől *az önálló gondolkodás és autonóm cselekvés*, az egyéni iniciatív erők kibontakoztatása? Hogyan hozható összhangba a fiatal lelkek formálása közben az abszolút fegyelem követelte *katonai kollektivizmus*, másrészt a kezdeményező erőt az adott helyzetben újszerű, egyéni gondolkodást megkívánó *individualizmus*.

A katonai fegyelem engedelmességet, az én egyéni kívánságainak és ösztöneinek elnyomását, a saját személyiség kiiktatását követeli meg. Ez pedig a pubertás erjedő-forrongó korában... sokszor nagy lelki válságot okoz. És mégis, minden belső lelki ellenkezés dacára, a katonai fegyelem követelte *egyforma* lelki viselkedési módot szokássá, második természetté kell automatizálni, az egyéniségeket tervszerűen közös katonai nevezőre kell hozni... Abban áll a katonai nevelés igazi művészete, hogy a fejlődő lelkek, uniformizált katonai viselkedési módjuk *mellett* megőrizzék önállóságukat, kezdeményező erejüket, kombináló képzeletüket..."

Rátérve a tényleges tapasztalatokra, Kornis így ír: "Tízéves kortól kezdve a gyermek, majd ifjú érzi, hogy milyen életfeladat szolgálatába állott, micsoda kötelességek várnak rá... Erre figyelmezteti állandóan egész élő és élettelen környezete... Így fokozatosan kialakul benne pályájának szeretete és pátosza: tudja, mi akar lenni, s ez a tudat nemes becsvágyat ébreszt benne...

A katonai kollektív szellem és az egyéni kezdeményező individualizmus ellentéteinek összehangolásával kapcsolatos tapasztalata: "A kérdés megoldását a gyakorlatban megnyugtatónak találtam. A fegyelem nem olyan lenyűgöző, hogy elfojtaná végleg és károsan az egyéniséget. Az ifjaknak alkalmuk van a bennük szunnyadó egyéni erők kibontakoztatására is a szükséges korlátok között."

"A fegyelem és egyéni iniciatív erő, önálló gondolkodás fejlesztése között tátongó ellentétek kiegyenlítése azért sikerülhet, mert a tanárok és tanulók mintegy szimbiózisban élnek...
A fiúknak külsőleg is megnyilvánuló jóérzése, a tanárokkal való tiszteletttudó, de fesztelen és nyílt társalgása, általános jókedve és gyermekes humora...arra mutat, hogy a komoly fegyelem nem gátolja az egyéniségnek egészséges virágzását."

"Vidám hangulat, egészséges életkedv, tanulmányi és szolgálati öröm honol a kőszegi és soproni intézetekben. Ennek az eredménynek titka abban is rejlik, hogy a tanárok és nevelők reggeltől estig együtt élnek a növendékekkel."

"Mint pedagógus és kultúrpolitikus, katonai iskoláink belső életét és a benne megnyilvánuló szellemet valóban nagy örömmel és elismeréssel szemléltem."

Összefoglalva a kőszegi honvéd középiskola kilencven éves történetében érvényesülő nevelési elvek és célkitűzések fejlődését és sajátosságait, a következő mérleget vonhatjuk meg.

A Habsburg korszak első, kiegyezés előtti korszakára az osztrák-német, Ferenc József-i puritánság, túlszabályozottság, rideg kaszárnyaszellem, a képzelőerő és kezdeményezőkészség másodlagossága, ugyanakkor az összetartás, a becsületesség, a szavahihetőség és a kötelességteljesítés elsőbbsége voltak a meghatározó vonások.

A kiegyezés után a szakmai színvonal emelkedett, a megkötöttségek lazultak, az általános műveltségre már többet adtak, de a "laktanyaszellem" megmaradt, a lényeg nem változott, sőt Königgrätz után a porosz befolyás még erősödött is. Az első világháború utáni első tíz évet előbb a forradalmak zűrzavara, majd a trianoni béke utáni útkeresés nehézségei jellemezték. Egymás mellett éltek a monarchiától örökölt szervezetek és szokások a homogén nemzetállam új vonásaival. A húszas évek első felében, leszámítva a hazafias gondolkodást és a magyar nyelvű oktatást, a kőszegi katonaiskola nevelési elveiben, gyakorlatában és szervezetében még a régi cs. és kir. iskolatípusokra hasonlított inkább. Kibontakozását gátolta és késleltette a trianoni sokk, a szigorú ellenőrzés és a szegénység.

A változást az évtized vége hozta meg, és a kőszegi iskola ettől kezdve alakul át modern szellemű intézménnyé és kezd kibontakozni saját, egyéni arculata. Ebben nagy szerepe volt a történelmi háttérnek, az anyagi helyzet javulásának, jó néhány karizmatikus igazgató és nevelő megjelenésének. A legnagyobb lökést azonban a harmincas évek elején az iskola teljes tagozatú főreáliskolává fejlesztése adta. Alreáliskolában (10-13 éves gyermekek) ugyanis még merészség hivatásra nevelésről beszélni, legfeljebb óvatos alapozási munka érhető el. Egyébként is vitatható, hogy célszerű-e ilyen korban kiszakítani őket a családi környezetből (erre 1937-ben a felső katonai vezetés is rájött). Nagykamaszok (14-18) azonban

már eredményesen alakíthatók jellemben, szellemben és erőnlétben egyaránt, és sikeresen lehet irányítani a hivatásra nevelést is. Németh László így ír: "A fejlődés-lökések közt a leghatalmasabb kétségkívül a pubertás, mely az érdeklődés forradalma. A felnőttek világa felé nyomuló lélek szinte megsokszorozza önmagát, hogy minden kínálkozó lehetőségen végigszaladhasson. Az iskola tanmenete nem tud mit kezdeni az érdeklődésnek ezzel a hirtelen kigyöngyöző habjával, a vakmerő kezdeményező kedvnek az iskolán kívül kell medret ásnia."

És itt mutatkozott meg a kőszegi pedagógia korszerűsége és eredményessége. Felismerték, hogy zárt internátus lévén, hogyan lehet a kamaszkornak ezt az érdeklődés pezsdülését, túl a kötelező iskolai oktatáson, a legváltozatosabban és a legjobb hatásfokon mederbe terelni és felhasználni mind a hivatásra nevelés, mind a jellemformálás területén.

A kőszegi iskola — a többi katonaiskolához hasonlóan — sikerrel oldotta meg alapfeladatát, hogy növendékeit felkészítse a Ludovikára, vagyis a katonai hivatásra.

A Ludovika Akadémia

Felismerte azonban azt is, hogy a növendék még nem katona — bár mindent el kell követni, hogy azzá legyen — ezért a katonai tulajdonságok túlerőltetése helyett fontosabb a **jellem, a tudás és a műveltség** fejlesztése, mert ebből mint energiaforrásból később, a szakképzés során a katonai értékek és sajátos tulajdonságok már szinte maguktól kibomlanak. **Tartást** adtak tehát növendékeiknek, amire azután szinte mindent rá lehet építeni. Ezt tekinthetjük a kőszegi iskola sajátosságának, amit a nevelésről szőtt gondolataink során a "különb ember, teljesebb ember" jelmondatban fogalmaztunk meg, még ha így kimondva, Kőszegen soha nem hangzott is el. Hasonlóan jó eredmények érhetőek el nyilván más módszerekkel is, például a katonai vagy az állóképességi elemek elsőbbségével. A kőszegiekre azonban az említett nevelési elemek kiemelése volt a jellemző, még ha ezzel a "túl civilek" vádját vonták is magukra.

Az a kőszegi növendék aki ezt a szellemet szívta magába és nap mint nap ez a légkör vette körül, felismerte már kamasz és ifjú korában saját képességeit és

tulajdonságait, azokat képes volt önmagából kifejteni és az intézet falai között meg is valósítani. Ezért még azok a növendékek is hálával és elismeréssel adóznak intézetünknek, akiknek személyisége és érdeklődése nem állt kizárólagosan a katonai pálya vonzásában.

Az élet később igazolta is ennek a nevelési rendszernek a helyességét mind a sors által rövidre szabott katonai pályán belül, mind a háború utáni közel fél évszázados száműzetés és pokoljárás évtizedeiben. A "tartás" a legtöbbjüket átsegítette a legválságosabb időszakokon is. Beigazolódott az is, hogy a tudás és a műveltség nem törvényszerűen a "tett halála" és az elpuhulás melegágya. Ellenkezőleg, átsegít a nehézségeken, hozzásegít a helyes döntéshez, tudatossá teszi a cselekvést és megszelídíti (humanizálja) a békeévek katonaéletének durvaságait és a háború kegyetlenségeit.

Ilyen volt a kőszegi intézet nevelési filozófiája történetének utolsó korszakában!

II. fejezet
OKTATÁS

A katonai nevelő- és képzőintézetekben mindig az érvényes oktatási törvény és a kötelező tantervek alapján tanítottak. Katonai jellegük miatt volt mód bizonyos módosításokra, melyek főleg az óraszámok eltérésében nyilvánultak meg. Az oktatás felügyeleti szerve, irányítója és ellenőre, változó sugarú hatáskörrel mindig a művelődési tárca volt.

Így volt ez az Osztrák-Magyar Monarchiában is, melyen belül a kőszegi iskola mint cs. és kir. közös intézmény 1874-től működött katonai alreáliskolaként. Tanterve megegyezett az osztrák polgári alreáliskolákéval, de a nyelvórák és a reáliák magasabb óraszámot kaptak. A tankönyvek német nyelvűek voltak az oktatás is német nyelven folyt.

1874-1897 között az I.rész I.fejezetben ismertetett tantárgyfelosztás lényegében alig változott. 1888-ban kisebb módosítást hajtottak végre, amikor is az alsó osztályokban megszüntették a francia nyelv tanítását, a felsőbb osztályokban pedig növelték. Helyette az alsóbb évfolyamokban erősítik a német nyelv oktatását.

1892 fontos dátum a magyar nyelv térfoglalásának történetében. A Magyarországon működő közös katonaiskolákban megszüntetik a szláv nyelvek tanítását és kötelezővé teszik a magyart mint területi államnyelvet.

Újabb fontos előrelépés az 1904-1905 tanév, amikortól kezdve egyes tantárgyakat csak magyarul, másokat kettős nyelven kezdenek tanítani.

A "magyarító" reformok hatására nő a tanári testületen belül a magyarok részaránya és a XX.szd. elején a magyar ajkú növendékek számaránya már eléri a 70-80 %-ot.

Ilyen előzmények után lépünk át a trianoni Magyarország korszakába.

1918-ban a kőszegi iskola megszabadulva az osztrák béklyóktól megkezdte színmagyar korszakát. Milyen volt ekkor a magyar oktatási rendszer, amelybe a kőszegi katonaiskolának be kellett épülnie? Vázoljuk fel az előzményeket.

A szabadságharc leverése után a középiskolákat a 1849-ben kiadott "Organisations-Entwurf" (Szervezési Tervezet) szabályozta. Az "Entwurf" vezette be a nyolcosztályos gimnáziumot és a kötelező érettségi vizsgát. Megszervezte továbbá a hatosztályos reáliskolai hálózatot is.

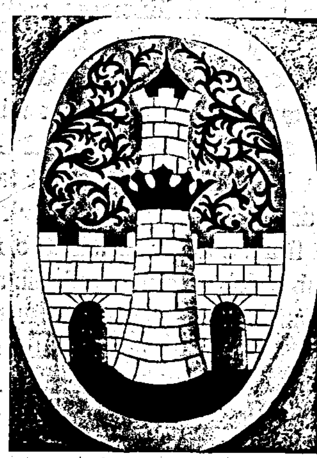
A kiegyezés után a magyar oktatásügy legnagyobb alakja báró Eötvös József volt. Az ő nevéhez fűződik a magyar közoktatásügy, a polgári köznevelés megszervezése. Hazánk első népoktatási törvénye az 1868. évi XXXVIII. tc., mely megalapozta a világi jellegű, polgári közoktatásügy hazai rendszerét.

Eötvös halála után, az első gimnáziumi tantervet és utasítást Kármán Mór, a magyar pedagógia kimagasló alakja dolgozta ki 1879-ben.

A magyar középiskolák további fejlődésére az 1883. évi XXX.tc., középiskoláink alaptörvénye volt meghatározó. A törvény kétfajta középiskolát ismer el és tesz egyenjogúvá: a gimnáziumot és a reáliskolát. Mindkét iskolatípus nyolcosztá-

lyos volt és érettségivel zárult. Mégis az 1898-ban indított soproni főreáliskola csak három évfolyamos volt 1919-ig és nem adott érettségit. A reáliskola (mely a katonai középiskolák egységes típusa volt 1938-ig) a természettudományok alaposabb megismerésére és a gyakorlati képzés elsajátítására adott lehetőséget. Népszerűsége ezért egyre növekedett.

A középiskolai törvény elfogadása után 1884-ben adták ki a kötelező tanterveket, melyek kisebb-nagyobb módosításokkal egészen 1924-ig voltak érvényben.

Kőszeg város címere (Szürdegi felv.)

Ebbe a magyar oktatási rendszerbe kapcsolódott tehát be a megmagyarosodott kőszegi alreáliskola is. Az áttérés nem ment végbe nehézségek nélkül. A két forradalom, az ellenforradalom, a trianoni sokk miatt az egységes irányítás csak lassan jutott érvényre. Időbe tellett az egységes nemzeti közgondolkodás kialakítása és az új pedagógiai filozófia alapvetése is.

Az első időben még magyar tankönyvek sem voltak, a tanítás és a tanulás jegyzetek alapján történt. Lassan azonban egyenesbe fordultak a dolgok és 1922-ben, amikor a trianoni békeszerződés szellemében a hazánk területén maradt négy katonai középiskolát a rejtés miatt polgári reáliskolákká alakították át, már voltak magyar tankönyvek és a középiskolai oktatás teljesen beépült a magyar rendszerbe. Így volt ez a kőszegi "Hunyadi Mátyás" m.kir. reáliskolai nevelőintézetben is, melyet — mint láttuk — több, mint hatvanéves osztrák múlt és befolyás jellemzett. Az oktatás és a tanítás megmagyarosítása sokkal gyorsabban ment végbe, mint a szervezet, a nevelés és a mindennapi élet átállítása nemzeti és korszerű alapokra. Erről a "Nevelés" c. fejezetben részletesen írtunk.

Az oktatás és tanítás felügyeletét és irányítását a VKM a tankerületi főigazgatók útján gyakorolta. 1932-ig ezt a tisztet Dsida Ottó látta el, aki minden tanévben meglátogatta az intézetet.

A Vallás és Közoktatásügyi Minisztérium V./b. ügyosztálya foglalkozott a volt katonai középiskolákkal. Ennek élén hivatásos katonatiszt állt, de a tiltás miatt polgári személyként, tanácsnoki, vagy főtanácsnoki címmel érvényesítette a honvédelmi minisztérium befolyását. Nagyrészt ebből az V./b. ügyosztályból nőtt ki, a rejtés megszűnése után a HM 9.osztálya, mely a katonai neveléssel és képzéssel foglalkozott. E fölött állott a nevelési szemlélő, mely a rejtés időszakában ugyancsak civilnek álcázott hivatásos tiszt volt, rangjától függően főtanácsnok, vezértanácsnok címmel.

Az V./b. ügyosztály vezetője az 1929/30 tanév végéig Ágotha Árpád vezértanácsnok volt, aki szintén évente látogatta meg a katonai reáliskolákat.

Mellékletünk bemutatja, hogy milyen volt, a kőszegi iskolára is érvényes reáliskola általános heti tanterv (óraterv), mely 1924-ig volt kötelező.

A reáliskola általános óraterve
1899-1924

Fsz.	Tantárgyak	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	össz.
1.	Vallástan	2	2	2	2	2	2	2	2	16
2.	Magyar nyelv	5	5	3	3	3	3	3	3	28
3.	Német nyelv	5	5	3	3	3	2	2	2	25
4.	Francia nyelv	-	-	5	5	4	3	3	4	24
5.	Történet	-	-	2	3	3	3	3	3	17
6.	Földrajz	3	3	2	-	-	-	-	-	8
7.	Természetrajz (állat és növ.)	2	2	-	-	3	3	-	-	10
8.	Chemia és ásványtan	-	-	-	-	3	3	2	-	8
9.	Természettan	-	-	2	2	-	-	4	4	12
10.	Mathematika	4	4	3	4	5	4	4	3	31
11.	Rajzoló és ábrázoló geomet.	4	4	2	2	-	3	3	2	20
12.	Szabadkézi rajz	-	-	2	2	2	2	2	2	12
13.	Filozófiai propedeutika	-	-	-	-	-	-	-	3	3
14.	Szépírás	1	1	-	-	-	-	-	-	2
15.	Testgyakorlás	2	2	2	2	2	2	2	2	16
	Összesen:	28	28	28	28	30	30	30	30	232

A reáliskola katonai jellegét megadó gyakorlati és elméleti foglalkozásokkal (melyeket cserkészfoglalkozás, illemtanóra stb. álcaszók alá rejtettek) külön fejezetben foglalkozunk.

Újabb változást hoz a magyar közoktatásügy terén gr. Klebelsberg Kunó vallás- és közoktatásügyi miniszter (1922-1931) megjelenése a közéletben, aki Eötvös József és Trefort Ágoston után a magyar művelődéspolitika máig is ható legnagyobb alakja volt. Számos reformja közül itt csak kettővel foglalkozunk, mely kőszegi iskolánk életére is jelentősen hatott: az új középiskolai törvénnyel és a "kultúrfölény" program eszmerendszerével.

A középiskolákról szóló 1924. évi XI.tc. lényeges újdonsága:

1., az iskolatípusok további differenciálása, 2., valamennyi típus jogosultsága valamennyi egyetemre és főiskolára való felvételre, 3., egységes műveltségű és gondolkodású értelmiségi réteg kialakítása.

A középiskolai reformot Kornis Gyula készítette elő Klebelsberg keze alá, annak koncepciója és irányelvei szerint.

A törvény értelmében a gimnázium és a reáliskola közé bekerült a reálgimnázium. Mindhárom iskolatípusban azonosak voltak az un. nemzeti tárgyak és ezek tankönyvei.

A volt katonaiskolák megmaradtak a reáliskolai típusban, ahol a természettudományos képzésre fordított órák száma jóval több volt, mint a gimnáziumokban (a gimnáziumokban a 8 év alatt heti 51 óra, a reálgimnáziumokban 54 óra, a reáliskolákban 78 óra). A reáliskolákban nem tanítottak latint és görögöt, de két modern nyelv volt kötelező (a kőszegi katonaiskolában a német mellett a francia).

A törvénycikk kihirdetésével egyidőben, tehát 1924-ben vált kötelezővé az új tanterv is. Az első osztályok (Kőszegen is) már e szerint indultak, a magasabb osztályok természetesen még a régi tanterv szerint tanultak.

A polgári tanterv megszabta tárgyakon kívül a rejtett katonaiskolákban internátusi kötelező és nem kötelező tárgyakat is oktattak (illemtan, német társalgás, egészségügyi ismeretek, gyorsírás, levelezés, zene-ének, angol, olasz nyelv).

A Klebelsberg által meghirdetett "kultúrfölény" abból a felismerésből született, hogy fel kell adni a gyors eredménnyel nem kecsegtető "harcos irredentizmus" elvét és át kell térni józanabb konzervatív reformpolitikára és óvatosabb, reális revizionizmusra. A kormányzat belátta ugyanis, hogy létszámban, erőben és eszközök mennyiségében nem tudjuk elérni a kisantant összerejét, együttes létszámát és összeadódó technikai eszközeit, tehát más utat kell keresni. Ezt az utat Klebelsberg a kultúrfölényben látta, melynek lényege, hogy a magyarság csak akkor és úgy képes komoly történelmi eredményre, ha nemcsak az államrend, a gazdasági élet és a szociális helyzet, hanem a szellemi élet és általában az egész nemzet műveltségi színvonala magasabban áll, mint szomszédainknál.

Ez a célkitűzés önmagában helyes lett volna, ha nem torzul el a magyar gőg és az utódállamok nemzeteinek lenézése és megvetése irányába.

Mint irányzat és program azonban döntő és pozitív hatással volt a katonai középiskolák és különösen a kőszegi Hunyadi reáliskola életére, melynek egész jellegére rányomta a bélyegét a "*műveltség fontossága*".

Az örökölt katonás nevelésbe ugyanis bevonult a műveltség jelentősége, és így a katonai tudatformálás szerencsésen ötvöződött a polgári műveltséggel és értékrenddel.

Kódexét forgató írástudó. XV. századi magyar táblakép. (Esztergom, Keresztény Múzeum.)

A reform szelleme, mely igazából a harmincas évek elején érik be, a kőszegi iskola egész légkörét áthatja és minőségi emelkedést hoz. Növekszik a tanári kar színvonala, érvényesülnek a reformpedagógia és didaktika módszerei (élményszerűség, játékosság, érdekesség, egyéni foglalkoztatás stb.).

A nevelési rendszer és az értékrend radikális átalakulásának folyamatáról a "Nevelés" fejezetben számoltunk be.

Az egységes nemzeti gondolkodás és az új pedagógia új tankönyvek bevezetését teszik szükségessé. Feltűnő ebben a korszakban a tankönyvek állandósága. Alszeghi-Sík: Magyar nyelvtan és magyar olvasókönyvei, Domanovszky: Magyar történelemkönyvei, Miskolczy-Marcell: Egyetemes történelemkönyvei, Gidró-Borosay-Mattyasóvszky: Matematikakönyvei 1927-1938 között változatlanok. A növendékek évről-évre öröklik a felsőbbévesek tankönyveit (azokra nagyon kell vigyázni, takarékoskodni kell), az egyéni bejegyzések érdekes tárházai a kamasz humornak.

A használt tankönyvek jegyzéke.

Róm. kat. hittan: Esztergomi: Róm. kat. nagyobb kátekizmus az I—II. oszt. sz., dr. Pokorny: Bibliai történetek a III. oszt. sz., Uhlyárik: Róm. kat. apologétika a VIII. oszt. sz., „Harmonia sacra" c. énekeskönyv az I—VIII. oszt. sz.

Prot. hittan: Farkas: Az ó- és újvilágszövetségi kijelentés története az I—II. oszt. sz., Révész: A kereszlyénség története élet- és jellemrajzokban a III. oszt. sz., Makkai: Kegyelemből hit által. A VIII. oszt. sz.

Magyar nyelv: Alszeghy—Sík: Magyar nyelvtan az I—II., ill. a III. oszt. sz., Alszeghy—Sík—Techert: Magyar nyelvtan az I. oszt. sz., Alszeghy—Sík: Magyar olvasókönyv a II—III. oszt. sz., Alszeghy—Brisits—Sík: Magyar olvasókönyv az I. oszt. sz., Pintér: A magyar irodalom története a VIII. oszt. sz., Prónay—Alszeghy—Sík: Magyar irod. tört. és olvasókönyv a VIII. oszt. sz., dr. Mathia: A modern magyar irodalom a VIII. oszt. sz., Réger: Irodalmunk tartalmi ismertetése II. rész, A magyar helyesírás szabályai.

Német nyelv: Tumlirz: Német nyelvkönyv II. rész, Bitter—Puhr: Német nyelvkönyv a III. oszt. sz., Kaiblinger—Koszó: Német nyelvkönyv a VIII. oszt. sz., dr. Mayr Ambrus: Schillers Gedichte a VIII. oszt. sz., Heinrich—Schiller: Wilhelm Tell a VIII. oszt. sz., Kelemen—Bitter—Puhr: Németmagyar és magyar-német szótár.

Francia nyelv: dr. Birkás: Francia irodalmi olvasókönyv a VIII. oszt. sz., Ujváry: Francia-magyar és magyar-francia szótár.

Latin nyelv: Jirka: Latin olvasókönyv az I—IV. oszt. sz., Jámbor-Kemenes: Latin nyelvtan az I—VIII. oszt. sz.

Történelem: Marczinkó—vitéz Pálfy—Várady: A magyar nemzet elbeszélő története a III. oszt. sz., dr. Miskolczy—Szolomájer: Magyarország története a VIII. oszt. sz., Barthos—dr. Kurucz: Történelmi atlasz a III. oszt. sz., Kogutovicz: Magyar történelmi atlasz a II—III. oszt. sz.

Földrajz: Bodnár—Kalmár: Földrajz az I. oszt. sz., dr. Karl—dr. Varga: Az Óvilág földrajza a II. oszt. sz., dr. Karl—dr. Varga: A világrészek földrajza a III. oszt. sz., dr. Kalmár—dr. Varga: Földrajz a IV. oszt. sz., dr. Karl—dr. Varga: Földrajz II. rész, dr. Karl: Földrajzi világképek a VIII. oszt. sz., Kogutovicz: Iskolai atlasz az I—IV. oszt. sz.

Természetrajz: Kerékgyártó—Mohay: A ház és kert természetrajza az I—II. oszt. sz.

Fizika: Nagy: Kis fizika a III. oszt. sz., Mattyasovszky—Bodócs: Fizika I—II. rész a VII., ill. a VIII. oszt. sz., Fornwald: Fizikai füzet II. rész a VIII. oszt. sz.

Mennyiségtan: Gidró—Borosay—Holenda: Mennyiségtan az I, II. és III. oszt. sz., Borosay—Mattyasovszky: Algebra a VI—VIII. oszt. sz., Lóky: Négyjegyű logaritmustábla a VI—VIII. oszt. sz., Borosay—Mattyasovszky: Geometria a VII—VIII. oszt. sz.

Ábrázoló geometria: Dr. Girsik: Ábrázoló geometria a VIII. oszt. sz.

Filozófia: Kornis: A pszichológia és logika elemei a VIII. oszt. sz.

Egészségtan: Dr. Melly—dr. Párdányi: Egészségtan a VII. oszt. sz.

Ének: Harmat—Karvaly: Magyar fiúk nótáskönyve az I—III. oszt. sz.

Az 1931-1932 tanévtől kezdve a Hunyadi katonaiskola teljes tagozatú, nyolcosztályos reáliskolává alakult át, hasonlóan pécsi és soproni testvérintézeteihez. Ez teljesen új volt a hagyományosan alreáliskola életében. Az iskola adottságai ehhez megvoltak, de természetesen jó néhány változtatásra azért szükség volt az oktatás területén is. A létszám nem okozott gondot, mert évfolyamonként csak egy osztály működött, így az összlétszám sohasem haladta meg a 300 főt. A tantermek száma elegendő volt, de a szertárakat, a könyvtárat és az önképzőkört hozzá kellett idomítani a felső tagozat igényeihez. Erősíteni kellett a tanári és nevelői kart is, hiszen új tantárgyak léptek be és ezért új tankönyvek is megjelentek. A sportéletet is hozzá kellett igazítani 14-18 éves fiúk igényeihez. A felső tagozat a katonai képzés terén is új tartalmat és megvalósítást kívánt.

Az intézet bámulatos gyorsasággal és sikerrel birkózott meg a nem egyszerű feladattal és a következő év végén, 1933-ban már lezajlottak az első érettségi vizsgák is, melyeken Mátray Rudolf tankerületi főigazgató elnökölt, aki ebben és még a következő évben is Dsida Ottó örökébe lépett. Érdemes feljegyezni az első írásbeli érettségi tételek témáit:

Magyar: "A haza sorsa a romanticizmus és népiesség korabeli költőinél".
Történelem: "A területi integritásért folytatott küzdelmek a magyar történelemben".

A krónikában már beszámoltunk róla, hogy ugyanebben az évben az intézetek közötti tanulmányi verseny legjobb intézetének kijáró díját a kőszegi intézet nyerte el, és a növendékek elvitték az irodalmi, fizikai és ábrázoló mértani első díjat is.

gr. Klebelsberg Kunó 1931 augusztusáig állt a vallás- és közoktatásügy élén, de középiskolai rendszere és tantervei az 1937/38 tanév végéig éltek tovább. A reáliskolák általános heti óratervét, mely szerint a kőszegi iskola oktatása is folyt, az alábbi kis táblázatban foglaljuk össze.

A reáliskola általános óraterve 1924-1937

Fsz.	Tantárgyak	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	össz.
1.	Hittan	2	2	2	2	2	2	2	2	16
2.	Magyar nyelv	5	5	3	4	3	3	2	2	28
3.	Német nyelv	5	5	3	4	3	3	2	2	27
4.	Francia, angol v. olasz nyelv	-	-	5	5	4	4	3	3	24
5.	Történelem	-	-	3	2	3	3	3	3	17
6.	Földrajz	3	3	2	2	-	-	1	2	12
7.	Természetrajz	2	2	-	-	3	3	3	-	13
8.	Kémia	-	-	-	3	2	2	-	-	7
9.	Fizika	-	-	3	-	-	-	4	4	11
10.	Mennyiségtan	4	5	3	4	4	4	3	3	30
11.	Rajzoló és ábr. geomet.	3	2	2	2	2	2	2	2	17
12.	Filozófia	-	-	-	-	-	-	-	2	2
13.	Rajz	2	2	2	2	2	2	2	2	16
14.	Testgyakorlás	2	2	2	2	2	2	2	2	16
	Összesen:	28	28	30	30	30	30	30	30	236

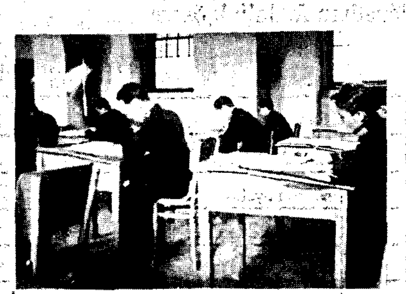
1932-től kis megszakítással 1942-ig Hóman Bálint vette át a művelődés irányítását. Felfogása szerint a középiskolák túlzott differenciálódása a 30-as években veszélyeztette a nemzeti közszellemet és a világnézeti egységet és ezért szükségessé vált a középiskolai rendszer új reformja. Ezt testesíti meg az 1934. évi XI.tc. melynek értelmében a magyar középiskola egységes lett, jellege és neve: gimnázium. Életbelépése és az új tantervek alkalmazásának kötelező beindítása az 1938-1939 tanév.

A Hóman-féle reform a nacionalizmus irányába tolja el az oktatás tartalmi rendszerét. Erősíti a nemzeti tantárgyakat (magyar nyelv és irodalom, történelem, gazdasági és társadalmi ismeretek, föld- és néprajz). Ugyanakkor csökkenti a latin és a görög nyelv, valamint a természettudományos tárgyak óraszámát. Háttérbe szorult a világtörténelem és furcsa módon a magyar nyelv és irodalom oktatásának keretéből kimaradt a stilisztika, retorika és poétika. A törvénycikk 23.§-a lehetőséget adott a helyi adottságok kismértékű érvényesítésére, de az új tanterv lényegében és egészében nem változott.

A hadsereg intenzív újrafelfegyverzésének megkezdése, a rejtett katonaiskolák eredeti jellegének nyílt visszaállítása, a közelgő háborús veszély és az új tanügyi reform a HM-ot arra késztette, hogy a honvéd középiskolai oktatás rendszerét újragondolja és átszervezze.

A Krónikában részletesen ismertettük a HM. 9. osztályán, 1937. október 22-23-án megtartott parancsnoki értekezletet, melyen a három honvéd reáliskolai nevelőintézet sorsa eldőlt. Ennek értelmében a kőszegi katonaiskola ismét visszaalakult alsó tagozatú (I-IV.évf.) középiskolává, az oktatást a polgári gimnáziumok teljes tanterve szerint, latinnal, minimális katonai jelleggel kellett beindítani. Meghatározóvá vált az iskola szociális jellege.

Ettől az időtől kezdve (1938/39) az iskola a háború végéig évfolyamonként két osztállyal folytatta működését az említett gimnáziumi tanterv szerint. A VIII. osztály Kőszegen maradt, az érettségi vizsgákon dr.Kemenes Illés tanker.kir. főigazgató, bencés szerzetes elnökölt, aki az 1934/35 tanévtől kezdve látta el ezt a tisztet.

Írásbeli érettségi vizsga

Az érdekesség kedvéért közreadjuk az 1939 évi írásbeli érettségi tételeit is:

Irodalmi tétel: "A demokratikus eszmék fejlődése irodalmunkban a szabadságharc koráig."
Történelmi tétel: "Magyarország néprajzi képének kialakulása."
Német nyelv és irodalom: "Kovács János kapitány."
Francia nyelv és irodalom: "Az aradi vérnap."

A következő években (kivéve az 1939/40 tanévet) a már említett okokból mindig áthoztak Pécsről egy válogatott nyolcadik osztályt Kőszegre. Ők még a reáliskolai tanterv szerint fejezték be tanulmányaikat, mint kifutó évfolyam.

A következő táblázatban ismertetjük a gimnáziumi korszak, egész országra érvényes és kötelező órarendjét:

A honvéd középiskola nevelőintézetek heti óraterve 1938-1941

F.szám	Tantárgy	évfolyam I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII	osztályozott	általános előmenetelre számító	továbbhaladásra döntő	Megjegyzés
1.	Hit és erkölcstan	2	2	2	2	2	2	2	2	1	1	1	1. Szaktanár
2.	Magy.nyelv és irodalom	5	5	4	3	3	3	3	3	1	1	1	tartja.
3.	Történelem	.	.	3	3	3	3	2	3	1	1	1	
4.	Gazd. és társadalmi ism.	.	.	.	.	.	2	.	.	1	1	1	2. Nyelvmes-
5.	Föld és néprajz	3	4	2	.	.	.	2	.	1	1	1	ternők tart-
6.	Latin nyelv	5	5	4	4	.	.	.	.	1	1	1	ják a szüne-
7.	Német nyelv	.	.	4	4	3	3	3	3	1	1	1	tekben az
8.	Francia v. olasz nyelv	.	.	.	.	4	4	4	3	1	1	1	időnként ki-
9.	Bölcsészet	.	.	.	.	.	.	.	2	1	1	1	adott rende-
10.	Természetrajz	2	2	.	3	5	.	.	.	1	1	1	letek szabá-
11.	Vegytan	.	.	.	.	2	3	.	.	1	1	1	lyozása sze-
12.	Természettan	.	.	2	.	.	.	4	4	1	1	1	rint.
13.	Mennyiségtan és mértan	4	5	3	3	3	3	3	3	1	1	1	
14.	Ábrázolómértan	.	.	.	.	.	2	2	2	1	1	1	
15.	Rajz és műalkotások ism.	2	2	2	2	2	2	2	2	1	1	1	
16.	Testnevelés	4	4	4	4	2	2	2	2	1	.	1	
17.	Egészségtan	.	.	.	1	.	.	.	1	1	.	1	
18.	Szépírás	1	.	.	.	.	.	.	.	1	.	1	
19.	Gyorsírás	.	.	.	2	.	.	.	.	1	.	1	
20.	Ének	2	2	1	.	.	.	.	.	1	.	1	
21.	Osztályfőnöki óra	1	1	1	1	.	.	.	.	.	.	.	
22.	Hivatásra nevelés	.	.	.	.	1	1	1	1	1	.	.	
23.	Gyakorlati kiképzés	.	.	.	.	3	3	3	3	1	.	1	
24.	Vívás	.	.	.	.	1	1	1	1	1	.	1	
25.	Német társalgás 1./	.	.	.	.	1	1	1	1	.	.	.	
26.	Német társalgás 2./	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	
	Összesen:	31	32	32	32	35	35	35	36	.	.	.	

A kőszegi iskola parancsnoka és tanári testületének zöme azok közé tartozott, akik nem értették egyet sem az átszervezéssel, sem az új tantervvel.

Mindenesetre már annak a ténynek is örülni illett, hogy a katonai középiskolák egyáltalán megmaradtak és egyenlőre még nem érvényesült a kemény katonai vonal álláspontja, mely az egész intézményrendszert megszüntetni kívánta.

Ez sem váratott azonban sokáig magára. A háború kényszere kedvezett a militáns elgondolásoknak és a 4020/1941.M.F. rendelet elrendelte a honvéd katonai középiskolai rendszer felszámolását. Kegyelmet éppen a kőszegi, alsótagozatú nevelő honvéd gimnázium kapott csak, kizárólag karitatív okokból.

A katonai középiskolai rendszer helyébe a hadapródiskolák hálózata lépett (2 gyalogsági, 1 tüzér, 1 műszaki, 1 gyorsfegyvernemi, 1 repülő). Létrehozásukat a háború miatti fokozott hadseregfejlesztés és az égetően jelentkező szakaszparancsnoki hiány indokolta. Működésüket 1941-ben kezdték meg.

A Pécsről Kőszegre áthozott utolsó VIII. osztály 1943-ban érettségizett.

Az évfolyamonként kétosztályos alsó tagozatú gimnáziumban az oktatás rendben folyt tovább az 1943/44 tanév végéig.

A "cőgerejek" közül tehát egyedül a m.kir. "Hunyadi Mátyás" kőszegi honvéd középiskolai nevelőintézet élte meg a háború végét.

Nagy vonásokban ismertettük a két világháború közötti korszak művelődéspolitikáját, oktatási rendszerének változásait és ezek megvalósulását és hatását a kőszegi intézetre.

Át kell tekintenünk azonban még azt is: milyen volt a kőszegi katonaiskolában a tanári testület és az oktatás színvonala, eredményessége és mindennapos gyakorlata?

A tanári testület részben a polgári életből pályázat útján jött (és katonásított) diplomás tanárokból, másrészt egyetemet végzett, vagy szakpedagógiai képesítésű tisztekből alakult ki. Kisebb részük ottlétük alatt végezte el az egyetemet. A katonatanárok állományviszonya a honvédségen belül az idők folyamán kisebb-nagyobb mértékben változott, de lényegében "szakszolgálatos szaktanár" volt a besorolásuk, és a hivatásos tiszti állomány után következtek. Megkülönböztetésül csillag helyett rozettát viseltek gallérjukon és a hajtóka színe lila volt. Színvonaluk a húszas években jó, a harmincas évektől kimagasló volt. Egyéni jellegzetességük több és színesebb volt, mint a csapatoktól érkező nevelőtiszteké. Sok volt közöttük átlagon felüli, európai horizontú. Volt közöttük több egyetemet, sőt Eötvös kollégiumot végzett is. Az internátusi élet és a hivatásra nevelés specialistáiról, a szerzetestanárokról már megemlékeztünk.

Nagyrészt az ő érdemük, hogy a kőszegi iskolában a tudás, a műveltség és a széles érdeklődés kitüntető jelentőséget kapott. Ez olykor megelőzte azokat az egyéb erényeket, melyek a hivatásos tiszt személyiségi jegyei között szintén fontosak (testkultúra, a katonai magatartás külső megjelenési formái stb.). A többi, egyébként szintén kiváló katonaiskola növendékei ezért ugratták és csúfolták a kőszegi cőgereket. Túlzottan civileknek, cserkészeknek, játékkatonáknak tartották

Rajzóra a szabadban

őket. A kőszegi növendékek azonban nagyon büszkék voltak iskolájuk sajátos arculatára.

A növendékeket tanulmányi eredményük alapján rangsorolták. Az elért eredmény a zubbony gallérján viselt sárga selyem sávok és gombok formájában is kifejezésre jutott. A rangsorban elfoglalt hely és egyáltalán a tanulási eredmény különböző előnyökkel és kötelességekkel járt együtt. A jól tanulókat nyáron jutalomutakra vitték, vagy küldték, több kimenőhöz és egyéb kiváltságokhoz jutottak. Aki elégtelen osztályzatot kapott, azt beírták az "elégtelenes könyvbe" és amíg nem javított, nem mehetett kimenőre. A rangsorolásban a teljes egyenlőség érvényesült, a protekciónak, vagy a származásnak semmiféle hatása nem volt.

Az osztályelsőnek nagy tekintélye, de felelőssége is volt. Fontos szerepet játszott az osztályszellem kialakításában, a viták kiegyenlítésében, az egységes állásfoglalások megteremtésében és az esetleges klikkrendszerek kialakulásának megakadályozásában. Szerepük nem volt könnyű, mert egyszerre kellet megnyerniök a nevelők és az osztálytársak bizalmát. Hatalmuk ehhez nem volt, csak saját egyéniségük.

A katonai középiskolákba pályázat útján, sikeres egészségügyi és elméleti vizsga után lehetett bekerülni. A felvételi vizsga feltételei és tartalma időszakonként változott. Ha valaki magasabb évfolyamba került felvételre (még az utolsó előtti, VII. évfolyamba is volt erre példa), különbözeti vizsgát is kellett tennie a gimnáziumi és a reáliskolai tanterv eltérései miatt.

A nyolcosztályos korszakban, a növendékek sikeres érettségi vizsga után, külön felvételi vizsga nélkül, de orvosi vizsgálat követelményével kerültek föl a Ludovika akadémiára, mert a szükséges rostálást már a honvéd reáliskolákban elvégezték. A sikeres érettségi garantálta azt a minimumot, ami elég volt ahhoz, hogy a növendékek a tisztképző akadémiák valamelyikén tanuljanak tovább.

1922 és 1939 között a kőszegi iskola minden évben kiadta a tanévi **Értesítőt**, ami lényegében az iskola egész évi működését bemutató évkönyv volt. Ezt minden növendék is megkapta.

Az általános rész megemlékezéseket, tanári és növendéki szakcikkeket, pályázatokat és élménybeszámolókat tartalmazott. A krónika rész végigpergette az év eseményeit idősorrendbe. Ezután következett a parancsnokság, a tanári és nevelői kar, a rendkívüli és kisegítő tanárok, lelkészek, orvosok, a gazdászati, közigazgatási és segédszemélyzet (tiszthelyettesek) név és beosztás szerinti felsorolása. Az értesítő ezután bemutatta a teljes elvégzett tanítási anyagot, a használt tankönyvek jegyzékét, a szertárak, a könyvtárak és a múzeum gyarapodását. Részletesen kitért az egyesületek (önképzőkör, sportkör) működésére, felsorolta a pályadíj-

nyertesek és a helyezettek nevét, a sportversenyek győzteseit és eredményüket. Ezt követte a teljes növendéki névsor, osztályonként, azon belül a tanulmányi sorrend szerint rangsorolva, feltüntetve az osztályzatokat (kitűnő=1, jeles=2, jó=3, elégséges=4, elégtelen=5). Beszámolt az érettségi vizsgákról, majd gazdag statisztikai rész következett. Az értesítőt a közérdekű tudnivalók zárták, közte a felvétel feltételeivel. Az évkönyvet gazdag képanyag színesítette.

Összegezésül el lehet mondani, hogy a m.kir. "Hunyadi Mátyás" honvéd reáliskolai nevelőintézet a tanári testület színvonalát, az oktatási módszerek korszerűségét és a feltételrendszer gazdagítását tekintve a harmincas évek első felében az ország legjobb középiskoláinak színvonalára emelkedett.

Ezt dokumentálja — a már említett — Országos Közoktatási Tanács tagjainak 1936 évi látogatása, melyről Kornis Gyula elnök a miniszterelnöknek részletes jelentést adott. Ebből idézzük az oktatásra vonatkozó megállapításokat.

Kornis: "Annak, hogy már kezdő fokon a pályaérzés begyökereztetése mind az iskolai tanulmányok, mind az egyéb foglalkozások és fegyelem terén olyan sikeresen megy végbe a kőszegi és soproni intézetekben a civil iskolákéval szemben, hármas oka van:

1. A felvételi szelekció.
2. A viszonylag csekély osztálylétszám.
3. Az intézetek internátus jellege.

De a kedvező formai keretet az intézet *tanulmányi rendje* tartalmi szempontból is sikeresen tölti ki. A tanulmányokban elért eredmény színvonala a polgári középiskolákét a legtöbb tárgyban eléri, sőt felül is haladja."

"Érdekes, egyben természetes ebből a szempontból azoknak a tantárgyaknak erősen kidomborodó reliefje, amelyek szorosabban a katonai hivatáshoz tartoznak. Ilyen tantárgy a *földrajz*. Az e tárgyban elért eredmény — túlzás nélkül szólva — bámulatba ejtő. Kőszegen az egyik első osztályos kis tanuló a táblán teljesen pontosan fel tudta rajzolni mellékfolyóival a Dunát és a Tiszát... A bizottság földrajztudós tagja, gróf Teleky Pál nem győzött csodálkozni azon a topográfiai biztonságon, mellyel a tanulók a legkülönfélébb földrajzi adatokat a térképen azonnal meg tudták mutatni, vagy fejből ábrázolni.

Meglepően magas színvonalon áll mindkét intézetben a *fizika* tanítása."

Kevésbé tartja kielégítőnek Kornis a történelem oktatását, melyet túl száraznak talál, esemény-sorozat felsorolásnak tart és hiányolja a belső összefüggések feltárását.

"A *modern nyelvek* tanítása kellő színvonalú, a tanárok nem félnek a direkt módszer nagy fáradságától... Igen sikeresnek tűntek fel általában a német és francia beszédgyakorlatok, meglepő eredményt mutat fel a kőszegi francia szemінárium válogatott ifjak számára..."

"A filozófiában elért kőszegi eredmény messze felülhaladja a sopronit."

"Az *esztétikai* nevelés magas színvonalon áll. A kőszegi ének- és zenekar meglepően szép eredményt mutat."

"A polgári középiskolákban folyó nagy tömegnevelés felületességével szemben, mely a tanulók óriási létszámából és az iskolában töltött viszonylag csekély időből is következik, katonai nevelőintézeteink *összehasonlíthatatlanul* magasabb fokon állnak, mert valóban ismerik kívül-belül valamennyi növendéküket és ezek fejlődési menetét s tempóját. Ezért lehetséges itt sokkal mélyebb nevelő hatások kiváltása."

"A reálnevelő intézetek *tanári kara* általában kellő szaktudással és pedagógiai készséggel rendelkezik: a tanárok odaadók, hivatásukban tudatosak, fáradságot nem ismernek, eredményükért megdolgoznak, nem kényelmeskedők. Túlnyomóan nemcsak szakművelt, de általános műveltségű *egész* emberek, s nem *tört*emberek."

"Tanítási módjuk megfelel a modern didaktikai elveknek: folyton az egész osztályt foglalkoztatják, elevenen, szemléletesen és dramatikusan tanítanak."

"Katonai nevelésünk szervezete és működése a tervszerű és odaadó felsőbb irányítás alatt rövid idő folyamán a fejlődésnek hatalmas útját tette meg."

III. fejezet
MŰVELŐDÉS ÉS ÖNKÉPZÉS

Minden iskola, különösen az internátus rendszerben működőek kisebb-nagyobb mértékben biztosítják tanulói számára a szorosan vett oktatáson felüli művelődés lehetőségét és az egyéni hajlamok és képességek kibontakoztatását.

Így volt ez a kőszegi katonaiskola esetében is.

Osztrák korszakában — mint erre máshol már utaltunk —, ez kisebb mértékben érvényesült, mert a nevelési célkitűzések között az egységes gondolkodás kialakítása, az ennek eléréséhez szükséges vakfegyelem és feltétlen engedelmesség elsőbbséget kapott a műveltségi szint emeléséhez képest.

Az intézet magyar korszakában, 1918 után a műveltség fontossága lépésről-lépésre erősödik és a harmincas évek "különb ember, teljesebb ember" programjában éri el teljes virágzását. Ezt segítette, sőt ösztökélte a tágabb környezet is, a Klebelsberg által meghirdetett "kultúrfölény", a Kornis Gyula által kimunkált egységes nemzeti közgondolkodás és a VKM közvetlen hatása.

A rejtés időszakában, a húszas években is élénk kulturális élet folyt az intézetben. A viharos időkben is működött az énekkar és a zenekar, megtartották a nemzeti ünnepeket, volt könyvtár, működött irodalmi kör és szerveztek tanulmányi kirándulásokat.

Mátyás törvénykönyvének fába metszett címlapja a király képével. A törvénykönyvet 1490 körül nyomtatták ki Lipcsében

A "Hunyadi Mátyás" nevével fémjelzett első, 1922/23 tanévben például már megünnepelték december 6-át és március 15-ét, műsoros ünnepély keretében emlékeztek meg Gárdonyi Géza haláláról és Szent László napján a hagyományos záróünnepélyt is megtartották.

1932-ig az oktatáson kívüli szellemi élet két szakosztály köré csoportosult: a Szavalókör és a Zene-énekszakosztály köré. 1929-ben ezekhez csatlakozott az Aero-kör. A növendéki énekkar műsorrendjében több szólamú hazafias, klasszikus és tornadalok szerepeltek. A katolikus cőgerek egyházi énekekkel is hozzájárultak az istentiszteletek ünnepélyességéhez.

Az intézet szellemi életének kiemelkedő egyénisége ekkor **vitéz Zitás Bertalan** volt, színpadi szerző, költő, író, jelenetek adaptálója és a magyar irodalom tanára 1921-31 között. Az 1931/32 elején Pécsre helyezték át, ahol mint magyar-történelem tanár és az ottani Zrínyi Önképzőkör tanárelnöke folytatta kiváló munkáját.

A korszak jellemzéséül nézzük meg, mi volt a műsora az 1925. március 15-i ünnepélynek:

1. Bachó: Honvéd induló (növ. zenekar).
2. Tima J.: Prológ (szavalat).
3. "Rajta legények" - csatadal 1789-ből (növ. énekkar).
4. Ünnepi beszéd.,
5. Gyula diák: "Jókai" (szavalat).
6. Norvég szabadságdal (énekkar).
7. Jókai-Liszt F.: "A holt költő szelleme", melodráma (Zitás Bertalan zongora).
8. Magyar népdalok (növ. énekkar).
9. Szózat

A szavalókör 30 növendéke Zitás Bertalan vezetésével nemcsak verseket tanult és szavalt, hanem megismerték a színjátszás elméleti és gyakorlati alapjait is.

Az 1926/27 tanévben került az intézetbe **Zilles János** kémia és mértan tanár, aki maga is aktív muzsikus volt (hegedű) és átvette a zeneélet irányítását Mathia Károly megjelenéséig (1929). Átszervezte a zenekart, mely 20 főből állt és vonóskarral bővült.

A húszas évek végefelé a rejtés megszűnésekor, a "kultúrfölény" meghirdetésével, a honvédség kezdeti fejlesztési programjával, Mathia Károly megjelenésével és a 30-as évek elejének átszervezésével (főreál-korszak) napirendre került az önképzés és a szellemi élet, általában a műveltség kérdésének és ideológiájának újrafogalmazása is.

A "Hunyadi" intézet szellemi életének kiteljesedését, az önképzés és a műveltség teljes spektrumát ezen a korszakon keresztül mutatjuk be a következőkben.

1932. április 15-én megjelent a Vallás és Közoktatásügyi Minisztérium rendelete (220627/V.b.-1932) az önképzőkörök átszervezéséről. Ez az önképzőkörök célját az alábbiakban határozta meg.

"A növendékek önképzésének, műveltségének előmozdítása, az intézeti tanulmányok során szerzett ismereteinek kibővítése és gyakorlati fejlesztése keresztény, magyar szellemben. A tudományok, művészetek és műszaki ismeretek tanulmányozása és művelése, a növendékekben rejlő ilyen hajlamok kifejlesztése és helyes irányítása, valamint a növendékeknek ezirányú munkálkodásra való serkentése. A kör komoly érdeklődést, öntudatos hazaszeretet, nemes erkölcsi magatartást követel tagjaitól, hogy belőlük az ifjúság mintaképei és derék magyar emberek váljanak."

A rendelet meghatározta az önképzőkörök szervezetét, szakosztályait és működését. Az egyéni hajlamok kibontására, az önképzés megvalósítására és a műveltség kiszélesítésére az intézetben nemcsak az önképzőkör, hanem más területek és lehetőségek is rendelkezésre álltak. Mik voltak ezek?

1. Önképzőkör.	5. Tanulmányi kirándulások.
2. Növendékek továbbképzése.	6. Könyvtár.
3. Színház- és mozgóképelőadások.	7. Múzeum.
4. Ünnepélyek, műsoros estek és matinék.	8. Táncoktatás, illemtanórák.

Nézzük részleteiben.

1. Önképzőkör.

Az egész önképzőkört tanárelnök irányította, esetenként tanártitkár és pénztáros is segítségére volt. Az átszervezés után a "Rajnis Ferenc" nevét viselő (kiváló, Kőszegen született jezsuita költő, 1741-1812) önképzőkör első tanárelnöke a kiváló szerzetes tanár, **dr.Forgács János** lett. A következő szakosztályokkal alakult meg.

1. Irodalmi és tudományos	5. Rádió
2. Ének és zene	6. Fényképészeti
3. Képzőművészeti	7. Bélyeggyűjtő
4. Aero	8. Gyorsíró

A későbbi évek folyamán a szakosztályok sora tereptani, nyelvi szakcsoportokkal is bővült. Az első önképzőkör növendéki elnöke az a Szőts István VII. oszt. növendék volt, aki később, mint kiemelkedő filmrendező ("Emberek a havason") írta be a nevét a magyar filmtörténetbe.

A szakosztályokat vezető tanár irányította. A titkosan választott növendéki tisztikar az elnökből (mindig végzős növendék), a jegyzőből és szükség esetén pénztárosból és könyvtárosból állt. A szakosztályok hetenként végeztek belső munkát és havonta egyszer-kétszer üléseztek hivatalosan.

A legnagyobb létszámú és legáltalánosabb tevékenységet kifejtő szakosztály az **Irodalmi és Tudományos Szakosztály** volt. Vezető tanárelnöke (ugyanúgy, ahogyan az ének és zene szakosztályé is) dr. Mathia Károly volt egészen távozásáig (1938).

Évente átlagban egy alakuló, 8-10 rendes és 3-4 rendkívüli (dísz) gyűlést tartottak. Ők szervezték és rendezték az ünnepélyek irodalmi részét.

Az üléseken versek, novellák, tanulmányok, szavalatok, felolvasások, ismertető előadások hangoztak el. Ezeket előre elkészített bírálatok, vagy rögtönzött — sokszor igen heves — viták követték. A vezető tanár nagy súlyt helyezett a tömör fogalmazásra, a nyelvhelyességre, a retorikai készség fejlesztésére, a nyilvános szereplés megszokására, a lámpaláz leküzdésére.

Fontosnak tartották, hogy a hivatalos tananyagokból kimaradt kortárs irodalommal, a modern irányzatokkal és stílusokkal, a tudomány legújabb eredményeivel is megismerkedjenek a növendékek. Ez részben már a tanórákon megtörtént (Mathia külön nyomtatott füzetet adott közre a kortárs magyar irodalomról), de még nagyobb jelentőséget kapott az önképzőköri munka során.

A katonai hivatástudat fejlesztése, a nemzeti múlt kiemelkedő személyeinek és tetteinek megismerése, általában a nemzeti önismeret erősítése fontos eleme volt az önképzőköri munkának. Néhány példa a növendéki előadásokból, témákból:

"A katonai Mária Terézia Rend története"
"Új írók, új irányok"
"A sedani ütközet"
"Attila élete és világtörténelmi jelentősége".

A szakosztály minden évben kiírta és megrendezte a szavalóversenyt, a költemény és novellapályázatot és a tudományos értekezések versenyét. A harmincas évek közepén megszervezték az intelligencia versenyt is (villámkérdések), melyen a főreál minden osztályából 4-4 növendék vett részt.
Néhány pályatétel címe:

Szavalat: Gyóni Géza: "Csak egy éjszakára...".
Mécs László: "Hiszek a vérszerződésben".
"Hajnal Tótországban" - tréfás költemény.
Irodalom: "Mátyás király alakja irodalmunkban"
"A nemzeti gondolat és a magyar irodalom"
Tudomány: "A középdunai magyar nagyhatalom eszméje Mátyás király elgondolásában"
"A kőolaj és a világgazdaság szerepe"

A nyertesek jutalmul könyveket, érmeket, plaketteket, kis szobrokat kaptak.
A szakosztály legeredményesebb növendéke minden évben megkapta a Magyar Katonai Szemle Irodalmi díját (díszes nagyalakú plakett).
A korszakra jellemző volt a fellengzős hang, a pátosz, a puffogó frázisok. Ezt még szította a hazafias tárgyú, irredenta versek és novellák elburjánzása. Volt idő, amikor az ilyen "alanyi" verseket korlátozni kellett a józanabb próza és értekezések javára. Az intelligens vezetőtanárok azonban előbb-utóbb mindig helyreállították a helyes arányokat.

Zene- és énekszakosztály

A zene- és énekkultúra magasszintű ápolása mindig erőssége volt a kőszegi intézetnek. Mathia profi muzsikus volt, elvégezte a zeneakadémiát is Kodály növendékeként. De elődei és utódai is nagyszerű munkát végeztek. A főreáliskolai korszak megszűnése, tehát 1938 után a kiváló Géressy László irányította a szoprán-alt fiúkórust és olyan sikeres munkát végzett, hogy az énekkar 1942-ben még a rádióban is fellépett nagy sikerrel. Ugyanennek a tanévnek a végén az intézetben a 80 fős énekkar alkalmi zenekari kísérettel Bárdos Lajos jelenlétében adta elő Berzsenyi Dániel "Magyarokhoz" c. szárnyaló ódáját Kodály Zoltán megzenésítésében.
Másutt már írtunk róla, hogy külön zeneépület szolgálta a zenét zenekari próbateremmel, kis gyakorlószobákkal. Kőszeg mindig híres volt zeneéletéről. (Liszt Ferenc is adott itt hangversenyt). A város kitűnő zenetanárai és tanárnői oktatták a növendékeket zenére.
Az intézet főreáliskolai fénykorában 90 fős vegyeskar és 36 tagú szimfonikus zenekar működött. A zenevezetés hivatásának tekintette, hogy az aktuális darabok (himnusz, szózat, alapindulók) mellett ápolja a klasszikus zenét és megkedveltesse az eredeti népdalokra énekelt katonanótákat is. Jellemző, hogy a nevelők még a zenekari és énekkari munkában is az egymásrautaltság, fegyelmezettség és lélekjelenlét kifejlesztésének egyik eszközét látták.

Az intézeti szimfonikus zenekar
Mathia Károllyal 1938

A zenélő tanárok és városi oktatók sokszor gyönyörködtették a hallgatóságot bensőséges kamaramuzsikálásukkal.
A szimfonikus zenekar 1938-ban feloszlott, amikor az intézet ismét átalakult alsótagozatú gimnáziummá. A hangszereket átvitték az akadémiára. A megszűnt zenekar minden tagja arany Hunyadi plakettet kapott, "Pro Musicis Artibus. 1933-1938." felirattal.
A teljesség igénye nélkül néhány megtanult és bemutatott zeneszám ebből a korszakból:

Hunyadi fanfár
Dvorak: Humoreszk
Nagymajtényi síkon
Rózsás-Mathia: Magyar panasz
Rákóczi induló
Suppé: "Könnyű lovasság" nyitány
Prinz Eugenius induló
Händel: Győzelmi ének (vegyeskarral)

Bizet: Carmen nyitány
Grieg: Aase halála
Strauss: Toborzó a Cigánybáróból
Jurek: Deutschmeister induló
Grieg: Nyitány és hódolati induló a Sigurd Jorsalfar operából
Erkel: Hunyadi László nyitány

Az újjászervezett önképzőkör többi szakosztályait az induláskor az alábbi tanárok vezették:

Képzőművészet:	Toegel Henrik főtanár
Aero:	Faludi István rendk. tanár
Rádió:	Markaly Tibor főtanár
Foto:	Zilles János főtanár
Bélyeggyűjtő:	Kovács Ferenc alig. tanár

2. Növendékek továbbképzése

A világeseményeket falitáblákon ismertették a növendékekkel. Ez nemcsak a világpolitikára, hanem a tudományos életre is kiterjedt. A természettudomány legújabb vívmányait külön faliújság adta tudtul. A növendékek szerkesztették Bechtold Jakab irányítása mellett. A tanárok az egyes évfolyamoknak (korosztályuknak megfelelően) külön továbbképző előadásokat tartottak. Például:

"Honvédelmi problémák a fizikában"
"Az abesszin konfliktus" (a felső két osztály részére)
"A fogápolás"
"Magyar iparművészek sikerei külföldön"
"Morse jelek, elektroncsövek"

Láthatjuk, hogy a nevelés művelődéspolitikája egyáltalán nem volt egyoldalú.

3. Színházi és mozgókép előadások

A növendékeket gyakran vitték ki a városba (néha Szombathelyre is) **színielőadásokra,** vagy a vándorszínházak adtak előadást az intézetben. Kőszeg városának ugyanis nem volt állandó színtársulata. Ebbe a kategóriába soroljuk az évente egy-kétszer előforduló hangvesenylátogatásokat is.

Emlékezetes színtársulatok voltak:

Országos Művészszínház Társulat
Deák Lajos társulata
vitéz Bánky István együttese
Radó Társulat
Károlyi János társulata

Az intézet vezetősége céltudatosan válogatta meg, milyen prózai, vagy zenés darabokat hoz a növendékek elé. Szempontjai között (a darabok tanulmányozása alapján) szerepelt az életkor figyelembevétele, a hivatásra nevelés (katonai tárgyú darabok), a hősi kultusz ápolása, a keresztény-nemzeti értékrendszer ébrentartása, az ízlés fejlesztése, de nem felejtették el a játékosságot és a puszta szórakoztatás fontosságát sem.

Tallózva a gazdag anyagban, néhány cím:

Herczeg F.:	"Árva László király"	Rákosi:	"Az elnémult harangok"
	"Bizánc", "A híd"	Móricz:	"Légy jó mindhalálig"
Jókai:	"Az új földesúr"	Schubert:	"Három a kislány"
Heltai:	"Néma levente"	Huszka:	"Gül baba"
Hauptmann:	"Naplemente előtt"	Kálmán I.:	"Az obsitos"
Shakespeare:	"Hamlet"	Kodály:	"Háry János"
Scribe:	"Egy pohár víz"		

Nagy sikere volt Mécs László szavalóestjének és a Regős csoport előadássorozatának.

A növendékek több hangversenyen is résztvettek. Emlékezetes volt — két ízben is — a Liszt emlékünnepségeken való megjelenés.

A **filmelőadásoknak** a kőszegi iskolában különös jelentősége volt, sőt országos vonatkozásai is vannak. Ez Bechtold Jakabnak a kiváló, sokoldalú pedagógusnak az érdeme, aki sok egyéb mellett a filmügyeknek is lelkes és értő apostola volt.

A húszas évek elejének év végi értesítőiben még ilyen mondatokat olvashatunk: "A legrombolóbb, a legkárosabb és legmaradandóbb hatása az ifjú lélekre... a mozi látogatásának van..." "Intézetünk tapasztalatai, a legnevezetesebb pedagógusok... egyhangúan tanítják, hangsúlyozzák és kiáltják a mozinak lelket fertőző, ártatlanságot megölő, a fantáziát miazmákkal telítő, romboló munkáját."

Jött azonban 1923-ban Bechtold Jakab és csakhamar kiderült, hogy a filmnek, jó kezekben, értő válogatás mellett és megfelelő irányítás alatt fontos szerepe van a nevelésben, ízlésformálásban és a műveltség szélesítésében. Úttörő munkásságára országosan is felfigyeltek. A "Filmkultúra" c. filmszaklap,1931. nov. 1-i számában ezt írja: "Egyre fejlődik a filmoktatás a kőszegi "Hunyadi Mátyás" reáliskolai nevelőintézetben...rendes mozgóképszínházat tart fenn növendékei számára. Az előadásokat a tornateremben tartják, a filmeket Ernemann-Zeiss Ikon gép vetíti."

"Úgy látszik, a kőszegi "Hunyadi Mátyás" reáliskola ma Magyarországon vezetőhelyet tölt be az oktatófilm terén és kívánjuk, hogy Bechtold tanár úr vezetésével a jövőben még fokozatosabban szerettessék meg az ifjúsággal a filmet. A kőszegi példát valamennyi magyar internátus és tanintézet követhetné."

Bechtold Jakab az intézet 1933/34 évi értesítőjében, egy nagyobb tanulmányának rövidített változatát közli "Az oktatófilmről" címmel (különös tekintettel a nevelőintézetekre).

Ebben kifejti, hogy a film pedagógiai értéke vitathatatlan, kiváló oktatási segédeszköz, főként olyan témakörökben, amelyekben a vizuális szemléltető eszközök használata az uralkodó. Főleg ott van nagy jelentősége, ahol a témát a valóságban nem lehet bemutatni és ehhez más módszerek sem állnak rendelkezésre. A film még a valóságon is túltesz, pl. a lassított és gyorsított felvételek formájában.

Tanulmányában kitér a szórakoztató filmek jelentőségére és nevelési hasznosságára is. Ezek egy része oktatási céllal is jól felhasználható földrajzi, természetrajzi, történelmi, irodalmi, sport, vagy erkölcsi tartalma miatt (pl. expedíciós filmek, Engadin, S.O.S. Jéghegy!, Vihar a Mont Blanc felett stb.).

Részletesen foglalkozik a jó műsorösszeállítással és didaktikai kérdésekkel is. "Olyan műsort kell összeállítani, amely mind a nyolc osztálynak tessék...Vigyázni kell arra, hogy a kisebbek megértsék, a nagyok ne unatkozzanak.

A jól megválogatott filmekkel tulajdonképpen távol tartjuk a növendékeket a rossz filmektől, jó irányban fejlesztjük ízlésüket és kellemes, pihentető változatosságot is viszünk az intézet nevelés egyhangúságába."

A szervezett filmvetítések az 1927/28 tanévben kezdődtek meg. Ekkor a tanévben 8 előadás volt. A nagy fejlődés a következő évben indult meg. 1928 és 1934 között az évi filmvetítések száma 15-ről 26-ra ugrik fel, a vetített filmek hossza pedig 32.000 m-ről 78.000 m-re. 1934-ig főleg némafilmeket forgattak, melyeket hanglemezről sugárzott zene kísért.

1934-ben modern hangos vetítőberendezést szereznek be és ez új korszakot nyit a filmelőadások terén.

Az 1934/35 év adatai:

24 játékfilm, 81.000 m hosszban (A maratoni futó, Forradalom az állatkertben, Cavalcade, Vad lovak völgye, A fekete huszár, Hadzsi Murat, Erdők szerelmese, Itália, Rómeó az ördögtigris, Szívek melódiája, Kis Dorrit, Alpesi vihar, Rohamcsapat előre, Századunk tragédiája stb.)
51 híradó
48 kultúrfilm, átlag 300 m hosszban,
24 rajzfilm

A háttérzenéhez a hanglemezek száma 172 db volt.

Az utolsó főreáliskolai tanévben: **1937/38-ban** a mozgókép előadások száma a következő volt:

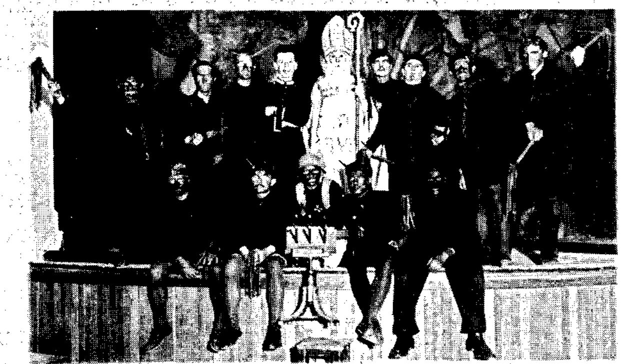
29 játékfilmelőadás 112.000 m hosszban (Koldusdiák, Havasok hőse, Gyűlölet völgye, Az igazi férfi, Jéghercegnő, Hortobágy, Kalifornia császára, Madridi expressz, A bor, Safari, Szabadság, szerelem, A dzsungel királynője, Az elsodort város, Hóhérok, asszonyok, katonák; Húsz év után, Modern idők, Ramona, Asszony a hadihajón, Borneo, Pasteur, Balaklava, Anyák, fiúk stb.).
62 magyar híradó
25 idegen híradó
53 oktató (kultúr) és riportfilm
41 rajz, burleszk- és zenefilm

A filmelőadások a tornateremben zajlottak le. A műsorrend a következőképpen alakult: filmhiradó, ismeretterjesztő film, szünet, nagy játékfilm, burleszk.

4. Ünnepélyek, műsoros estek és matinék

Az intézet vissza-visszatérő szokásos ünnepélyei a következők voltak:

Október 6-án: az aradi 13 hős tábornok emlékünnepe
December 5-én: az önképzőkör irodalmi, illetve az ének- és zeneszakosztály vidám Mikulás estje
December 6-án: Műsoros megemlékezés a Kormányzó Úr névünnepéről
Március 15-én: ünnepély a magyar szabadság emlékére
Május utolsó vasárnapja: Hősök ünnepe

Mikulás est 1938-ban

1938-ban május 31-én, első ízben rendezte meg az iskola a Hunyadi intézetnapot, a névadó Mátyás király fegyverténének, Bécs elfoglalásának 453. évfordulójának előnapján. Az ünnepségsorozatot előző este zenés takarodó nyitotta meg, másnap reggel zenés ébresztő, ünnepélyes istentiszteletek, díszkivonulás, majd a Mátyás szobor megkoszorúzása következett. Az ünnepélyt díszmenet, ünnepi matiné, majd díszebéd zárta.

A matiné műsora:

1. Vörösmarty-Egressy: Szózat
2. Agyagfalvi Hegyi István: "De egyszer elmegyek" - szavalat.
3. Győzelmi ének Händel: Makkabeusi Júdás c. oratóriumából.
4. Ünnepi beszéd.
5. Grieg: Hódolati induló a Sigurd Jorsalfar c. operából.

A tankerületi főigazgató látogatásakor (többnyire április-május hónapokban) tartotta meg az önképzőkör műsoros díszgyűlését.

Minden évben megemlékeztek az intézet halottairól a kőszegi temetőben.

Évente (hacsak a járvány meg nem akadályozta), farsang időben megrendezték a "cőger bált", melyen a helyi és ismerős leánykák is résztvettek. A cőgerek itt mutatták meg a táncórákon felszedett tudományukat.

Olykor eseti nagyobb ünnepségek is voltak. Emlékezetes a főreál korszak utolsó évében, 1938. június 16-18 közötti ünnepségsorozat, melyet a Kormányzó Úr születésnapja (jún. 18.) köré csoportosítottak. Az ünnepi sorozatot jún. 16-án (Úrnapján) este évzáró táncestély vezette be (öltözet: kis estélyi ruha, urak: sötét polgári, illetve kistársasági). Ugyanekkor nyílt meg a rajztermekben az Önképzőkör rajz-, festmény-, szobor és fényképkiállítása és az intézeti tiszti- és tanári kar gyűjteményes kiállítása. Június 18-án délelőtt Évzáró Díszgyűlést tartottak, melyen az pályadíjak kiosztása is megtörtént. Ugyaneznap délutánján nagyszabású

évzáró sportünnepély is volt, melyen minden sportágat bemutattak. A zenét a m.kir. Mátyás király 5. honvéd gyalogezred zenekara szolgáltatta stílszerűen az intézet névadójához.

MEGHÍVÓ. A KŐSZEGI M. KIR. HUNYADI MÁTYÁS HONVÉD REÁLISKOLAI NEVELŐINTÉZET NÖVENDÉKEI 1938. évi június hó 16-án (Úrnapján) 20 óra 30 perc kezdettel rendezik az intézet dísztermében

ÉVZÁRÓ TÁNCESTÉLYÜKET.

A táncestélyre igaz magyar szeretettel hívja meg és várja el Nagyméltóságodat / Méltóságodat / Nagyságodat / Nemzetességedet hozzátartozóival együtt

az INTÉZETPARANCSNOKSÁG.

ÖLTÖZET: Hölgyek: kis estélyi ruha, urak: sötét polgári, illetve kistársasági.

Folyó évi június hó 16-án 10 órakor nyílik meg a főépület I. emeletén levő rajzteremben és mértani rajzteremben a növendéki Önképzőkör

RAJZ-, FESTMÉNY-, SZOBOR- ÉS FÉNYKÉPKIÁLLÍTÁSA

s az intézet tiszti- és tanári karának gyűjteményes kiállítása.

A kiállítás június 18-án 18 órakor zárul.

Folyó évi június hó 18-án 15 órai kezdettel tartja az intézet összes sportterein

ÉVZÁRÓ SPORTÜNNEPÉLYÉT

a következő sportbemutatókkal:

Úszás, tenisz, akadályfutás, kisöbű puska-lövészet, atlétika, szabadgyakorlatok, szertorna, talajtorna, görgő és kerékpáros bemutató gyakorlatok, labdarugás és kézilabdajáték. Befejezésül: díjkiosztás és díszmenet.

A zenét a m. kir. Mátyás király 5. honvéd gyalogezred zenekara szolgáltatja Deményi Antal karnagy vezetésével.

A növendéki Önképzőkör folyó évi június hó 18-án, a Kormányzó Úr Ő főméltósága legmagasabb születése napján, az ünnepélyes istentiszteletek után, 11 órakor rendezi a pályadíjak kiosztásával kapcsolatos

ÉVZÁRÓ DÍSZGYŰLÉSÉT

az intézet dísztermében.

MŰSOR:

1. Vörösmarty—Egressy: SZÓZAT. Előadja a növendékek ének- és zenekara.
2. NYITANY Grieg: SIGURD JORSALFAR című operájából. Előadja a növendékek szimfónikus zenekara.
3. Ráskay Pál VIII. oszt. növendék, az irodalmi szakosztály növ. elnöke beszámol az Önképzőkör ezévi működéséről.
4. A szavalóverseny díjnyertes költeményeit szavalják a nyertes növendékek.
5. Kacsoh Pongrác: TOBORZÓ a János vitéz című daljátékból. A növendékek szimfónikus zenekarának kísérete mellett előadja a növendékek énekkara.
6. Dr. Mathia Károly főtanár beszámol a pályázatok eredményéről.
7. Díjkiosztás. Búcsúvétel.
8. Prinz Eugen Induló. Előadja a növendékek szimfónikus zenekara.

5. Tanulmányi kirándulások

A kirándulásokról (belföldön, külföldön) megtekintésekről, tanulmányutakról és táborozásokról külön fejezetben számolunk be. Itt csak hangsúlyozzuk, hogy ezek is jelentősen járultak hozzá a helyismeret és általában a műveltség bővítéséhez.

6. Könyvtár

Külön volt tanári, ifjúsági és legénységi könyvtár.

A tanári könyvtár állománya az 1922/23 tanévben: 1246 mű,
1938/39 tanévben: 3940 mű.

A tanárolvasók számára az 1938/39 tanévben a következő folyóiratok és napilapok jártak: Új Magyarság, Nemzeti Sport, Magyar Szemle, Természettudományi Közlöny, Militär Wochenblatt, Vasi Szemle, Magyar Pedagógia, Földrajzi Közlemények.

Az ifjúsági könyvtár állománya az 1922/23 tanévben: 476 mű
1938/39 tanévben: 1787 mű

A növendéki olvasók részére az 1938/39 tanévben a következő napilapok és folyóiratok jártak: Függetlenség, Új Nemzedék, Le Petit Parisien, Monde et Voyages, Pierrot, Középiskolai Matematikai és Fizikai Lapok, Búvár, Ludovikás Levente, Der gute Kamerad, Magyar Katonaújság. A korábbi évek kedvelt folyóirata volt a "Zászlónk".

Az ifjúsági könyvtár tulajdonképpen a nagy könyvtárból, az ebből kikülönített osztálykönyvtárakból és az önképzőkör egyes szakosztályai által beszerzett szakkönyvtárból állt.

7. Múzeum

Az intézeti múzeum, ezen a néven az 1932/33 tanévben kezdi meg működését. Ezt megelőzőleg Emlékgyűjteménynek hívták és a jövendő múzeum előjátékának tekintették. Az 1933/34 év végi értesítő már Intézeti múzeumról számol be és közli, hogy a nyilvántartásban 268 db emléktárgy szerepel, melyek között fegyverek, emléktárgyak, térképek, hírlapok, képek és nyomtatványok vannak.

Ettől kezdve a múzeum állománya rohamosan gyarapodott és helyét — az intézeten belül — gyakran változtatta, többnyire azért, mert kinőtte lehetőségeit.

A harmincas évek második felében a főépület második emeletén három szobában kapott helyet (9 üvegszekrényben, 3 ereklyetartó ládában és a falakon), de meg kell említeni, hogy a folyosók is (pl. a parancsnoki iroda előtti domborzati térkép) gazdagon voltak díszítve történelmünkre emlékeztető képekkel, festményekkel, szobrokkal.

Az 1938/39 iskolaév múzeumi nyilvántartásában 528 db leltári tárgy szerepel.

8. Illemtanórák, táncoktatás

A viselkedés, a magatartás mindig is fontos területe volt a tisztisarj nevelésnek, a monarchiában éppúgy, mint a trianoni korszakban. A kőszegi iskolában pedig, ahol a harmincas években az angol-típusú gentleman megformálása az egyik sarkalatos célkitűzés volt, külön jelentőséget nyert. Említettük a nevelésről szóló fejezetben, hogy már a XVII.szd. végén Locke megfogalmazta, hogy a gentleman nevelésében — miután sokat kell forognia úri társaságban — nagy gondot kell fordítani a megnyerő fellépésre és az egész magatartásban megnyilatkozó finomság kialakítására. Ez ki kell terjedjen a beszédre, a tekintetre, a mozgásra és a mozdulatokra egyaránt. Ennek fejlesztésére voltak hívatva az illemtanórák és a táncoktatás.

Mi GARNEVAL HERCEG, a Feledés Országának örökös ura ez invitáló levéllel adjuk tudtára minden magyar urak közül a farsangi kellemes töródések és tiszta nyájasságok kedvelőinek, hogy Urunk születésének 1934-ik, s a híres-neves Magyar Országban levő sok nyomoruságokat okozó trianoni pactum létrejöttének 14-ik esztendejében elindulván szép Magyar Ország nyugati vég-várai felé, Köszeg nemes városában tartjuk ünnepeltetésünket Böjtelő havának 10. napján, mikor is az igazságos emlékezetű, dicső Mátyás királyról elnevezett Fő-reál oskolának vitézséget oly igen gyakorló kékdolmányos kadétjai az oskola parádés szálájában szép versengéssel és külömb-külömb theátrális számokkal minden szíveket feloldó vigasságot, más nevezettel

Kadét-Bálat

rendeznek napszállta utan négy órával, tehátlan este fél 9 órakor

Sertek hát kiváltképen Köszeg szabad királyi kiváltságos város, nemkülönben Vas- és Szala-megyéknek úri familiái házatok gyönyörüséges virág szállaival, hogy felébresztve a leányi álmok és gavalléri elmék édes érzelmeit, pár minutumra elfeledve nemes hazátok égő fájdalmát, a farsangi idő vigasságát kellemes hangzásokkal és nemes magyar tánczokkal örömbe öltöztethessük, nem utolsó sorban penig kegyelmeteket a fényesebb jövendö reménysugarával megaranyoztathassuk.

Az invitálás bizonyságául hozzátok el ez meghivó-levelet kupertájával egyetemben s belépéstek elött ne mulasszátok el az oskola lágy fénnyel és ékességgel boltozott parádés szálájának ajtajában kegyelmeteket váró Fő-Rendezőnek bémutatni.

A KADÉT-BÁL TELJES DISZÉRE FŐ-PÁRTFOGÓ RANGGAL FÉNYESKEDNEK:

vitézlő Jákfai GÖMBÖS GYULA
a honvédő sereg generálja,
Magyar Ország Minister Elnöke

vitézlő SIPOSS ÁRPÁD
fögenerál, minden kadét-oskolák fő-főinspektora

nemes SUHAY IMRE
fő-generál,
a honvédő sereg vasmegyei divisiójának híres vezére

vitézlő nemes MARSCHALKÓ KORNÉL
generál, a kadét oskolák fő-inspektora

nemes KÉPES-WINCKLER SZILÁRD
vitéz óbester, a kőszegi kadétok fő-kommandérozója,
a Kadét-Bál fő-gavallérja

fő-főképpen azonban gyönyörü manérral diszeltetvén háziasszonyi érdemét:
nemes KÉPES-WINCKLER SZILÁRDNÉ
nagyasszony

PÁRTFOGÓK:

a kadét oskola kommandérozó tisztjei és tudós professzorai.

RENDEZŐ-KADÉTOK:

Babochay Farkas Sándor
Barabás Béla
Halmos László
Horváth Barna
Jurenák Ervin
Kenedi Károly
Neff Ferenc
v. Petkóczy István
Sárkány Mihály
Vértes Vilmos
Demjén Ádám
Dobozy Lajos
Domby János
Farkas István
Ghyczy Livius
Gömbös Ernő
Ilosvay Ernő
Karácson Pál
Ritókh István
Sass Ervin

Az illemtanórákat többnyire az osztályfőnökök és az osztálytisztek tartották. Az oktatás szinte az egész korszakon át Lieszkovszky-Dillinger: Illemtan és jellemnevelés c. tankönyve alapján folyt, de ennél többet ért a személyes példa és a kiváló nevelők egyéni módszerei. Nem csupán a magatartásra és viselkedésre terjedt ki a nevelés, hanem megtanították például azt is, hogyan kell levelezni, mit szabad és nem szabad egyenruhában a kézben vinni, hogyan zajlik le az első vizit, melyek azok a helyek ahová tilos menni stb.

Közvetve a táncórák is erre voltak hívatva. Az 1931/32 tanévben a táncoktatást még Virágh István altanár vezette, később azonban szerződtetett professzionista tánctanárnők, két hónap alatt, heti egy-egy órában tanították meg, hogy kell egy leányt felkérni és hogyan kell ropni a csárdást, járni a foxtrottot, lejteni a slowfoxot, a tangót és a keringőt (ezek voltak akkor a divatos táncok).

800 éves szelidgesztenye a kőszegi Király-völgyben. Az 1960-as évek végén "halt meg". (Balogh András rajza)

A környezetvédelem most a század végén a társadalom egyik legégetőbb kérdése. A kőszegi iskolában már a harmincas évek közepétől kötelező volt a növendékek nevelése a természetvédelemre. Az oktatás századonként folyt, ismertették a törvényes rendelkezéseket, a védelem alatt álló állatokat és növényeket, megtanították hogyan kell a természetben viselkedni, milyen károk fordulhatnak elő.

Szólni kell még a **tanárok és nevelők ön- és továbbképzéséről.**

Az iskola tanári és nevelői testülete nemcsak magának az intézetnek, hanem egész Kőszeg városának is jelentős és szerves szellemi csoportja volt. Legtöbbjük tagja volt a "Kőszegi Polgári Kör"-nek, ahol értékes előadásokat tartottak és hallgattak.

Az Értesítők feljegyezték, hogy az adott tanévben a tanárok-nevelők milyen előadásokat tartottak. Az általános értékű előadásokat az egész testületnek, a szakelőadásokat az érintett tanulmányi csoportoknak tartották. A pedagógiai továbbképzést szolgálták a mintaelőadások.

Néhány előadás 10 év anyagából válogatva.

A pedagógia köréből:

Bakó Imre: "Nevelés a nemzetek történetében"

Nemes József: "A hívatlan nevelőkről"

Schäffer Ödön: "A Niels Bukh rendszerű testgyakorlat"

Bechtold Jakab: "Néhány, a nevelőintézetekkel és a nevelőtanári hivatással kapcsolatos gondolat"

László József: "A modern nyelvek tanítására vonatkozó hivatalos utasítások nálunk és Franciaországban"
Zilles János: "Kémiai tanítás a nevelés szolgálatában"
Hollós Sándor: "Az internátusi nevelés"
Hídvéghy Sándor: "A történelemtanítás az erkölcsi hazafias nevelés szolgálatában"
Ferenchalmy Albert: "Az osztrák iskolareform" (német nyelven)
dr.Mathia Károly: "A modern magyar irodalom tanítása a reáliskolai nevelőintézetekben"
Vödrös Miklós: "A katonai szempontból legfontosabb sportágak"
Bechtold-Mathia: "Az óravázlatok szerkesztéséről"
dr.Mathia Károly: "Irodalmi- és erkölcsi nevelés"

A katonai hivatás témáiból:

László József: "Magyar huszárcsapatok az utolsó francia királyok szolgálatában"
Zitás Bertalan: „Infanterist Busa János"
Meszner József: "A magyar gyalogság megalakulása"
Jókay Sándor: "A műszaki zár szerepe a hadászatban és harcászatban"
Balbach László: "A honi légvédelem szervezete"

Egyéb témák:
dr.Forgács János: "Megemlékezés Goethe elhalálozásának 100. évfordulóján"
Hídvéghy Sándor: "Magyar utazók és felfedezők"
Zilles János: "A modern kémia nagy vívmányai"
Hatz József: "A vívósport fejlődése"
Hollós Sándor: "A két Bolyai"
vitéz Szabó Lajos: "Magyarország földrajzi helyzete és egysége"
Bechtold Jakab: "A berlini olimpiáról"
Tamásdy Henrik: "A régi és modern iparművészeti törekvések"
Stolp Egon: "Különböző mezőgazdasági rendszerek"

A tiszteknek, nevelőknek a szórakozásra és a kulturált társasági élet ápolására is módjuk volt az intézeten belül is. Erre a tiszti étkezde és a kaszinó állt rendelkezésre. Gyakran családostul jöttek össze itt a tisztek, beszélgettek, sakkoztak, kártyáztak.

***Összefoglalásul:** feltűnik a kőszegi iskola utolsó korszakában a művelődés és önképzés lehetőségeinek sokoldalúsága és bősége. És még egy: állandóan jelenlévő folytonossága. Tehát a műveltségeszmény nem volt korlátozva humán, vagy reál részterületekre. Miután a katonatiszti hivatás egyik feladata az emberek nevelése és oktatása is, talán valamivel nagyobb súlyt kapott a humán műveltség jelentősége. A folytonosság pedig azt jelentette, hogy a műveltség ápolása és az önképzés gyakorlása nem kampányszerű volt (például összpontosítva egy magas szintű látogatásra), hanem mindennapos és állandó.*

*A kőszegi intézet vezetőségének célkitűzése nem csak katonák nevelése volt, hanem **művelt** katonasarjak felkészítése a későbbi tiszti hivatásra".*

III. RÉSZ

AZ INTÉZET BELSŐ ÉLETE, RENDJE, LÉTESÍTMÉNYEI, MŰKÖDÉSE

I. fejezet
AZ INTÉZET SZERVEZETE

A vizsgált időszakban az intézet SZERVEZÉSI TÁBLÁZAT-a szerinti tagozódása — tekintet nélkül arra, hogy alreáli vagy főreáli minőségben működött — változatlannak tekinthető. Kivételt képezett a főreáli korszak, mely idő alatt a növendékeket három századba sorolták.

Sokkal több gondot okozott és többször változást szenvedett az egységek megnevezése, a tanári-, nevelői-, segédnevelői testület címe és megszólítása. A rejtés időszakában ugyanis semmilyen katonai megnevezés és rendfokozat nem volt használatos. Emlékeztetőül felsorolunk néhány ismert alternatívát:

intézet parancsnok — igazgató
zászlóaljparancsnok — növendéki csoportfőnök
századparancsnok — növendéki alcsoportfőnök

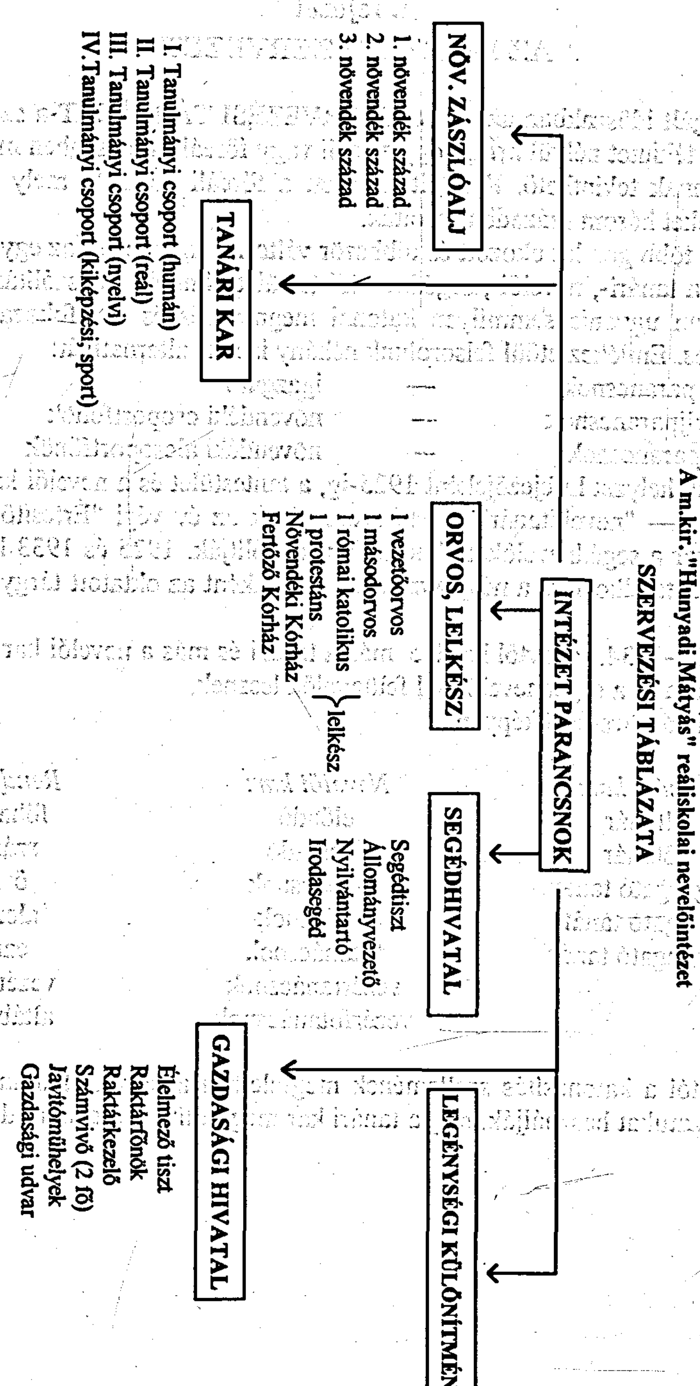
A fonák helyzet kifejezőjeként 1925-ig, a tantestület és a nevelői kar tagjai — egyformán — "nevelőtanár" címen szerepelnek az év végi "Értesítő"-k lapjain. Ugyanekkor a segédnevelőket, "mester"-nek szólítják. 1925 és 1933 között, csak a neveikkel találkozunk a névjegyzékben, esetenként az oktatott tárgyak is olvashatók.

Az 1933-1934. tanévtől kezdve más a tanári és más a nevelői kar tagjainak a megszólítása és a segédnevelőkből felügyelők lesznek.

Éspedig a következőképpen:

Tanári kar:	*Nevelői kar:*	*Rendfokozat*
altanár	előadó	főhadnagy
főtanár	főelőadó	százados
aligazgató tanár	altanácsnok	őrnagy
igazgató tanár	tanácsnok	alezredes
főigazgató tanár	főtanácsnok	ezredes
	vezértanácsnok	vezérőrnagy
	vezérfőtanácsnok	altábornagy

1936-tól a katonásítás szellemének megfelelően a nevelői kar tagjai katonai rendfokozatukat használják, míg a tanári kar megszólítása megmarad a réginek.

II. fejezet

KATONAI OKTATÁS ÉS NEVELÉS

1. A növendékek felvételére vonatkozó előírások

A Honvédelmi Miniszter, évenként "Pályázati Hirdetmény"-t bocsátott ki, melyben szabályozta az 1921.évi XLIV.sz.te. szerint az államköltséges helyekre jogosultak, továbbá a megüresedett és ugyanabban a pályázati hirdetményben közzétett alapítványi helyekre és végül a fizetéses helyekre pályázók folyamodványai benyújtásának lehetőségeit.

Az államköltséges és fizetéses helyekre pályázók jelölése ügyében a Honvédelmi miniszter döntött, míg az alapítványi helyre jelentkezetteket az alapítólevél szerint erre jogosult hatóságok (személyek) mutatták be. A Honvédelmi Miniszter az alapítványi helyekre történt bemutatásokat felülvizsgálta és amennyiben ezek az alapítólevél és a pályázati hirdetmény feltételeinek megfeleltek — a bemutatottakat, a bemutatás sorrendjében — jelölte az alapítványi helyekre.

A felvételre jelöltek vizsgát tettek, melynek anyagát, helyét és idejét évenként rendelettel szabályozták. A felvételi vizsgák elméleti, sport, és orvosi vizsgálatokból álltak. Ezek eredményét a harmadik vizsganapot követően hozták nyilvánosságra. A tapasztalatok szerint, általában háromszoros jelentkezés volt, de felvételi vizsgára ennek a létszámnak már csak a fele került.

A fenti rendelkezések az intézeti életet kezdő I. osztályba pályázó jelöltekre értendők, de ugyanezek vonatkoztak a felsőbb osztályokba felvételiző jelöltekre is. Az év közben eltávozottak megüresedő helyeire — alreál esetén I-IV. — főreál vonatkozásában I-VII. osztályokba hirdettek felvételi pályázatot.

Az intézeti nevelésben részesülő növendékek hozzátartozóinak fizetési kötelezettségei az alábbiak voltak:

1. ELLÁTÁSI-díjat csak a fizetéses helyre felvett növendékek után kellett fizetni. Ennek összege évi 950.- P volt. A befizetés két részletben történt.
2. TANDÍJ, mind az államköltséges, mind a fizetéses, mind az alapítványi helyre felvett növendék után egységesen évi 72.- P-t tett ki. Tisztek és köztisztviselők gyermekei után fél tandíjat fizettek.
3. FEHÉRNEMŰ ELLÁTÁSI-díjat, első beszerzés, utánpótlás, javítás fejében — ugyancsak mindhárom kategóriában — évente egy összegben kellett fizetni és ez újabb 80 P-t jelentett.
4. ZENE-díj abban az esetben volt fizetendő, ha a növendék valamilyen hangszeres zeneoktatásra jelentkezett. A tehetséges, zenekari tagként is ténykedő és jó előmenetelű növendékek zenedíjának fedezését — esetenként — az intézet magára vállalta.
5. ZSEBPÉNZ az intézeti házirendben, osztályonként előírt felső határ figyelembevételével, a hozzátartozók anyagi lehetőségének megfelelően volt fizethető. A teljesen árva, nincstelen növendékek zsebpénzéről az intézet gondoskodott.
6. MOZI-díj fizetése nem volt kötelező! Egész évre 4 P-t jelentett. Ebből vásárolták a hanglemezeket és egyéb, a filmvetítést szolgáló eszközöket.

7. ÚTIKÖLTSÉG a szabadságolással kapcsolatosan, esetenként került előtérbe és ezt a szülők (gyámok) viselték.
8. ÉRETTSÉGI VIZSGA-díj az érettségi vizsgára készülő, VIII. évfolyamot befejezett növendék után személyenként 32 P volt.
9. EGYÉB, előre nem látható költségek, melyek a rongálások, elvesztések, és kártérítések fedezetéül szolgáltak.

A tandíj és fehérnemű ellátási díj esetén, a hozzátartozók — kivételes és méltánylást érdemlő — kérésére részletfizetést, csökkentést, vagy teljes összegű elengedést is engedélyezhettek a H.M. illetékesei, amennyiben ezt a kérést az Intézet Parancsnoksága is támogatta. Igen szigorúan vette a Vezetőség a térítések késedelmes teljesítését vagy elmulasztását. Súlyosabb esetben elbocsátásra is javaslatot tehettek.

Az államköltséges helyre felvett növendékek díjmentesen kapták a ruházatot, a hozzá tartozó felszerelést, az ellátást, lakást, ágyneműt, mosást és különféle szükség szerinti javítást. Ugyanezt kapták az évi ellátási díj fejében a fizetéses helyre felvett növendékek is. Saját fehérneműt — az intézeten belül — sem mosatni, sem javíttatni nem lehetett.

Minden növendék útikészlet felszerelést kapott, mely a legszükségesebb toilettcikkekből állt: tükör, hajkefe, sűrű- és ritka fésű, szappantartó, fogkefe, fogkefetartó, fogmosópohár, körömkefe, körömolló, borotva felszerelés, ruhakefe valamint varrókészlet. Ezeken kívül ki-ki hozott magával szvettert, barna kesztyűt (házi használatra), kimenő fehér szarvasbőr kesztyűt, nadrágtartót, harisnyatartót, cipőfűzőt, zsebkést, lakatot, cipő-tisztító felszerelést, kézkrémet és egy bőröndöt. Ha ezek közül bármi elveszett, annak pótlásáról a növendéknek, vagy hozzátartozójának kellett gondoskodnia.

A tan- és iskolaeszközöket az évente esedékes tandíj fejében biztosította az intézet. Ezeket a tárgyakat a célnak és tárolásnak legmegfelelőbb méretben és minőségben — a szaktanárok javaslata alapján — szerezték be és bocsátották, önköltségi áron a növendékek rendelkezésére. Így történt a pótlás és kiegészítés is.

1939. után az ismét alreáliskolává történt átszervezés, pontosabban a honvéd középiskolai nevelőintézetté való átalakítást követően, erősen hangsúlyozódik az itteni nevelés jótékonysági jellege. Majdnem kizárólag honvéd egyének gyermekei részére tartották fenn, szinte rendfokozati megkülönböztetés nélkül. Az intézet nem szolgálja már a honvéd tisztképzés céljait. Olyannyira nem, hogy 1940 után a IV. évfolyamot végzetteknek külön kellett folyamodniuk, és újabb felvételi- és orvosi vizsgákat tenniük, hogy a hadapródiskolák valamelyikébe tovább mehessenek. Megszüntették a fizetéses és alapítványi helyekre történő felvételt, s bár az évi tandíj összege nem változott, a hadiárvák, hadigyámoltak tandíjmentességet kaptak. Az alap fehérnemű ellátás megmaradt ugyan —költségtérítés nélkül — de megfelelő számú törülközőről, zsebkendőről, zokniról és ebbe a kategóriába tartozó egyéb apróbb cikkekről a növendékek hozzátartozójának kellett gondoskodnia, az esetenkénti pótlással egyetemben. Kiterjesztették a különböző sportszerek magánúton történő beszerzésének kötelezettségét is.

2. Házirend

A m.kir. "Hunyadi Mátyás" honvéd reáliskolai nevelőintézetben zajló élet minden megnyilvánulását — előírások szabályozták. Az előírások összességét tartalmazó gyűjteményt nevezték — szolgálati nyelven — "HÁZIREND"-nek. Ez a "törvénykönyv" több mint 200 oldalt tartalmazott. A reáliskolai nevelőintézetek Rendtartása-ban foglalt határozványok szellemében és azok alapján készült. Két részből állt.

Az I. rész, az általános irányelveken kívül, főképpen azokat az előírásokat tartalmazta, melyek a növendékek tennivalóival, kötelezettségeivel és jogaival foglalkoztak.

A II. rész, a személyzet kötelességeit és feladatait szabályozta.

A terjedelménél fogva hatalmas anyag — bár tökéletes képet nyújtana a kor általános és nevelési szelleméről, gyakorlatáról — sajnos nem részletezhető. Feldolgozásunkban ezek kivonatát, szinte csak tartalomjegyzékét idézzük és kiragadunk néhány olyan részletet, melyek hű képet adnak az intézetről és az itt folyó életről.

A "Házirend"-et, az akkor már a Vallás és Közoktatásügyi Minisztérium felügyelete és irányítása alá tartozó intézeti Igazgatóság állította össze és terjesztette elő a Honvédelmi Minisztérium jóváhagyásával a Vallás és Közoktatásügyi Minisztérium V.b. osztályához és ugyanennek a szervnek 223.875/1925.számú rendeletével lépett életbe.

1932-ben némi módosítással kibővítették, melyet az ismét a Honvédelmi Minisztérium hatáskörébe történt visszahelyezés tett szükségessé.

I. rész
Általános határozványok

A növendékeket érintő határozványok
Bevezetés
A./ A növendékek magatartása általában

11. A növendékek gondolat- és érzésvilága
12. Vallásosság
13. Királyhűség - hazaszeretet
14. A szülők iránti szeretet
15. A tanárok és nevelők iránti tisztelet
16. Növendékek egymásközt
17. Általános irányelvek

1. fejezet
Szolgálatkezelés az intézetben

18. Ügyeleti szolgálat
    a/ Iskola ügyeleti szolgálat
    b/ Század (alcsoport) ügyeleti szolgálat
        napos tiszt, tanár, tiszthelyettes
        század ügyeletes növendék
        osztály ügyeletes növendék
19. Különleges teendőkkel megbízott növendékek
    a/ Évfolyam (osztály) első
    b/ Osztálykönyvtár kezelő
    c/ Pajtásság parancsnok
    d/ Tisztesek a testedző (csukló) gyakorlatoknál
    e/ Asztalparancsnok az étteremben
    f/ Egyéb különleges megbízatások (üdülő, játékszer)
20. A növendékek szolgálati viszonya
21. A szolgálati rend és a szolgálati út
22. A növendék, mint alárendelt
    a/ függelem
    b/ fenyítés
    c/ kérelem
    d/ panasz
    e/ különleges határozványok jelentésekre vonatkozóan
    f/ érintkezés elöljárókkal, feljebbvalókkal
23. A növendék, mint elöljáró
    a/ fegyelem
    b/ alárendeltekkel való bánásmód
24. Tiszteletadások

2. fejezet
Napirend

25. Általános határozványok
26. Jelek (kürt, csengő stb.) síp
27. Óraszabályozás
28. Ébresztő
29. Öltözködési idő
30. Öltözet (előadásokon, sportnál, kirándulásokon, kimenőn)
31. Fehérnemű - váltás
32. Csuklógyakorlatok
33. Előadások (tanítás)
34. Ismétlő órák (felkészülés másnapra)
35. Betegek megvizsgálása (gyengélkedő) ált. orvosi vizsgák
36. Kihallgatások
37. Étkezések
38. Üdülés (játék, szabadfoglalkozás)
39. Látogatók fogadása
    a/ növendékek látogatása
    b/ tanárok fölkeresése
    c/ Látogatók résztvétele ünnepségeken, istentiszteleten
40. Önképzőkör (szavaló-kör)
41. Sportegylet
42. Különleges oktatási tárgyakban való résztvétel (zene stb.)
43. Igazgatói rendeletek kiadása, parancs kihirdetés
44. Postai küldemények kiadása, korlátozása
45. Levelezés
46. Zsebpénz kiszabat, befizetés, kiadás, elszámolás
47. Kimenő kedvezmények
48. Téli fürdő (tisztálkodás)
49. Uszoda
50. Fennmaradás tanulás céljából ("különismétlés")
51. Általános nyugalomra térés (takarodó)

3. fejezet
Terem- és szobarendek

52. Általános határozványok
53. Növendékek által is használt helyiségek
54. A hálóterem rendje, magatartás a hálóteremben
    a/ Hálóteremrend nappal
    b/ Hálóteremrend éjjel
    c/ Lefekvés
    d/ Ébresztő, felkelés, öltözködés

4. fejezet

B/ Magatartás különös esetekben

5. fejezet

Gazdászati Határozványok

MELLÉKLETEK

Azon előjegyzésekről és füzetekről, leltárakról és könyvekről, melyek az intézet valamennyi ténykedésének írásban történő vezetésére előírtak és használandók voltak.

20. Tanszerláda rend
21. Fenyítő lap
22. Fűtési rend
23. Világítási rend
24. Szellőztetési rend
25. Mosatási füzet
26. Hiánylap

II. rész
A személyzetről általában
1. fejezet

1. Különleges szolgálatok
2. Igazgató (parancsnok)
3. Tanári kar
4. Közigazgatási és kezelő személyzet

2. fejezet
Segédszemélyzet - Tiszthelyettesek

1. Segédoktató
2. Segédnevelő
3. Ruha és fehérnemű kezelő
4. Századiroda segéd
5. Titkári irodasegéd
6. Számvivő irodasegéd
7. Egészségügyi irodasegéd
8. Raktárkezelő irodasegéd
9. Művezető
10. Gondnok
11. Növendéki konyha felügyelő
12. Fogda felügyelő
13. Könyvtársegéd
14. Kertész
15. Belső kapus
16. Külső kapus

3. fejezet

1. Házi személyzet, legénységi különítmény
2. Polgári alkalmazottak
3. Különleges szolgálatok

4. fejezet
Terem és szobarendek

1. Tűzoltó rend
2. Teniszpálya rend
3. Tekepálya rend
4. Jégpálya rend
5. Park rend
6. Uszoda rend

5. fejezet
Gazdászati határozványok

1. Könyvtár és szertár őrök
2. Tankönyvtár
3. Tanári jóléti intézmény
4. Intézeti fogatok használata
5. Tanári - tiszti étkezde alapszabályai

6. fejezet

Épülethelyiségek kimutatása

3. Napi- és tanórarend

A napi- és tanórarend, a házirenden belül szabályozta és meghatározta a tanterv szerint előírt elméleti anyag előadásainak megosztását — tantárgyanként — napi, óra és perc bontásban. Általános időrendbeli irányt szab a hétköznapok és ünnepnapok tennivalóiról, az ébresztőtől a takarodóig.

Minden tanévnek előre kidolgozott napi és tanórarendje volt, melyeket a tárgyévet megelőzően, mind a Honvédelmi Minisztérium 9. osztálya, mind az illetékes Tankerületi Főigazgatóság jóváhagyott. Indokolt esetben a II. félév beosztásán változtatni lehetett, a felsőbb szervek előzetes hozzájárulásával.

Nagy figyelmet szentelt a Parancsnokság arra, hogy a növendékek korának, felfogó és koncentráló készségének megfelelően alakuljon a napi óraszám, a tantárgyak összeválogatása, nemkülönben az előadó tanárok igénybevétele. Követendő szempont volt az elméleti és gyakorlati tárgyak, egymást kiegészítő, pihentető, serkentő összeválogatása.

Általában naponta és délelőtt 5 tanóra volt. Hetenként 2-2 német társalgási órára délután került sor. Ezek a társalgási órák rendkívüli tantárgynak minősültek. Kizárólagos céljuk a beszédkészség fejlesztése volt. Osztályozást nem igényelt, az összeredménybe nem számították be. A harmincas évek közepéig a tanári kar tagjai tartották, majd képesített nyelvmesternőket szerződtettek, kiknek működése még hatásosabbnak bizonyult.

Ezt a cél szolgálta az úgynevezett "német nap"-ok bevezetése is (1923). Ezeken a napokon — elvileg — az érintkezés nyelve kizárólag a német volt. Ilyenkor a vezénylés, a jelentések megtétele, általában minden szolgálati kapcsolat német nyelven történt, még a közös imákat is német nyelven mondták. Ezen előírás betartására, sok helyen kifüggesztett táblák hívták fel a figyelmet: "Heute ist deutsher Tag"

A napi és tanórarendben eltérés tapasztalható a főreáli időszak korában (1931-1938).

A KEDD-i napok délutáni óráit — minden osztály részére — gyakorlati kiképzésre fordították.

A CSÜTÖRTÖK délután, a sport, vagy kirándulás, esetenként a filmelőadás céljait szolgálta.

PÉNTEK-en a délután foglalkozás első felében gyakorlati kiképzést, míg a második felében önképzőköri foglalkozásokat tartottak.

Minden korszakban, minden SZOMBAT délután az általános tisztogatás jegyében telt el. Ilyenkor a körletek, ruházat, felszerelés, fegyverzet és a szekrények alapos tisztogatása, rendbehozatala és ezek ellenőrzése volt a teendő. Ilyenkor volt a kötelező tisztasági fürdés ideje is, míg az esti, ismétlési órák alatt: levélírásra, illemtan- és álláskötelmi előadásokra került sor.

A másnapra való felkészülés és a házi feladatok elkészítésének kizárólagos ideje minden nap 18-20 óra között volt. Indokolt esetben személyi kérésre, lehetőség nyílt a késő esti különismétlésre is. Az engedély, takarodó után egy órai időtartamra szólt.

Kapcsolódva a "Napi- és Tanórarend"-hez, minden évben készült a tanári, nevelői, valamint a közigazgatási karhoz tartozók részére is, úgynevezett "Szolgálati Beosztás". Mindkettő összeállításában, elsősorban a tanulmányi szempontok voltak az irányadók. Ez a beosztás a tanítási órák torlódásának és a tanárok túlterhelésének elkerülését szolgálta. Ez tette lehetővé az előadások egyenletes megosztását és ebben határozták meg a tanárok napi- és heti tanítási óráinak a számát, mely nem haladhatta meg a napi három előadást.

A Hadtörténeti Intézet Levéltárában fellelhető, kőszegi, eredeti Napi és Tanórarend-ek közül mellékelünk egyet-egyet a 20-as, a 30-as és a 40-es évek példányaiból. Ezek a táblázatok önmagukat magyarázzák és könnyebb megértésüket szolgálják a következő gondolatok is.

Minden idők, minden katonasága, köztünk a mi honvédségünk, és ezen belül a mi intézetünk életében is, szinte a leggyakrabban használt kifejezések egyike a fegyelem és a függelem szavak voltak. Hogy ezek valódi értelmezéséhez eljussunk, szükségességüket ismételten elfogadjuk, ismerkedjünk meg újra ezek jelentésével.

A FÜGGELEM, a feltétlen engedelmesség kötelezettsége, vagyis nem más, mint akaratunknak a törvény és a parancs alá rendelése a közjó érdekében.

Ezt elfogadva, már könnyebben megértjük, hogy a FEGYELEM, a közösséget átható függelem (kötelességérzet) és a rend együttes fogalmát jelenti, de definiálhatjuk úgy is, hogy a fegyelem a közösség eredményes működését biztosító szabályok megtartásában nyilvánul meg.

A magyar királyi honvédségnek két döntő fontosságú szabályzata volt:

I. A SZOLGÁLATI SZABÁLYZAT, mely magában foglalta a honvédség tagjainak a függelemérzésére, fegyelmére és szellemére irányuló rendelkezéseket. Ismerete és azok betartása kötelező volt minden fegyver- és csapatnemre, testületekre és intézetekre, a honvédség minden egyes tagjára, rendfokozatra való tekintet nélkül.

Tizenöt fejezetben tömörítve, nyolcvannyolc paragrafus hétszázhuszonöt pontja tartalmazta azokat az utasításokat, melyek szinte minden előforduló esetben meghatározták a tennivalót.

II. A GYAKORLATI SZABÁLYZAT (fegyvernemenkénti bontásban) a hadrafoghatóvá képzés bibliája volt, melyet fontos szak-UTASÍTÁS-ok bővítették ki.

Intézetünk — mint a tisztisarj képzés egyik bázisa, — belső rendjét, szellemét, célkitűzéseit, a mindennapok tennivalóit szintén a Szolgálati Szabályzat előírásai határozták meg, ésszerűen alakítva a középfokú oktatás és ennek megfelelő életkor kívánalmához. Sajátos "katonás" stílus alakult ki, melynek csak egyik jellemzője volt az egyenruha.

Mindenből — így összeállításunk III. részének minden fejezetéből — a Szolgálati Szabályzat szelleme sugárzik és erre is épült.

Kivételt jelentett a katonai kiképzés, mely az E-Alap "ALAPKIKÉPZÉS" című szabályzatának megfelelően történt és az oktatás, melyet a V.K.M. oktatási irányelvei szerint folytattak.

A már említett és az elkövetkezőkben részletesen leírt "katonás" fejezeteken túlmenően, most még azokat a mindennapos tennivalókat, foglalkozásokat és napirendi pontokat soroljuk fel, melyek szintén a katonai jelleget domborították ki. Ilyenek:

A "REGGELI GYAKORLATOK" (csuklógyakorlatok) melynek idejét a napirend határozta meg. Nálunk mindig az ébresztő és a reggeli közötti időszakban történt. Célja az elernyedt test felfrissítése volt. Helye lehetőség szerint a szabadban. Kis csoportokban, svéd és dán gimnasztika elemeiből összeállított szabadgyakorlatokból — és esetenként puskaforgatásokból álltak. A sportszakosztályok tagjai, választott sportáguk edzésanyagából is vehettek ki gyakorlatokat. Szigorúan tilos volt ezeket a gyakorlatokat fegyelmezési lehetőségként alkalmazni.

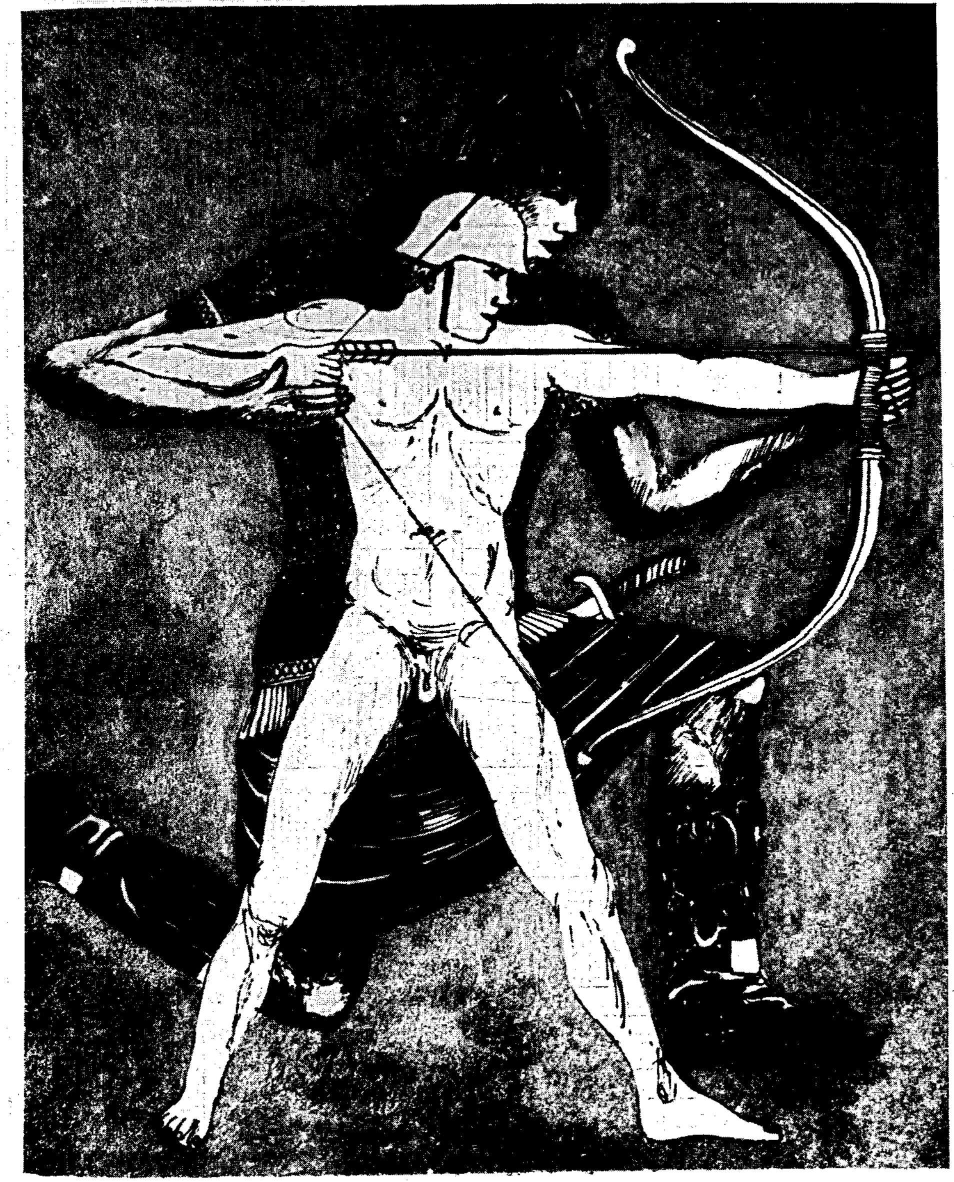
"KIHALLGATÁS"-t az intézet személyi állományának szolgálati és az egységparancsnok hatáskörébe utalt személyi ügyek elintézése céljából — minden hétköznap — azonos időpontban a századparancsnok és ennél magasabb parancsnokok tartottak. Intézetünkben a délelőtti harmadik óra utáni nagyszünet volt ennek időpontja. Itt történt az ügyeleti szolgálatok átadása és átvétele, különféle jelentések megtétele, kérelmek, panaszok előterjesztése, a kihallgatásra rendeltek ügyeinek kivizsgálása, jutalmazások, dicséretek és büntetések kihirdetése. Ezek nyilvántartásáról "kihallgatási könyvet" vezettek. Kérelmek, panaszok és más hasonló természetű ügyek tárgyalása előtt a felsőbb évfolyamok tekintélyének megóvása végett, az alacsonyabb osztálybelieket elbocsátották.

"PARANCSKIHIRDETÉS"-t (esti eligazítást) minden növendéki századnál a napirend szerinti időben — általában a század napostiszt — különös esetben maga a századparancsnok tartott. Ilyenkor olvasták fel az intézetparancsnok, illetve a zászlóaljparancsnok utasításait, kihirdették a következő nap szolgálatba lépők névsorát, az intézetre és a század növendékeire vonatkozó előírásokat, közleményeket, rendkívüli eseményeket.

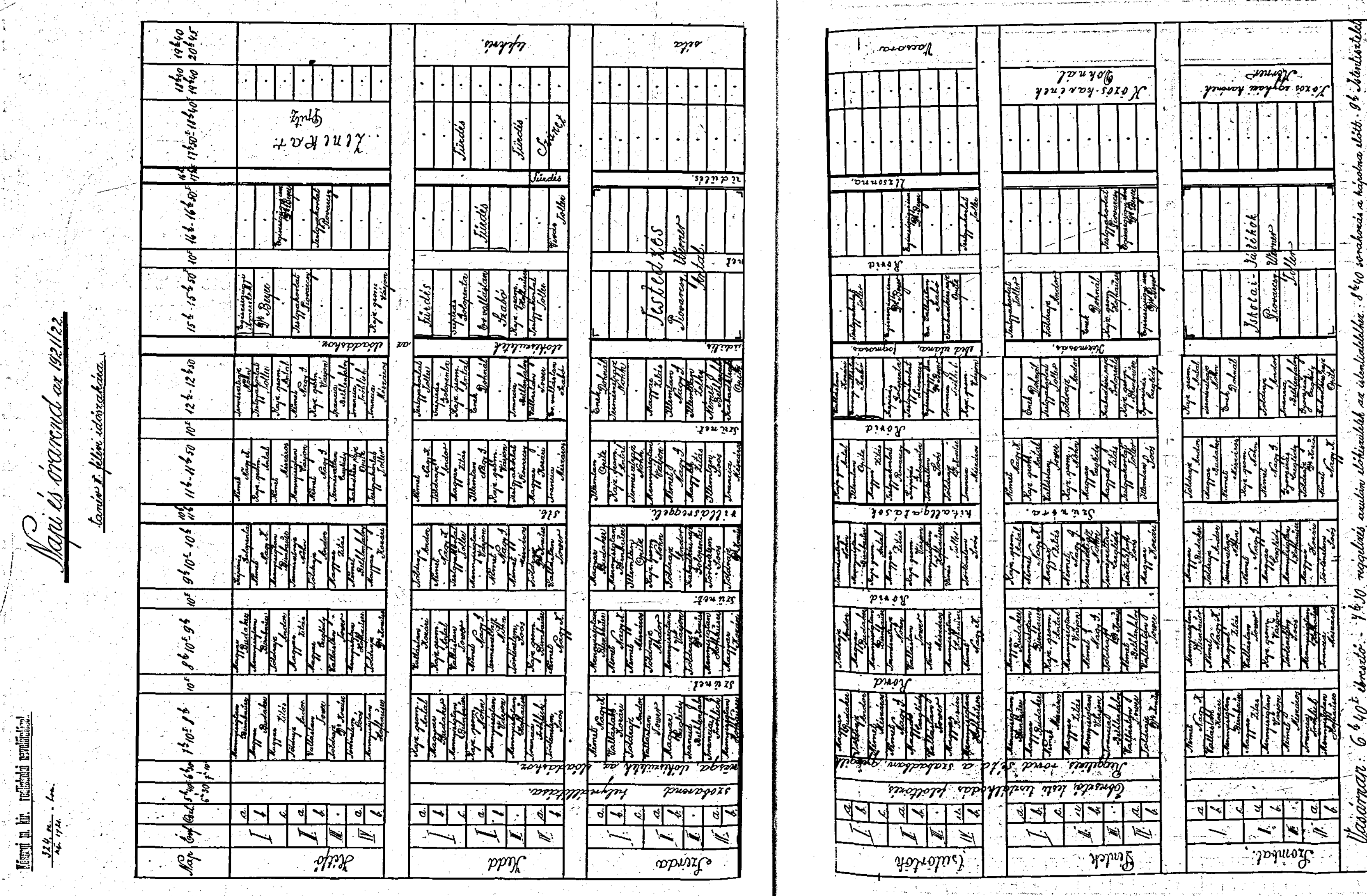
A növendékek szempontjából azért volt különösképpen várt eseménye a napnak, mert ilyenkor osztották ki az érkezett leveleket és olvasták fel azok neveit, akik csomagot kaptak. (Ezek átvétele a századirodában történt.)

A parancskihirdetéseken minden növendéknek részt kellett venni az előírt öltözetben.

Az esti eligazításokon az intézet ügyeletes tisztje csak a szolgálati közegek jelentését hallgatta meg, és ha kellett utasításokat adott ki.

Napi és tanórarend

M.kir."Hunyadi Mátyás" reáliskolai nevelőintézet Kőszeg.

776.szám.
1935-36.

NAPI- ÉS TANÓRAREND

az 1935-36.tanévre.

Érvényes:1936.III/15-től 1936.VI/1-ig.

Időbeosztás (függőlegesen írt oszlopok): 6 h 30–7 h-ig: Öltözködés, szobarend helyreállítása. / 6 h 30-kor ébresztő. 1./ Tisztálkodás. — 7 h–7 h 05-ig: ...ugélkodő vizsga kezdete. / Ruha- stb. vizsga. — 7 h 05–7 h 30-ig: Fegyverforgató gyakorlat, odzés. / Napmonként felváltva csuklógyakorlatok. — 7 h 30–8 h-ig: Előkészületek az előadásokra. / Reggeli. — 10 h 35–11 h 05-ig: Szd., ... kihallgatás.- Int.pk-i kihallgatás 10 h 50 — 12 h 45–14 h 30-ig: Ebédszünet (14 h 20) — 17 h–18 h: Ismétlés. / Paranoskihirdetés. Szünet. — 20 h-tól 21 h-ig: Vacsora. Szünet. — 21 h-tól 21 h 20-ig: kihallgatás. / 21 h 20-kor esti...

NAP	Évfolyam	8 h - 8 h 45-ig	8 h 55- 9 h 40-ig	9 h 50- 10 h 35-ig	11 h 05- 11 h 50-ig	12 h- 12 h 45-ig	14 h 30- 15 h 15-ig	15 h 25- 17 h-ig	18 h- 20 h-ig
HÉTFŐ	I.	Magyar Hidvéghy	Földrajz v.Szabó	Term.rajz Bechtold	Német Foronchalmy	Menny.tan Somló		Ismétlés 8./	Ismétlés
	II.	Földrajz v.Szabó	Német Foronchalmy	Menny.tan Somló	Magyar dr.Tóth	Term.rajz Bechtold			
	III.	Menny.tan Zillos	Földrajz Hidvéghy	Francia Tokody	Rajz.geom. Somló	Német Foronchalmy	Német társ. Worner		
	IV.	Testgyak. Vödrös	Kémia Zillos	Francia Dr.Tóth	Történelem Hidvéghy	Német Worner			
	V.	Ábr.geom. Tamásdy	Testgyak. Klasánszky	Történelem Hidvéghy	Kémia Zillos	Francia Tokody	Német társ. Dr.Forgács		
	VI.	Menny.tan Faludi	Rajz Tamásdy	Rajz Tamásdy	Francia Tokody	Német dr.Tóth		16 h 10 Vívás Boko	
	VII.	Francia Schmidt	Fizika Faludi	Német Schmidt	Testgyak. Klasánszky	Történelem Hidvéghy	Egészségtan Dr.Leitner		
	VIII.	Filozófia Dr.Tóth	Francia Schmidt	Földrajz v.Szabó	Rajz Tamásdy	Testgyak. Klasánszky	Német társ. Schmidt	16 h 30	
KEDD	I.	Német társ. Worner	Rajz Tamásdy	Rajz Tamásdy	Rajz.geom. Somló	Hittan Hunn-Rácz	Gyakorlati kiképzés	Ismétlés.	Ismétlés.
	II.	Magyar Dr.Tóth	Német társ. Worner	Menny.tan Somló	Hittan Hunn-Rácz	Rajz.geom. Somló			
	III.	Francia Tokody	Magyar Dr.Forgács	Hittan Hunn-Rácz	Fizika Zillos	Történelem v.Szabó			
	IV.	Hittan Hunn-Rácz	Francia Dr.Tóth	Menny.tan Faludi	Magyar v.Szabó	Gyorsírás Gajári			
	V.	Német Dr.Forgács	Hittan Hunn-Rácz	Magyar Dr.Forgács	Term.rajz Bechtold	Menny.tan Hollós			
	VI.	Ábr.geom. Tamásdy	Történelem v.Szabó	Kémia Zillos	Magyar Dr.Mathia	Term.rajz Bechtold			
	VII.	Menny.tan Hollós	Fizika Faludi	Ábr.geom. Hollós	Gyorsírás Gajári	Magyar Dr.Mathia			
	VIII.	Fizika Faludi	Magyar Dr.Mathia	Történelem Dr.Mathia	Menny.tan Hollós	Német Schmidt			
SZERDA	I.	Testgyak. Boko	Magyar Hidvéghy	Földrajz v.Szabó	Menny.tan Somló	Német Foronchalmy		Ismétlés 8./ Kimenő:/ Uszoda	Ismétlés
	II.	Német Foronchalmy	Rajz Tamásdy	Rajz Tamásdy	Testgyak. Boko	Menny.tan Somló			
	III.	Francia Tokody	Menny.tan Zillos	Testgyak. Vödrös	Német Foronchalmy	Történelem v.Szabó			
	IV.	Menny.tan Faludi	Vívás Boko	Német Worner	Rajz.geom. Zillos	Történelem Hidvéghy	Német társ. Worner	16 h 10	
	V.	Történelem Hidvéghy	Francia Tokody	Német Dr.Forgács	Rajz Tamásdy	Rajz Tamásdy		Gyorsírás Gajári	
	VI.	Hittan Hunn-Rácz	Menny.tan Faludi	Francia Tokody	Német társ. Worner	Testgyak. Vödrös	Gyorsírás Gajári		
	VII.	Francia Schmidt	Hittan Hunn-Rácz	Történelem Hidvéghy	Földrajz Bechtold	Term.rajz Bechtold	Német társ. Schmidt		
	VIII.	Történelem Dr.Mathia	Francia Schmidt	Fizika Faludi	Hittan Hunn-Rácz	Ábr.geom. Hollós	Egészségtan Dr.Leitner		
CSÜTÖRTÖK	I.	Hittan Hunn-Rácz	Német Foronchalmy	Menny.tan Somló	Magyar Hidvéghy	Term.rajz Bechtold	Sport 2./ Kirándulás. Mozgókép előadás.	Ismétlés	Ismétlés
	II.	Magyar Dr.Tóth	Menny.tan Somló	Német Foronchalmy	Term.rajz Bechtold	Földrajz v.Szabó			
	III.	Fizika Zillos	Rajz Tamásdy	Rajz Tamásdy	Rajz.geom. Somló	Magyar Dr.Forgács			
	IV.	Gyorsírás Gajári	Kémia Zillos	Francia Dr.Tóth	Magyar v.Szabó	Hittan Hunn-Rácz			
	V.	Ábr.geom. Tamásdy	Menny.tan Hollós	Kémia Zillos	Magyar Dr.Forgács	Francia Tokody			
	VI.	Történelem v.Szabó	Menny.tan Faludi	Magyar Dr.Mathia	Francia Tokody	Német Dr.Tóth			
	VII.	Magyar Dr.Mathia	Német Schmidt	Fizika Faludi	Menny.tan Hollós	Ábr.geom. Hollós			
	VIII.	Német Schmidt	Magyar Dr.Mathia	Menny.tan Hollós	Filozófia Dr.Tóth	Vívás Boko			
PÉNTEK	I.	Magyar Hidvéghy	Menny.tan Somló	Rajz.goom. Somló	Német Foronchalmy	-	Gyakorlati kiképzés	Önképzőköri foglalkozások.	Ismétlés
	II.	-	Magyar Dr.Tóth	Német Foronchalmy	Rajz.goom. Somló	Hittan Hunn-Rácz			
	III.	Német Foronchalmy	Menny.tan Zillos	Francia Tokody	Fizika Zillos	Történelem v.Szabó			
	IV.	Rajz.goom. Zillos	Rajz Tamásdy	Rajz Tamásdy	Testgyak. Vödrös	Menny.tan Faludi			
	V.	Hittan Hunn-Rácz	Történelem Hidvéghy	Term.rajz Bechtold	Német dr.Forgács	Testgyak. Klasánszky			
	VI.	Testgyak. Vödrös	Term.rajz Bechtold	Kémia Zillos	Ábr.goom. Tamásdy	Francia Tokody			
	VII.	Term.rajz Bechtold	Testgyak. Klasánszky	Francia Schmidt	Fizika Faludi	Történelem Hidvéghy			
	VIII.	Történelem Dr.Mathia	Fizika Faludi	Testgyak. Klasánszky	Földrajz v.Szabó	Francia Schmidt			
SZOMBAT	I.	Földrajz v.Szabó	Magyar Hidvéghy	Menny.tan Somló	Német Foronchalmy	Testgyak. Boko	Alosztály pk.rendelkezésére. Általános tisztogatás. Levelezés. Fürdés. 3./ Illemtani és álláskötelmek.		Ismétlés. Kimenő 4./ Esetleg fürdés folytatása alsóbb évfolyamokban.
	II.	Testgyak. Boko	Földrajz v.Szabó	Német Foronchalmy	Magyar Dr.Tóth	Menny.tan Somló			
	III.	Francia Tokody	Magyar Dr.Forgács	Földrajz Hidvéghy	Testgyak. Vödrös	Hittan Hunn-Rácz			
	IV.	Német Worner	Menny.tan Faludi	Francia Dr.Tóth	Földrajz Bochtold	Magyar v.Szabó			
	V.	Magyar Dr.Forgács	Vívás Boko	Menny.tan Hollós	Gyorsírás Gajári	Francia Tokody			
	VI.	Magyar Dr.Mathia	Hittan Hunn-Rácz	Menny.tan Faludi	Történelem v.Szabó	Német dr.Tóth			
	VII.	Menny.tan Hollós	Magyar Dr.Mathia	Vívás Boko	Rajz Tamásdy	Rajz Tamásdy			
	VIII.	Fizika Faludi	Ábr.goom. Hollós	Magyar Dr.Mathia	Menny.tan Hollós	Gyorsírás Gajári			

VASÁRNAP ÉS ÜNNEPNAP: 7 h-kor ébresztő, 7 h 30-ig öltözködés és hálóteremrend helyreállítása. 7 h 30-tól 7 h 40-ig ruhavizsga, 8 h-kor reggeli, 8 h 30-kor istentiszteletek, 9 h 50-kor orvosi vizsga, második reggeli, 12 h-ig szabad foglalkozás. 12 h-kor ebéd, utána szabad foglalkozás séta, 18 h 20-ig ismétlés, 20 h-kor vacsora, 21 h-kor takarodó, 21 h 20-kor kihallgatás. Szabad kimenő: 11 h, illetve 14 h-tól takarodóig, alsóbb évfolyamoknak 14 h-tól 17h-ig közös séták, kirándulások. Kintétkező növendékek eligazítása 11 h-kor a többieké 14 h-kor.

Megjegyzés:
1./Az ébresztő és a takarodó- jelet a szabályszerü kürtjellel is jelezni kell.
2./A keddi gyak.kik., valamint a csütörtöki sport szükség esetén meghosszabbitható 17 h-ig/:lövészet, nagyobb kirándulások, sport összpróbák alkalmával.:/
3./Fürdés 17 h-tól az alsóbb évfolyamoknak, amelyeknek szombati napon különben nincs kimenőjük.
4./Kimenő a Rendtartás megadta mérvben és napokon évfolyamok szerint parancskihirdetéstől 20 h-ig /vasár- és ünnepnap 21 h-ig/
5./Egyházi ének szombaton 14 h 10-től 14 h 55-ig.
6./Zenekari összpróba vasárnap 10 h-tól 11 h 45-ig.
7./Zenekari ismétlő órák hétköznapokon kedd, péntek és szombat kivételével ebéd után 14 h 25-ig.
8./15 h 30-tól karének /:Dr.Mathia:/.

Helyességért: Bennmond (aláírás) segédtiszt.

A beteg int.pk.helyett:
BOGLUCZ tnk.sk.

M.kir."Hunyadi Mátyás"kőszegi honvéd középiskolai nevelőintézet.

602.szám
sgt.1941.

NAPI-ÉS TANÓRAREND.

1941/42.tanévre.

NAP	ÉVFOLYAM /:Oszt.:/	6 h 15	6h15-7h10	7h10-7h25	7h25-7h45	7 h 45 - 8 h 35	8h35-8h45	8 h 45 - 9 h 35	9h35-9h45	9 h 45 - 10 h 35	10h35-11h	11 h - 11 h 50	11h50-12h	12 h - 12 h 50	12h50-14h45	14 h 45 - 15 h 30	15h30-15h40	15 h 40 - 16 h 25	16h25-17h20	17 h 20 - 18 h 05	18h05-18h10	18 h 10 - 18 h 55	18h55-19 h	19 h - 19 h 45	19h45-21h	21 h 10 I
HÉTFŐ	I/a.	Ébresztő	testedzési gyakorlat, mosakodás, öltözködés, pajtássági vizsga	étterembe, reggeli.	az órákra	Latin Rácz	szünet	Menny.tan Paraj	szünet	Magyar Rácz	szünet, alosztály pk-i kihallgatások, intézetparancsnoki kihallgatás 10 h 45 I-kor	Ének Géressy	szünet	Term.rajz Bechtold	szünet	Német társ.női	szünet	Ismétlés	szünet		szünet		szünet		előkészület a lefekvéshez, takarodó	kihallgatás.
	I/b.					Latin Dr.Orbán		Földrajz Swierkiewicz		Menny.tan Paraj		Term.rajz Bechtold		Ének Géressy						Ismétlés						
	II/a.					Latin Dr.Pakucs		Földrajz Grabovieczky		Testnev. Tihanyi		Menny.tan Somló		Magyar Dr.Pakucs				Német társalgás női								
	II/b.					Menny.tan Paraj		Latin Dr.Pakucs		Hittan Péntek-Szüle		Földrajz Grabovieczky		Testnev. Tihanyi		Ismétlés						Ismétlés		Ismétlés		
	III/a.					Magyar Dr.Benczédi		Rajz Tamásdy		Rajz Tamásdy		Német Szeghegyi		Term.tan Balogh						Német társalgás női						
	III/b.					Történelem Swierkiewicz		Menny.tan Faludi		Magyar Dr.Benczédi		Term.tan Balogh		Német Szeghegyi		Ismétlés		Ismétlés								
	IV/a.					Latin Dr.Horváth		Menny.tan Somló		Német v.Simay		Testnev Tihanyi		Történelem v.Zerinváry								Német társalgás női				
	IV/b.					Történelem v.Zerinváry		Latin Dr.Horváth		Menny.tan Somló		Magyar Dr.Horváth		Hittan Péntek-Szüle						Ismétlés		Ismétlés				
	VIII.					Term.tan Faludi		Német v.Simay		Menny.tan Faludi		Rajz Tamásdy		Rajz Tamásdy		14 h 35-15 h 20 Hív.nev. Hajdu		15 h 20-16h20 Vívás Székelyhidy								
KEDD	I/a.					Latin Rácz		Földrajz Swierkiewicz		Menny.tan Paraj		Test.nev. Székelyhidy		Magyar Rácz												
	I/b.					Menny.tan Paraj		Latin Dr.Orbán		Testnev. Székelyhidy		Hittan Péntek-Szüle		Magyar Dr.Orbán												
	II/a.					Hittan Péntek-Szüle		Menny.tan Somló		Ének Géressy		Term.rajz Bechtold		Magyar Dr.Pakucs												
	II/b.					Latin Dr.Pakucs		Menny.tan Paraj		Magyar Rácz		Ének Géressy		Term.rajz Bechtold		Test-nev.		Test-nev.		Ismétlés		Ismétlés		Ismétlés		
	III/a.					Latin Dr.Benczédi		Menny.tan Faludi		Német Szeghegyi		Történelem Swierkiewicz		Hittan Pénetk-Szüle												
	III/b.					Német Szeghegyi		Földrajz v.Zerinváry		Hittan Pénetk-Szüle		Latin Dr.Benczédi		Ének Géressy												
	IV/a.					Magyar Dr.Horváth		Term.rajz Balogh		Német v.Simay		Rajz Tamásdy		Rajz Tamásdy												
	IV/b.					Term.rajz Balogh		Latin Dr.Horváth		Oszt.főn.ó. Pauer		Német Szeghegyi		Testnev. Tihanyi												
	VIII.					Term.tan Faludi		Francia v.Simay		Ábr.geom. Tamásdy		Magyar Dr.Horváth		Történelem Grabowieczky												
SZERDA	I/a.					Latin Rácz		Szépírás Géressy		Magyar Rácz		Oszt.főn.ó. Somorjay		Hittan Péntek-Szüle						Ismétlés		Német társ. női				
	I/b.					Magyar Dr.Orbán		Rajz Tamásdy		Rajz Tamásdy		Földrajz Swierkiewicz		Oszt.főn.ó. Pauer				Ismétlés		Német társ. női						
	II/a.					Latin Dr.Pakucs		Menny.tan Somló		Földrajz Grabowieczky		Rajz Tamásdy		Rajz Tamásdy								Ismétlés		Ismétlés		
	II/b.					Menny.tan Paraj		Latin Dr.Pakucs		Oszt.főn.ó. Pauer		Földrajz Grabowieczky		Magyar Rácz		Karének										
	III/a.					Földrajz v.Zerinváry		Latin Dr.Benczédi		Oszt.főn.ó. Somorjay		Magyar Dr.Benczédi		Testnev. Székelyhidy				Német társ. női								
	III/b.					Latin Dr.Benczédi		Menny.tan Faludi		Történelem Swierkiewicz		Testnev. Székelyhidy		Magyar Dr.Benczédi												
	IV/a.					Menny.tan Somló		Latin Dr.Horváth		Hittan Péntek-Szüle		Magyar Dr.Horváth		Ének Géressy		Német társ. női		Ismétlés		Ismétlés						
	IV/b.					Magyar Dr.Horváth		Történelem v.Zerinváry		Menny.tan Somló		Ének Géressy		Német Szeghegyi		Ismétlés										
	VIII.					Menny.tan Faludi		Német v.Simay		Testnev. Székelyhidy		Hittan Péntek-Szüle		Bölcsészet Somló		M.clv.ó. Dr.Horváth		Gyak.kik Hajdu								
CSÜTÖRTÖK	I/a.		Öltözködés a testedzéshez	Levonulás az	Előkészület	Magyar Rácz	10 perc	Földrajz Swierkiewicz	10 perc	Menny.tan Paraj	25 perc	Term.rajz Bechtold	10 perc	Ének Géressy	Ebéd		5 perc	Ismétlés	Uzsonna		5 perc		5 perc		Vacsora szünet és	Esti
	I/b.					Latin Dr.Orbán		Menny.tan Paraj		Magyar Dr.Orbán		Ének Géressy		Term.rajz Bechtold		Ismétlés		Német társ női								
	II/a.					Latin Dr.Pakucs		Menny.tan Somló		Földrajz Grabowieczky		Testnev. Tihanyi		Magyar Dr.Pakucs				Ismétlés		Ismétlés		Ismétlés				
	II/b.					Menny.tan Paraj		Földrajz Grabowieczky		Magyar Rácz		Hittan Péntek-Szüle		Testnev. Tihanyi		Német társ női								Ismétlés		
	III/a.					Történelem Swierkiewicz		Menny.tan Faludi		Német Szeghegyi		Term.tan Balogh		Magyar Dr.Benczédi												
	III/b.					Német Szeghegyi		Rajz Tamásdy		Rajz Tamásdy		Magyar Dr.Benczédi		Term.tan Balogh								Német társ női				
	IV/a.					Term.rajz Balogh		Latin Dr.Horváth		Testnev. Tihanyi		Német v.Simay		Történelem v.Zerinváry		Önképző kör		Önképző kör								
	IV/b.					Latin Dr.Horváth		Term.rajz Balogh		Hittan Péntek-Szüle		Rajz Tamásdy		Rajz Tamásdy						Német társ női		Ismétlés				
	VIII.					Term.tan Faludi		Francia v.Simay		Magyar Dr.Horváth		Történelem Grabowieczky		Egészségtan Dr.Ambró						Ismétlés						
PÉNTEK	I/a.					Menny.tan Paraj		Latin Rácz		Testnev. Székelyhidy		Rajz Tamásdy		Rajz Tamásdy				Ismétlés								
	I/b.					Hittan Péntek-Szüle		Latin Dr.Orbán		Menny.tan Paraj		Testnev. Székelyhidy		Magyar Dr.Orbán						Ismétlés						
	II/a.					Menny.tan Somló		Latin Dr.Pakucs		Ének Géressy		Term.rajz Bechtold		Magyar Dr.Pakucs				Német társ női								
	II/b.					Latin Dr.Pakucs		Menny.tan Paraj		Magyar Rácz		Ének Géressy		Term.rajz Bechtold		Karének						Ismétlés		Ismétlés		
	III/a.					Német Szeghegyi		Hittan Péntek-Szüle		Latin Dr.Benczédi		Földrajz v.Zerinváry		Ének Géressy				Ismétlés		Német társ női						
	III/b.					Latin Dr.Benczédi		Menny.tan Faludi		Német Szeghegyi		Történelem Swierkiewicz		Hittan Péntek-Szüle												
	IV/a.					Magyar Dr.Horváth		Menny.tan Somló		Oszt.főn.ó. Somorjay		Német v.Simay		Egészségtan Dr.Ambró						Ismétlés		Német társ. női				
	IV/b.					Történelem v.Zerinváry		Magyar Dr.Horváth		Menny.tan Somló		Német Szeghegyi		Testnev. Tihanyi								Ismétlés				
	VIII.					Menny.tan Faludi		Német v.Simay		Ábr.geom. Tamásdy		Hittan Péntek-Szüle		Bölcsészet Somló		Testnev.		Testnev.								
SZOMBAT	I/a.					Latin Rácz		Hittan Pénetk-Szüle		Magyar Rácz		Földrajz Swierkiewicz		Német társalgás női												
	I/b.					Latin Dr.Orbán		Földrajz Swierkiewicz		Szépírás Géressy		Magyar Dr.Orbán				Alosztályok rendelkezésére,						Fürdés, levélírás, kötelező olvasás.				
	II/a.					Latin Dr.Pakucs		Földrajz Grabowieczky		Hittan Péntek-Szüle		Oszt.főn.ó. Somorjay		Magyar Dr.Pakucs												
	II/b.					Földrajz Grabowieczky		Latin Dr.Pakucs		Rajz Tamásdy		Rajz Tamásdy		Magyar Rácz				Német társ. női								
	III/a.					Menny.tan Faludi		Magyar Dr.Benczédi		Testnev. Székelyhidy		Latin Dr.Benczédi		Történelem Swierkiewicz	13 h 45 I-től 14 h 45 I-ig egyházi ének.	Általános tisztogatás, fürdés, levélírás.										
	III/b.					Latin Dr.Benczédi		Földrajz v.Zerinváry		Oszt.főn.ó. Pauer		Testnev. Székelyhidy		Magyar Dr.Benczédi								Német társ. női				
	IV/a.					Történelem v.Zerinváry		Term.rajz Balogh		Latin Dr.Horváth		Hittan Péntek-Szüle		Ének Géressy												
	IV/b.					Term.rajz Balogh		Latin Dr.Horváth		Német Szeghegyi		Ének Géressy		Egészségtan Dr.Ambró						Német társ. női						
	VIII.					Magyar Dr.Horváth		Term.tan Faludi		Történelem Grabowieczky		Francia v.Simay		Testnev. Székelyhidy												

VASÁRNAP ÉS ÜNNEPNAP: 7 h-kor ébresztő, 8 h-ig öltözködés, hálóteremrend helyreállítása, ruhavizsga és reggeli, 8 h 30 I-kor istentiszteletek, 10 h-kor filmelőadás, 12 h-ig szabadfoglalkozás, 12 h 15 I-kor ebéd, utána szabadfoglalkozás, séta, 17 h-tól 19 h 45 I-ig ismétlés, 19 h 45 I-től vacsora, szünet, előkészületek a lefekvéshez, 21 h-kor takarodó, 21 h 10 I-kor estikihallgatás. Kimenő: II h-tól, III.14 h-tól 18 h-ig, a VIII. évfolyamnak 20 h-ig.

A gyengélkedő vizsga a reggeli gyakorlatokkal párhuzamosan folyik.

Kőszeg, 1941. évi október hó 15-én.

Helyességért: Horváth László tar. segédtiszt.

FINTA JÓZSEF ezds.sk. intézetparancsnok.

Kőszegi m. kir. reáliskolai nevelőintézet.

324. számhoz.
kt. 1921.

Szolgálati beosztás az

1921/22. tanév I. félévére.

Sorszám		Tanár		Tantárgy	I. A.	I. B.	I. C.	II. A.	II. B.	III.	IV. A.	IV. B.	Tárgy heti óra száma	Tanár heti óra száma	Megjegyzés.
1.	Intézeti igazgató	Hegeni Gleim Hugó	V.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	
2.	Véglegesített nevelő tanárok	Kozári Gyula	VI.	Vallástan	2	2	.	.	.	.	.	.	4		Vallakorva tart istentiszteletet az int. lelkésszel.
				Magyar nyelv	.	.	.	.	.	.	3	3	6	10	
3.		Dr. Krausz Jenő	VI.	Földrajz	.	.	.	.	.	3	3	3	9	9.	I. csop. tanulm. vez.
4.		Bellenfalvy Bethlenfalvy Imre	VI.	Német nyelv	.	.	.	.	.	.	3	.	3		Igazgató helyettes. II. csop. tanulm. vez. (közigazgatási ellenőrzés megbízva)
				Francia nyelv	.	.	.	.	.	5	.	.	5	8.	
5.		Nagy Kornél	VI.	Német nyelv	5	5	.	.	.	.	.	3	13	13.	I. csop. tan. vez. [illegible]
6.		Mészáros Árpád	VI.	Francia nyelv	.	.	.	.	.	.	.	5	5		.
				Német nyelv	.	.	5	.	.	3	.	.	8	13.	
7.		Nagy Géza	VII.	Német nyelv	.	.	.	5	5	.	.	.	10.		II. évf. főnöke
				Illemtan	.	.	.	1	1	.	.	.	2	12.	
8.		Piovarcsy Égyed	VII.	Testgyakorlat	.	.	.	2	2	2	.	.	6		IV. csop. tan. vez.
				Iskolai játékok	2	2	2	2	2	2	2	2	2		
				Testedzés	2	2	2	2	2	2	2	2	2	10	
9		Munyoki Váryon Lajos	VIII.	Mennyiségtan	.	.	.	4	4	.	.	.	8		.
				Rajzoló geometria	.	.	.	.	4	.	.	2	6	14	
10.		Badoki Soós Pál	VIII.	Történelem	.	.	.	.	.	3	3	3	9		IV. évf. főnöke.
				Illemtan	.	.	.	.	.	.	1	1	2	11.	
11.		Opitz József	VIII.	Szabadkézi rajz	.	.	.	.	.	.	2	2	4		Nevelő, I. évf. főnöke, zenekarvezető, [illegible]
				Illemtan	1	1	1.	.	.	.	.	.	3		
				Zenekar	1	1	1	1	1	1	1	1	1	8.	
12.		Hoffhauser Jenő	IX.	Rajzoló geometria	.	.	.	.	.	2	.	.	2		.
				Mennyiségtan	.	.	.	.	.	3	4	4	11	13.	
13.		Hulina József	IX.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	Igazgatósági titkár.
14.		Zelky Gusztáv	IX.	Illemtan	.	.	.	.	.	1	.	.	1	1.	Nevelő, a III. évf. főnöke.
15.		Wimmer Károly	X.	Testedzés	2	2	2	2	2	2	2	2	2		Torna és vívó oktató, beosztva a II. évf.-hoz.
				Iskolai játékok	2	2	2	2	2	2	2	2	2	4.	
16.	Ideiglenesen beosztott nevelők	Golopeuta György	X.	Szabadkézi rajz	.	.	.	.	.	2	.	.	2		Nevelő, beosztva a II. évf.-hoz.
				Szépírás	1	1	1	1	1	.	.	.	5	7.	
17.		Fröhlich József	X.	Francia nyelv	.	.	.	.	.	.	5	.	5		Nevelő beosztva az I. évf.-hoz.
				Testedzés	2	2	2	2	2	2	2	2	2	7.	
18.		Antal László	X.	Rajzoló geometria	4	4	4	.	.	.	.	.	12		Beosztva az I. évf.-hoz.
				Testedzés	2	2	2	2	2	2	2	2	2	14.	
19.		Bornbauer István	X.	Mennyiségtan	4	4	4	.	.	.	.	.	12.		Beosztva a II. évf.-hoz.
				Rajzoló geometria	.	.	.	.	.	.	2	.	2	14.	
20.		Budaker Oszkár	X.	Magyar nyelv	5	5	-	.	.	.	.	.	10	10.	Beosztva a II. évf.-hoz. [illegible] a titkári hivatalban.
21.		Kókai-Kun József	X.		.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	Nevelő, beosztva a II. évf.-hoz.
22.		Kis-po magyarelmesei Mold Dezső	IX.	egyelőre	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	
23.		Veinmyer László	IX.	hallgatásra	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	
24.		Ginzery András	X.	rendelve.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	
25.		Dr. Deyer János	VI.	Egészségügyi ismeretek	1	1	1	1	1	1	1	1	8.	8.	Intézeti orvos.
26.		Sawer Vilmos	VII.	Vallástan	.	.	2	2	2	2	2	2	12	12	Intézeti lelkész.
27.	Községi [illegible] alkalmazottak	Zsapnyack Rezső	IX.		.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	Gazd. hiv. főnöke.
28.		Danilovits István	IX.		.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	Beosztva gl. [illegible]
29.	I. vívómester	Toller Antal	XI.	Testgyakorlat	2	2	2	.	.	.	2	2	10.		.
				Vívás	.	.	.	.	.	.	1	1	2.	12	
30.	Rendkívüli tanárok	Czeglédy Béla	VI.	Magyar nyelv	.	.	.	.	5	.	.	.	5		III. csop. tan. vez.
				Természettan	.	.	.	.	.	2	-	.	2		
				Gyorsírás	.	.	.	.	.	1	1	1	3	10	
31.		Andor István	IX.	Földrajz	3	3	3	3	3	.	.	.	15	15.	Beosztva az I. évf.-hoz.
32		Valki Zilás Bertalan	X.	Magyar nyelv	.	.	5	5	.	3	.	.	13	13.	
33.		Nóhn Nándor	XI.	Term. rajz	2	2	2	2	2	.	.	.	10.		Beosztva az I. évf.-hoz.
				Rajzoló geometria	.	.	.	4	.	.	.	.	4	14.	

Megjegyzés: A nevelők közül elméleti tárggyal tanítanak: Golopeuta; szépírást és szabadkézi rajzot. Opitz: szabadkézi rajzot, illemtant. Fröhlich 5 óra francia nyelv, Zelky illemtan.

Kőszeg, 1921. december 28.

Gleim
igazgató

4. Egyenruha, öltözet, felszerelés

Mielőtt az érdekesnek tűnő témakör részleteiben elmerülnénk, célszerűnek látszik, hogy a szavak értelmezésében közös nevezőre jussunk. Ezért az alapkifejezések definícióit — rövidítve — leírjuk. Ezek szerint:

RUHÁZAT: azoknak a tárgyaknak az összessége, melyeket az ember öltözetként visel.

ÖLTÖZET: az egyszerre magunkra öltött ruhadarabok (fejfedő és lábbeli) összessége.

FELSZERELÉS: valamely tevékenység végzéséhez szükséges eszközök, kellékek teljessége.

EGYENRUHA: a lexikon megfogalmazása szerint: "Egyes intézmények, testületek (katonaság, rendőrség, folyam-, vám-, pénzügyőrség) és egyes tanintézetek számára előírt egyforma öltözék". Egyformasága, színe, szabása, esetenként formája, mindig magára vonta a kívülálló figyelmét, de ezek a jellemzők nem az elkülönülés céljait szolgálták. Sokkal inkább gyakorlati okokra vezethetők vissza. Minden szempontból alkalmasnak kellett lenni mindazon ténykedések elvégzéséhez, melyek az adott intézmény feladatainak ellátásához szükségesek voltak. Fontos szempont volt az évszakok változásának a követése. A régmúlt felfogásával ellentétben a látványos tetszetősség minimális szerepet kapott.

A szavak szükségszerűen szigorú értelmezése után — képzeletben visszapillantva az I. világháborút követő interregnumos korszakra — szinte magától értetődő, hogy a monarchia megszűntével az önállóvá lett magyar közintézmények egyenruhái megváltoztak. Az átmenet lassú és fokozatos volt. Ezt, a háborút vesztett, megcsonkított ország gazdasági és szociális körülménye indokolták.

Ezzel magyarázható, hogy növendékeink ruházatának többségét még évekig (1921) a k.u.k. idők alatt felhalmozódott készletek jelentették. A háborút követő forradalmi időszak gondot okozott mind az élelmezés, mind a fűtés, mind a világítás biztosításában, — logikus volt hát a visszamaradt ruhaanyag és ruhakészletek felhasználása.

Az intézetek egyenruhái meglehetősen vegyesek voltak. Szinte iskolánként változott, mivel a növendékek részben a volt közös, illetve honvéd intézetekből jöttek. Viszonylag még Kőszeg volt a legegységesebb, tekintettel az alreáli tagozatra, melynek már a korábbiakban is csak egyféle k.u.k. ruhája volt.

Ebben az időszakban — kimenő ruhaként — "mohrenbraun" (négerbarna) waffenrock szabású, félfinom, posztózubbonyt viseltek a növendékek, elől 7 darab sárgaréz gombbal összefogva. Ugyanilyen gomb rögzítette a halványlila, 3 cm-es vállpántot is. A kimenő nadrág színe világosszürke volt, két ferde irányban vágott zsebbel. Házi nadrágként fekete vagy sötétkék, félfinom posztóanyagú, illetve leselejtezett kimenő nadrágokat használtak.

Mind a kimenő, mind a háziköpeny csukaszürke posztóból készült, magas lehajlított gallérral, vállszalagokkal és szegélyezéssel. Az 5-5 fekete csontgomb, két sorban helyezkedett el. A hátrész simaságát régi rendszerű, két szélén gombolt, szegélyezett dragoner törte meg. A sapka anyaga — ekkor még — köpenyposztó volt. Színe: fekete vagy molnárkék, elől két gombbal és jelvénnyel. Kimenő és szabadság esetén fekete szövet társasági sapkát hordtak, sárga zsinórozással, fekete állszíjjal, gombbal és sapkarózsával.

Lábbeliként fekete, fűzős, magasszárú bakancsot viseltek, melynek tisztításához még a "suviksz" volt használatos.

A tanulmányi eredményt kifejező kitüntetések akkor is az álló gallért díszítették. Ez időben a két sáv, két gombbal jelentette a kitűnő eredményt, a jeles tanuló két sávot viselt, míg a jó csak egy sávot, a megfelelő és az elégtelen osztályzatú növendék nem kapott kitüntetést.

Derékszíj nem volt használatos sem szolgálatban, sem kimenők alkalmával. Az alreálnak sohasem volt derékszíja, míg a főreáltól az 1918-as demilitarizálási folyamat következtében vették el azt, az oldalfegyverrel együtt. A városba való kimenetel és a szabadságok alatt, fehér kesztyű viselete volt kötelező.

A nyári időszak alatt zsávoly anyagból készült zubbonyt és nadrágot hordtak, melyek formája és szabása azonos volt a későbbi idők viseletével.

A honvéd iskolák készletéből megmaradt házi zubbony anyaga posztó, molnárkék színű, bújtatott gombolású, hajtókás, alsó és felső zsebekkel.

Ez a hadseregnél is használatos szabásmintájú ruhadarab volt.

A meglévő készletek természetes elhasználódása és nem utolsó sorban az ország gazdasági helyzetének fokozatos stabilizálódása következtében 1921. második felében a Honvédelmi Minisztérium 9. osztálya a reáliskolai növendékek számára új egyenruha tervezését és rendszeresítését határozta el. Ennek szellemében, a még meglévő és használható készletek átfestése és átszabása után (zubbonyból - sapka) az 1922-1923 tanévet már az új rendszerű öltözetben kezdték meg a növendékek.

Összeállításunk további részében a növendékek által használt minden egyes ruhadarabot külön-külön, az időrendben bekövetkezett változtatások kronologikus sorrendjének betartásával kívánjuk ismertetni.

Bemutatásunkat a sapkával, vagy föveggel kezdjük.

Sapka

Az új rendelkezés megszüntette az eddig használatos úgynevezett társasági sapka viselését. Mind az alreál, mind a főreál növendékei részére egyformán fekete, félfinom posztóból készített "Bocskai-sapkát" rendszeresített. Elől sima csontgombokkal és vízszintes osztású, nemzetiszínű sapkarózsával.

1925-től a kimenő sapkákra fémből készült babér, illetve tölgyfalombbal övezett, koronás magyar címer került. Színe: az alreál részére ezüst, a főreálé sárga. A lehajtható részt pedig az alreálban két ezüst, a főreálban két aranyszínű koronás gomb rögzítette.

1931-ben az új egyenruha bevezetésekor, a sapka címere egységesen aranyozottra változott és ugyanez a címerpajzs díszítette a későbbiekben bevezetett cserkészkalap-árvalányhajtartó boglárt is.

Egyébként a sapka megmaradt eredeti formájában, de a koronás gombok helyett illetve azok helyére sárga pitykegombok kerültek, és a függőleges és vízszintes varrásrészek sötétvörös paszpólozást (szegélyezést) kaptak.

1933-tól a V-VIII évfolyamok kimenő sapka gyanánt ismét, alakra a tisztisapkával azonos, fekete szövetből készült társasági sapkát viseltek. Arany zsinórzat helyett, meggypiros szállal átszőtt, sárga selyemzsinórral volt díszítve. A sapkarózsa szintén sodrott, sárga selyem, míg a fekete lakk állszíj csatja és a koronával díszített gombok aranyozottak.

1938 után — a főreál megszűntével — a növendéki kékposztó Bocskai sapkára az eddigi magyar koronás sapkacímer helyett, ugyancsak sárga, selyemsodralékból készült sapkarózsa került.

A Bocskai rendszerű tábori sapkák életbeléptetése óta — azok bal oldalát — úgynevezett topán díszítette. A változó színű zsinórzattal övezett meggypiros háromszögben az intézet monogramja volt, míg a felső részben, — az egymás fölé kerülő zsinórzat az évfolyam jelzését szolgálta.

A felsorolt sapka féléken kívül, volt még egy elfogadott viselet: a sötétzöld svájcisapka. Ez tulajdonképpen a későbbiekben megemlített cserkész- vagy sportruha kiegészítőjeként szerepelt. Ezeket kirándulások, séták, kerékpározás és egyéb sport alkalom esetén viselték. Nem engedélyezték, de megtűrt szokássá vált és évekig viselték az osztályok által választott különböző színű és a kőszegi nemezgyárban jutányos áron vásárolt svájcisapkákat.

Zubbony

A világháborút követő — első módosított kivitel szerinti — anyagát tekintve szintén félfinom, sötétkék posztó, zártgombolású zubbonyt öt, azonos távolságban elhelyezett, fekete paszományból készített sujtás díszítette, melyek makkgombokkal kapcsolódtak egymáshoz.

A két felső zseb ívelt zsebfedőkkel, a második sujtás alatt helyezkedett el. Az alsó zsebek — hasonló fedéssel — a zubbony alsó szegélyével estek egybe.

Az álló gallér magassága 3.5-4 cm volt. Ezen viselték szimmetrikus elhelyezéssel a tanulmányi előmenetelt kifejező, különböző kitüntetéseket. A sávok anyaga: meggyvörös, melynek közepén az alreálban: fehér, míg a főreálban arany beszövés volt. A sávokhoz tartozó gombok nikkel illetve sárgaréz anyagból készültek. Így nézett ki 1922 és 1931 között a kimenő zubbony.

Házi használatra még, a régi készletekből megmaradt sötétkék vagy fekete anyagból készült, hasonló szabású, de bújtatott zárt gombolású, ugyancsak négyzsebes, ívelt fedésű, de sujtások nélküli zubbonyokat viseltek, melyeken a kitüntetések azonosak voltak a fentiekben leírtakkal.

A nyári időszakban viselt ruházat anyaga a zsávoly volt. A nyílt gombolású, 5 csontgombos, 4 zsebes zubbony lehajtott gallérú volt. Ezen viselték a kitüntetést, hajtóka (paroli) nélkül.

A zubbonyok vállrésze az első időkben csupasz volt, majd később először a jobb, a katonásításkor már mindkét oldalon vállszalagokkal egészült ki.

Az 1931-ben bekövetkezett újabb egyenruha változtatás megszünteti a sujtásokat, helyette 7 darab nyílt gombolású sárgaréz pitykegomb került. Vállpántok ebben az időben még nincsenek. Meggypiros vitézkötés díszíti a zubbonyujjak alsó harmadát, mely alatt az V-VIII. osztálybelieknél sárgaselyem, piros beszövésű paszomány húzódott. Meggypiros zsinórozás szegélyezi a teljes állógallért, mely változatlanul a tanulmányi előmenetelt kifejező kitüntetések helye volt. A sávok külső formája és színe is megváltozott. Az eddigi vörös selyem helyett, sárga színű selyem paszomány került és a gombok is fénytelen sárgaréz gombokra cserélődtek.

A hadipuska lőkiképzéssel egyidőben bevezették a "lövész" és "mesterlövész" kitüntetéseket. A házi és gyakorló ruhán ezeket a bojt jelképezte, míg a kimenő ruhán — mindkét osztályt — a bal vállon elhelyezett meggypiros vállzsinór jelezte. Az intézet nyílt katonásításakor ezt megszüntették és a felső tagozat egységesen, — ekkor kapott két vállpántot. (A köpenyre is.)

A nyári zsávoly zubbonyok formája csak annyiban változott, hogy a nyílt gombolást — zárt gombolásúra változtatták és mindkét oldalra vállpántok kerültek. A lehajtott gallérokra varrt buzérvörös paroli dekoratívan emelte ki a sárga selyem sávokat. Ez időtől kezdve engedélyezték saját tulajdonú, fehér vagy köpper vászon ruha viselését a nyári szabadság alatt. Ezek szabásmintája azonos volt a kincstári ruhákéval.

1940 után az Országos Ruházati Intézet által kedvezményes áron biztosított zöld zsávoly anyagból, — az intézetparancsnokság szervezte meg a nyári ruhák összeállítását a szülők kérésére és költségére!

Nadrág

Jellegéből adódóan ez az egyetlen ruhadarab, mely az idők folyamán színét, formáját, szabását tekintve a legkisebb változáson ment át. A monarchiabeli viseleten az 1922-ben hozott változtatás csak a szegélyezést szünteti meg. Mind a kimenő, mind a házinadrágok színe megmarad feketének és két kivitelben készült:

1/ az oldalvarrásban elhelyezett zsebbel

2/ elől és ferdén elhelyezett zsebbel

Mindkét változathoz farzsebeket és szabályozó-csatos szűkítő-bővítő pántokat készítettek. Hasonló elvek szerint gyártatták a nyári időszak zsávoly-nadrágjait is.

Itt jegyezzük meg, hogy az általánosan használt tornaruházat egy, erre a célra használt és igénybevett zsávoly-öltöny volt.

Mind a posztó, mind a zsávoly nadrágok gyakorlati kiképzések alatti rögzítését posztó, illetve zsávoly anyagból készített, kétgombos bokakötők biztosították.

Az 1931-ben bevezetett egyetlen módosítást az oldalvarrásban előírt, buzérvörös paszpólozás jelentette.

Cipők (bakancsok)

Az első háborút követően, 1931-ig bakancsformájú, száras, fekete bőrcipők voltak használatosak. A növendékek, általában három pár száras cipővel rendelkeztek. Ezek közül egy párat kizárólag csak kimenő és szabadság alkalmával használhattak. A 2 pár házicipő közül az egyik kívül, a másik belül volt számozva, mely a naponkénti váltás ellenőrzését volt hivatott elősegíteni. De ez könnyítette meg az esetlegesen szükséges javítási technikai folyamat lebonyolítását is. Mivel minden növendék törzsszámmal is rendelkezett és az minden felszerelési tárgyon rajta volt, a mosatásba adás és a visszaszármaztatás is a törzsszámok alapján történt.

A tornacipő fekete, fél, krómbőr talpú, könnyű lábbeli volt. Ezt használták a víváshoz is.

1932 után kimenő cipőként a gumibetétes (cúgos) cipőket rendszeresítették.

Köpeny

1918 és 1922 között a monarchiától örökölt és változtatás nélkül tovább hordott köpeny fekete, illetve csukaszürke posztóból készült. Háta sima volt, elöl 6 csontgombbal kapcsolódott. Gallérja magas és lehajtott volt. Vállpántok nem díszítették. A házi köpenyek külsőre megegyeztek a fentiekben leírtakkal annál is inkább, mert eredetileg ezek is kimenő köpenyként szolgáltak.

1922-1931 között a gombok cseréje jelentette a változást. A csontgombok helyére koronás gombok kerültek mégpedig: az alreál részére ezüst, a főreál számára aranyozott kivitelben.

Az 1931. év hozta a lényeges változást. Ismét a gombok cseréjével kezdődött. Eltörölték a koronás gombok viselését és évfolyamokra való tekintet nélkül, — a zubbonyokon lévőknél nagyobb méretű sárgaréz, félgömb alakú pitykegombok díszítették a köpenyeket. Ugyanekkor kerül buzérvörös hajtóka a gallérra és hasonló színű szegélyezés az előírt részeken. A házi köpenyeken először csak a jobb, majd (mind a kimenő, mind a házikcöpeny) mindkét oldalára vállpántok használatát rendelték el. A köpeny ujján található, körülbelül egyharmad hossznyi felhajtás szintén szegélyezett. A zsebektől mellmagasságig, mindkét oldalon szűkítő bevarrás található. A hátoldalon pánt és dragoner (szegélyezett) emeli ki a köpeny végigvarrt, felül nyílban végződő szabását. A középvarrás alul nyitott, melyet szintén 5 darab kisméretű pitykegomb díszített.

Az 1931-ben bevezetett növendéki egyenruha változtatásokat előíró rendelet egyben új formaruha rendszeresítéséről is intézkedett. Már akkor is, de így utólag még élesebben szembetűnik ennek az öltözetnek színe, anyaga, szabása, formája és jellege. Sajnos nem követhetők nyomon az érvek és viták összeütközései, melyek végül is az elfogadását eredményezték. Tény, hogy az 1931. október 23-án

kiadott rendelet szerint bevezették a középfokú katonai nevelés modernebb viseletét. Egyszeriben megszűnt a levegőtlen zárt gombolás, a magas gallér a nyakszegéllyel, és szinte minden, ami az előző kor katonai öltözetére emlékeztet.

Az új gyakorló, vagy zöld sportruhában növendékeink 1932. május 29-én, az országos Jurisich ünnepségeken mutatkoztak be először a nyilvánosság előtt — és ahogyan ezt az akkori év végi "Értesítő" írja — a közönség osztatlan elismerését nyerték el. A köztudatban

Cserkész-ruha

néven ismert öltözet zubbonya — mint azt az ábrák és fényképek is mutatják — zakó szabású, kihajtott gallérú, három lapos, fénytelen, finom recézésű, sárgaréz gombbal gombolható ruhadarab. Mell felett két tűzött, ívelt fedésű és az előbb leírt gombbal zárható zseb. Ugyanilyen kivitelű a két alsó zseb is. Mind a négy függőleges, középen hosszirányú, 25 mm-es behajtással díszített. A zubbony mindkét oldalán vállpánt van, hasonló gombokkal rögzítve. Az ujjak alsó harmadában ívelt formában, a tanulmányi eredményt jelző, sárga selyemsávok futnak, melyekkel párhuzamosan a főreált megkülönböztető paszomány volt.

Ez alatt helyezkedtek el az évfolyamot jelző sávocskák. Az alreál párhuzamosan futó csíkjai piros, míg a főreálé arany színű volt. A zubbony hátul, középen varrt, melynek alsó részén kb. 20 cm hosszan hasított volt. Derékmagasságban az oldalvarrás mentén két sárgaréz övtartó helyezkedett el. A zubbony végig bélelt s a bélés színe: szürkészöld.

A zubbonnyal megegyező anyagú és színű, a polgári divat szabása szerint készített térdnadrág. Térd alatt állítható csatokkal.

Később a tiszti és tiszthelyettesi kar számára pantalló is készült, majd a növendékek sínadrágjait is ebből az anyagból gyártották.

Az öltözet lábbelijeként magasszárú, fűzős, duplatalpú, barna, gojzervarrású bőrcipő volt használatos.

A ruha tartozéka volt télen sötétzöld, gyapjú térdharisnya, míg a nyári zsávoly ruhához világos színű, hosszúszárú harisnyát viseltek.

Minden eddigi formától elütő, a télen zöld posztóból, — nyáron zsávoly anyagból előre formázott, és polgári vadászkalapra emlékeztető "cserkész kalap". A kalapon körülfutó szíj baloldalt, az ismert sapkacímer alatt ér össze, mely egyben a díszelgéseken használatos és viselt árvalányhaj-tartó boglárként is szolgált. A tiszti és tiszthelyettesi kalapokat a kalaphoz rögzített arany, illetve ezüst zsinór díszítette, mely a kalap baloldalán a címer alatt egy csukorral összefogottan két arany, illetve ezüst makkban végződött.

Rendfokozati jelzésként a tisztek arany, a tiszthelyettesek ezüst (0.9 cm széles) sávokat használtak mindkét karon olyan alakban felvarrva, mint ahogy az a növendékek részére volt írva.

Télen — köpeny helyett — kiegészítő ruhadarab az ujjas körgallér. A lehajtott gallérú, elöl bújtatott, zárt gombolású, lábszárközépig érő, dragonos ujjú,

ugyancsak zöld posztóból készített ruhadarab — kördpántokkal — vállakra hátrabuktatva is viselhető volt.

Díszben és szolgálatban derékszíj egészítette ki az öltözetet. Az 5.5 cm széles és 0.3 cm vastag bőröv, nikkelezett csatban kapcsolódott, melynek közepét az arany színű magyar korona ékesítette. Az övön baloldalt elől, bőrtokba bújtatott, fanyelű cserkészkést viseltek, míg baloldalt hátul a térképtáska függött, két, erre a célra erősített rézkarikán.

Az öltözethez barnászöld, galléros, vállpántos, felső zsebekkel ellátott tábori inget viseltek. Gallérja alá fektetett barna nyakkendővel, melyet elől bőrgyűrű szorított illetve szabályozott.

Alkalomszerűen volt használatos a sötétzöld színű, hosszú ujjú, elől nyitott, magasra felgombolható, gyapjú pulóver.

Előírás szabályozta a *kesztyű* színét, minőségét és viselését. A kimenő-kesztyű csak fehér és bőr (vagy cérna) lehetett, míg a házi-kesztyű színe barna volt, bőr vagy kötött kivitelben.

Az öltözet kiegészítőjeként megemlítjük még a *nyakszegély* és *nyakravaló* használatát. Az egymást kiegészítő két cikk csak a magasgallérú kimenő- és házizubbonyok hordásakor kapott szerepet. A fekete nyakravalóba illesztett kaucsuk vagy keményített vászon nyakszegély, az állógallér és a nyak közvetlen érintkezését akadályozta higiéniai és kényelmi szempontból egyaránt.

Témakörünkhöz tartozik és most emlékezünk meg a növendékek által használt *fehérnemű*-ről is. Ezeket általában jó minőség, egyszerű szabás és nevéből adódó szín jellemezte.

Az *ing* fehér molinóból készült, általánosan ismert szabás szerint, cérnagombokkal gombolhatóan, gallér nélkül.

A *hálóing* hosszú, gombolható, lábszárközépig érő volt és fehér vászonból készült.

Az *alsónadrág*-ok szintén fehér vászonból — jó ideig hosszú, majd rövid kivitelben is készültek.

A HARISNYA mindhárom változata: hosszú-, térd-, és rövid kivitelben volt használatos.

A növendéki ruházattal kapcsolatos ismertetésünket tulajdonképpen befejeztük, de nem felejtkezhetünk meg olyan tárgyakról melyeket jellegüknél fogva nem tekinthetünk általános felszerelési eszközöknek, használatuk viszonylag mégis gyakori volt. Ilyenek:

1. *Jelzősíp* és *sípzsinór*, mely egyszerre volt valamilyen ügyeleti szolgálat egyik jelvénye és a szolgálati beosztás külső jele. (Raj és szakaszparancsnokoké.) Az alreálban piros, a főreálban aranyzsinóron a bal vállpántra hurkolva és harmadik gomblyukba bújtatva viselték.
2. *Lövész- mesterlövészbojt.* 1932-ben a Honvédelmi Miniszter a növendékek részére is engedélyezte a lövészjelvények adományozását és viselését. Lövészbojt esetén mind a zsinór, mind a bojtok színe skarlátvörös. A hosszabb zsinór (11 cm hosszon, 11 tagból fonva) a hurokkal együtt 53.5 cm, míg a rövidebb zsinór a labdákkal együtt: 11 cm.

Mesterlövész jelvény esetén a zsinórok aranyozott fémhuzalból készültek és a rövidebb zsinóron lévő kis és nagy labda között aranyozott fémhuzallal körülfont, eltolható gomb volt. Mindkettő a hadipuska lövészetben elért eredmény alapján volt adományozható.

Szabadságok és kimenő alkalmával a jelvények egyike sem volt viselhető.

A viselhető egyéb jelvények és kitüntetések között elsőként említjük a *vitézi*-jelvényt. Hordhelye: a bal felső zubbonyzseb közepe felett. Ugyanitt viselték az intézetek közötti sportversenyek egyéni és csapatversenyeit nyerteknek adományozott sportjelvényt. Nagy és kis oroszlán néven voltak ismertek, ezüst kivitelben készültek. Az utóbbi jelvények hordhelyének előírása egyben azt is jelentette, hogy viselésüket engedélyezték. Szemben a helyezésekért adományozott arany, ezüst és bronz "Hunyadi" érmekkel, melyeknek helye a vitrinekben volt.

Növendékek által viselhető, látható kitüntetések és érmek voltak még:

1. *Háborús emlékérem*: (kardok és sisak nélkül) mint hadiárva - várományosi alapon.
2. *Bronz érdemérem* zöld szalagon általában — életmentésért.

Derékszíj — oldalfegyver — fegyverzet

1918 és 1928 között a növendékek ruházatának nem volt tartozéka a derékszíj. Ám 1928-ban a V.K.M. rendelete értelmében az I-IV évfolyamok növendékei 55 mm széles és 3 mm vastag, elől nikkelezett csattal kapcsolódó, barna bőrövet kaptak melyet egy — a csatra erősített — sárgaréz magyar korona díszített.

Ugyanekkor az V-VIII osztálybeliek részére dekoratív díszkard viselését írták elő. (A díszkardot Horthy Miklós kormányzó 60. születésnapjára 1928. június 18-ra vezették be.) Az enyhén ívelt, nikkelezett acélpengéjű, szablyaszerű kard, feketített sárgarézveretű, fémhüvelyben két helyen függött a derékszíjon. Egy rövidebb sima, barna szíj a hüvely jobb oldalára kapcsolódott, míg a másik fonott, hosszabb szíj a hátközép táján helyezkedett el a derékszíjon és ívelt eséssel illeszkedett a kardhüvelyhez.

Mind a derékszíj, mind a díszkard a kimenőruha tartozéka volt, de az intézeten belül szolgálati jelvényként is viselték.

1931-től az intézet főreáliskolává történt átalakulását követően a felső négy évfolyam növendékeit 31., illetve 31.A.M. karabélyokkal szerelték fel. Ezek tartozékaként barna legénységi derékszíjon két darab kettős tölténytáskát is kaptak a növendékek. Ettől kezdve ez volt a kötelező szolgálati jelvény is. Ugyanebben az időben a III. és IV. évfolyamok 29.M. és 30.M. kispuskákat kaptak.

1932-ben a módosított egyenruhákhoz alkalmazkodva az eddigi barna színű deréközek és kardkötő szíjak — méretváltozás nélkül — fekete lakk kivitelűre módosultak.

1937 közepén a Honvédelmi Miniszter rendeletileg megszüntette a díszkardok viselését és a bojtkengyeles szurony hordását rendelte el. Az eddigi fekete lakk derékszíjon fekete lakk szuronypapucs tartja a feketített hüvelybe bújtatott 31.M. honvédségi szuronyt.

1940-től a tiszti beosztású, legfelső évfolyamú növendékek — díszkivonulás esetén — 61.M. gyalogtiszti karddal vonultak ki. Ez alkalommal ludovikás kardkötőt és kardbojtot használtak.

Itt teszünk említést a gyakorlati illetve cserkész kiképzés, az esetenként kispuska- és hadipuska lövészet, a nyári táborozás jellegű kihelyezések egyéb szerelékei és felszerelési tárgyairól is.

1. Hátizsák
2. Kenyérzsák
3. Kulacs
4. Csajka
5. Gyalásó
6. 16.M. gázálarc

A felsoroltak egyenkénti és részletes ismertetését nem tekintjük szükségesnek, lévén ezek mindegyike szabványos honvédségi felszerelési tárgy.

Tekintve, hogy minden növendék az intézetben töltött idejének egyharmadát pihenésre fordította, nézzünk körül a hálótermekben. Ismerkedjünk meg a különböző berendezési tárgyakkal:

A 20 mm-es gömbvasból készített sodronyos vaságyhoz, 3 db lószőrmatrac, egy 35x60 cm-es lószőrpárna valamint aljpokróc tartozott. A két lepedőt és a párnahuzatot kéthetenként cserélték. A nyáron egy, télen kettő gyapjú takarópokróc mellett a táborozások és kirándulások esetére egy tábori szürke pokróc is rendelkezésre állt. Az ágyak meg- és bevetését előírások szabályozták, és a bevetett ágyakat azonos méretű és mintázatú skarlátvörös ágytakarók borították. Az ágyak között álltak a hálótermi szekrények. Méretük: 90x60x50 cm volt. A felső, fiókos részben a tisztító és piperecikkek, míg az ajtóval nyitható, egypolcos alsó részben, felül a fehérneműknek, sapkának, harisnyáknak, alul pedig a lábbeliknek volt a helye. Ezen tárgyak elhelyezésének is szigorú és állandó rendjét gyakran ellenőrizték. Ezekre a szekrényekre került a napközben használt és éjszakára előírt, formában összehajtogatott, felső és alsóruha valamint a sapka.

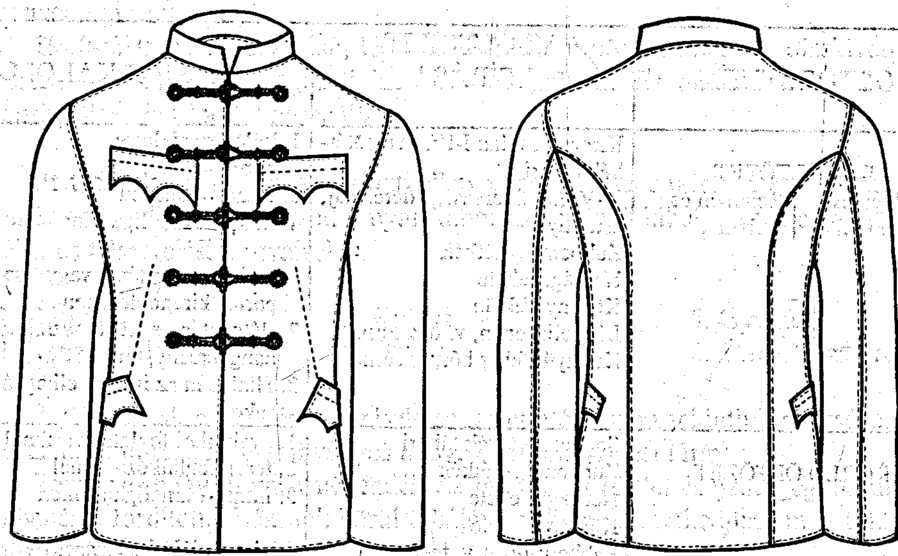
Az ágyak helyét, azok használóinak nevét a hálóteremrend rögzítette. Az eleinte teljes osztályokat befogadó helyiségeket — fokozatosan — rajlétszámúakra csökkentették. Két hálóterem között helyezkedtek el a mosdók. Középen futott a kétoldalra néző mosdókagylók sora és a falak mellett a lábmosó kagylók voltak. Meghatározott órákban melegvíz szolgáltatást is biztosítottak. A heti kötelező tisztasági fürdés ideje szombatonként délután volt, osztályonként meghatározott sorrendben, az intézeti téli, zuhanyozós, medencés fürdőben.

A hálótermek előtti folyosókon névcédulákkal ellátott köpeny- és puskafogasok voltak, ezek alatt függtek a derékszíjra fűzött tölténytáskák.

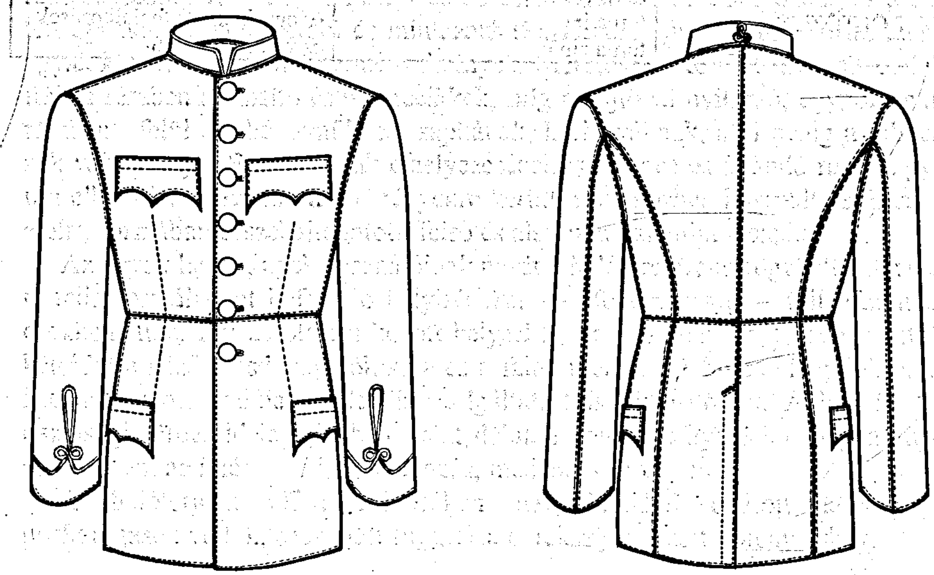
ÖLTÖZETI TÁBLÁZAT
a reáliskolai nevelőintézetek növendékei részére
1931-1939

ÖLTÖZETNEM	AZ ÖLTÖZET LEÍRÁSA	VISELÉSI ALKALOM
DISZÖLTÖZET Rendben és soron kívül | Rendben és sorban	Kimenő sapka: I-IV. évf. sötétkék tábori V-VIII.évf. társasági-derékszíj, szurony Zubbony: sötétkék Nadrág: fekete Köpeny: fekete Lábbeli: topán, v. fűzőscipő Kesztyű: fehér bőr, v. cérna	Rendben és soron kívül: 1. külön rendeletre 2. díszőrségen 3. díszkivonuláson 4. int. pk-i kihallgatáson Rendben és sorban: 1. külső egyenkénti vagy csoportos kirendeléseken 2. látogatás, esküvő, színház, hangverseny, temetés stb. 3. általában az intézet elhagyásakor
GYAKORLÓ ÖLTÖZET HÁZI ÖLTÖZET	Sapka: sötétkék tábori Zubbony: sötétkék Nadrág: Fekete Köpeny: fekete Lábbeli: fűzős v. topán Kesztyű: barna bőr Fegyverzet: külön rendelkezés szerint	Gyakorló öltözet: 1. gyakorlati foglalkozásoknál 2. terep foglalkozásoknál 3. int.pk-i kihallgatásokon Házi öltözet: 1. elméleti foglalkozások tartama alatt 2. intézeten belül - minden olyan alkalomkor - amikor más különleges öltözék elrendelve nincs
SPORT ÖLTÖZET	zsávoly ruha torna ing torna cipő	Testedzési (torna- és vívóórák és egyéb sport) foglalkozások és versenyek alatt.

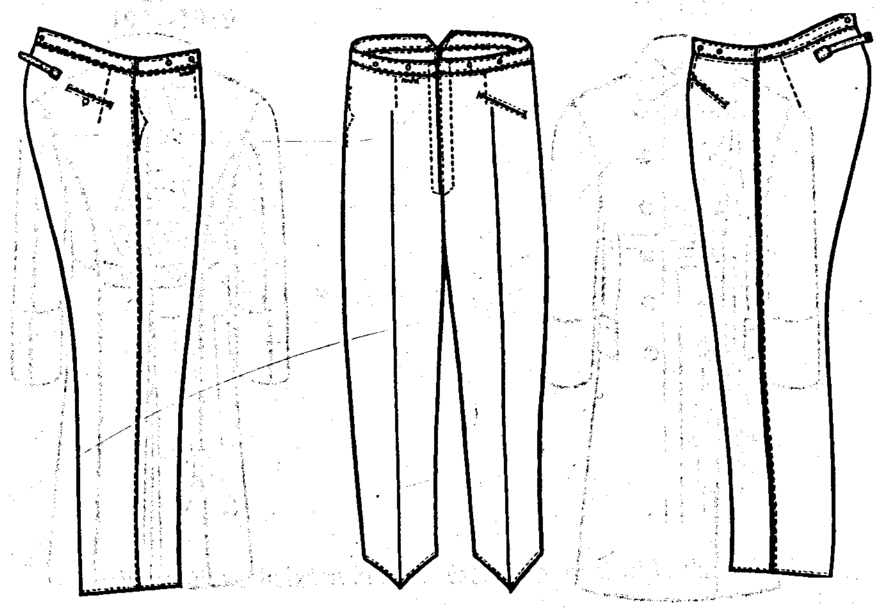
Kimenő zubbony
1922-1931

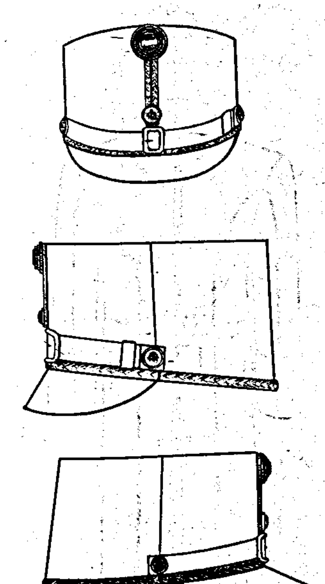
Kimenő zubbony
1931-1945

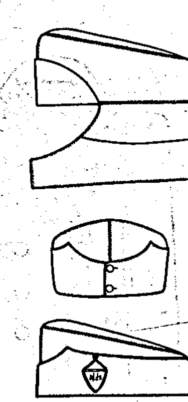
Kimenő- és házinadrág
1918-1945

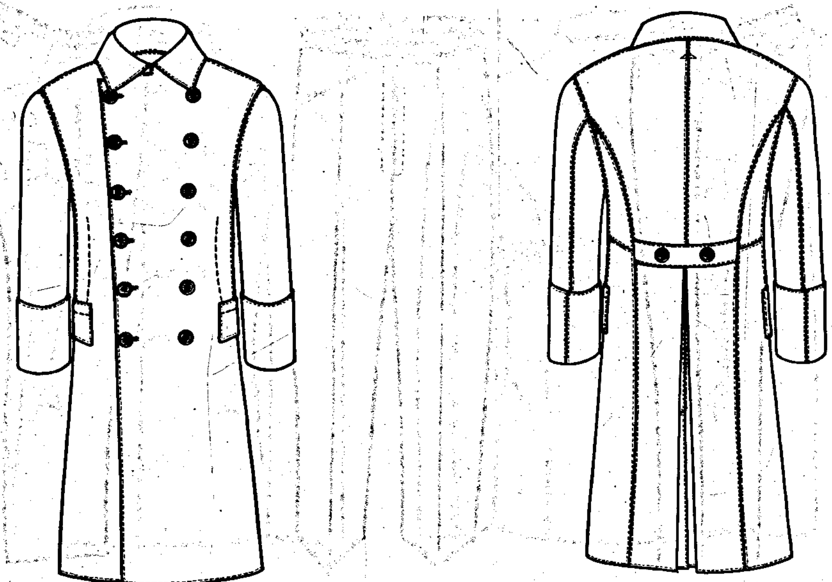
Társasági sapka

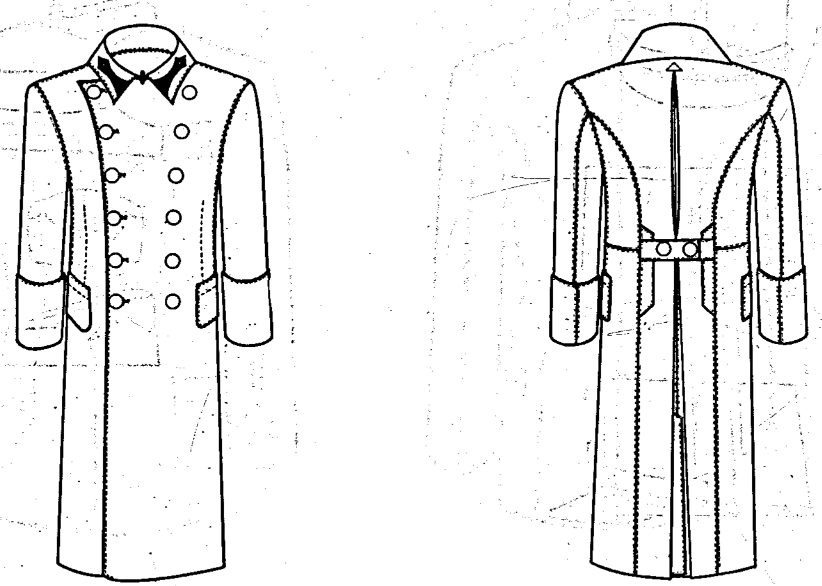
Házi sapka

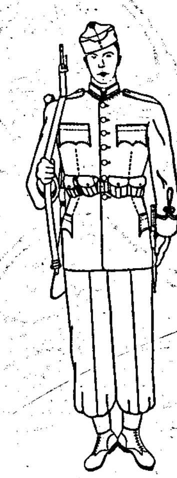
Kimenő köpeny
1921-1931

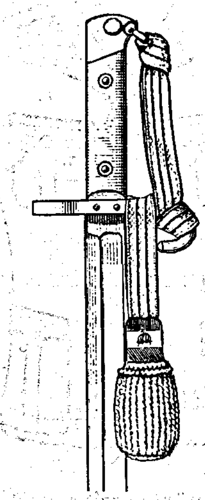
Kimenő köpeny
1931-1945

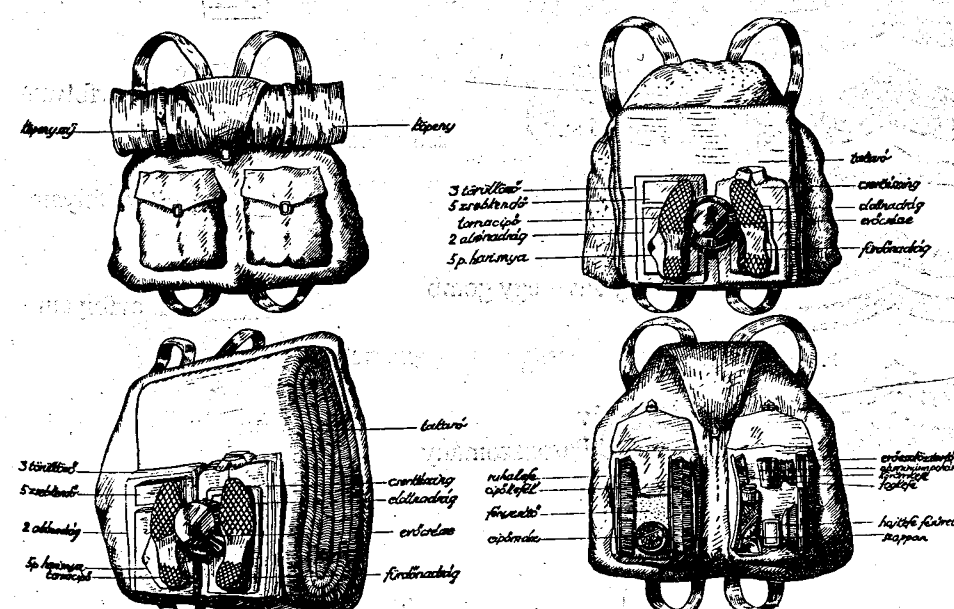
Növendéki gyakorló öltözet
1931-1939

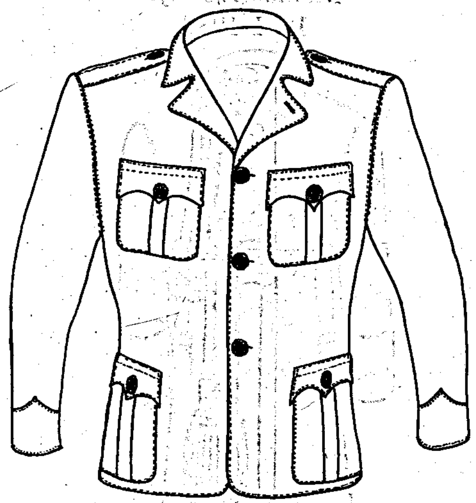
32.M. Honvédségi szurony
Markolat és bojt
1931-1939

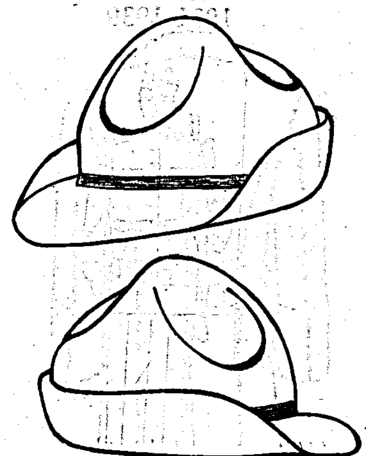
A hátizsák málházása kihelyezések (táborozások) alkalmával

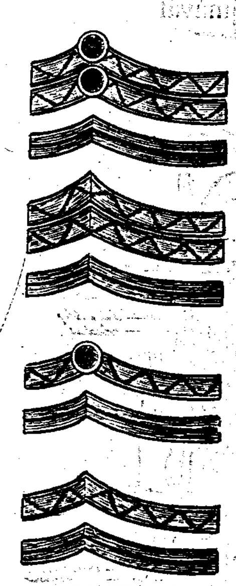
Cserkész zubbony

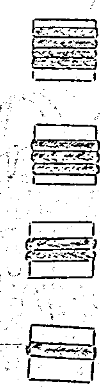
Cserkész kalap

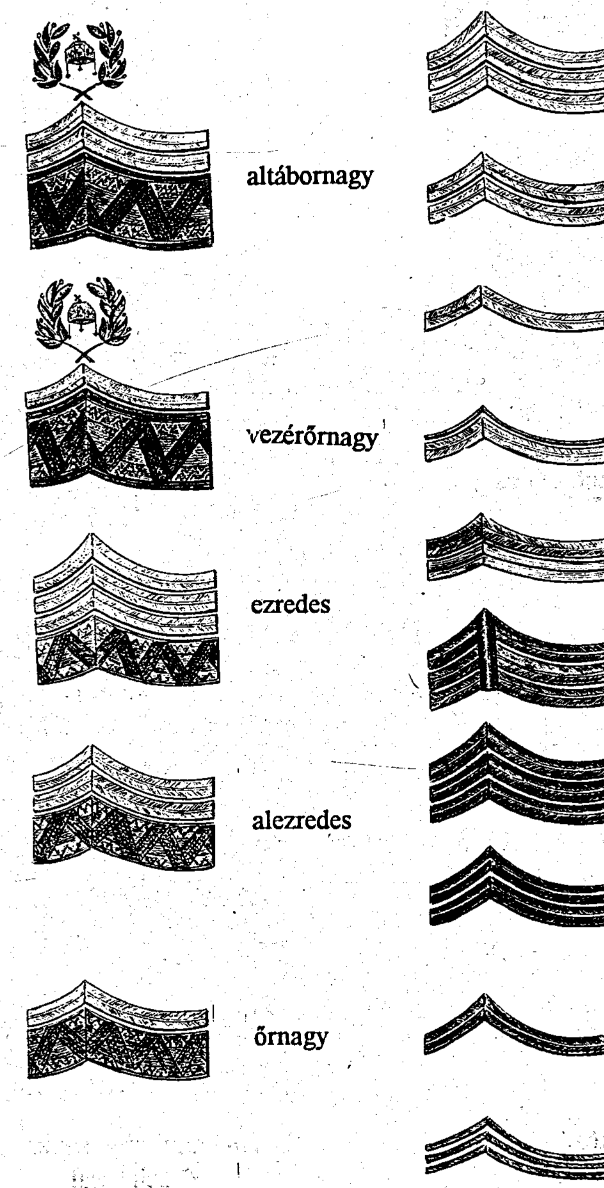
Tanulmányi kitüntetések a cserkész ruhán a főreálban

Évfolyam jelzések a cserkész ruhán

Tiszti és tiszthelyettesi rendfokozati jelzések a cserkész ruhán

Növendéki kimenő öltözet
1918

Kimenő köpeny
1925

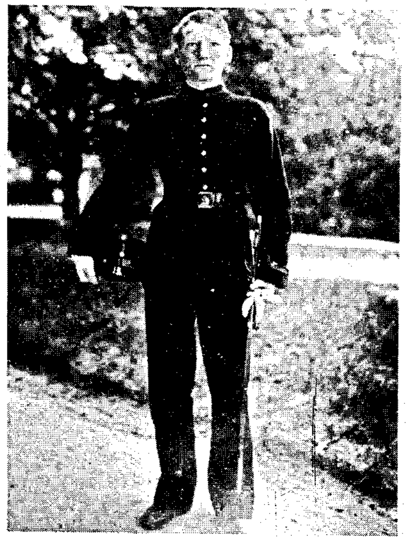
Kimenő öltözet
1921-1931

Kimenő zubbony, sapka, derék-
szíj+csat
1921-1931

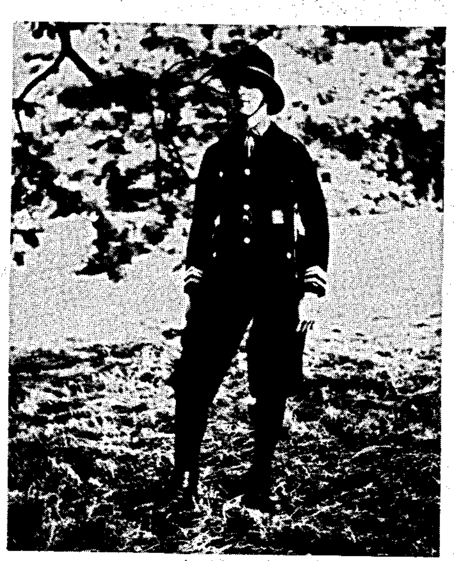
Növendéki öltözet féleségek
1932

Főreáliskolás kimenő ruha
1935

Kimenő zubbony 1935-ben
Kiemelve: gombok, vállpánt, sport-jelvény, két sáv-két gomb tanulmányi kitüntetés

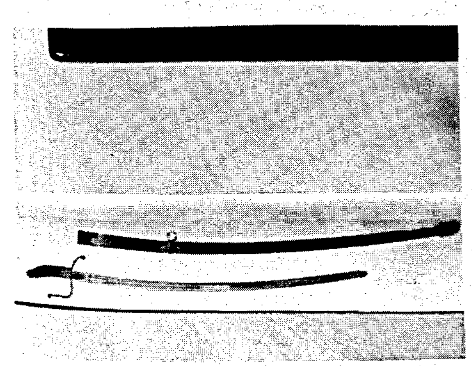
Sport vagy cserkész ruha
1931-1939

Cserkész ruha
Lövész- és mesterlövész bojttal
1931-1939

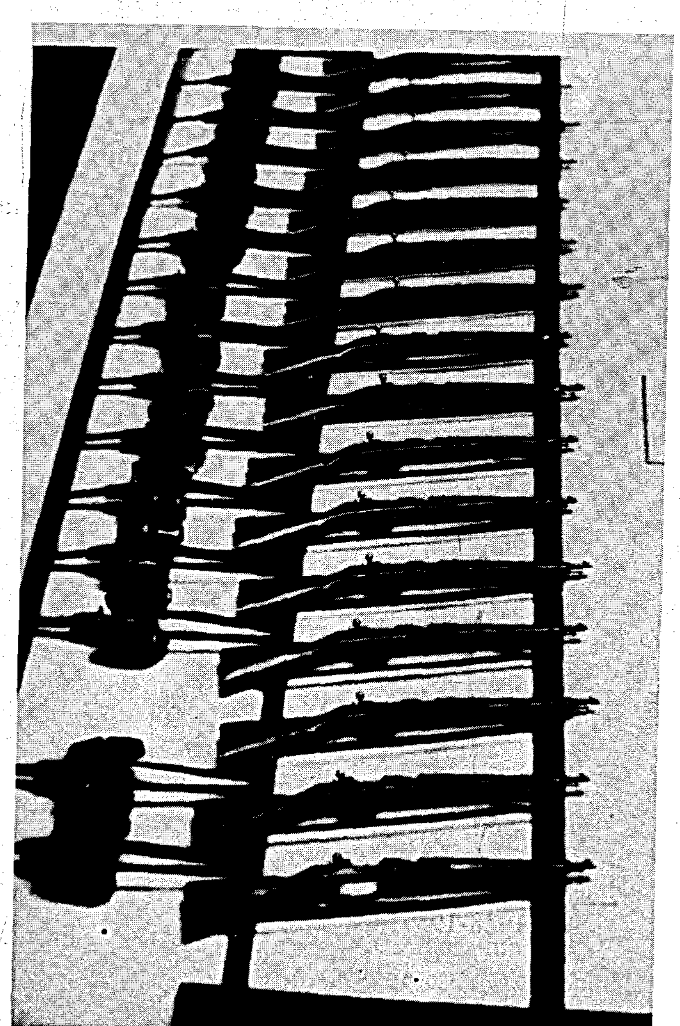
Zászlóaljügyeletes növendék
szolgálati jelvényekkel
1938

Növendéki díszkard
(1928-1937)

A díszkard markolata

Puska fogasok a hálótermi folyosón

5. Gyakorlati (cserkész) kiképzés
Elmélet és gyakorlat

E cím alatt foglaltuk össze mindazokat a ténykedéseket, melyeket a vizsgált időszakban (1918-1945) a katonás külső és a katonás magatartás, a szabályos és harmonikus mozdulatok és mozgások elsajátítása érdekében — mind egyéni, mind csoportos résztvétel esetén — minden növendéknek egyformán és kifogástalanul kellett ismerni és végrehajtani. A címet látva nem szabad arra a foglalkozásra gondolni, mely a katona-élet egyik lényeges jellemzője, már csak azért sem, mert 10-18 éves korú fiatalokról van szó, akik egy reáliskolai nevelőintézet növendékei.

Mint az intézeti élet egyéb megnyilvánulására, erre is a korszak szerinti hármas tagozódás a jellemző. Ez már magában véve az iskolatípusok, a nevelési koncepciók változását is jelentette. Elsőként az I. világháborút követő éveket vizsgáljuk:

1918-1931

Ebben az időben, négyosztályos alreáliskolai szervezésben, a "rejtés és kezdeti korszerűsítés" időszakát éli az intézet. A növendékeknek 1928-ig még derékszíja sem volt. A hangsúlyt arra fektették, hogy nyilvános megjelenéskor a növendékek fellépése feszes, tetszetős és egyöntetű legyen. Tudjanak a növendékek jelentkezni és magatartásukkal méltóak legyenek az egyenruhához. Ezt a külsőt a belső tartás fokozatos fejlesztésével, erkölcsi és lelki bázisra építve a cserkészmozgalom eszmeiségén és gyakorlatiasságán keresztül igyekeztek elérni. Az akkor már Magyarországon is rohamos fejlődésnek indult ifjúsági szervezet célkitűzései egybeestek a reáliskolák akkori pedagógiai irányelveivel. Már a 20-as évek elején — internátus tárgyként — "Cserkészismeret" keretei között sajátítják el a cserkész mozgalom ideológiáját és történetét. Minden növendéknek ismernie kellett a cserkésztörvényeket, melyek számukban is utalnak a vallási ősforrásokra és összefoglalják a cserkész tevékenység főbb követelményeit. Ismeretes, hogy ezek egyik köre a természethez és ezen keresztül az egész élő világhoz való viszonyt határozza meg, valamint azokat a magatartásformákat és jellemvonásokat domborítja ki, melynek fejlesztésén minden ifjúnak munkálkodnia kell. A cserkésztörvények másik köre a konkrét társadalomhoz való reagálást szabályozta. Mivel ezek nagyon is egybeestek az intézet nevelési és jellemkialakító célkitűzéseivel, rövid megfogalmazásban ismertetjük őket.

1. Az ifjú becsülete megbízhatóságában rejlik.
2. Az ifjú kötelességtudó.
3. Kötelessége, hogy hasznos legyen, másokon segítsen
4. Mindenkinek barátja és minden ifjút testvérének tart, társadalmi osztályra, színre, vallásra való tekintet nélkül
5. Előzékeny

6. Állatbarát
7. Engedelmes
8. Derűs és jókedvű
9. Takarékos
10. Tiszta — gondolkodásban, szavaiban, tetteiben

Mivel a cserkészmozgalom rendszeres oktatással, foglalkozásokkal, táborozásokkal, segítőszolgálatra való bekapcsolással igyekezett hatni az egészséges test és jellemnevelés irányába, kézenfekvő keretet adott az alaki kiképzés lehetőségének is.

1928-tól kezdve az eddigi "Cserkészismeret" megnevezésű foglalkozás "Cserkész Kiképzés" név alatt folytatódott. Egyre szisztematikusabbá vált az oktatás metodikája. Ismétlődő oktatási anyag gyanánt minden tanév első hat hetét az újonc-kiképzés jelentette. Ezen idő alatt egyedi, egyenkénti kiképzés volt, mely lehetőséget adott minden növendék, minden mozdulatának előírásszerű, pontos kialakítására. Így sajátíthatták el a már említett katonás külsőt, tetszetős, feszes tartást jelentő álláshelyzeteket:
"Vigyázz!" és "Pihenj!"
Testfordulatok: "Jobbra át!" "Balra át!" "Hátra arc!"
Tiszteletadások: állóhelyben és menetközben
Mozgás fajták: "Lépés" "Futás" "Rövid lépés" "Teljes lépés" "Tarts lépést" és "Ne tarts lépést"
Jelentkezés — "Hozzám!" "Végeztem" és Megszólítás
A "Menet" "Indulj" "Állj" "Díszmenet"
A testhelyzetek: "Térdre" "Feküdj" "Ülj le" "Fel" - szabályszerű végrehajtását.

Csak ezt követően kezdődhetett a mozdulatok zártrendben történő elsajátítása és gyakorlása. A fokozatosságot itt is szigorúan betartották: félraj, raj, szakasz, század, zászlóalj sorrendben. A zártrend alakzatai az "Oszlop" és a "Vonal" volt. Míg az elsőnél a növendékek egymás mögött álltak, a második alakzatban egymás mellett foglaltak helyet. Eközben ismerkedtek meg a "Térköz", a "Távköz" és az "Igazodás" fogalmával.

Itt említjük meg, hogy az I. világháborút követő alreáli korszakban egészen 1931-ig, a zártrend alakzatai, de főleg a menethez történő felfejlődés, a még K.u.K. korszakból örökölt "Kettős rendek" illetve a Félraj harcászat bevezetése után a "Félrajoszlop" előírásai szerint történt.

Ezt az időszakot jellemző "Cserkész kiképzés" további fontos oktatási anyaga volt a:

a/ Jeladások: síp-, kar-, kürtjelek
b/ A súly-, tér- és távbecslés
c/ Morze-jelek
d/ Környezetismeret
e/ Térképjelek és térképolvasás
f/ Kezdetleges vázlat készítése

g/ Gyakorlati ismeretek: mentő-táska használat, betegszállítás, segélynyújtás, kötözés
h/ Tábori munkálatok: hely megválasztása, sátorverés és -bontás, konyha telepítés, főzés, tábor-biztosítás stb. ismertetése és elsajátíttatása.

A főreállá fejlesztett felső tagozat növendékeit 31.M.hadipuskával, 31.M. szuronnyal és tölténytáskákkal szerelték fel. Ez a tény alapjaiban változtatta meg az intézet életét, ezen belül a kiképzés jellegét és anyagát.

Változatlan marad az immáron "Gyakorlati kiképzés"-nek minősített foglalkozások anyaga az I-IV. évfolyamok vonatkozásában, és lényegesen kibővül a V-VIII. osztályok kiképzési terve és anyaga, mind elméleti, mind gyakorlati szempontból.

Egyidőben történik a felszerelésként kiadott fegyverzettel való ismerkedés, azok pontos leírása, alkatrészeikre való szétszedés és összerakás. A lőszerek fajtái, alkalmazási lehetőségeik.

Elsőként a puska hordmódjait kellett elsajátítani. Erre a puskafogások gyakorlása közben volt a legjobb alkalom. Így került sor a "Vállra!" "Súlyba!" "Lábhoz!" "Puskával tisztelegj!" "Puskát le!" "Puskát fogj!" "Tölts!" "Ürits!" "Csőre ne tölts!" "Puskát vizsgára" "Szuronyt fel!" "Szuronyt le!" "Szuronyt szegezz!" és a fegyverrel való testhelyzetek begyakorlása.

Megismertették a puska működését, a karbantartást és a fegyverzet tisztításának módjait.

Külön szakterület volt a lőkiképzés. Ebben is a fokozatosság elve érvényesült: légpuska, légpuska, hadipuska sorrendben. Ennek megfelelően alakultak a lőtávolságok is: 25, 50, 100, 200 és 300 m-es távolságra történtek a lőgyakorlatok.

A lövés elméletének megértetése során ismertették és gyakoroltatták az irányzást, a célratartást, a célpont áthelyezést, a hibaháromszögelést és ismertették a lövés közben előforduló hibákat. A későbbiekben a szórás szemléltető bemutatására is sor került, nemkülönben a pásztázás és a napi viszonylat fogalma is ismertté vált.

Egyre nagyobb fontosságot tulajdonítva a sportlövészet jelentőségének, a négy alsó osztály is bekapcsolódott a sportlövészetbe (1937.). Bár náluk a kizárólagos cél a kedv és az érdeklődés felkeltése volt. Már az évtized elején versenyeket rendeztek, először csak házibajnokságok keretén belül, majd rövidesen megtaláljuk az intézetek közötti versenyszámok soraiban is. Mind a kispuska, mind a hadipuska lövészet, mindhárom testhelyzetben, különböző lőtávolságokon megrendezett versenyein értékes és szoros versengés alakult ki és a helyezetteket kiemelkedő díjakkal jutalmazták.

A kirándulásokon előtérbe került a terepismeretek fejlesztése. Megfelelő alkalmakkor rámutattak a terep katonai jelentőségére. Megtanították a térképek használatát is. Ismertté válnak a használatban levő térkép-féleségek. Egyre nagyobb jelentőséget kaptak a térképeken található egyezményes jelek. Szükségessé vált ezek ismerete és rajzolása, a méretarány fogalma és jelentősége. Megtanították a méterről — lépésre és fordítva történő átszámítás műveleteit. Ezek ismere-

tében könnyebbé vált a tájékozódás a terepen, nemkülönben a helymeghatározás, valamint a távolság és a menetidő meghatározása. Ezeket megkönnyítendő, megtaníttatták a növendékekkel a 30.M."Bézárd" tájoló használatát és fontosságát. A térképjeleket nemcsak ismerni és felismerni kellett, de ezek rajzolását is megkövetelték. Csak ezek után került sor a tájkép- és térképvázlatok rajzolásának gyakoroltatására.

Már az 1931-1932. tanév során engedélyezték, hogy — a növendékek saját kerékpárjaik igénybevételével — újabb sportolási lehetőséghez jussanak. Mivel a teljes létszámot — sem anyagi, sem tárolási okokból — ellátni nem lehetett, az intézetet szakaszlétszámnyi, katonai kerékpárral szerelték fel és az V-VIII. osztályok részére beindították a kötelező kerékpáros kiképzést. A kidolgozott tervezet szerint a tanév tartama alatt — 6 hetes váltással — állandóan folyt a kerékpáros kiképzés. A foglalkozások egyik fele elméleti, a másik része gyakorlati jellegű volt. Első elérendő célként a biztonságos közlekedést tűzték ki. Ugyanilyen alaposan megtanulták a növendékek a kerékpár működési elvét, alkatrészeit, szétszerelését és összerakását, egyes részeinek cseréjét, javítását. Gyakorolták és alkalmazták a kerékpáros egység zártrendjét és mindezek ismeretében került sor a távolabbi környék helyeire vezetett kerékpáros kirándulásokra. (Fél-, egy- és kétnapos időtartammal.)

A kiképzés ezen ágánál — talán — egy volt kedveltebb és népszerűbb; amikor az 1934-35. tanévben beindult a segédmotorkerékpár vezetés elsajátítására szervezett foglalkozás, mely a VII. és VIII. osztályok növendékeit érintette. Ebben a kiképzési ágban is az elméleti ismeretek tanítása párhuzamosan haladt a gyakorlattal. Működési elv, motortan, az akkori KRESZ szabályok elsajátíttatása után került sor a vezetésre. Korlátozott számuknál fogva, zártrendi foglalkozások nem voltak, de a kerékpáros szakasz gyakorlatain a parancsnoki beosztásúak Csepel segédmotorkerékpárral vonultak ki.

Már a cserkészismeretek oktatása során felfedezhettük a híradószolgálat alapvető elemeivel való ismertetés szándékát.

Előadásokat tartottak a híradás alább felsorolt elemeiről:

I. Szükségbeli hir.eszközök: Fény-, lát- és hangjelek.

II. Kisegítő hir.eszközök: jelentőkutya, postagalamb.

III. Személyi hir.eszközök: repülő, gépkocsi, motorkerékpár, kerékpár, lovas, jelentőfutó.

IV. Műszaki hir.eszközök: a/ vezetékes
b/ vezeték nélküli

Már a 20-as évek közepén elkezdődött és 1939-ig folytatólagosan működött az a három távbeszélő állomás csoporton belüli foglalkozás, melyet általában önkéntes alapon a híradás iránt érdeklődő növendékek részére tartottak. Ez azt jelentette, hogy évenként 12 fő sajátította el a vezetéképítés technikáját és a távbeszélőkészülékek kezelését.

Itt is említést kell tennünk arról az 1931-ben kiadott Honvédelmi Miniszteri rendeletről, mely leszögezi, hogy a növendékek külső karhatalmi szolgálatra — elvileg — nem voltak igénybe vehetők. De kizárólag önvédelmi célokra — tehát az intézet ellen irányuló, netán jogellenes támadások elhárítása céljából — belső karhatalom felállítását rendelték el. Ezért a felső négy évfolyam növendékeiből két karhatalmi századot alakítottak hadipuskákkal és puskánként 40 db töltényнyel. Az intézeti fegyverraktárban — állandó lőszerkészletként — minden hadipuska után 80 db lőszer tárolását rendelték el.

A kiadott rendelet azt is szabályozta, hogy ha mindkét karhatalmi század egyidejű alkalmazása nem szükséges, akkor elsősorban a VII. és VIII. évfolyamok növendékeiből alakult 1. karhatalmi századot kell belső karhatalmi célra igénybe venni.

Az 1937-1938. tanév végén a V-VIII. évfolyamok növendékei 6 napos táborozáson vettek részt. A Gyakorlati Szabályzat elemeinek figyelembe vételével megtervezett és lebonyolított gyakorlati foglalkozások során, az év közben már elméletileg ismertetett és elsajátított anyag végrehajtására került sor. Mind az oda, mind a visszajövetel a biztosított menet előírásai szerint történt. Gyakorolták a rövid és hosszú pihenő végrehajtását, megismertették a menettel kapcsolatos felderítés, biztosítás, összeköttetés és a légvédelem szabályait. Törekedtek a menetfegyelem fokozására, rámutattak a menetteljesítményre való edzés fontosságára.

A tábor telepítése szintén az "E" Alapkiképzés Szabályzat irányelvei szerint történt, a táborbiztosításra nagy súlyt fektetve. Ezidő alatt ismerkedtek meg a növendékek a "Csatár kiképzés" alapelemeivel is. Az előadott elméleti tárgyak között már szerepelt a légvédelem és a légoltalom fogalma, az erre való felkészülés, valamint a gázvédelem is.

A kézigránát — egyelőre — inkább csak mint sporteszköz vált ismertté. A dobás technikájának elsajátítása után a versenyszerű távdobás volt a cél.

A VIII. évfolyam növendékeinél az általános alapkiképzés volt az elérendő feladat, hogy főreáliskolai előképzettségük előnyösen felhasználható legyen a Ludovika Akadémiára való felkerülésük után!

Amint azt a I.rész V. fejezetében már nagyobb részt ismertettük, az 1938-1939-es tanévvel lényegi változások következtek az intézet életében. Ez az év nemcsak átmenet a gimnáziumi korszakra, de egyben változik az iskola szervezete és rendeltetése is. A célkitűzésekkel együtt az iskola életrendje is módosul, szinte egy csapásra megszűnik a katonai jelleg. Mivel 1943-ig (egy év kivételével) maradtak a nevelésben segítséget jelentő VIII. osztályok, akik az Akadémiák valamelyikén folytatták tanulmányaikat, az eddig ismert gyakorlati kiképzési forma csak erre az egy osztályra korlátozódott.

A napirendek tanúsága szerint heti három órában határozták meg a VIII. osztály gyakorlati kiképzésének az idejét. Ez az óraszám az eddigi ismeretek szintentartását tették csak lehetővé, továbbfejlesztésre nem volt lehetőség. Ebből a korszakból kiképzési tervezetek nem maradtak meg, így a még élők visszaemlékezésére szorítkozunk. Ezek szerint a rutinszerű, de minimális rendi gyakorlatokon

kívül a kisöblű és hadipuska lövészetek kerültek előtérbe. Az elemi lőtérre történő kivonulások tervezett menetgyakorlatok keretein belül zajlottak, kibővítve a felderítés, biztosítás és összeköttetés eddig ismert elemeinek a gyakorlásával.

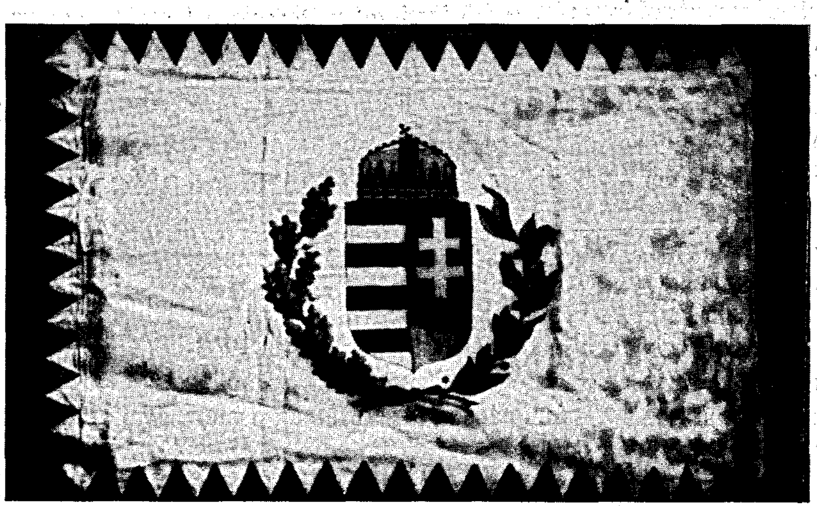
Az alsó négy osztály esetében a napirend nem ír elő ilyen foglalkozást, ismeretlen a gyakorlati kiképzés fogalma. Ezt pótolandó, minden osztály részére — hetente egyszer egy óra — honvédelmi ismeretek elsajátítására fordítandó. Ez a nagyon rövid idő, valamint a heti egyszeri osztályfőnöki óra szolgált az alaki ismeretek elsajátítására és gyakorlására.

Nem szolgálta közvetlenül és nem is szerepelt a napirendben azoknak az esetenkénti és alkalmi lehetőségeknek a fel- és kihasználása, melyek a katonás szellem, a katonai ismeretek gyarapítását és bővítését voltak hivatva elősegíteni.

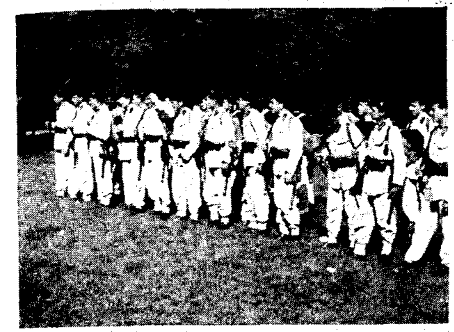
A megtekintésre vagy résztvételre kiválasztott esemény egyformán volt látványos, érdekes és a növendékek számára megtisztelően kiemelkedő és ezek arányának megfelelő erkölcsi és szakmai tartalommal is rendelkezett.

Ilyenek voltak:

1. 1932. május 29-én Kőszeg Város Hősök Kapujának felavatásakor rendezett díszszemlén való résztvétel és a díszmenet az ország Kormányzója előtt.
2. Az 1934-ben tartott őszi, tatai hadgyakorlat egyes mozzanatainak a megtekintése és nyomonkövetése három napon keresztül.
3. Az évenként Szombathelyen megrendezett repülő-bemutatókon való résztvétel, esetenkénti repülési lehetőséggel.
4. Növendéki díszalakulatok felvonulása különböző helyőrségi ünnepségekre (Szemle, Eskütétel stb.)
5. Városi iskolákkal közös rendezvény tartása.

Az intézet zászlója
1932.

Indulásra készen

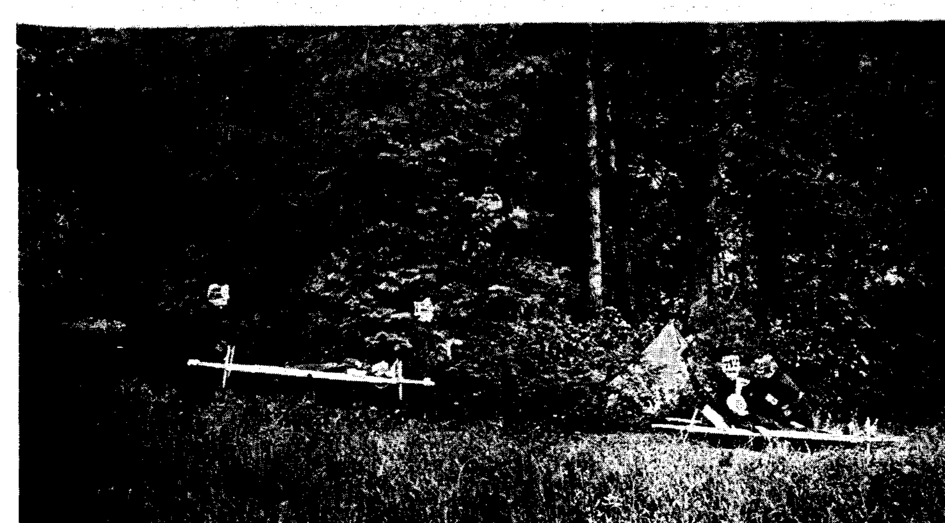
Pihenő a menetgyakorlaton

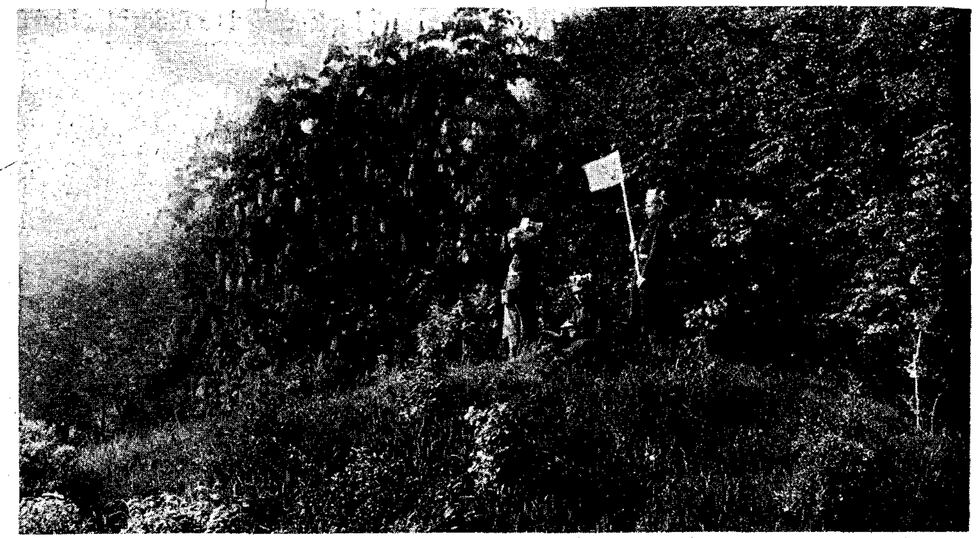
Ebédfőzés

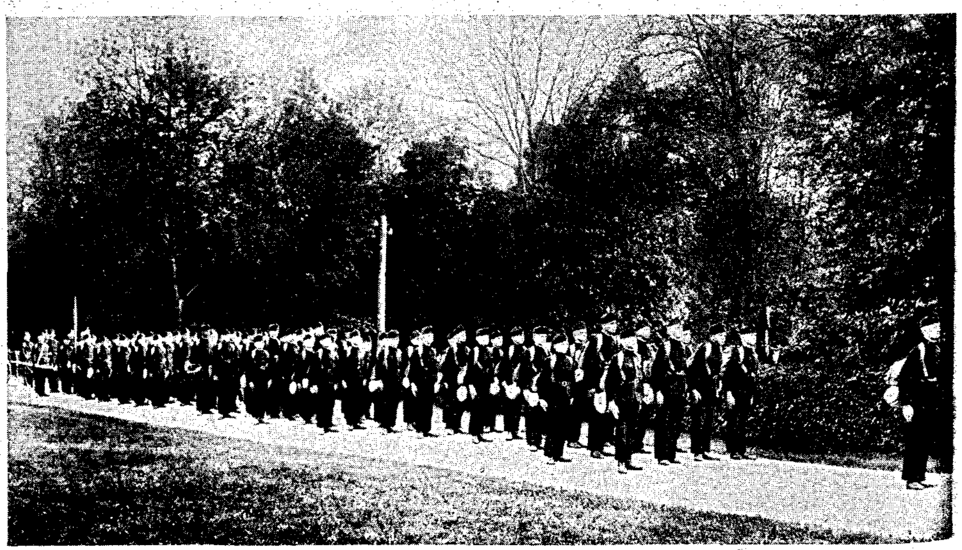
Ebéd a terepen

Segélyhely a terepjátékokon

Távjelző állomás a terepjátékon

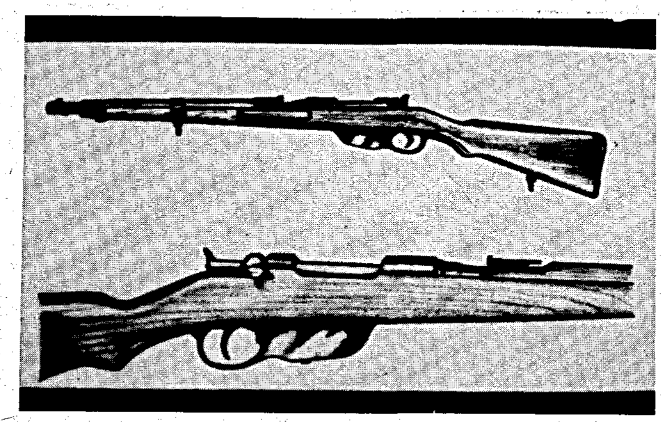
Elvonulás a táborba

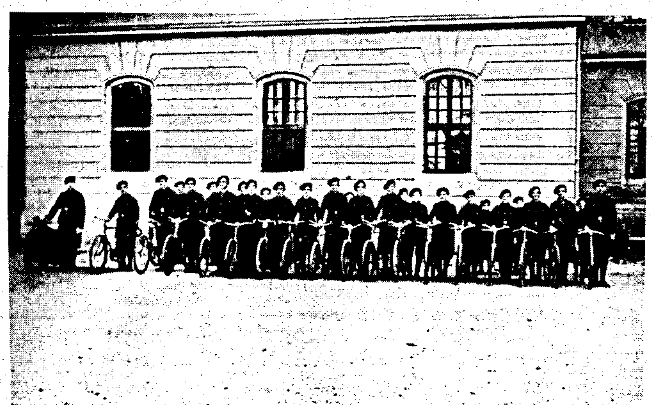
Hadipuska lövészet

Kispuska lövészet az alreál részére

31.M.karabély

Kerékpáros szakasz cserkész ruhában

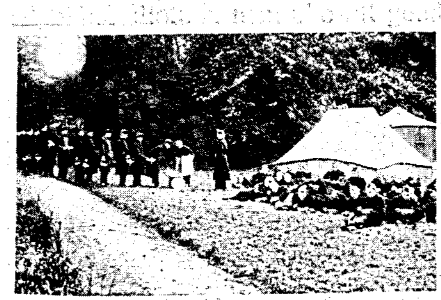
Kerékpáros járőr gyakorlati öltözetben

Reggeli zászlófelvonás a táborban

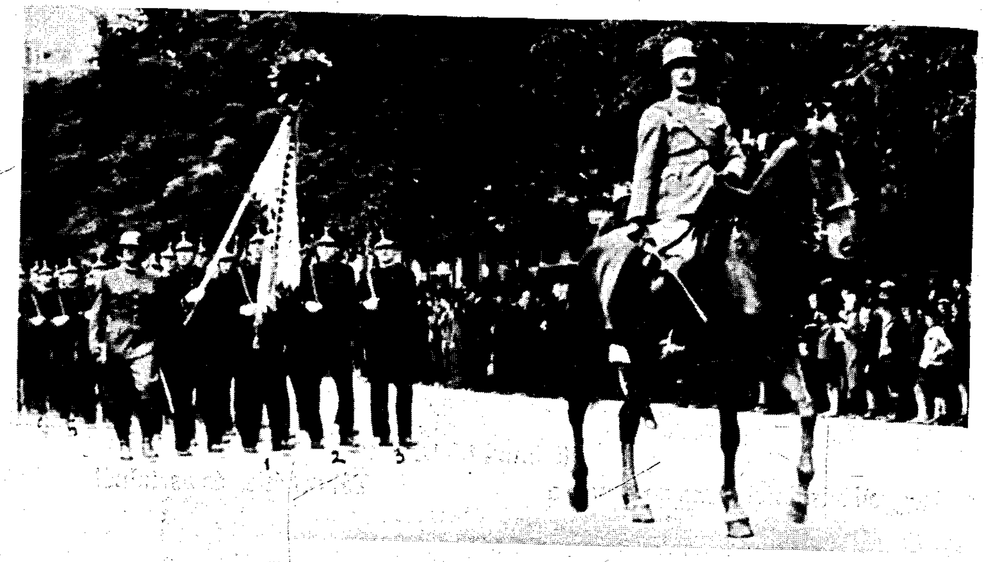
Tábori étkezés asztalnál

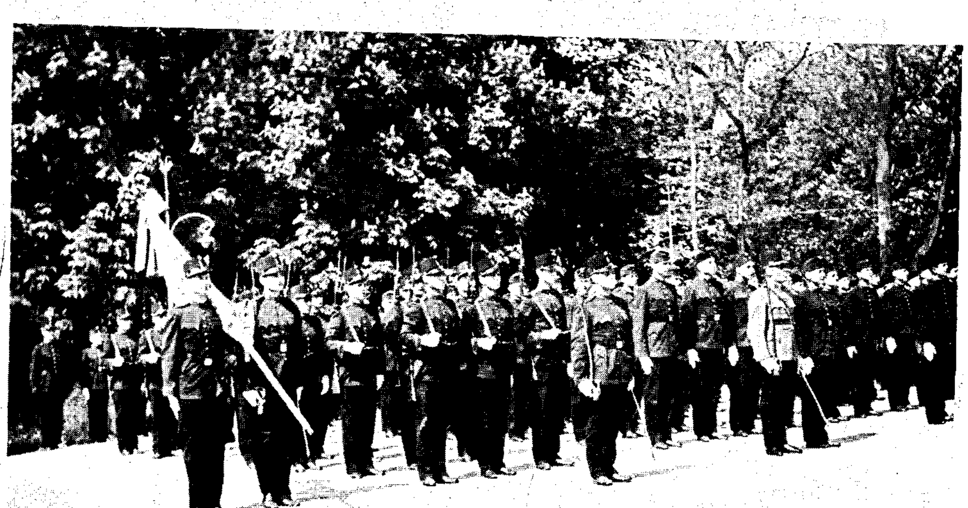
Étkezés kiosztás

Az elaludt kürtös

Növendéki díszalakulat egy városi ünnepségen

Hősök napja 1941-ben — Díszszázad

6. Kirándulások, táborozások, tanulmányutak

Az intézeti élet palettájának nagyon kedvelt színfoltja a kirándulások időszaka volt. Minden esetben lelket frissítő, testet megmozgató, ismereteket bővítő kikapcsolódást jelentettek ezek az órák illetve napok. Új élmények özönét hozta a növendékek számára, és napokig beszédtéma maradt.

Az Alpok nyúlványaiba ékelődött város természeti szépségekben bővelkedő környezete szinte kimeríthetetlen tárháza volt csodálatos kilátópontoknak, forrásoknak, kirándulóhelyeknek. Ugyanilyen gazdag — Kőszeg városa — történelmi és kulturális emlékekben és nevezetességekben. Hálás és könnyű feladat volt az egyes kirándulások megtervezése, szervezése és levezetése. Általában az alcsoport (század) parancsnokok voltak — az osztályfőnökökkel karöltve — a felelős irányítók, munkájukat a századtisztek és segédnevelő tiszthelyettesek könnyítették. Kivételt jelentettek a célkirándulások (sport, sí, kerékpár, valamint történelmi és kulturális nevezetességek megtekintése), melyek a szaktanárok vezetése alatt, vagy közreműködésével zajlottak le. Mivel az alcsoportok közel azonos korosztályokból állottak, nem okozott gondot a teljesítőképesség és érdeklődési körnek megfelelő célpontok kiválasztása.

Az évszaknak és a kitűzött célnak megfelelő öltözet a laza, csoportos mozgás, a szükség szerint közbeiktatott pihenők biztosították az érdeklődést, ha a vezető egy-egy kiemelkedő szépségű vagy történelmi nevezetességű helyre, növényre, állatra és azok védelmére hívta fel a figyelmet, vagy tartott rövid ismertetést. Sokat jelentett a természethez jobban illő, közvetlenebb hangnem, mely meghittebbé, szinte családiassá tette a kirándulások jellegét.

A növendékek ilyen alkalmakkor bőségesebb és táplálóbb étkezést (uzsonnát) kaptak és közösen fogyasztották el azt egy-egy forrás, patak, pihenőhely mellett. Természetes, hogy az évszak időjárása rányomta a bélyegét a kirándulás fajtáira is. *Télen a sí, ródli, korcsolya határozta meg* a kiválasztott helyet. Ilyenkor gyakori volt az egész napos túrák vezetése is.

A felsőbb évfolyamok növendékei természetjárás közben játszva ismerkedtek a térképekkel, megtanulták azok jeleit, nemcsak olvasni, de rajzolni is. Tájkép és térképvázlatok készítésében is megfelelő volt az előrehaladás.

Miután az intézet kellő számú kerékpárral is rendelkezett, rendszeressé és közkedveltté váltak a távolabbi helyekre vezetett kerékpártúrák is. Ezeken egy-egy osztály valamennyi növendéke részt vett, illetve vehetett.

A tanévek adatainak részletes átvizsgálása után megállapítható, hogy havonta általában két-két, a közvetlen környékre vezetett kirándulás megrendezésére kerülhetett sor, de ezeken kívül az:

1923-1929

közötti tanévek végén a végzős negyedik évfolyamok növendékeit két csoportban 8-8 napos országismereti kirándulásokra vitték. Ezek az utak Közép-, Dél- és Észak Dunántúl, valamint a Balaton környékének és nevezetesebb helyiségeinek megismerésére irányultak. Voltak csoportok, melyek a Mátra és a Bükk fennsíkjait és városait barangolták be.

1930-ban

új kezdeményezéssel találkozunk. Az érdeklődés Ausztria felé fordult és ugyancsak a IV. évfolyamot végzett növendékek részére — de már a szülők anyagi hozzájárulásával is, tizenkét napos ausztriai körutat szerveztek. Menetvonaluk: Wienerneustadt, Semmering, Mariazell, Bischofshofen, Badgasstein, Villach, Klagenfurt, Graz volt.

1931-ben

részben az anyagi lehetőség növekedése, részben a közös szünidei kirándulások jelentőségének fokozása céljából, a Balaton partján Balatonlellén, az intézet mind a 235 növendéke nyári táborozáson vett részt. A rendelkezésre álló alig több mint két hét is elég volt arra, hogy a növendékek elsajátítsák a tábori élet sajátosan derűs, önállóságra nevelő, különös kedélyt adó életformáját. A tábori napirend, a hajó- és gyalogkirándulások, a vízi élet nyújtotta örömök, hangulatos tábortüzek voltak a biztosítékai a táborozás sikerének, a kitűzött cél elérésének.

Az 1930-as évek nemcsak a főreállá válás időszakát jelentették, de politikai, gazdasági és kulturszemléleti vonalon is új távlatokat nyitottak. Az enyhülő politikai légkör, a nyugat felé megnyíló határok a külföld megismerésének, magunk megismertetésének és nem utolsó sorban az idegen nyelv tanulásának is tágabb teret biztosítottak. Így került sor egy monstre olaszországi körút lebonyolítására.

1933

szeptember 2-16 között 350 fős növendék zászlóalj, az olasz avantgardisták látogatásának viszonzásaként, kéthetes tanulmányutat tett Olaszországban. Az együttest, a három intézet legkiválóbbjaiból állították össze és ötnapos kőszegi előkészület után indultak útnak.

Útvonaluk: Graz, Udine, Velence, Róma, Nápoly, Pompei, Capri, majd visszafelé: Róma, Firenze, Bologna, Bolzano, Graz volt.

A kulturális és történelmi nevezetességek megtekintésén túlmenően magánkihallgatásokon fogadta a növendéksereget a Szentatya s félórás beszéde után megáldotta az intézet Szűzmáriás lobogóját.

Ugyancsak megszemlélte a zászlóaljat a Campo Dux-i táborban Mussolini is és rövid beszédben köszönte meg a részére ajándékba hozott díszfokost. Az 50.000 fős díszszemlén zászlóaljunk elsőként vonult el díszmenetben a Duce előtt. A történeti hűség kedvéért itt érdemes megemlíteni, hogy ez alkalommal is, mind

a növendékcsoport, mind a kísérők, az új, cserkészjellegű gyakorló formaruhát viselték.

1935.

A tanév befejezése után a nyelvtanulmányok hatásosabb folytatása céljából az V. évfolyamból 15 növendék Olaszországban, míg a VI. évfolyamot végzettek legjobbjai Ausztriában töltöttek 6 hetet. A társintézetektől kiküldött hasonló létszámú csoportokkal — kéthetenként — szállást cseréltek.

1936-ban

az előző év gyakorlata szerint ugyanilyen elvek alapján került sor ausztriai, olaszországi, svájci nyelvtanulmányutak lebonyolítására. Ez évben már a VII. évfolyamot végzett növendékeket is bekapcsolták. Növendékeink — általában — az ottani katonai intézetek vendégei, kivéve Svájcot, ahol egy egyházi irányítású polgári internátus a fogadó szerv, akik nem csak szállásról és étkezésről gondoskodtak, de a nyelvtanulás lehetőségeit is biztosították, mely a kulturális és történelmi nevezetességek megismertetésével fonódott össze.

1937-től

a Honvédelmi Minisztérium 9. osztályának kezdeményezésére a még intenzívebb nyelvtanulás továbbfejlesztése érdekében az intézetparancsnokság teljesen új, sajátos, eddig még nem ismert megoldást indított el. A felsőbb osztályok, tehát az V., VI., VII., VIII. évfolyamok meghatározott számú növendéke részére — különböző nyugati országokban — nyelvtanulmányi ösztöndíjat biztosított. A kincstár által juttatott összeg körülbelül egy hónapos kinttartózkodás átlag költségeit jelentette. A szülők anyagi lehetőségeitől és hozzájárulásától függően ez az időtartam további egy hónappal meghosszabbítható volt. Könnyítést jelentett, hogy a külföldön tartózkodás ideje alatt engedélyezték az úgynevezett cserkészruha mindkét változatának (téli és nyári) használatát is.

Tehát a csoportos együttlétet, az egyenkénti tartózkodás formája váltotta fel, mely szükségszerűen lényegesen nagyobb és intenzívebb előrehaladást és nyelvismereti fejlődést jelentett.

A tanulmányutakat követő tanév elején a növendékek nyelvvizsgákat tettek. Sikertelen vizsga esetén a kapott ösztöndíj visszafizetésének a veszélye is előfordulhatott.

Sok évi tapasztalat alapján elmondható, hogy ezek a tanulmányutak nagyon hatásosak voltak. A nyelv tanulásán kívül növendékeink idegen országok polgáraival kerültek tartósabb és közvetlenebb kapcsolatba. Megismerték kultúrájukat, gondolkodásmódjukat, szokásaikat, ugyanakkor hírt adva magyarságunkról és történelmünkről.

Az alábbiakban felsoroljuk azokat a kulturális, történelmi jelentőségű, természeti szépségekkel rendelkező vagy ipari jelentőséggel bíró célpontokat, ahová a növendéki kirándulások, megtekintések irányultak:

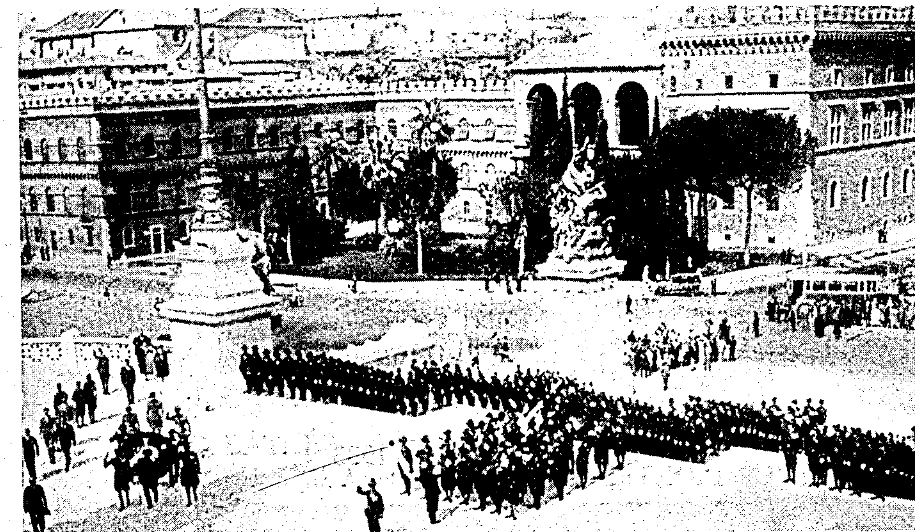
Kőszeg város: templomok, vár, Hősi-kapu és torony, múzeum
Szombathely: székesegyház, múzeum, Martineum-nyomda
Olmódi erdő - Belovits kápolna
Andalgó-Kálvária-kőfejtő
Kőszegfalva-erdészlak-Kozár patak
Rőti-völgy-Trianoni határ, Vöröskő-kőfejtő
Király-völgy, 600 éves gesztenyefa
Guba-hegy, Elemi lőtér, Őzkút
Kőszegi-erdő, Ilona völgy, Klauzen erdő
Rohonci-hegy, Óház
Tiszti-üdülő, Hétforrás
Fekete-híd, Trianoni emlékkereszt
Szabó-hegy, Gesztenyés pihenő
Kőszegfalva - Cák
Kéthelyi-domb, Hörmann-forrás
Vöröskereszt, Stájerházak, Irottkő
József-forrás, Tőkés-forrás
Sörgyár, Nemezgyár, Teniszütő-gyár
Villanytelep, Stipkovits-malom
Jambrits-kert

Kerékpáros kirándulások:

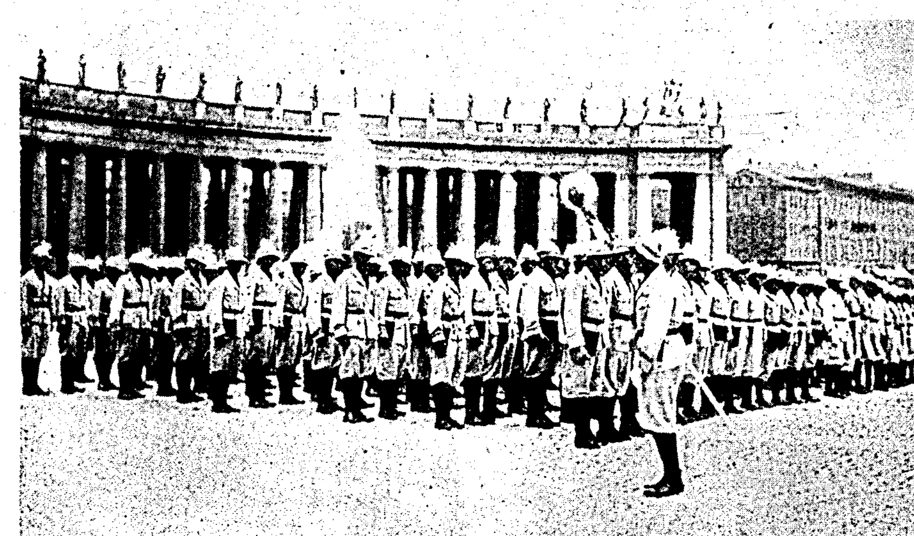
Velem-Szentvidi kápolna	Léka - Borostyánkő
Horvátzsidány - Máriakápolna	Nagygencs - Meszlen
Ják, Jáki-templom	Gyöngyösapáti
Bozsok, Bozsoki-vár	Szombathelyi rep.tér.
Lukácsháza - Nemescsó	Sopron (két napos)

1938-ban az ünnepélyes kassai díszbevonuláson — jutalomképpen — a katonai főreáliskolák VIII. osztálya is részt vett. Az éppen alreállá átszervezett Hunyadi intézet legfelsőbb évfolyama (VIII. osztály) technikai okokból kimaradt. Ennek pótlásaként 1939.06.17., és 25. között egy felvidéki tanulmányutat szerveztek részükre vasúton és autóbuszon.

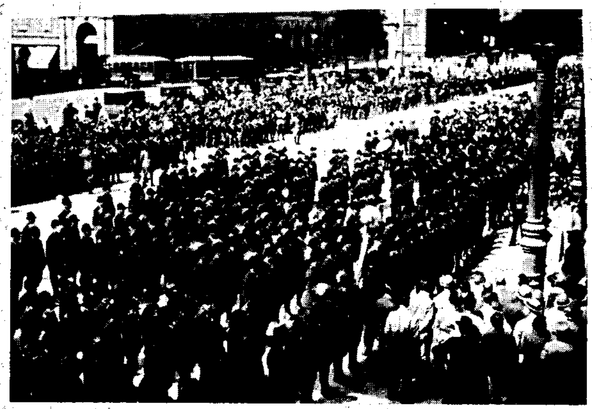
Útvonaluk: Budapest - Losonc - Rimaszombat - Rozsnyó - Krasznahorka - Kassa - Ungvár - Uzsok - Munkács - Aknaszlatina - Körösmező - Beregszász - Debrecen - Gyöngyös - Budapest volt.

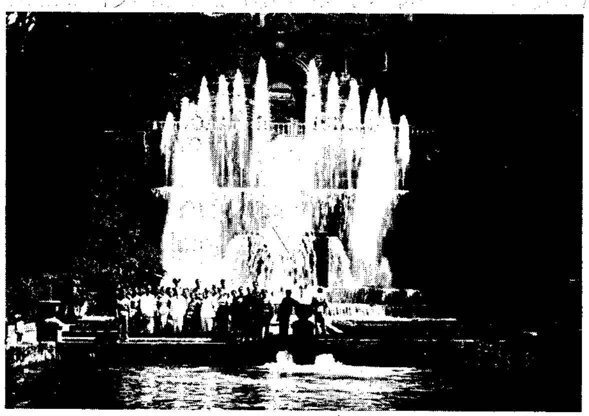
Olaszország 1933
Felvonulás az Ismeretlen Katona sírjához

Olaszország 1933
Sorakozó a Szent Péter téren

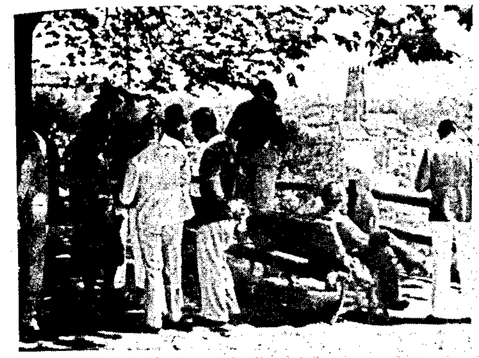
Megérkezés Rómába 1933

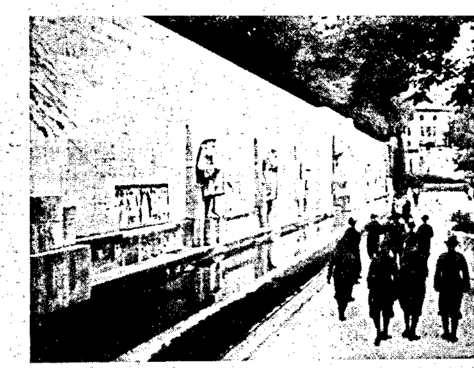
Olaszország 1935 A d' Este Palota parkjában 1935

Némi-tó. Caligula hajói mellett 1935

FRIBOURG. LÁTKÉP 1936
Balról jobbra: Ladó, Sajó, Monney, Kőszeghy, Saródy, Borsody, Beleznay, Ráskay

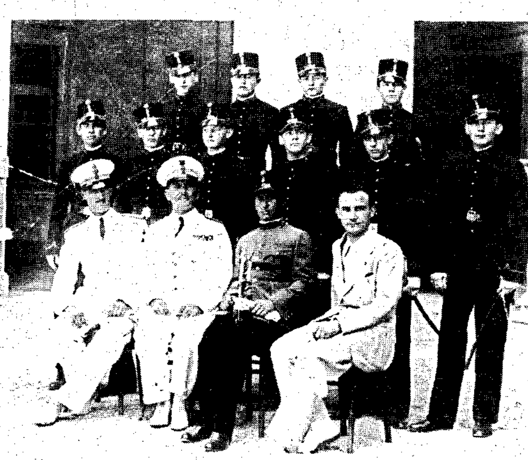
GENF. A REFORMÁCIÓ 1936 NEMZETKÖZI EMLÉKMŰVE

A VI. évf. csoportja Svájcban
1936

Olaszország 1936.
Capri szigetén. Kőszegiek csoportja

Olaszország 1936.
Róma, Collegio Militare. Kőszegiek.

7. A szabadság, kimenő

A növendéki szemlélettel megfogalmazott szabadság fogalma némileg eltér a lexikonok és az Értelmező Szótár definícióitól. Az otthontól távol élő ifjak minden vágya idealizáltan keveredik ebben a fogalomban, a különböző korosztályok gondolatvilágának megfelelően. Összesűrítve megtalálható benne mindaz, amit az intézet nem adhat: az otthon melege, a szülők és a közvetlen környezet kényeztetésig menő szeretete, a cselekvés korlátok nélküli lehetősége, az ételek ízeinek különlegességei, a tetszés szerinti pihenés és alvás, a szórakozások kötetlen válogatása, a társaságok középpontjában való szereplés, az egyenruhát és a személyt egyformán csodáló szemek, főleg a lányoké; bizony mindez csodálatos érzések halmaza, de ennek ígérete és reménye csak azoké lehet, akik intézetben nevelkedtek.

Ezért sajátos értelmezésű a növendékek részére a szabadság, melyet az alábbiakban felsorolt esetben engedélyezett az Intézet Parancsnokság:
I. Karácsonyi, húsvéti és fő szünidők tartamára
II. Egészségügyi okokból adott szabadság
III. Családi ügyek esetén engedélyezhető szabadság

I. *A szünidei szabadságok* idejét és tartamát a H.M. 9.oszt. irányelvei szerint — az Intézet Parancsnokság határozta meg és engedélyezte. Ez általában összhangban volt az ország más iskoláinak szünidejével.

II. *Egészségügyi okokból* az intézeti orvosfőnök javaslatára legfeljebb 3 hónapi egészségügyi szabadság volt engedélyezhető.

III. Sürgős *személyi és egyéb családi természetű* ügyekben 8 napi rendkívüli szabadságot adhatott az Intézet Parancsnoka.

A szabadságok engedélyezését minden esetben a szülők illetve a hozzátartozók kérték. Az egészségügyi szabadság kéréséhez orvosi bizonyítványt és javaslatot is mellékelni kellett.

Külföldi tartózkodásra szóló szabadságot — az Intézet Parancsnok javaslatára — a Honvédelmi Miniszter engedélyezett. Ugyancsak a Honvédelmi Miniszter hozzájárulásával voltak adhatók azok a szabadságok is, melyek kapcsán a Kincstárra valamilyen költség hárulhatott (Szanatóriumi-kezelés, Tanulmányutak stb.). A külföldön töltött szabadság ideje alatt — az egyenruha viseléséhez — ugyancsak a Honvédelmi Miniszter engedélye kellett. Végül, a Honvédelmi Miniszter engedélye volt szükséges minden olyan szabadsághoz, mely a meghatározott tartamot meghaladta. Minden más szabadságot az intézet parancsnoka engedélyezett.

Minden szabadságolt növendék írásbeli engedélyt kapott, (szabadságlevél) mely tartalmazta tulajdonosa nevét, évfolyamát, a szabadság nemét, helyét, kezdeti- és végnapját, valamint azt, hogy a növendék milyen tanulmányi kitüntetés viselésére jogosult.

A szabadságolás helyén növendékeinknek jelentkezni kellett a honvéd Állomásparancsnokságon. Ez az intézmény és szervei fel voltak hatalmazva arra, hogy azokat a növendékeket, kiknek magatartása súlyos kifogás alá esett, az intézetbe való azonnali bevonulásra utasítsák.

A következőkben ismertetjük azokat az irányelveket, melyek a szünidők idejére, tartamára és a szünnapokra vonatkoztak.

A. Karácsonyi szünidő: december 23-tól — január 6-ig.

B. Húsvéti szünidő: a virágvasárnapot megelőző szombat reggeltől, húsvét utáni szerdáig bezáróan.

C. Főszünidő:

I.-IV. évfolyamok részére június 14-től — szeptember elejéig

V.-VIII. évfolyamok részére június 29-től — szeptember elejéig

D. Különleges szünnapok:

A naptári év pirosbetűs ünnepei, vasárnapok és: március 15., október 6., október 31., november 1. Az államfő születés- és névnapja. Az intézet névadó patrónusának az ünnepe.

Kimenő

Két szóval kifejezve: törpe vagy mini szabadságnak is nevezhetnénk. Relatív gyakorisága miatt fontos nevelési tényező volt és fegyelmező eszközt is jelentett a növendékek és az intézet életében. Amit a hajósok részére a kikötők, a növendékeknek hasonlót a kimenők jelentettek. Alsóbb osztályokban azért, mert ez egyben a nagyon nélkülözött szülők, szeretteik látogatásával is párosult. A felsős növendékek számára pedig az önálló cselekvés felemelő érzésének megismerése mellett annak felelősségére is nevelt, lehetőséget adva egyebek közt a leányok iránti kíváncsiskodás és megismerés kezdetleges módozataira is. Ugyanis minden növendék részére engedélyezhető volt esetenként a városba történő kimenetel.

A négy alsó évfolyambeliek általában vasár- és ünnepnapokon, de csak szülői felügyelet mellett, vagy hozzátartozói kísérettel hagyhatták el az intézet területét. A felsőbb osztálybeliek már kíséret nélkül is kimehettek, ugyancsak minden vasár- vagy ünnepnapon, ha legalább "megfelelő" tanulmányi összeredményűek voltak. A "kitűnő" és "igen jó" minősítésűek — ezen kívül — havonta kétszer hétköznapokon is kaphattak kimenőt, míg a "jó" és "megfelelő" összeredményűek csak havonta egyszer mehettek — hétköznap is — a városba.

A kimenő vasár- és ünnepnapokon az istentiszteletek befejezésétől este 20 óráig, míg hétköznapokon a parancskihirdetéstől 20 óráig tartott. Kimaradást — felső tagozatúaknak — kivételesen 24 óráig a zászlóaljparancsnok, azon túl az intézetparancsnok engedélyezhetett. A karácsonyi, húsvéti és pünkösdi ünnepekre visszamaradottak mindegyike, sőt az államfő születés- és névnapján még a fenyítettek is kimehettek a városba.

A kimenők kérése és engedélyezése a századparancsnoki kihallgatáson történt.

A városba való kimenetelt minden esetben úgynevezett "kimenő eligazítás" előzött meg. Ez az alkalom adott lehetőséget a városba távozók ruházatának ellenőrzésére és a figyelem újbóli felhívására a növendékekhez illő magatartásra.

Az előbbiekben vázolt korlátozásokon kívüli kivételes kimenőt (pl. vidéki szülők látogatása esetén) az intézet parancsnoka engedélyezett.

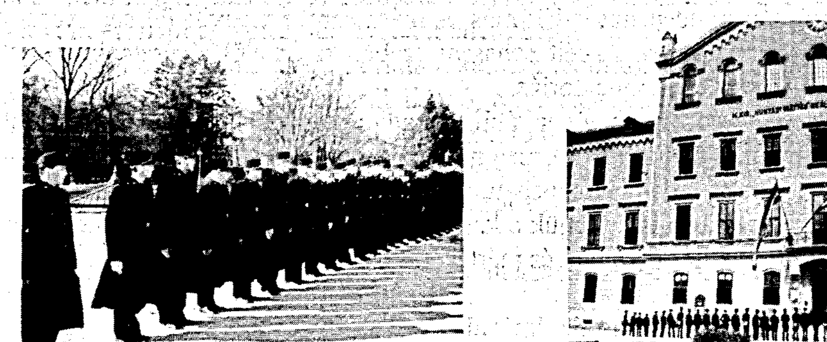
Látogatók fogadása

A növendékek intézeten belüli meglátogatását szintén a házirend szabályozta. Az általános engedélyezett látogatás módja, ideje és gyakorisága időszakonként változott ugyan, de az alapelv az volt, hogy lehetőleg minél ritkábban zökkenjen ki a növendék a megszokott mindennapi életritmusából és pszichikai egyensúlyából. Ez a szemlélet elsősorban az alsóbb osztályok tanulóira vonatkozott, de a szigorúnak tűnő szabályozást a szülők megértették és be is tartották. Annál is inkább, mert Kőszeg város földrajzi helyzete önmagában is nehezítette vagy éppen akadályozta a gyakori látogatást.

Az előírások szerint hétköznapokon két alkalommal, 16 és 17 óra között a délutáni nagyszünet, vasár- ünnep- és tanításmentes napokon délelőtt 10-12 óra, délután 14-17 óra között fogadhattak látogatót a növendékek. Azonban ilyenkor is csak az év elején bejelentett hozzátartozók jöhettek.

Az ügyeletes tiszten keresztül történt megkeresés után tetszés szerint állt rendelkezésre az intézeti park, vagy az erre a célra berendezett társalgó.

A kórházban lévő betegeket orvosi engedéllyel a legközvetlenebb hozzátartozók (szülők, testvér)naponta az ebédszünet alatt látogathatták meg. A leírt megkötéseket a gyakorlatban nagy rugalmassággal alkalmazták, hiszen esetenként sok száz kilométer távolságból érkeztek a növendék meglátogatására.

Kimenő előtti eligazítás

8. Függelmi és fegyelmi viszonyok, fenyítés és büntetés

Bár az intézeti nevelés a legnagyobb súlyt arra helyezte, hogy a pedagógia magasabb céljait és a fegyelmi szabályok betartását elsősorban belső eszközökkel biztosítsa — a büntetések és fenyítések külső eszközeiről sem mondhatott le. Ugyanis ilyen összetételű intézménynél, ahol annyiféle természet és hajlam került össze, ezt lehetetlen volt mellőzni.

Intézetünknél a nevelés ezen eszközei általában eltértek a polgári középiskolákban alkalmazott fegyelmezés módszerektől. Az intézet jellegéből fakadó fenyítések és büntetések az alábbiak voltak: az egyenruhán viselt tanulmányi kitüntetések elvétele, kimenők és szabadságok megrövidítése, esetleg elvonása, szükség esetén szobafogság alkalmazása stb.

A növendékeknek alkalmazkodniuk kellett egymáshoz, tanáraikhoz és az intézet rendjéhez. Ez képezte a fegyelem alapját.

Fegyelmezésen rendszerint valami dresszurát, kemény szigort, sok esetben valamilyen büntetést szoktak érteni. Ez alapvető tévedés. Az igazi fegyelmezés a rendhez, engedelmességhez, önuralomhoz való szoktatás. Ennek a megszokásnak az első jele — a növendék részéről — az engedelmesség. Az engedelmesség megkívánja, szinte követeli, hogy az egyén saját akaratát, személyes érdekeit a köz érdekének rendelje alá. Ennek az alapvető tételnek a felismerése és elfogadása bizony nem könnyű dolog. Olykor fegyelmi kilengések is előfordulnak, melyeket mindjárt kezdetben tapintatosan, de szigorú következetességgel kell megszüntetni. Ha az intés, figyelmeztetés, szép szó nem ér célt, akkor a büntetéstől sem szabad visszariadni. A büntetésnél elsődleges szempont volt, hogy az mindig az egyéniséghez alkalmazkodjék. Ahol egy tekintet, egy intő szó is megteszi hatását, ott nem szabad keményebb eszközökhöz folyamodni, mert a növendék önérzete vallhatja kárát.

Jóformán minden növendék más és más. Amit az egyik fel sem vesz, az a másikat egészen letöri. A célt sohasem szabad szem elől téveszteni: a büntetés célja a javítás és nem a megtorlás.

Irányelvül szolgált, hogy inkább maradjon egy-csíny büntetlenül, mintsem valaki ártatlanul szenvedjen. A meg nem érdemelt büntetés megrendíti a bizalmat, aminek a nevelés látja helyrehozhatatlan kárát.

A következőkben ismertetjük a katonai reáliskolai nevelőintézeteknél ismert és alkalmazott fenyítések nemeit és mértékét:

A./ Megfeddés kihallgatás alkalmával.

B./ RENDI FENYÍTÉSEK:

1. A tantermi padból való kiállítás — legfeljebb az adott tanítási óra végéig.
2. Kihallgatáson való megjelenés, az elkövetett mulasztás vagy cselekmény jelentésének kötelezettségével.

3. Meghatározott öltözetben való megjelenés a délutáni szünetben — játék vagy üdülés helyett. Legfeljebb 14 napon át.
4. Valamilyen kedvezmény megvonása, legfeljebb 28 napon keresztül.

C./ FOGSÁG FENYÍTÉSEK:

1. Laktanyafogság — csak V.-VIII. évfolyamú növendékek részére, legnagyobb kiszabható tartam: 28 nap.
2. Egyszerű fogsággal sújthatók az alsó fokozatú növendékek is 12 órai időtartamig, míg a felső fokozatúaknál, ugyanez 24 óra.
3. Szigorított fogsággal, csak felsős növendékek fenyíthetők, legfeljebb 6 napi időtartamra.

D./ Különleges fenyítések:

2. Megintés — megrovás, magaviseleti hiba vagy szorgalomhiány miatt.
2. A szabadság részleges vagy teljes elvonása.
3. Elbocsátás, kizárás az intézeti nevelésből.

A fogság fenyítések közül a **laktanyafogság** nem járt együtt elzárással. A fenyített növendék — minden foglalkozáson — a bajtársaival együtt vett részt, de:

a. nem mehetett kimenőre
b. nem nézhette a film — és színházi előadásokat
c. minden délutáni nagyszünetben a többi laktanyafogsággal sújtott növendékkel együtt jelentkeznie kellett az ügyeletes tisztnél, az előírt öltözetben.

Az egyszerű fogság I-VIII. osztály valamennyi növendékével szemben alkalmazható volt. Végrehajtása oktatásmentes időben egyhuzamban történt.

Szigorított fogsággal csak a felső tagozat tanulóit büntették. Kiszabatának időtartama miatt megszakításokkal alkalmazták és végrehajtásának megkezdése az oktatásmentes nap előtti este volt lehetséges. Szigorított fogsággal fenyített növendék nem kapott tízóraít és ebédsüteményben sem részesülhetett. Egészségügyi okok miatt napi egy órai, felügyelet melletti sétán vehettek részt.

A testi fenyítés fogalma és gyakorlata a katonai reáliskolai nevelőintézetekben ismeretlen volt. Az intézeti életet szabályozó, a növendékekkel való bánásmódot előíró utasítások egyikében sem található erre való utalás, — még tiltó formában sem. Azt, hogy soha nem fordult elő kategorikusan nem állítható. Az intézetnél töltött nyolc év alatt egyetlen elcsattant pofonról volt tudomásunk és aki adta, az is rövidesen elkerült az intézettől.

A továbbiakban a fenyítések kiszabására illetékes szervek, illetve személyek hatáskörét taglaljuk:

I. *Tanárok:* fenyítésként csak a padból való kiállítást alkalmazhatták, de azt is kizárólag a tanórák alatt.

II. *Századparancsnok:*

1. Megfeddés a kihallgatáson.
2. A Rendi-fenyítések valamennyiét, teljes kiszabattal.

3. A Laktanya- és Egyszerű fogság kiszabása a legmagasabb mérték feléig.
4. Szigorított fogságot a teljes mérték egyharmadáig.

III. *Zászlóaljparancsnok:*
ugyanazon fenyítéseket alkalmazhatta, mint a századparancsnok, valamint
1. Egyszerű fogságot teljes mértékben
2. Szigorított fogságot a teljes mérték kétharmadáig.

IV. *Intézetparancsnok:*
1. A felsorolt fenyítések valamennyiével élhetett, kivéve az intézeti nevelésből való elbocsátást, illetve kizárást. Megintés és megrovás esetén a tiszti és tanári kar véleményét is meghallgatta, de a döntésükhöz kötve nem volt.
2. Egész osztályt vagy századot csak az intézet parancsnoka fenyíthetett meg.

Elbocsátásra és kizárásra a javaslatot a tiszti- illetve a tanári kar hozta és szótöbbséggel hozott határozatot.

Az intézetparancsnok saját véleményét a tanári kartól elkülönítve tette meg.

Elbocsátás (kizárás) iránti javaslat esetén a Honvédelmi Miniszter dönt, hogy:

I. a hozzátartozók önként kérjék a növendék intézeti nevelésből történő elengedését, vagy

II. a növendék elbocsátassék

III. a növendék valamennyi honvéd nevelőintézetből legyen kizárandó

IV. mindezeken felül, a hazai — valamennyi középiskolából történő kizárási javaslat esetén — a VKM is megkeresendő volt.

A téma befejezéseként ismét visszatérünk a fogságfenyítésekhez, közelebbről annak végrehajtásához.

a/ A fenyítés megkezdését mindig orvosi vizsgálat előzte meg.

b/ Az elzárással járó fogságfenyítés időtartamát az erre a célra szolgáló "fogda"-ban kellett eltölteni. Az intézeti fogdahelyiség a tanépület mélyföldszintjén (alagsor) volt. A 30 m^2-es alapterületen (7,5 x 4 m) belül 5 db faanyagból kialakított, egymástól elkülönített egyenként is csukható zárka volt, ugyancsak fából kialakított fekhelyekkel.

c/ A fogda felelőse a mindenkori intézeti ügyeletes tiszthelyettes volt, ő gondoskodott a helyiség fűtéséről, világításáról, szellőztetéséről, takaríttatásáról, a fenyítettek étkeztetéséről és sétáltatásáról.

d/ A kiszabott és letöltött fenyítésekről — minden esetben — Büntetési Jegyzőkönyvek készültek, melyeket összesítve, évenként egy alkalommal a Honvédség Főparancsnokán keresztül, a Honvédelmi Minisztériumnak kellett felterjeszteni.

A fenyítéseket, század-, zászlóalj- vagy intézetparancsnoki parancsban hozták nyilvánosságra, és így került kihirdetésre. Szokás volt, hogy a fenyítést — a fenyítettnél alacsonyabb évfolyamok előtt nem olvasták fel.

III. fejezet
EGÉSZSÉGÜGYI ELLÁTÁS

Ismert, hogy az intézetbe pályázó fiatalokat szigorú és alapos orvosi vizsgálatok kedvező eredménye után vették csak fel. Ez nem csak a pillanatnyi egészségi állapot kifejezője volt, hanem biztosítéka is szervezeti és alkati adottságaiknak.

Ismerve továbbá az intézeti nevelés célkitűzéseit (testben és lélekben egyaránt kiemelkedően eredményes ifjúság formálása), érthető az a törekvés, hogy az előforduló betegségek gyógyításával azonos fontosságúnak tekintették a betegségek megelőzését.

Ezt a célt szolgálta a tudományosan megalapozott napirend, a rendszeres és alapos tisztálkodás, valamint a köztisztaság folyamatos ápolása. A betegségek és sérülések ellátását a gyengélkedők részére épült növendéki kórházban végezték. Ennek élén a vezetőorvos állt, aki az intézetparancsnok közvetlen beosztottja volt. Feladatának ellátásában egy másodorvos (egyben fogorvos), egy nyilvántartó egészségügyi tiszthelyettes, három képesített vöröskeresztes nővér, és kellő számú takarító személyzet segítette.

Olyan esetekben, amikor a hatásos kezelés az intézeti kórház nyújtotta lehetőségeket meghaladta, a beteg növendéket a szombathelyi kórházba szállították. A további kezelés, esetenkénti műtéti beavatkozás itt, szükség esetén Budapesten történt.

A fertőző járványos betegek elkülönítése, gyógyítása, ápolása az erre a célra létesített, fürdővel, fertőtlenítő géppel ellátott úgynevezett ragály-kórházban történt. A fertőző betegek általában tüneti kezelésben részesültek. Ezt szolgálta az elkülönítés és indokolt esetben az iskolai zárlat. A továbbiakban a gyengélkedőkkel való bánásmód folyamatára szeretnénk röviden rávilágítani.

Mint minden intézeti megnyilvánulást — ezt is — a mindenkori "Napi és Tanórarend" szabályozta. Ezek szerint minden reggel ébresztő után, az osztályügyeletesek által összeírt gyengélkedőket orvosi vizsgálatra vezették. A jelentkezett betegek azonnal szükség szerinti vizsgálatban és ellátásban részesültek. Ha kellett, kórházba utalták, különböző kezelésekre jegyezték elő őket, és meghatározták a kezelések időpontját. Minden növendékről egészségügyi nyilvántartó lapot vezettek. Előírt rendszerességgel mérték és ellenőrizték a növendékek súlyát, magasságát, mellkas átmérőjét, és ugyanakkor a mellkasi szerveket is megvizsgálták. Ezekre a vizsgálatokra a tanév elején, a karácsonyi- és húsvéti szabadság előtt és után és a tanév végén került sor.

A 30-as évek fejlődésének következő fázisa a sportorvosi vizsgálatok bevezetése volt. Miután az intézeti kórház a műszerek birtokába került, az eddig is ellenőrzött testsúly- és magasságméréseken túl, folyamatosan ellenőrizték a mellkas kerületét nyugodt, teljes belégzés és teljes kilégzés után, mérték a vérnyomást, a pulzusszámot, nyugalomban és 15 térdhajlítás után, valamint a nyugalmi állapot bekövetkezésének idejét. Minősítették a testalkatot és a táplálságot.

Hosszabb távon a mért adatok egymásutánja szemléletes képet adott a korra jellemző, ugrásszerű fejlődés minden szakaszáról, de ugyanígy kimutatta az esetenkénti megtorpanást vagy visszaesést is. A gyakori vizsgálatok és ellenőrzések során kiszűrt, gyengébb testalkatúnak bizonyuló, lassabban fejlődő, hosszabb ideig tartó betegségen átesett növendékek — pótuzsonnában részesültek. Ez általában tej és Ovomaltin volt. Időszakonként rántotta is került az asztalra. Ebben a különjuttatásban részesülők létszáma körülbelül a növendékek egynegyedét tette ki. Volt időszak, amikor a feljavítás hatásosabbá tétele céljából több hetes csukamájolaj-kúrát alkalmaztak. Itt tehetjük hozzá, hogy a fenti juttatásokban — az esetek többségében — a nagyobb étvágyúak is részesülhettek.

1932-ben az intézeti kórház vegyi-laboratóriummal bővült. Ezzel a vizelet-, vérkép-, vörösvérsejtsüllyedés, próbareggeli stb. vizsgálatok helyi elvégzése vált lehetővé. Ugyanekkor került sor a röntgen berendezéshez szükséges átépítés befejezésére is. Ezt követően lehetőség nyílt intézeten belül mellkas átvilágítás, fogfilm, törések-ficamok esetén rtg. felvételek készítésére.

Az intézeti kórház műszerezettsége és felszereltsége még teljesebbé vált, amikor 1937-ben egy elektrocardiograffal bővült. Ezzel a legfontosabb vizsgálatok azonnali elvégzésére nyílt mód.

Rendkívüli jelentőséggel bírt és külön említést érdemel a fogászati laboratórium működése. Bár 1929-ig csak konzerváló fogkezelést végeztek, ez időtől kezdve az összes fogkezelési és fogpótlási munka elvégezhetővé vált.

Hosszú idők krónikáját tanulmányozva táblázatokban gyűjtöttük ki az előforduló általános, valamint az intézetet sújtó járványos megbetegedések fajtáit is.

Mint az előbbiekben említettük a védekezés egyik módja a fertőző megbetegedések esetén az elkülönítés volt. Ilyen esetekben osztályokat, évfolyamokat választottak el egymástól, és nem volt ritka, hogy az intézet is zárlat alá került. Ezek az elkülönítések a tanítás menetét nem nagyon befolyásolták, de a megbetegedett növendék számára az előadásokról való távollét sokszor okozott gondot.

A járványok ideje alatt megkülönböztetett figyelmet szenteltek a tisztaságra és tisztálkodásra. Az amúgy is nagyon szigorúan vett étkezések előtti kézmosások után, fertőtlenítőszerek használata is kötelező volt. Gyakran a hipermangános öblögetést is előírták.

A táblázatok azt bizonyítják, többségében a járványos gyermekbetegségek domináltak. Védőoltás csak a himlő ellen volt, az intézeti újraoltás formájában. 1937-ben rendelték el a kötelező diftéria-oltást. Tífusz elleni oltásra csak egyszer került sor, akkor is a városban előforduló megbetegedés miatt.

Nem szabad arról sem megfelejtkeznünk, hogy Kőszeg "iskola-város" volt. Tanulói egész Dunántúlról verbuválódtak és intézetünkben is az ország minden részéből jöttek a növendékek; tehát kézenfekvőnek látszik a fertőzés gyakoribb lehetősége.

Az intézet egészségügyi helyzetének ismertetését szomorú adattal zárjuk. A vizsgált időszakban iskolánknak három növendéki halottja volt. Az egyik tüdőbaj,

a másik vakbélműtét utáni komplikáció áldozata lett, míg a harmadik szövődményes influenza következtében halt meg.

Összehasonlítva hasonló intézmények — hasonló időtartam alatti — adataival, meg kell állapítani: nem lehetett ok elégedetlenségre.

Fertőző betegségek (1929-1939)

A betegség neme	TANÉV										Megjegyzés
	1929-1930	1930-1931	1931-1932	1932-1933	1933-1934	1934-1935	1935-1936	1936-1397	1937-1938	1938-1939	
Tüdőgümőkór	2	2	1	5	1						
Diphteria	1			1		3					
Vörheny					2		41	4			
Bárányhimlő	3	3		5			7				
Kanyaró	14			15		9			21		
Rubeola					24						
Mumps	23	26			38	5		23			
Rüh										1	
Influenza			370	+		200	26		40	20	
Sárgaság					2						

Egyéb betegségek (1929-1939)

A betegség neme	TANÉV										Megjegyzés
	1929-1930	1930-1931	1931-1932	1932-1933	1933-1934	1934-1935	1935-1936	1936-1397	1937-1938	1938-1939	
Agyvelőgyulladás							1				
Középfüllob	6	9	7	3	2	9	3				
Izületi csuz			2								
Szívbelhártyalob			1								
Megfázás				142	106	53	72	65	46	215	
Torok - és mandulagy.			30	33	86	85	65	33	19	46	
Mandulatályog					5						
Tüdőlob	2	3		1				1	3	2	
Hörghurut			39						13	3[illegible]	
Mellhártyalob									1		
Vakbéllob	1	4	1	3	6	15	2		3	8	
Sérvműtét						1					
Gyomor- és bélhurut						35		42	11	25	
Veselob		1									
Heregyulladás										2	
Bőrlob, ekzema, furunculus			2			16	29	33			
Csalánkiütés										1	
Csonttörés és ficam	4	11				5	10	2	3	8	Ebből ficam 1
Egyéb sérülés						26	41	31	26	45	
Szérumbetegség			2								

IV. fejezet
TESTNEVELÉS, SPORT, VERSENYEK

A századfordulót követően, de különösképpen az I. világháború befejezése óta szembeszökő fellendülés és népszerűség jellemzi a sport és a rendszeres testgyakorlás fejlődését. Nyilvánvalóvá vált, hogy nem csak az egyén és tömegek szórakozási és kellemes időtöltési vágyának kielégítését szolgálja, hanem más — esetenként magasabb — célok elérésének eszköze is lehet. Az egész világon hatalmas összegeket fordítanak sportlétesítményék, sportegyletek és különböző testgyakorlási intézmények létesítésére és az ifjúság részére kötelezővé teszik a tornát.

Ismét előtérbe került a görög példa, mely szerint a testnevelésnek döntő szerepe van a nemzet életében, mert az állampolgárok egészségének, testi képességeinek, erkölcsi tulajdonságainak gyarapítására és tökéletesítésére, a testnevelés hatása rendkívül nagy és pótolhatatlan. Így lett az intézeti testnevelés és a sportkör jelmondata: „MENS SANA, IN CORPORE SANO!" — ÉP TESTBEN ÉP LÉLEK!"

A testedzésnek nem csak egészségügyi jelentősége van, hanem jellemnevelő is. Javítja a testi rendellenességeket, növeli a szervezet ellenállóképességét. A rendszeres edzés a fáradalmakkal szemben kitartást és szívósságot ad, fokozza az ügyességet és a testi erőt, önfegyelemre, önuralomra és egészséges életmódra szoktat. Az egymással való sportszerű versengés mások megbecsülésére tanít, de önbizalmat is ad és önmagunk megismerését is szolgálja. A jobb és a több elérésének vágya növeli az ambíciót és az akaratot. A fair play szellemében lebonyolított küzdelmek a lelket is nemesítik. A csapat, csoport, egyesületi versenyek fejlesztik és tökéletesítik a közös célért való lelkesedést és az egyéni érdekeknek a közös cél alá való rendelését. Nagyobb viszonyokban és áttételesen, a nemzetközi vetélkedés hazaszeretetre, a nemzeti összetartozás érzetének a fejlesztésére nevel és szoktat. Kétségtelen, hogy társadalmi hatása is számottevő.

Az elmondottak alapján leszögezhetjük, hogy a testedzés mind az egyén, mind a közösség testi és lelki fejlődésére egyaránt kihat és így céljává válik egy, minden tekintetben tökéletesebb nemzedék kiformálásának. Közvetetten tehát honvédelmi feladatot is betölt.

Tudjuk, a sport egyrészt játék, másrészt testedzés. Az egyik sportágban több a szórakoztató elem, a másikban kevesebb. Intézetünknek, mint középfokú katonai nevelőintézménynek a tanterven belüli oktatást, valamint a sportköri foglalkozásokat és azok tematikáját úgy kellett összeállítani, hogy megszerettessék a testgyakorlást, a növendékek természetes igényévé tegye azok űzését és mindez játékos és szórakoztató keretek között maradjon. Tömegnevelést kellett teremteni, ugyanazon erkölcsi tartalommal és céllal, mint ami — annak idején — a görögöknél volt. Ehhez igen jó képességű és képzettségű testnevelési vezetőkre, magasan kvalifikált szakoktatókra, modern sportlétesítményekre, eszközökre és jól irányított, lelkes növendékekre volt szükség.

Elmondható, hogy mindezeket az intézet, mint előfeltételeket, gazdagon biztosította. Az intézeten belüli testnevelés, testgyakorlás és a sportköri élet vizsgálatánál — mint ahogyan azt történetének bemutatásánál tettük — az 1918-1945 közötti időszakot három egymástól lényegesen eltérő fázisra bontva foglaljuk össze.

I. Az 1918-1931 közötti szakaszban az intézet változatlanul alreáliskolaként működik. Az egyes évfolyamokon belül páros, esetenként tripla osztályok voltak. Az I. világháborút követően az anyagi és erkölcsi megpróbáltatásokon túl az antant megkötései és szigorításai is nehezítették a nevelés végleges formáinak kialakítását, megindítását, fejlesztését. A VKM. irányítása alá történt áthelyezés pozitív eredményei csak az évtized végén kezdtek jelentkezni és 1931-től következett a:

II. időszak, melyben I-VIII. osztállyal, főreáliskolaként működött az intézet. Fokozatosan a Honvédelmi Minisztérium irányításával egyre több és szabadabb lehetőségekkel. A testnevelés és a sport nemzeti érdekké történt deklarálásával, óriási fejlődés jellemzi az intézeti élet minden területét, így a sport oktatását is.

Az évenkénti intézetek közötti sportversenyeken (nyári-téli) túlmenően szaporodik a városi középiskolákkal rendezett versenyek száma, mely egyben az elszigetelődés feloldását is jelenti.

A történelem ismert alakulása az intézet szervezeti felépítésében újabb változást eredményezett. Intézetünk újból alreáliskolává minősült, és következett a:

III. időszak: 1938-1945-ig. A korosztályok redukálásával a sportolás is mennyiségi, minőségi és intenzitásbeli csökkenést szenvedett. Ezt a nem kívánt változást fokozták a bekövetkezet háborús körülmények is.

A bevezető tájékoztatás után tekintsünk vissza és vizsgáljuk részletesebben — amennyiben lehet — a jelzett időszakok történéseit.

Az I. világháborút követő kezdeti évek testnevelési és sportoktatására vonatkozó dokumentáció, sajnálatos módon nem maradt fenn. Erre csak következtetni tudunk egy-egy tanévi jelentésből, tanárok és nevelők névjegyzékeiből, az oktatók számából és a még életben lévő akkori növendékek elbeszéléséből.

Ebben az időszakban a mai értelemben vett testnevelés és a vívás is létezett már. Az intézetnek 3-3 testnevelésre képesített tanára illetve oktatója volt. Ismert az 1919-1920-as tanévben működő sportkör elnökének a neve, de sem a testgyakorlás tematikájáról, sem a sportkör tevékenységéről, elért eredményeiről adat nincs a birtokunkban. Az egyébként is átmeneti időszakot jelentő nehéz évek más természetű súlyos gondjai (ellátás, ruházat, fűtés) mellett háttérbe szorult a testnevelés. Inkább csak a reggeli csuklógyakorlatokra, svéd és dán gimnasztikára, a vívás alapelemeinek oktatására, játékokra szorítkozott. Szervezett versenyekről egyenlőre nincs szó.

1922-ben mint tudott, intézetünk a Vallás és Közoktatási Minisztérium elvi irányítása alá került és az ez évtől rendszeresen kiadott nyomtatott év végi

"Értesítő"-k adatai között már külön sportrovat és a testnevelésről szóló általános tájékoztató szerepel.

Az 1925-26 tanév után megjelent évkönyv tesz először említést az ifjúsági egyesületek egyikeként a megalakult sportkörről. Mint ezekből megtudtuk, általános elvként a tömegsportra helyezték a fősúlyt és célként azt tűzték ki, hogy a csapatversenyek továbbfejlesztésével minél több növendéket vonjanak be a versenyküzdelmekbe. Ezt a célt szolgálta az Igazgatóság által kitűzött vándordíj, melyért — öt versenyszámban — évfolyamonként 30-30 növendék küzdött. Látható és értékelhető eredményekkel az 1926/27 tanév során megrendezett háziversenyek lebonyolítása után találkozunk.

Ezeket összehasonlítási alapként az alábbiakban ismertetjük:

	IV.évf.	III.évf.	II.évf.	I.évf.
Síkfutás 100 m	12,7 mp			
Síkfutás 80 m		10,6 mp		
Síkfutás 60 m			9,3 mp	
Síkfutás 60 m				9,6 mp
Magasugrás	143 cm	138 cm	137 cm	128 cm
Távolugrás	525 cm	486 cm	425 cm	365 cm
Súlylökés 5 kg	1053 cm			
Súlylökés 3 kg				

Ezekben az időkben indították meg új sportágként a teniszt, melyet a IV. évfolyamok növendékei részére oktattak. A nagyon rövidre szabott nyári időszakban úszóoktatásra is sor került. A téli sportok közül a sí, a korcsolya és a korhatár nélküli ródlizás szerepel az egyre színesebb sportpalettán. Az általános helyzet és testnevelés fejlődésének jeleit olvashatjuk ki az 1927-ben kiadott Értesítő közléséből, miszerint a tanév befejezése után — Sopronban — a társintézetek növendékeinek résztvételével torna és atlétikai versenyek megrendezésére került sor. A Hunyadi növendékek — több érmen és oklevélen kívül — a m.kir. Honvédelmi Miniszter tiszteletdíját és a Rákóczi intézet örökös vándordíját is megszerezték. Már ezen a versenyen is az alábbi korosztályokba sorolva zajlottak a küzdelmek.

Alreálban: II. korcsoport 12-14 évesek
I. korcsoport 10-12 évesek

Az intézeti testnevelés és sportolás fejlődésének új lendületet adott az 1927-ben elkészült és használatba vett, korszerűen felszerelt, minden igényt kielégítő tornaterem. Az 1929-ben megrendezett intézetek közötti sportverseny — melyen a soproni intézet 30 növendéke volt az ellenfél — már ennek kihasználásával és az alábbi versenyszámokkal bonyolódott le:

1./ szertorna (nyújtó, korlát, gyűrű)
2./ atlétika (síkfutás, távol- magasugrás, dobószámok)
3./ küzdősportok (akadályversenyek, labda- és buzogányhajítás)

4./ triatlon

Mindhárom korcsoportban egyéni és csapatversenyek voltak. Ez alkalommal a Hunyadi intézet csapata győzött 4:2 arányban.

Az 1920-as évek sportkrónikáját még azzal bővíthetjük ki, hogy az eddigi célkitűzések betartása mellett fontos feladatként jelölték meg a sportolás megszerettetését, a képességek felébresztését, azok kifejlesztését és a versenyszellem fokozását. A rendelkezésre álló eszközök, sportpályák, oktató személyzet és lehetőségek adottak voltak.

A tanterv nemcsak megengedte, de fokozottan támogatta is ezt. Mind nagyobb teret hódított a többség által is kedvelt és űzött csapatjátékok közül a kézilabda, a labdarúgás, a röplabda, gyephoki, rögbi stb. Korcsoportokon belül körmérkőzéses bajnokságok kiírására került sor és őszi-tavaszi fordulók sorozatai színesítik a sportéletet. Ezek a mérkőzések hézagpótlónak nevezhetők, mert az általános figyelem a rendszeressé váló őszi, tavaszi, a sportágak valamennyiében kiírt háziversenyekre összpontosult.

A háziversenyek győzteseinek — a helyezések után kapott érmeken kívül — értékes tiszteletdíjakat, plaketteket, vándordíjakat adományoztak. Ezek között is kiemelkedett a Magyar Katonai Szemle által évenként felajánlott plakett, melyet a legeredményesebb és legsokoldalúbb sportoló növendék kapott.

Az évtized fordulója utáni évek nemcsak az intézet életében jelentettek gyökeres változást azzal, hogy főreállá szerveződött át, de szükségszerűen megváltoztatta a testneveléssel kapcsolatos szemléletet is. Intenzívebbé válik a sportélet. Ennek legmarkánsabb jele, hogy megalakul az intézeti sportkör, 11 szakosztályba tömörülve az alábbi sportágakban:

1. atlétika	5. kerékpár	9. labdajátékok
2. úszó	6. tenisz	10. sí
3. vívó	7. asztalitenisz	11. korcsolya
4. céllövő	8. szertorna	

Minden szakosztálynak volt egy tanár-elnöke, de az egyes szakosztályok vezetői tisztét a sportágat értő és erre alkalmas VIII. évfolyambeli növendék töltötte be. A szertárosi teendőket általában VII. évfolyamú növendékek látták el. A szakosztályok edzésanyagát, tematikáját kiváló szaktanárok állították össze, míg az edzések levezetése a kiemelkedő szakoktatók feladata volt. Nemcsak szakmai, de lélektani szempontból is döntő hatásúnak bizonyult a személyes példamutatásuk, bármelyik sportágról volt is szó. Nem volt ritka látvány a mezeifutókkal együtt lihegő, vagy rekorderedményekkel atletizáló, szertornában bemutatógyakorlatokat végző szaktanár lett légyen léghenger a korláton, vagy óriáskör a nyújtón. Elképzelhető mit jelent, ha a szaktanár együtt edz, gyakorol, bemutat versenyekre felkészít, a versenyek rendezésében közreműködik és együtt örül az elért eredményeknek.

Az immár főreállá növekedett intézeti sportgárda versenyzői először Pécsett mutatkoztak be. (1932. június 19-26 között.) A szerény harmadik helyezést érték

el, de legyen mentségükre, hogy amíg Pécsett 8, Sopronban 5, addig Kőszegen csak 3 felső osztály tagjaiból verbuválódtak a versenyzők. Az esetenként elért eredmények nyomonkövethetők az intézetek év végi "Értesítő"-iben.

Eseményekben gazdag éve volt az intézeti sportkörnek az 1932/33. tanév. Mivel az év időjárása a téli sportoknak kedvezett, a ródli, a korcsolya és a sí a leggyakrabban használt sporteszköz. Zsúfolt a "ródlidomb" környéke, de a télen korcsolyapályaként használatos teniszpályák is nagyon látogatottak. Szervezett oktatás kezdődik a sízők részére is. Az alapoktatás párhuzamosan történik teremben és terepen egyaránt. Többször félnapos kirándulásokra került, ezek a sitúrák nagy népszerűségre tettek szert.

A sportkör lelkes űzői háziversenyen mérték össze tudásukat a következő számokban:

1. Sífutás (I., II., III. korosztály részére)
2. Sílesiklás (" " ")
3. Sí-járőr verseny (III. korosztály hadipuskával)
4. Sí-járőrverseny (II. korosztály, puska nélkül)

Ugyanilyen érdeklődést váltott ki a nyár sportja: az úszás, de nemkülönben a vízilabda is. Fokozta a figyelmet, hogy vezető-oktatóként az akkori idők híres és eredményes úszója: dr. Bárány István működött közre.

Az év legnagyobb sporteseménye a tanévet követően megrendezett intézetek közötti sportverseny, az úgynevezett "Cőgerolimpia" volt. Mindhárom iskola növendékei nagy előkészületeket tettek, hogy a küzdelemre kiírt vándordíjakat megnyerjék. Ebben az évben a versenyeket megrendező házigazda a kőszegi intézet volt. A versenyek megszervezése, rendezése és lebonyolítása kiemelkedően látványosan és mintaszerűen sikerült. Ünnepélyesen fogadták a társintézetek csapatait, impozáns ünnepség keretében nyitották meg a versenyeket és naponta a kora esti órákban díszes, zenés eredményhirdetések voltak. Minden versenyszám első három helyezettjének tiszteletére felhúzták az intézeti lobogókat és felcsendült azon iskola indulójának néhány üteme, amelyikhez a versenyszám győztese tartozott. Apródruhákba öltözött növendékek kezelték a zászlókat és segédkeztek az érmek átadásánál.

Emelte ennek az alkalomnak a rendkívüliségét, hogy a fizikum próbái mellett szellemi versengés is zajlott. A tanulmányi verseny részletes ismertetésével, lebonyolításával és eredményeivel a II. rész: oktatás rovatai foglalkoznak. Itt még csak annyit említünk meg, hogy a helyezések közlésére a sporteredmények kihirdetésével egyidőben került sor, azonos külsőségek mellett.

A harmincas évek közepét jelentő, egymást követő évek testnevelési és sportéletének képe fokozatos fejlődést mutat, ugyanazon belső tartalom és külső forma megőrzése mellett. Az évenként kétszer megrendezett háziversenyek mindig főpróbái voltak az évi munkát felmérő intézetek közötti küzdelmeknek. A gyengébbek törekvése a felzárkózás volt, míg a jobbak az elért helyezések megtartására törekedtek. Tény, hogy a különbségek egyre csökkentek, de a végső összeredmény

sorrendjében változás nem történt. Ez egyformán jellemezte mind a nyári, mind a téli összecsapások végeredményeit. Ahogyan az eddigi valamennyi nyári verseny első helyezettje a Zrínyi intézet csapata volt, ugyanilyen imponáló fölénnyel diadalmaskodott az ausztriai Mallnitzban megrendezett valamennyi téli sportversenyen a Hunyadi intézet sícsapata. Ugyanez a siker jellemezte a Budapesten megrendezett gyors- és műkorcsolya versenyeket is.

Ezekben az években egyre nagyobb szerepet kapott a sportlövészet. Kispuskával és hadipuskával — korcsoportonként egyéni és csapatversenyek zajlanak — fekvő, álló és térdelő testhelyzetben.

Az intézetek közötti versenyek történetében az eddigi ismert formában lebonyolított összecsapásra Kőszegen (1936) került sor. Ezt a versenyt is a kifogástalan szervezés és az egyre javuló eredmények jellemezték. A végső sorrend az előbbiekben leírtak szerint alakult.

A versenyek tartama alatt naponta a "Hunyadi Sporthíradó" adott részletes tájékoztatót a lezajlott eseményekről és rendezvényekről. Egy példányát a fejezet végén is bemutatjuk.

Az 1937-es tanév ismét gyökeres változást hozott. A Honvédelmi Minisztérium rendeletileg új alapokra helyezte az intézeti testnevelés illetve az intézetek közötti versenyek megrendezésének eddigi rendszerét. A változtatás szükségszerűségét — a rendelet szerint — az indokolta, hogy az eddigi sportirányítási szellem nem biztosította kielégítő módon a tömegsportolás lehetőségeit. Úgy vélték, hogy a rendes testnevelési órákon túl csak a kiemelkedő képességű egyedi sportolókkal foglalkoztak és háttérbe szorult a gyengébb felépítésű, kevésbé tehetséges növendékek nagy többsége. Az új rendszer a gyengébben sportoló növendékek sportkészségének fejlesztését, az általános színvonal emelését célozta meg. Ennek szellemében írták ki és szigorú feltételekkel szabályozták az év végén sorra kerülő küzdelmeket. Minden intézet — teljes VII. osztálya — mérte össze erejét:

1. Atlétikában:
   - a/ 100 m-es síkfutás
   - b/ távolugrás
   - c/ magasugrás
   - d/ diszkoszvetés
   - e/ súlylökés

2. Szertornában
   - a/ nyújtó
   - b/ korlát
   - c/ gyűrű
   - d/ ló
   - e/ függeszkedés

3. Lövészetben

Kispuska (fekvő, térdelő, álló testhelyzet), eredménye duplán számít!

Versenyszámonként minden osztály összteljesítményét elosztották az osztály létszámával és a kapott hányados adta az osztály átlagteljesítményét. Az így lefolytatott versengésben, holtversenyben: 1. a Zrínyi Intézet, 2. a Rákóczi Intézet és 3. a Hunyadi Intézet.

Ugyanebben az évben új kezdeményezéssel is találkozunk. Kiírták és lebonyolították a "Szertorna Jelvényszerű Versenyeket". Vas, bronz és ezüst fokozatait lehetett teljesíteni. A gyakorlatok anyagát — tanév kezdetén — írásban kö-

zölték, a jelentkezők előtt bemutatták minden szeren és minden fokon, majd a minősítő elbírálásra a háziversenyek keretein belül került sor. Voltak akik mindhárom jelvény gyakorlatait egy éven belül teljesítették.

Az évtized végére jellemző történelmi változások jelei — közvetve és áttételesen — de mutatkoztak. Az 1937/38 tanév végére kiírt intézetek közötti versenyek megtartását bizonytalan időre elhalasztották. Bár az őszi és téli háziversenyek eredményei biztatóak, mind a testnevelés, mind a versenyek megrendezésének tematikáját megváltoztatták. Szaporodott az osztályok közötti — vándordíjakért kiírt — különböző csapatversenyek száma. Az alábbi küzdelmekre került sor:

1. torna osztályozó csapatverseny	5. labdarúgó csapatbajnokság
2. atlétika osztályozó csapatverseny	6. kézilabda csapatbajnokság
3. tornatermi akadályverseny	7. kispuska lőverseny (csapat)
4. szabadtéri akadályverseny	8. hadipuska csapatlőverseny

1938-39-ben szokatlan újdonságnak minősült a labdajátékokban a tiszti és tanári kar tagjaiból összeállított csapat és a növendéki válogatott küzdelme. Ugyanilyen összecsapásra került sor a tiszthelyettesi és a legénységi állomány soraiból alakított csapat és a növendéki válogatott között. Szaporodott a városi középiskolákkal szervezett mérkőzések száma is.

Híres, olimpiagyőztes tornászok (Pelle István, Péter Miklós) bemutatója is nagy siker volt. Mindezek a háziversenyek keretein belül zajlottak, esetenként különböző sportágakról készített filmek vetítésével együtt. Néha, sportesemények megtekintésére is sor került.

Mélyreható változást hozott az intézet életében az 1938/39 tanév. Ez az esztendő átmenet volt az eddigi nyolcosztályos főreáliskolai tagozatról a négy osztályos, alreál-iskolai rendszerre.

Ez nem csak a szervezeti forma arculatát változtatta meg, de a sportoktatás és a testnevelés területén is új koncepciók bevezetését jelentette. A sportkör két csoportban működött. Az egyikben az I-IV. évfolyam sportgárdája volt, míg a másikban a visszamaradt VIII. osztály növendékei tevékenykedtek.

Az alreál osztályaiban a fő cél — a testedző hatású gimnasztikai gyakorlatokon és küzdőjátékokon keresztül — a sportolás megkedveltetése, a képességek felkutatása és fejlesztése, a versenyszellem kialakítása volt.

A legnagyobb érdeklődést az alreál labdarúgó-bajnokság kiírása, megszervezése és lebonyolítása váltotta ki. Ebben az időben kezdik az atlétika-, játék- és akadályverseny kombinációjában kiírt egyéni és csapatversenyek megrendezését. Ezekről azonban semmiféle írásbeli dokumentáció vagy erre való utalás nem maradt meg. Feltételezhető, hogy az intézeti testnevelés, a sportolás bármelyik ága azt a célt szolgálta, hogy a korosztálynak megfelelő testi alkalmasságot, fizikai erőnlétet, sportszeretetet és küzdeniakarást biztosítson, tanulmányaikat a hadapródiskolákban tovább folytató növendékek számára.

Ehhez a témakörhöz kapcsolódva itt is szükségesnek látszik említést tenni és egy kicsit részletesebben is taglalni a téli küzdősportok közül: a síjárőr futást.

Ebben a sportágban, nemcsak a sílécet kellett tökéletesen uralni — akár a lejtőn való emelkedésről, akár a lesiklásról, akár futásról is volt szó, de a versenytáv hossza okozta nehézségeket is le kellett győzni (3-6 km). Rendkívüli akaraterőre van szükség a fáradtság okozta kritikus pontok elviselésére és leküzdésére.

Nincs még egy sportág, ahol a csapatérdek és a bajtársiasság, az akarat és a testi erő úgy ötvöződne, mint éppen a járőr versenyeknél. Gyakran fordul elő, hogy a sérült vagy kimerült járőrtárs felszerelését átvéve, nem egyszer őt magát is támogatva kell a pálya egy-egy szakaszát megtenni, mert csak a teljes létszámú járőr eredménye érvényes.

Intézeti viszonylatban a lövészet megrendezésére külön, a lőtéren került sor.

„Hunyadi Mátyás" m. kir. reáliskolai nevelőintézet Kőszeg. Cserkészkiképzés: „Céllövés".

Csúcsteljesítmény-táblázat

az intézeti és intézetek közötti sportversenyek alapján.

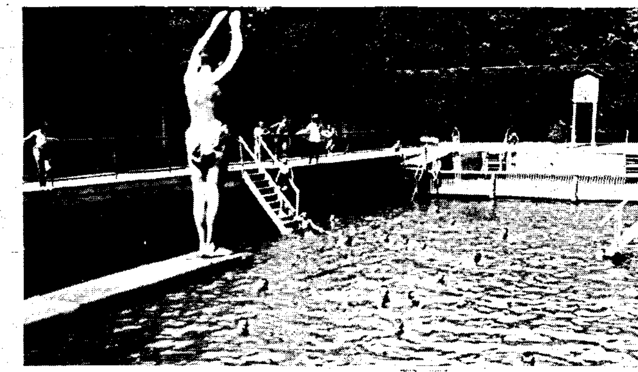
Kor. csop.	Versenyszám	Atlétika – Intézeti – Név	Mikor?	Eredm.	Intézetek közötti – Növ. (int.)	Mikor?	Eredm.
II. korcsoport	80 m	Huszár Gy.	1937.	9·4"	Mindszenthy (R)	1937.	9·4"
	Távolugr.	Nagy Z.	1934.	6·12 m	Cziglényi (R)	1934.	6·15 m
	Magasugr.	Soltay L.	1933.	1·56 m	Görgényi (R)	1935.	1·60 m
	5 kg súly	Asztalos A.	1938.	15·25 m	Sebők (R)	1936.	13·25 m
	10x60 m staféta	V—VI. oszt. válogatott	1935.	1,13·1"	Zrínyi int.	1936.	1,11 8"
III. korcsoport	4x100 m staféta	Szilassy, Soltay, Palló, Nagy Z.	1936.	46 1'	Hunyadi int.	1936.	46·1'
	100 m	Nagy Z.	1935.	11·2'	Nagy Z. (H)	1936.	11·4'
	110 m gát	Kiss Zoltán	1934.	16·4'	Csáthy (Z)	1937.	15·9'
	Távolugr.	Nagy Zoltán	1936.	6·17 m	Haraszthy (Z)	1934.	6·87 m
	Magasugr.	Szuper Zoltán	1933.	1·64 m	Haraszthy (Z)	1933.	1·75 m
	Rúdugr.	Bánffy, Sőnyey	1936.	3·00 m	Papp (Z), Kolonics, Bodnár (R)	1934.	3·10 m
	Súly	Lévay Gy.	1933.	12 56 m	László L. (Z)	1936.	12·48 m
	Diszkosz	Asztalos A.	1938.	35·00 m	László L. (Z)	1936.	34·48 m
	Gerely	Rónay H.	1936.	45·00 m	Gombos E. (Z)	1933.	48·93 m

Lövészet:

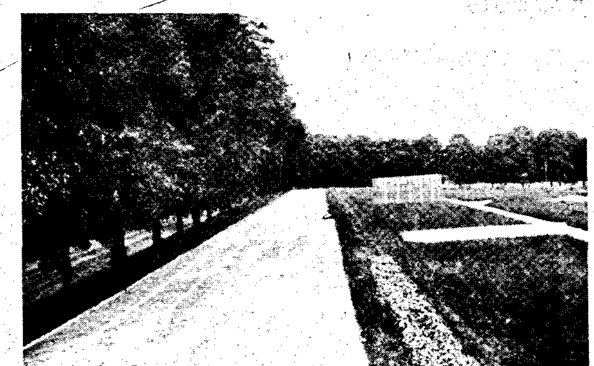
Versenyszám		Intézeti – Név	Mikor?	Eredm. pont	Intézetek közötti – Név (int.)	Mikor?	Eredm. pont
Hadipuska 300 m számonként 10 lövés	fekve	Réthy J.	1936.	85	Esztelneky (R)	1936.	77
	térdelve	Réthy J.	1936.	68	Irinyi (R)	1936.	77
	állva	Kocziszky B.	1936	54	Nuridsán (R)	1936.	51
	összetett	Réthy J.	1936.	194	Irinyi (R)	1936.	196
	csap. 5 tag	Hunyadi cs.	1935.	761	Zrínyi cs.	1935.	849
Kispuska 50 m számonként 10 lövés	fekve	Salacz I.	1936.	96	Salacz I. (H)	1936.	96
	térdelve	Salacz I.	1936.	91	Doge B. (Z)	1937.	95
	állva	Szumrák Á.	1938.	83	Doge B. (Z)	1937.	84
	összetett	Salacz I.	1936.	268	Doge B. (Z)	1937.	271
	csap. 5 tag	Hunyadi cs.	1936.	1270	Rákóczi cs.	1936.	1273

Úszás:

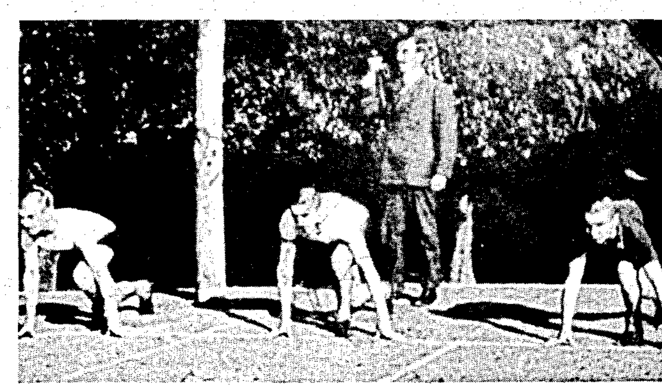
Versenyszám	Intézeti – Név	Mikor?	Eredm.	Intézetek közötti – Név (int.)	Mikor?	Eredm.
50 m gyors-				Rajcs B. (Z)	1935.	30·7"
50 m mell-	Palló I.	1935.	40"	Gombos G. (Z)	1935.	37·2"
50 m hát-	Binder H.	1935.	42"	Abay-Nemes (Z)	1935.	37"
4x50 m staf.-				Zrínyi cs.	1935.	2,33·2"
61 m mell-	Chapó Gy.	1936.	47·2"			
61 m gyors-	Noel Ö.	1936.	41·8"			
61 m hátúszás	Fornády B.	1936.	60·4"			
4x30·5 staf.	Hunyadi cs.	1936.	1,21·6"			

Intézeti uszoda

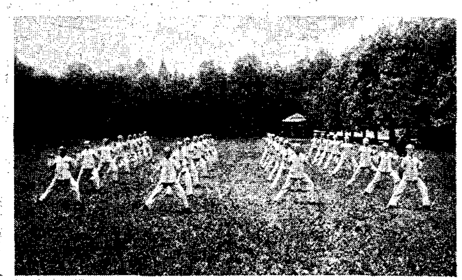
Futó- és akadálypálya

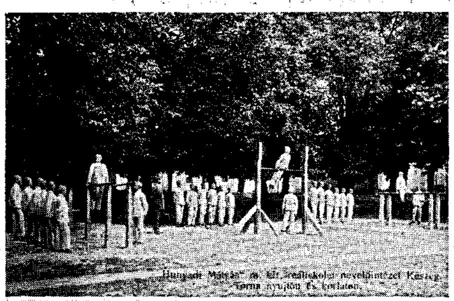
Síkfutás

Kötél- és rúdmászás

Svédtorna

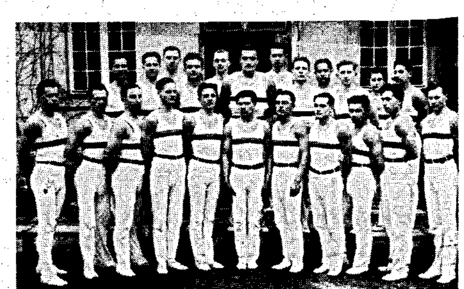
Nyújtó- és korlátgyakorlat

Labdarúgó bajnokcsapat

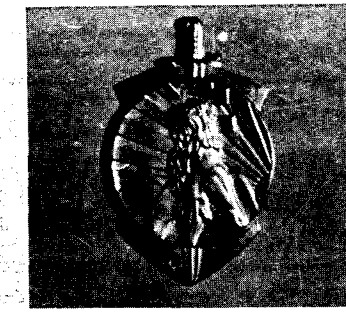
Zászlógyakorlat

Intézetek közötti szertornaverseny résztvevői

Síkirándulás. Stájerházak

Intézetek közötti sportbajnok jelvény. Nagy- és kisoroszlán. Egyéni és csapat győzteseknek

Talajtorna

Kőszeg, 1936. június 11. Csütörtök II. évfolyam. 1. szám

„HUNYADI" SPORT HIRADÓ

Egyes szám ára 20 fillér.
SZERKESZTŐSÉG: Tanépület, fsz. 4 sz. ajtó

Az intézetközi sportversenyek rendező bizottságának közleményei.

MEGJELENIK a versenyek tartama alatt naponta, hétfő kivételével reggel 8 órakor.

Ave juventus aemula!

Az első lustrum végéhez közeledik az a nemes versengés, amely immár ötödízben hozza lázba Zrinyi Miklós, Rákóczi Ferenc és Hunyadi Mátyás kései követőit. A 80. életévét ünneplő kőszegi Alma Mater e küzdelmes lustrum ideje alatt immár másodszor tárja ki kapuit a testvérintézetek fiai előtt, másodszor öltözik ünnepi díszbe, hogy méltó keretet adjon ahhoz a nagyjelentőségű küzdelemhez, amely — szent hittel hisszük — Nagy-Magyarország újjáteremtéséhez vezet.

Üdvözlégy küzdenivágyó ifjúság!

Légy méltó önmagadhoz a nemes küzdelemben! Szemeid előtt mindig a fair play legszentebb elve lebegjen! Ne feledd, hogy nem az itt szerzett babér a végcél, hanem az, amely a nemzet hőseinek homlokát ékesíti! Elárvult nemzeted történelmének legválságosabb napjaiban, kálváriájának nagyhetében büszke önmegtagadással készülj izmaid teljes megfeszítése, akaraterőd egész latbavetése árán a távol ködében csillogó Kánaán reinkarnációjára, — Nagy-Magyarország feltámadására!

Ave juventus aemula!

nemes BERKOVICH BRUNÓ
ezredes.

Intézetünk jubileuma.

Intézetünk az idei iskolaév befejeztével megtett útjának nevezetes mérföldjelzőkövéhez érkezett: most ünnepli fennállásának nyolcvanadik évfordulóját. Július elején lesz ugyanis nyolcvan esztendeje annak, hogy a megszüntetett pozsonyi cs. kir. katonai felső-nevelőintézet kétszáz növendéke Sutter százados vezetésével bevonult Kőszegre, az éppen akkor emelt s ma is szilárdan álló főépületbe.

Nyolc évtized nem nagy spácium az országok, vagy népek történetében, de az intézmények, s pláne az emberek életében már jelentékeny távolság. Ez idő alatt valóban sok viszontagságon ment keresztül az iskola, s ötször változtatta nevét és szervezetét, egy ízben még székhelyét is. A belőle kikerült növendékek 1866-tól 1918-ig a monarchia valamennyi hadjáratában résztvettek, s mindenkor elismerést és dicsőséget szereztek anyaintézetüknek. A világháborúban hősi halált halt egykori kőszegi növendékek hosszú sora bizonyítja, hogy sorsdöntő percekben a hűségnek, kötelességteljesítésnek és hősi önfeláldozásnak az a szelleme vezette őket küzdelmeikben, melyet mint ifjak az alma mater falai közt magukba szívtak. Intézetünk büszke lehet rá, hogy a nagy világégés idején tanítványai sorából 8 Mária Terézia-rendes vitézt s olyan híres hadvezéreket adott a hadseregnek, mint Boroevič tábornagy és Puhalló vezérezredes! Schariczer-Rény gy. tábornok, Trieszt megmentője, Riedl altábornagy, a gorlicei hős, Janky Kocsárd lov. tábornok, a honvédség volt főparancsnoka, azután Lerch Egon sorhajóhadnagy, az Adria legendás hőse szintén kőszegi növendékek voltak! De ki győzné itt mindazokat felsorolni, akik nevüket aranybetükkel vésték be az iskola történetének márványlapjaira!?

Intézetünk az összeomlás után nyelvében és szellemében teljesen magyarrá lett s a trianoni békeparancs sem tudta rákényszeríteni, hogy megtagadja régi katonai multját és nemes hagyományait. Ezért nem hagyta veszendőbe menni a régi katonai nevelés értékeit, hanem átitatván őket hazafias szellemmel s nemzeti tartalommal, ilymódon igyekezett e kincseket beleállítani a magyar jövőért folytatott nagy küzdelembe. Így azok az ideálok, amelyek a hajdani tisztképzés sarkalatos programmpontjait alkották, — mint a jellem, a szellem és a test harmonikus kifejlesztése — változatlanul alapvető eszményei maradtak növendékeink mai nevelésének is. A „mens sana in corpore sano" elve áll tehát ma is intézeti nevelőmunkánk középpontjában. Ennek az elvnek egyik legszebb gyakorlati érvényesülésében azokon a sportversenyeken gyönyörködhetünk, melyeket a három testvérintézet egymásközt

évente rendezni szokott, hogy nemes versengésben próbára tegye fiai izomerejét és küzdőképességét.

Az idei „cőgerolimpiász" a sors jóvoltából épen Kőszegen kerül lebonyolításra s így fényével, tömegvonzó erejével, nemkülönben sportbeli sikerével bizonyára nagyban hozzá fog járulni a ritka jubileum ünnepi hangulatának emeléséhez. Ebben a találkozásban azonban nem csupán szerencsés véletlent kell látnunk, hanem sokkal többet, — szimbólumot, amely intézetünket a sporttal örökre eljegyzi és összekapcsolja. Ma mindnyájunknak tisztában kell lennünk azzal, hogy nagy célokért eredményesen harcolni csak sportküzdelmek tüzében megedzett karral és megacélozott lélekkel lehet! Nekünk pedig minden más népnél nagyobb és szentebb céljaink vannak!

Induljon meg hát a jubileum ünnepi áhitatában a három testvérintézet ifjúságának nemes vetélkedése! Maradjon küzdelmük alapja mindig a lovagiasság és a becsület, amelyről a mult hagyományainak megfelelően soha le ne térjenek! Jelszavuk pedig legyen mindennapos imánkba foglalt felajánlásunk: „Ezt is, mint mindent, Nagy-Magyarországért!"

Hidvéghy Sándor.

Programm VI. hó 11-én, csütörtökön

Délelőtt:

8 h 15-kor Istentisztelet.

9 h 15-kor Ünnepélyes megnyitás a következő műsorral:
1. Zászlóátvétel.
2. Himnusz.
3. Megnyitóbeszéd.
4. Díszmenet.

10 h **Verseny kezdete:**
Atlétika: 80 m-es síkfutás.
Magasugrás II—III. korcsoport, az intézeti sportpályán.

Délután:

16 h 30-kor Hockey a K.S.E. pályán.

15 h-kor Teniszcsapatmérkőzés az intézeti ikerpályán.

Atlétika.

Az intézetek közötti sportversenyek atlétikai számaiban mindeddig egyoldalú volt a küzdelem. A Zrínyi intézet előnyben állott már nagyobb létszámaval is, ami azonban ennél sokkal lényegesebb, azzal a kiváló, szinte csodálatos küzdésre neveléssel, aminek fortélyait éveken át sem tudtuk tőlük megtanulni. Nem csoda tehát, hogy a Zrínyi induló kezdő akkordjai csendültek fel leggyakrabban a mindennapi ünnepélyes eredménykihirdetéseken. Négy éven át Pécs vitte el a pálmát. A Hunyadi ugyan tavaly hatalmas lépéssel tört előre ezen a téren. Az atlétikai vándordíjért folyó pontversenyben a mult évben 1. volt a Zrínyi intézet 109 ponttal, 2. volt a Hunyadi intézet 90 ponttal, 3. volt a Rákóczi intézet 85 ponttal.

Az idei verseny esetleg ismét hoz újabb változatosságot a sorrend kialakulásában.

Az első nap versenyszámai:

80 méteres síkfutás.

A verseny megnyító száma 80 m-es síkfutás lesz. Két év előtt Ciglényi Tihamér nyerte meg 9·6 mp-cel. Tavaly is soproni növendék állított fel újabb intézetközi rekordot, Oláh Miklós személyében, aki 9·6-ot futott. — Hogy az idén is ők nyernék? Ezt nem tudhatjuk. Hírek szerint soproni testvéreink ismét meglepetésnek szánják ezt a számot. A hír valóban nem alaptalan, mert háziversenyüket Borsodi hatodéves igen kiváló eredménnyel nyerte. Azt mondják egyesek: azért megtörténhetik, hogy a Hunyadi indulóval kezdjük az első eredménykihirdetést.

Az 1934. évi soproni versenyek eredményei a következők voltak: 1. Ciglényi T. (R) 9·7 mp. 2. Hulmann Z. (R) 9·8 mp. 3. Tarnay Sz. (Z) 9·9 mp.

Az 1935. évi pécsi eredmények: 1. Oláh K. (R) 9·6 mp. 2. Szilassy P. (H) 9·8 mp. 3. Tóth L. (R) 9·8 mp. 4. Révész J. (Z). 5. Thurzó S. (H). 6. Pauliczky I. (Z).

Magasugrás II. korcsoport. A mult évben nagy meglepetést keltett Görgényi Mihály a Rákóczi intézet növendéke 160 cm-es ugrásával, amellyel újabb rekordot állított. Ő az idén már a felső korcsoportba került és így nem tudhatjuk mit hoz majd ez a versenyszám. Kevés remény van újabb rekord felállítására, de váratlan meglepetéseket mindig szívesen fogad a közönség. Ám cáfoljanak ránk!

Az 1934. évi eredmények: 1. Papp T. (R) 155 cm. 2. Konek S. (Z) 155 cm. 3. Walder A. (R) 155 cm.

Az 1935. évi eredmények: 1. Görgényi M. (R) 160 cm. 2. Marjay V. (Z) 154 cm. 3. Csáty D. (Z) 151 cm. 4. Kovách I. (H) 151 cm. 5. Gérecz Ö. (H) 148 cm. 6. Sajó E. (R).

Magasugrás III. korcsoport. A rekordot két éve Haraszthy Miklós (Z) tartja (175 cm-rel), aki azóta már közel jár a 190-hez és országos viszonylatban is komoly reménység. Tavaly új tehetség hozott nagy meglepetést. Both Rajmund Zrínyi növendék 173 cm-t még könnyedén vitt át, valóban kiváló és a mellett tetszetős stílusával. Kétségtelen, hogy az idén sem fog komoly versenytársra akadni. Így ezt a győzelmet máris elkönyvelhetjük a Zrínyiek javára. A magasugrás mindig gyengéje volt a Hunyadinak. Hogy tavaly Faller bejutott a hatodik helyre 160 cm-rel, az szép volt. Az idén még ennyit sem remélhetünk.

Az 1934. évi eredmények: 1. Haraszthy M. (Z) 175 cm. 2. Nedeczky G (Z) 165 cm. 3. Papp T. (Z) 160 cm.

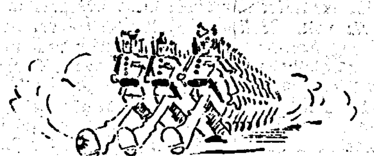
Az 1935. évi eredmények: 1. Both R. (Z) 173 cm. 2. Papp T. (R) 171 cm. 3. Konek S. (Z) 165 cm. 4. Russ J. (R). 5. Koltay A. (R). 6. Faller B. (H).

HSH Melléklete.

Kőszeg. 1936. jun. 11. 1. szám.

Verseny előkészületek a Hunyadiban (Észrevette: Palló Iván

Kondíció training.

palló

Gátfutás Kőszegen."

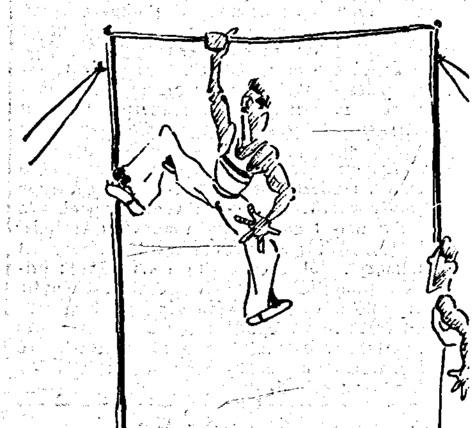
palló

Hunyadi úszó edzésre indul a „házi" medencébe.

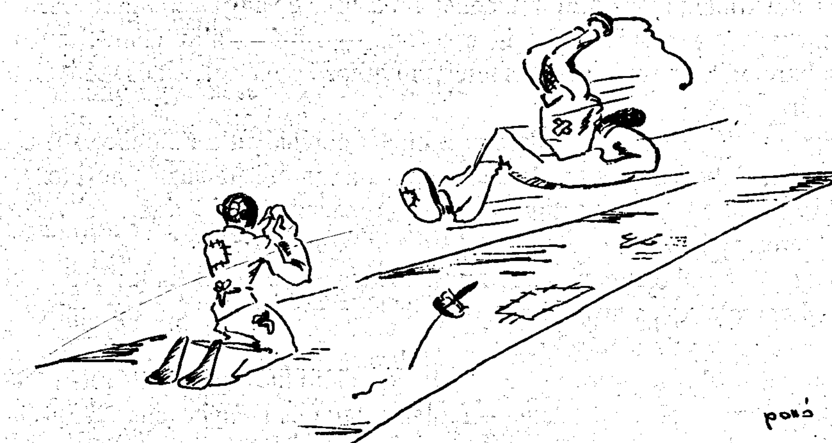
palló

Akrobat! Oh!

palló

Vae victis!

palló

Mister Wimbledon.

palló

Most merre is kell ezt a disz-koszt kidobni ???

palló

V. fejezet
ÉLELMEZÉS ÉS ELLÁTÁS

Az intézeti nevelés három döntő fontosságú pilléren nyugodott. Fontossági sorrendet megállapítani nem szabad, de nem is lehet, mert ezek egymás kölcsönös kiegészítői voltak; egyik sem működhet a másik léte vagy közreműködése nélkül.

Az egyik, a növendékek lelki-, erkölcsi, — a másik a szellemi-, elméleti, — míg a harmadik az anyagi ellátás terén mutatkozó szükségletek és igények kielégítésén fáradozott.

Míg a vallás és erkölcs, valamint a hitélet gondjaival a különböző felekezetek lelkészei foglalkoztak, és az elméleti oktatás az intézet tanári és nevelői karának volt kizárólagos feladata, addig az étkezés, ruházat, egyéb felszerelés, raktározás, épületkezelés stb. a gazdasági hivatal teendői közé tartozott.

Összeállításunkban ennek a harmadik résznek, és annak is a növendéki étkezéssel kapcsolatos tennivalóiba tekintünk bele részletesebben, de említést kívánunk tenni az egyéb ellátásokról is.

A minden iskolai tanévre (esetleg félévre) előre kidolgozott "Napi- és Tanórarend" — ébresztőtől takarodóig — foglalkoztatta és igénybevette az egyébként is fejlődő, fiatal szervezetet. Ezeknek a fokozott követelményeknek eleget tenni, a kitűzött célokat elérni csak jól táplált, erőtől duzzadó fiatalok tudtak. Mindezeket szem előtt tartva, szinte tudományos alapossággal állították össze az étkezési rendet és a menüt.

A vizsgált időszak (1918-1945) első egy-két évétől eltekintve a növendékek napi ötszöri étkezést kaptak. Ezek közül a három főétkezés, nevezetesen a reggeli, az ebéd és a vacsora a növendéki étteremben történt. Ennek helye — némi változtatással — mind a mai napig a főépület északnyugati szárnyának a földszintje volt. Az étterem hosszának harmadában volt szintkülönbséget az magyarázza, hogy egykor díszteremként is használták, és a felemelt rész szolgált színpad gyanánt. Ennek az aránynak megfelelően helyezték el az asztalokat is. Általában az emelt részben 10-12, míg az alsó részen 20-22 asztalt terítettek — a mindenkori létszámhoz igazodva. Az asztalok fele az ablak felöli oldalon, a másik fele a folyosó felé eső részen helyezkedett el, egymással szemben. Az étterem egyik végében az intézet ügyeletes tiszt, míg a másik felében a zászlóalj ügyeletes növendék asztala volt. Minden asztalfőn egy — a legfelsőbb évfolyamból kijelölt — asztalparancsnok ült, aki egyformán irányította az asztalnál ülők rendjét, az evőeszközök használatát, az étkezés illő módját és az adagok igazságos elosztását. Általában egy asztalnál nyolc növendék foglalt helyet, meghatározott ülésrend szerint. Az étkezéshez érkezett növendékeket terített asztal fogadta. A tányérok, csészék, tálak, kancsók mindegyikét kék alapon fekete hollós embléma díszítette. Kötelező volt az asztalkendő használata, melyet étkezés után, fémgyűrűbe helyezve, az asztallap alatti tárolóban tartottak.

A tálból való szedést mindig az asztalparancsnok kezdte, majd az asztalnál ülők következtek, elsőként — napi váltással — mindig más és más. Bevett szokás volt, hogy a maradékot fordított sorrendben osztották széjjel. A konyhában megmaradt étel is szétosztásra került és éber figyelem kísérte, melyik asztalnál maradt abba, hogy legközelebb ott folytatódjék a szétosztás.

Bármilyen foglalkozás után következett a főétkezés, ezt mindig megelőzte a kötelező, hálótermi kézmosás.

A helyváltoztatások — az esetek többségében — zárt rendben történtek, melyeket az osztály ügyeletese vagy az osztályelső vezetett. Az étterembe érkezve mindenki a kijelölt helye előtt állva várta a vezényszót a közös — étkezések előtti, majd az azt követő — együttes imához. Csak ezután lehetett helyet foglalva elkezdeni az étkezést, illetve elhagyni az éttermet.

Az étteremben fogyasztott főétkezéseken kívül még a délelőtti nagyszünetben tízórait, míg délután, a napi parancskihirdetést követően uzsonnát is kaptak a növendékek. Ezek kiosztása ott történt, ahol a növendékek éppen tartózkodtak: tanterem, játszótér, üdülőhelyiségek stb. Közismert és közkedvelt volt az úgynevezett vajasbuci. De ezen kívül, évszaktól függően ilyenkor gyümölcsöt, gyümölcsízt, sajtot, felvágottat, szalámit, esetenként csokoládét kaptak a két szelet kenyérhez. Ha már a tízórait és uzsonnát részleteztük, taglaljuk a főétkezéseket is.

Reggeli: az 1920-1930-as évek közötti időszakban az alábbiakat szolgálták fel.

a/ tejeskávé vagy
b/ tejes-tea vagy } + vajas buci
c/ tej vagy } kenyér
d/ köménymagos leves

Az 1930-as évek elejétől ritkul a reggeli levesek száma és a megmaradó kétszeri "zupa" mellett a tejeskávén és a tejen kívül hetente kétszer kakaó is asztalra került. A vasárnapi kakaóhoz már kalácsot is adtak.

Ebéd: Általában a 20-as évek ellátmánya gyengébbnek mondható, ha azt az 1930 utániakhoz hasonlítjuk. Többségében így is háromfogásos menü dominált.

1. Leves
2. Hús - főzelékkel, vagy főtt tészta
3. Sütemény vagy gyümölcs

Vacsora: A hét hat napján egyfogásos, meleg, friss ételek kerültek asztalra. Ez általában főzelék és hús, vagy főtt tészta volt. Vasárnap a hideg vacsorát tea egészítette ki.

Mindhárom étkezéshez tetszés szerinti mennyiségű kenyér volt fogyasztható. Italként forrásvíz szolgált. Üdítőitalok ismeretlenek voltak. Kétszer egy évben a legnagyobb katona-ünnepeken egy pohárka bort is kaptak a növendékek.

Itt kell említést tennünk az úgynevezett külön-uzsonna létezéséről. A rendszeresen ismétlődő orvosi vizsgálatok során kiválasztották mindazokat, akik súlyosabb betegségeken estek át, vagy a fejlődésben kissé visszamaradtak vagy csak egyszerűen a megszokottnál nagyobb étvágyúak voltak. Idesorolták — esetenként

— a versenysportolókat is. Ezek a növendékek az uzsonnaszünetben rendes adagjukon kívül még tejet és rántottát is kaptak, ezt szintén az étteremben fogyasztották el.

Az intézetnek természetesen saját konyhája volt, állandó személyzettel. Többségében nő, de férfi alkalmazottjai is voltak. Sokan közülük a tanépület alagsorában létesített személyzeti szállásokon laktak. Nem tartozik szorosan véve az intézet történetéhez, de mint jellemző (bár egyedi) esetet megemlítjük, hogy még ma is megtalálható a H.M.9.osztály által adományozott miniszteri dicséret és mellé 3 havi fizetésének odaítéléséről szóló okirat, mellyel a konyha egyik alkalmazottját — házasságkötése alkalmából — megajándékozták. (15 évi szolgálat után).

Itt kell megemlíteni azt is, hogy az intézet ugyan nem volt önellátó, de mint gazdászat-közigazgatásilag önálló egység — mezőgazdasági területeinek gyarapodásával párhuzamosan — számottevő állattartással, növény és gyümölcskultúrával, jelentős mértékben hozzájárult az élelmezés alapanyagainak előteremtéséhez.

A két háború közötti időszakban még nem volt általánosan használatos az élelmezés tápértékének kalóriában történő kifejezése. A honvédségnél alkalmazott élelmezési anyagnormáknak a katonai nevelőintézeteknél való adaptálására nincsenek hiteles adataink. Az egyébként mindenre kiterjedő és részleteket is tartalmazó "Évkönyv"-ekben sem található az élelmezésre való utalás.

Megkíséreljük mégis a növendéki élelmezés feltételezhető tápértékének megközelítését annál is inkább, mert 1941-ben a Honvéd Orvosok Tudományos Egyesülete által kiadott "Korszerű katonai élelmezés" című tudományos összeállítás IV. fejezete már részletes alapossággal foglalkozik a "Növendékek és akadémikusok élelmezésé"-vel. Ezek szerint ismert és elfogadott az a tudományos megállapítás, hogy a 10-18 életévükben lévő fiatalok napi kalória szükséglete: 2500-3500 kcal. A továbbiakban a táblázatból kiolvasható a táplálkozásunkat szolgáló élelmiszerek összetétele (fehérje, zsír, szénhidrát, vitamin és ásványi anyagok) és a belőlük értékesíthető kalóriaérték. Ha a döntő fontosságú és a növendékek által fogyasztott élelmiszerek: kenyér, tej, tejtermék, tojás, hús, húsneműek, főzelék, gyümölcs, burgonya, rizs, hal, tésztafélék stb. tápértékét ismerjük, és megközelítően tudjuk az egy növendékre eső adag mennyiségét, az eredmény csak számítás kérdése. Igy jutottunk arra a közelítő következtetésre, hogy intézetünknél az egy növendékre számított napi kalóriaérték, meghaladta még a napi 3300 kcal-t is.

50 év után — sok véleményt meghallgatva — elmondható, hogy az intézetnek becsületes, kiemelkedő szakmai képességekkel rendelkező gazdasági vezetése jó szándékú, tisztességes konyhaszemélyzete volt, az akkori idők legmodernebb konyhafelszerelésével rendelkezett és az egykori rutin-szöveg ma valóságként mondható, hogy az élelmezés: *"ízletes, kielégítő és bőséges volt!"*

Az ellátás fogalomkörébe tartoznak azok a szolgáltatások is, melyek az öltözet *tisztán- és karbantartását célozták.* Most elsősorban a fehérnemű mosatására gondolunk. Ennek megkönnyítése céljából az intézetbe felvett minden növendék

azonnal egy törzsszámot kapott, melyet valamennyi ruhadarabjába bevarrattak. Minden szombaton minden növendék az összegyűjtött szennyes fehérneműjét, miután a "Mosatási Könyv"-be is beírt, a mosdóhelyiségbe elhelyezett és ugyancsak törzsszámmal ellátott fiókjaikba helyezte. Néhány nap elteltével hasonló módon kapta vissza mindenki a már kimosott, kivasalt fehérneműket. A folyamat során a szükséges javításokat is elvégezték.

Mivel a lábbeliek is intenzív használatnak voltak kitéve, a szükségessé váló javításokat is hasonló módon lehetett lebonyolítani, mivel a cipők is számozottak voltak. Ez esetben a számozás egy másik célt is szolgált. A növendékek — alapfelszerelésként két pár házi, és egy pár kimenő-cipőt kaptak azzal a céllal, hogy a naponkénti váltás lehetőségét biztosítani lehessen. Az ellenőrzést megkönnyítendő az egyik pár "belül", a másik "kívül" volt számozva.

A felső ruházaton bekövetkezett rongálódások javításának más módja volt. Ilyenkor a kárvallott a század raktárvezetőjénél jelentkezett és a javítás időtartamára kapott egy másik darabot, vagy végleges cserével új ruhadarabhoz jutott.

VI. fejezet

AZ INTÉZET ÉPÜLETEI, LÉTESÍTMÉNYEI, MŰEMLÉKEI

Ebben a fejezetben szeretnénk bemutatni a kőszegi katonai reáliskola területén létesített és az intézet céljait szolgáló különböző épületeket, melyek más-más időpontban készültek. Ezeknek többsége még ma is áll, funkcionál, talán nem az eredeti rendeltetés szerint, de ma is a nevelés szolgálatában. Ismertetésünket a legrégibb és a legnagyobb létesítménnyel kezdjük:

Főépület

A soproni katonai építésvezetőségen már 1852-ben készen voltak az épület tervei. Ezek alapján készült el 1856-ra az impozáns alkotás a Monarchia Hadseregparancsnokság rendeletére. Az építésvezető: Pollini Frigyes mérnökkari százados volt. Okkal feltételezhető tehát, hogy a tervezés is az ő keze munkáját dicséri.

A külsejét tekintve harmonikusan kiképzett és belsejében is célszerűen beosztott hatalmas létesítmény az akkori Kőszeg legnagyobb és legszebb díszévé vált. Hatalmas térség közepén emelkedett a városon kívül, a Gyöngyös bal partján. Stílusának és méreteinek komolyságával, ugyanakkor egyszerűségével kellemes látványt nyújtott. Homlokzata, melyet három kiszögellés tett arányosan tagolttá, a város felé nézett. Nagyobb részében kétemeletesnek épült, csupán középső traktusa magasodott három emeletesre. Ha építészeti stílusát elemezni próbáljuk, arra az eredményre jutunk, hogy ez az épület típusa a XIX. században, annak is első felében divatba jött — klasszicizmus utáni — romantikus ízlésnek felel meg. Egyébként, valamennyi korabeli intézet — mint az első pillantásra is megállapítható — többé-kevésbé hasonló stílusban épült, mintha valamennyit ugyanaz az építész tervezte volna.

Mint ismeretes, a romantikus stílusnak egyik jellemvonása, hogy megtaláljuk benne az addig kifejlődött építészeti ízléseknek alapvető vonásait. Így van ez, jelen esetben is.

A főépület nagy tömegével, arányos rendezettségével klasszicisztikus stílusjegyeket sejtet. Mészkővel borított lábazati párkánya, egyenletesen elosztott pinceablakai, reneszánsz hatásra utalnak, a felette lévő földszint — bár szerves folytatása az előbbinek — vízszintes barázdáival már a rusztikát utánozza. A földszintet erőteljesen kiugró párkány választja el az emelettől. A középső ablaksor egyéni pillérdísz, és az ablakok feletti és alatti párkánydarabból álló keretet kapott. A felső ablaksor könnyedébb befoglalása, mely főképp az alsó párkányzatra vonatkozik, szintén reneszánsz ízű megoldásnak mutatkozik. Nem így a koronázó párkány csipkeszerű konzolsora, mely boltívekkel kapcsolt stalaktitsort alkot és arab stílushatásokról árulkodik.

A három rizalit, jóllehet — a közép kivételével — mérsékelt alaprajzi kiugrást mutat, az épületet öt részre tagolja. Ezek a kiszögellések az emelettől kezdődően, pillérszerű tagozatban végződnek, melyeknek tetejét gótikus jellegű tornyocskák díszítik. A homlokzat két oldalán, a nyeregtető csúcsán, mint egy tympanon tetején a palmetta kel életre, erősen stilizált formában. A főhomlokzati óra helye román kerekablakra emlékeztet és ugyanilyeneket látunk két oldalt, a kettős ablakok felett is. A főbejárat feletti harmadik emeleti ablakokat — utólagosan — szintén román stílusban alakították át, amikor a római katolikus kápolna kibővítésére került sor.

A falak vastagsága, mely még ma is több emelet ráépítését bírná el, rányomta bélyegét az intézet belsejére. Ezeknek a súlyos belső formáknak a nyomasztó hatása érezhető a főlépcsőházban és a folyosókon, amelyeknek az ott terpeszkedő hatalmas boltívek valósággal kolostori színezetet kölcsönöznek.

A főépület belső helyiségeinek beosztását az alapítástól az első világháború végéig — szintenkénti megosztásban — vázlatokon illusztráljuk, melyekből kitűnik: nem voltak raktárak, nem volt tanári szoba és az összes növendéki ruházat és felszerelés a hálótermi szekrényekben halmozódott. Ebben az időben az épület egyáltalán nem mondható tágasnak az akkori körülbelül 200 főnyi növendéksereg és a segédszemélyzet számára. A berendezés is ridegen egyszerű. A helyiségek csak a feltétlen szükséges bútorokkal: pad, tábla, ágy, szekrény, tornaszekrények stb. voltak felszerelve, ezért akkoriban az intézet inkább kaszárnyához, mint iskolához hasonlított.

Amint az alreáliskolává való átszerveződés befejeződött, az addigi csupasz falakra szemléltető faliképek, térképek kerültek és a tanítási eszközök nagymértékű pótlásának a terveivel kezdtek foglalkozni. Elsősorban természetrajzi, kémiai, fizikai előadó termek és szertárak létesítése került előtérbe, de a rendelkezésre álló anyagiak ezt a fejlődést csak az 1900-as évek elején tették lehetővé. Erre az időre esik az első emeleti folyosó faburkolattal történő bevonása és megjelennek a falakon híres csatajelenetek illusztrációi és a hadsereg egyenruházatának fejlődését ábrázoló színes nyomatok. Kiváló férfiak gipszszobraival kezdik díszíteni a folyosókat és ebben az időben váltják fel, a tantermek apró üvegű ablakait tükörablakokkal. A legdöntőbb változás a növendékek szempontjából, hogy ebben az időben cserélték ki az eddigi faágyakat vaságyakra, mely sem egészségügyi, sem kényelmi szempontból nem volt közömbös.

Ha a főépület hátsó falfelületét futólag vizsgáljuk, fel sem tűnik, hogy az eredetileg tagolt, kiugrásokkal tarkított fal egy része utólag épült és stílustörés nélkül vált annak szerves részévé.

A két kiugró középső szárnyrész a tanépülettel egyidőben létesült és az 1927-1928-as tanév elején adták át rendeltetésének.

Az É. földszinti szárnyban rendezték be az új növendéki konyhát, míg a D. szárny helyiségeiben egy növendéki üdülő és a földrajzi szertár működött. E felett a tanári könyvtár kapott helyet és a túlsó oldalon a segédtiszti lakás és az írószerraktár létesült. A II. emeleten az egyik hozzáépített részben növendéki raktárak, a másik szárnyban pedig az intézeti múzeum volt található.

A főépület külső jegyeinek megismerése után — sétáljunk gondolatban — végig az egyes szinteken, kukkantsunk be néhány ajtón, ismerkedjünk meg az

1936-os elrendezésű helyiségekkel. A főbejáraton belépve, balkézre a volt kapusszoba előtt haladunk el, mely egyben az intézetügyeletes tiszthelyettes tartózkodási helye. Továbbmenve a főlépcső két feljáratával találjuk szembe magunkat, melyről a későbbiekben részletesebben is megemlékezünk. Közöttük, az épület nagy, hátsó kijáratához vezet az út. Jobbra fordulva a következő sorrendben követték egymást a helyiségek: római katolikus lelkészi hivatal és lakás, protestáns kápolna és a protestáns lelkész irodája, mely egyben hittanterem is. Ezután következett a rádió-szakosztály helyisége, az intézeti stúdió. Innen vezérelték a szabadidőben szolgáltatott zene-műsort (részben lemezekről, részben rádióra kapcsolva, és ez volt a központja a szabadtéri ünnepségek hangosításának is. A következő, az V-VIII. évfolyamok üdülőterme volt. Az asztalokkal, székekkel berendezett — amolyan kis kaszinó — könyvekkel, újságokkal, társasjátékokkal szolgálta a kikapcsolódást. Ezt elhagyva, már a folyosó végére is értünk, s a csapóajtó után a tiszti étkezde előtere — benne az egyik csigalépcső feljárata — következett. A növendékek részére a tiszti étkezde ajtaja hivatalosan csak az érettségi bankett megtartásakor nyílt meg először.

Az épület másik szárnyában található szimmetrikusan elhelyezett, hasonló csigalépcső évtizedek óta minden növendéki közlekedés színtere. Bár a helyiségcserék általában zártrendben történtek, nem volt ritka látvány a lemaradók, vagy egyes közlekedők szárnyaló száguldása. Felfelé is, lefelé is — mint kiterjesztett szárnyú madarak — karjaikkal az oldalfalakra támaszkodva, lehetőleg minél több lépcsőt átugorva szinte repültek. Az állandó használat nyomai főleg a lépcsőfokokon mutatkoztak. A lépcsőfelületek középső harmada — láthatóan kikoptatva — ívelt volt. Visszafordulva a folyosón az alsó négy évfolyam üdülőterme következett, majd a népszerű borbély műhely Dabóczi úrral és segédjével Szepivel. Ezt követően újra elénk tárulkozik a már említett, rendkívül reprezentatív, nemes faburkolatú, kétoldalas, széles, piros szőnyeggel futtatott főlépcső. Falait dekoratív képekkel és nyomatokkal díszítették. A feljárat elejét és a fordulókat történelmi hírességek fejszobrai emelték ki.

A főlépcsőt — általában — a növendékek nem használhatták!

Továbbmenve a folyosón a növendéki konyha és egy újabb hátsó kijárat következett. Ismét a folyosó végén vagyunk, és a már említett, második csigalépcső után a növendéki téli fürdő, tiszti kádfürdő, konyha iroda és raktár volt található. Visszafelé menet a hatalmas növendéki étterem két ajtaja előtt haladunk el, melyek közül az egyik az emelt traktusra, a másik a rendes szintre vezetett. Berendezését egy másik fejezetben taglaljuk, itt csak annyit említünk meg, hogy a század elején, ezen a helyen torna és díszterem volt és ez magyarázza a szintkülönbséget. A főbejárat és az étterem között egykor 65 m^2-es növendéki látogató volt, mely faragott, keményfából kialakított boxaival, egyidőben nyolc látogató fogadását tette lehetővé.

És most, a tilalom ellenére settenkedjünk fel mégis az I. emeletre. Felérkezve, szembetaláljuk magunkat az intézetparancsnoki irodákkal. Ide tartoztak a segédtiszt és az irodaszemélyzet helyiségei is. A segédtiszti irodában őrizték az intézet "szűzmáriás" zászlóját is. Balra fordulva a folyosó végén, a parancsnoki lakás bejárata tárul elénk (kb. 300 m^2). Amikor Berkovich Brunó ezredes került az intézet élére, lemondott ennek használatáról és az egész területet növendéki kaszinóvá alakíttatta át. Ezen a folyosó részen volt még a rajzterem, a hozzátartozó rajztárral és a tanári könyvtár.

Így már érthetőbb a főlépcső — növendékekre vonatkozó — tilalma, jóllehet a jobb oldali folyosón már növendéki hálótermek voltak. Itt volt még található az anyagitiszt és a gazdasági hivatal irodái, az irattár, az írószer raktár, valamint vendégszobák és nőtlen tiszti lakások.

A II. emelet szinte kizárólagosan növendéki célokat szolgált. A hálótermek többsége itt helyezkedett el. A hálótermeket elválasztó mosdókon kívül itt voltak a növendéki raktárak (ruha, ágynemű, bőrönd, sí stb.). Az I. világháborút követő alreáli korszak négy, kb. 50-70 fős termeivel szemben 1934-től már 18 teremben oszlik el a 290-300 fős létszám és 12-re emelkedett a mosdóhelyiségek száma is.

A folyosókon ruha- és fegyverfogasok sorakoznak, nem hagyva helyet még a díszítő képeknek vagy szemléltető tábláknak sem.

A III. emeleten kialakított új római katolikus kápolnát 1927-ben ünnepélyes keretek között szentelték fel.

A nappalok józan és szabályozott képe után különös látványt nyújt a folyosók és a termek éjszakai hangulata. Sejtelmes, kékes irányfények megvilágításában, hevenyészve panyókára vetett, erre a célra rendszeresített köpenyekbe burkolózó és a WC-k felé tántorgó alakokat látni. Az egyiknek földig, a másiknak combközépig ér a vaktában és félálomban magára kapott "schlafrock"-ja.

Ám vannak ugyancsak éber és szikrázó időszakai ezeknek a folyosóknak és főleg a hálótermek közötti mosdóknak. Ilyenkor osztály-, vagy érdekcsoportok vívtak ádáz párna és ablakkitámasztó harcot, vélt vagy valós sérelmeik elégtétele céljából. Ám ezekről a csatákról reggelre már senki nem tud semmit és ezek soha nem kerültek be a krónikákba sem.

Tanépület

Az 1920-as évek közepe váltotta valóra a már század elején szükségessé és sürgőssé vált bővítési és építési igényt. Az először részben anyagiak, részben az I. világháború miatt elodázott elképzelések ezekben az években elhatározásokká, majd tervekké kovácsolódtak. Az 1925 októberében indult, a téli hónapok alatt szünetelő építkezést, 1927 nyarán fejezték be és így az 1927/28-as tanév már az új tanépületben kezdődött.

A közel 100 m hosszú és 15 m széles épület három szinten (mélyföldszint, magasföldszint, I. emelet) megközelítően 3000 m^2 alapterülettel bővítette és könnyítette az oktatás és a nevelés gondjait.

Az "alagsor"-ban kaptak helyet a különböző raktár és kiadó helyiségek, raktáriroda, növendéki fogda, varroda, szabóműhely, cipészműhely, három konyhaszemélyzeti lakás, motorház, legénységi raktár, valamint az altiszti kaszinó.

A magasföldszinten helyezkedtek el az osztálytantermek (szám szerint 4 db) fizikai előadóterem és szertár, zászlóaljparancsnoki iroda, századparancsnoki iroda, nevelőtiszti irodák, idegennyelvi szeminárium, toilettek és a gazdasági hivatalvezető lakása.

Az I. emeleten újabb négy osztálytanterem, századparancsnoki iroda, két nevelőtiszti iroda, kémiai előadóterem és szertár, tanári értekező és mellékhelyiségek találhatók.

Szervesen kapcsolódott az épülethez a 312 m² alapterületű és 8,2 m magasságú modern tornaterem korszerű felszereléssel és a karzaton berendezett filmvetítő helyiséggel. A terem másik végében 70 m² alapterületű, megemelt színpad volt, mely mögött öltöző és tusoló helyiségek is rendelkezésre álltak.

Növendéki kórház

Az intézet területén eredetileg külön kórházépület nem volt. A főépület I. emeletének É. szárnyán volt 3 gyengélkedő-szoba, 20 ággyal. Ezek mellett rendezték be a gyógyszertárat és az orvos lakását. Kezdetben a fertőző betegek részére szolgáló, elkülönített helyiségek is hiányoztak. Tömeges, járványos megbetegedések esetén alkalmanként a tornatermet, szükség esetén tantermeket alakítottak át kórtermekké. Minthogy évről-évre ismétlődtek fertőző megbetegedések, sőt ebből kifolyólag haláleset is előfordult, az ÉNY kerítés mentén felállították az úgynevezett Decker-barakkot. Már felállításánál, 1903-ban kevésnek bizonyult, ezért 1912-ben állandó jellegű, fertőző betegek ellátására alkalmas kórház építéséhez kezdtek, melynek elkészülte után az előbb említett barakkot lebontották.

Az első világháborút követően ugyanezt az épületet emeletráépítéssel növendéki kórházzá alakították át. A zárt, fertőző osztály, a meglévőtől K-re kapott végleges helyet. A növendéki kórház, ma is őrzött formáját 1932-ben nyerte el, amikoris hozzáépítették a vezetőorvos lakását. Maga az épület egyemeletes, alapterülete 250 m². Felszerelve felvételi irodával, orvosi rendelővel, fogászati laboratóriummal, kvarc és diathermiai helyiségekkel, röntgenszobával, fürdőszobákkal és terasszal.

Állománya: 1 vezetőorvos, 1 beosztott orvos (fogorvos), 1 egészségügyi nyilvántartó tiszthelyettes, 3 vöröskeresztes nővér és megfelelő számú kisegítő személyzet.

A fertőző kórház 1927-ben épült 120 m² alapterületen, külön orvosi rendelővel, 4 betegszobával, fürdőszobákkal és fertőtlenítő géppel rendelkezett.

Teniszpályák

A két egyes teniszpályát — 1895-ben, illetve 1901-ben építették. Az előbbit a tanárok, az utóbbit a növendékek részére. Az 1930-as évek elején létesült, még egy ikerpálya, mely a megnövekedet igényeket jelezte, és azt kielégítette.

Kerítés — kapuk

A főépület építésével egyidőben kezdődött és 1857-ben fejeződött be az intézet 20 holdnyi területének kőfallal való körülkerítése. A körülbelül 2 méter magas kőfal mentén végig az ott vezető utak mindkét szegélyén fasort ültettek és erre a célra használták fel azt az 5000 darab bükkfa csemetét, melyet az alapításkor Kőszeg városa ajándékozott az intézetnek. Kijárási lehetőséget ÉNY-on a Netter kapu, DK-en a Koller-kapu biztosított. Az előbbi, egy múlt századi, kőszegi közéleti személyiségről kapta nevét, míg a másik elnevezés a kolera szóból származik. Ugyanis e kapu helyén vezetett az út arra a területre, ahol régente a kolera betegek barakkjai állottak.

Hidak

Az első fahíd, mely a Gyöngyös felett átívelt, ugyancsak a legrégibb létesítmények közé tartozott. Ezt a hidat még az intézet alapításakor megkötött szerződés értelmében szintén a város építtette. A császárlátogatásra 1893-ban a fahidat lebontották és helyére díszes vashidat emeltettek.

Uszoda

Tulajdonképpen a főépület építésével egyidőben kellett volna az intézeti uszodának is elkészülnie, de a medence vízellátásának a nehézségei miatt csak 1858-ban került használatba. A medencét 63 fából épített fedett kabin határolta. A medence két részből állt. Egy 12x30,8 m méretű — az úszók részére, míg az úszni még nem tudókat — egy 9x4,7 m nagyságú betonmedence várta. A két egymás melletti medence, 800 m³ vizet fogadott be. 1932-ben készül el, az uszodát a Gyöngyös patakból táplálta a vízvezeték.

Szökőkút

A főépület előtti parkrész díszítésére 1879-ben szökőkutat létesítettek, melyet a későbbiek során virágágyakkal vettek körül. Mindig a tél elmúltával töltötték fel vízzel és számtalan színes, különböző fajú díszhal és vízinövény jelentett látványosságot.

Melléképület

Amikor 1893-ban a hadgyakorlatok színhelyéül Kőszeg környékét és főhadiszállásul a katonai alreáliskolát jelölték ki, a király és császár látogatások sürgős és fontos építkezéseket eredményeztek. Az 1893-as tanévet idő előtt befejezve épülettatarozás, azon belül átalakítások, sőt egy új melléképület felépítése vált szükségessé. A hadgyakorlatok idejére — a főépület jobb szárnya mögött — egy földszintes téglaház épült 360 m^2 alapterülettel (40x9 m). Ebben helyezték el az udvari konyhát és annak személyzetét. Az épületet zárt folyosó kötötte össze a főépülettel, ahol az udvari éttermet rendezték be.

A gyakorlatok befejezésekor az összekötő folyosót lebontották és az egyelőre megmaradt épületbe műhelyeket, majd a legénységi különítmény szálláshelyét telepítették. A régi, felszabadult legénységi szobákba az intézet történeti irattára, tanári könyvtár és olvasószoba került.

Az új tanépület felépítése, berendezése és használatba vétele után a melléképület szükségtelenné vált, és 1931-ben le is bontották.

Kapusház

Az intézeti park főbejáratánál a Gyöngyös híd mellett kezdettől fogva álló, egyszerű fabódét — mely a parkőr védelmét szolgálta — 1924-ben ízléses, svájci stílusú kőházacska váltotta fel. Az ebben— kizárólag nyáron — szolgálatot teljesítő parkfelügyelőknek az volt a feladatuk, hogy a parkba és az uszodába belépni szándékozó polgári közönséget ellenőrizzék és belépőjegyet adjanak.

Zeneépület

Az 1931-32. tanév során újabb épület lépett az egyre magasabb szintű oktatás és képzés szolgálatába. Elkészült és használatba vették az ugyancsak célszerűen kialakított ének- és zeneépületet, mely az intézet ÉK. részében, annak szegélyén helyezkedik el. Alapterülete 295 m^2. Az épület alápincézett helyiségeit is hasznosították.

Földszintjén 95 m^2-es gyakorlóterem volt, ezen kívül egy zeneszertár, 3 zongora gyakorlószoba, 1 gordonka-, 1 hegedű-, 1 fúvós hangszer gyakorlóhelyiség és egyéb mellékhelyiségek voltak itt találhatók.

Az emeleten a zenevezető irodája volt, 6 helyiség pedig a nőtlen fiatal tanárok lakásául szolgált.

Hosszú ideig ebben az épületben működött a növendéki önképzőkör aero, rádió, fényképészeti szakosztálya, valamint a növendékek kézügyességének fejlesztésére szolgáló asztalos- és lakatosműhelyek.

Mosoda

A növendéki fehérnemű, ágynemű és asztalnemű mosása és vasalása céljából, közvetlen a zeneépület szomszédságában található földszintes építményben kapott helyet az intézeti mosoda. Külön erre a célra kialakított helyiségeiben található felszerelései az alábbiak voltak: 2 vízmelegítő, 1 gőzfejlesztő kazán, 2 mosódob, 1 nagyteljesítményű centrifuga, 1 gőzszárító, mángorló.

Az épület másik felében kapott helyet az asztalosműhely, gyalu és körfűrész gépekkel, valamint a favágáshoz szükséges kétkarú hasogató, gépi baltával.

Gyakorló és játszótér

A főépület mögött, annak két oldalával párhuzamosan elterülő réteket használták erre a célra. Ezeket a négyszögletes 70x40 m méretű, simára eldolgozott, befüvesített és gondosan ápolt területeket négy oldalról utak és fasorok szegélyezték. Amíg az ünnepélyeket, díszfelvonulásokat az É. gyakorlótéren tartották, a park K. sarkában elterülő térség nyáron a torna és a játék, télen a korcsolyázás céljait szolgálta. Ennek a játszótérnek a D. szegélyén két tekepálya és egy oroszkugli is volt, míg a kerítésfal mellett, a fasor és a kerítés között lövölde létesült. Mindezek a létesítmények az első világháború során elpusztultak, faanyagát fűtésre használták fel. Volt még egy tekepálya a Gyöngyös partján a park DK. sarkában, mely kőből épült (1878), de ezt majdnem kizárólag csak a tanári kar használta.

Kertészház

Az intézet épületei között a legrégibb a park keleti oldalának közepén álló házacska. 1853-ban Pollini százados emeltette és az építésvezetés irodájául szolgált, amolyan felvonulási épület gyanánt. Az építési munkálatok befejezése után az iskola irattárát helyezték ide, néhány helyisége pedig legénységi lakásul szolgált. Később, 1894-ben az irattár a főépületbe került (a téli fürdő mellé) és a kerti házból kertészlakás és szerszámkamra lett. Később melegházzal is bővült.

Filagóriák

A park természetes szépségének varázsát az utak mentén, itt-ott elhelyezett padok és a fák közül helyenként előbukkanó, kizárólag fa alapanyagú, díszes ornamentikájú, faragott filagóriák tarkították. Az utóbbiak nem kizárólag a pihenés és kikapcsolódás helyei voltak, hanem a nyári időszakban alkalmasnak bizonyultak egyes elméleti tárgyak szabadban való megtartására is.

A főfasorban a híd felé haladva jobb oldalt a nyári uszoda előtt, míg balra a teniszpályák között és a Gyöngyös partján épült kuglipálya közelében voltak a kiemelkedően szép és emlékezetes filagóriák.

Vízszükséglet

Az iskola vízzel való ellátását kezdetben két kút biztosította. Ezeket az első építkezésekkel egyidőben ásták az épülő főépület DK. szárnya mögött. A mélyebb kút vizét a fölébe emelt gépház szivattyúja segítségével a III. emeleti padláson elhelyezett tartályokba nyomták, ahonnan vezeték vitte szét az intézet egész területére. Ez a kút és működtető szivattyúja ma is megvan tűzbiztonsági tartalékként.

A legmodernebb vízellátási igényeket is kielégítő megoldás 1931-ben született. Elkészült a "József" forrás foglalati épülete és a "Hunyadi Mátyás" vízmedence. Ez a hegyi forrás az intézettől körülbelül 3 km távolságra fekszik. Napi vízhozam: 120 m^3 friss, hegyi forrásvíz, melyet két 80-80 m^3 űrtartalmú víztartályban gyűjtöttek össze. A forrás az intézet szintje felett 85 m magasan fakadt, így a víz kb. 5-6 atm. nyomás alatt került a hálózatba.

Világítás

Az iskola helyiségeit 1910-ig petróleumlámpákkal világították. Mikor az említett évben Kőszegen villanyvilágítást létesítettek, a katonai reál elsőként csatlakozott a beszereltetéshez. Először föld alatti, utóbb föld feletti vezetékrendszer felhasználásával.

Hadd említsünk meg itt egy történelmi nevezetességet is, természetesen a világítással kapcsolatosan.

1893-ban ugyanis a már említett kőszegi "császári" nagygyakorlatok kapcsán, a magas vendégekre való tekintettel, ideiglenesen Kőszegre is villanyvezetéket hoztak. Az esti órákban külön vonattal érkező Ferenc József ünnepi fogadása a fényárban úszó Kőszeg feldíszített állomásán kezdődött. Az első diadalkapunál, a polgármester üdvözlő beszéde alatt következett be Kőszegen az első villamoszárlat. Így az ünnepség további része és a bevonulás, már csak holdvilág mellett zajlott le.

Fűtés

Mint minden tennivalót az intézeten belül, ezt a tevékenységet is előírás szabályozta. Ennek szellemében készült el és került kifüggesztésre minden helyiség megfelelő "Fűtésrend"-je. Ez tartalmazta a fűtési idény megkezdésének és befejezésének időpontját, valamint az érintett helyiség minimális hőfokát. Érthető módon más és más volt a követelmény a hálóterem, tanterem, étterem, tornaterem, fürdő, mosdó, folyosó stb. esetében.

Fentiek előrebocsátása után az I. világháborút követő időszakot vizsgáljuk először. Ekkor minden épületben és minden helyiségben egyedi fűtési technológiát alkalmaztak. A termek légköbméterének függvényében megfelelő fűtőfelületű vaskályhákat állítottak be és ezek működtetését a mindenkori legénységi különítmény tagjai végezték.

Az 1927-ben használatba vett új tanépület már központi fűtésrendszerrel készült az alagsorban elhelyezett kazánházzal. Minden más épület helyiségeit továbbra is egyedi módon fűtötték. Változást csak az jelentett, hogy a főépület hálótermeiben az eddigi széntüzelésű kályhákat kokszüzelésűre cserélték.

Az 1933-34-ben végrehajtott belső átalakítások után, amikor az eddigi 6 növendéki hálóteremből 18 kisebb létszámú helyiséget alakítottak ki — ezzel egyidőben megsokszorozva a mosdók számát is, a vízvezeték-rendszer is teljes rekonstrukcióra került. Ezt az alkalmat használták ki arra is, hogy a tanépületi kazánház fejleszthetőségének arányában a főépület kb. 60 %-át is bekapcsolták a központi rendszerbe. Ettől kezdve a növendéki hálótermek és a főépületi tan- illetve rajzterem fűtési gondja is megoldódott.

Az 1932-ben végleges formát kapott növendéki kórház szintén saját működtetésű, központi rendszerből kapta a meleget.

A többi épületek és helyiségek változatlanul egyedi fűtésűek maradtak.

Csatornázás

Az intézet zavartalan technikai működésének — bár nem látható — de döntő fontosságú része volt a szennyvíz levezetése, a csatornázás gondjának megoldása. Végleges és talán mai napig is funkcionáló kialakításának terveit a m.kir.honvéd központi építésvezetőség dolgozta ki.

Gazdasági udvar

Még az intézet eredeti területén, annak ÉK. szegélyén épült ki az első majorság. A feljegyzések szerint 1884-től kezdve és azóta folyamatosan fejlődött 1939-ig.

A gazdálkodási tevékenység eleinte a park ápolására és karbantartására szorítkozott. Miután egyre nagyobb területre terjedt ki a növendéki étkeztetésbe való besegítés és ennek gazdaságilag is kimutatható eredménye is volt, fokozatosan gyarapodik az istállók, színek, műhelyek épületeinek a száma és nagysága. 1931-ben előre tervezett gazdasági major épült lovak, tehenek, sertések, baromfiak szakszerű tartására és tenyésztésére. Magtárak, széna- és szalmapajta létesül, majd az előírásoknak is megfelelő vágóhelyiséget építettek.

Ekkor már az intézet tulajdonát képező gazdasági terület meghaladja a 25 katasztrális holdat, ennek keretében 4.5 katasztrális hold gyümölcsöst is telepítettek. A megmunkálásra igénybevett terület már új szerzemény, mely az intézet É. szegélyét jelentő vasút (ma műút) vonalán túl terült el.

Sportpálya

1935-ben újabb létesítménnyel gyarapodott a nevelésben mind nagyobb szerepet kapott testnevelés- és sportoktatás. Ugyancsak az intézet területén kívül, a kispuska lőtér szomszédságában, ÉK. irányban kialakított, szabályszerű méretű labdarugópályán, az azt körülvevő 400 m-es futópályán kívül — az előírásoknak

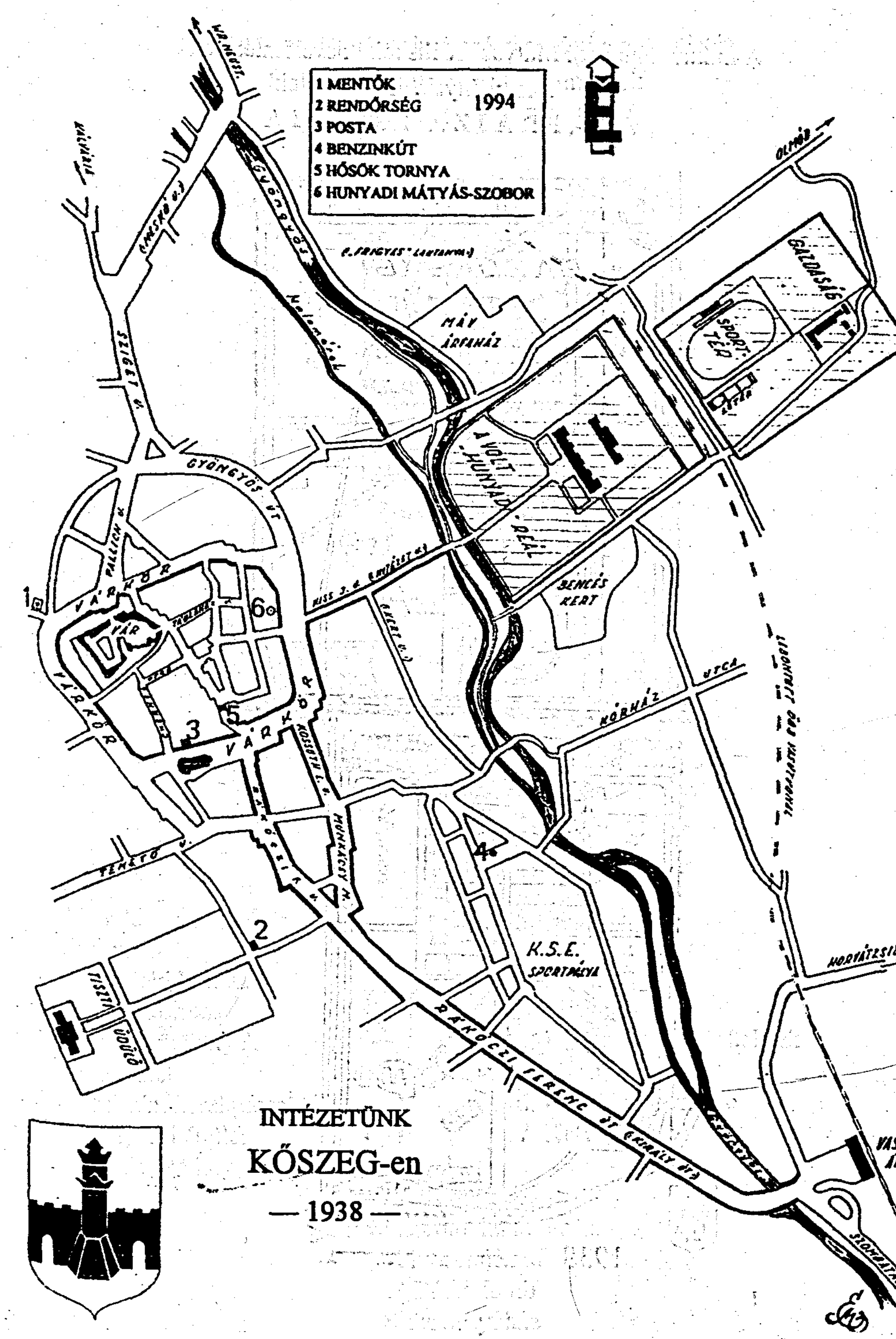
megfelelő — távol-, magas- és rúdugró pályákat is létesítettek. A súlylökésre, diszkoszvetésre és gerelyhajításra versenyszerűen alkalmas pályák átellenben, a túlsó oldalon kaptak helyet.

A pálya ÉK. oldalára korszerűen felszerelt öltözők, zuhanyozók, edzőhelyiségek kerültek, a tetején lelátóvá kialakított kőépületbe. Alapterülete: 162 m^2. A későbbiek során ezen a pályán zajlottak a házi-versenyek és labdajáték bajnokságok, az intézetek közötti versenyek és ezeken a pályákon rendezték a városi iskolákkal lebonyolított, meghívásos küzdelmeket is. A sportpálya befoglaló mérete: 200-100 m volt.

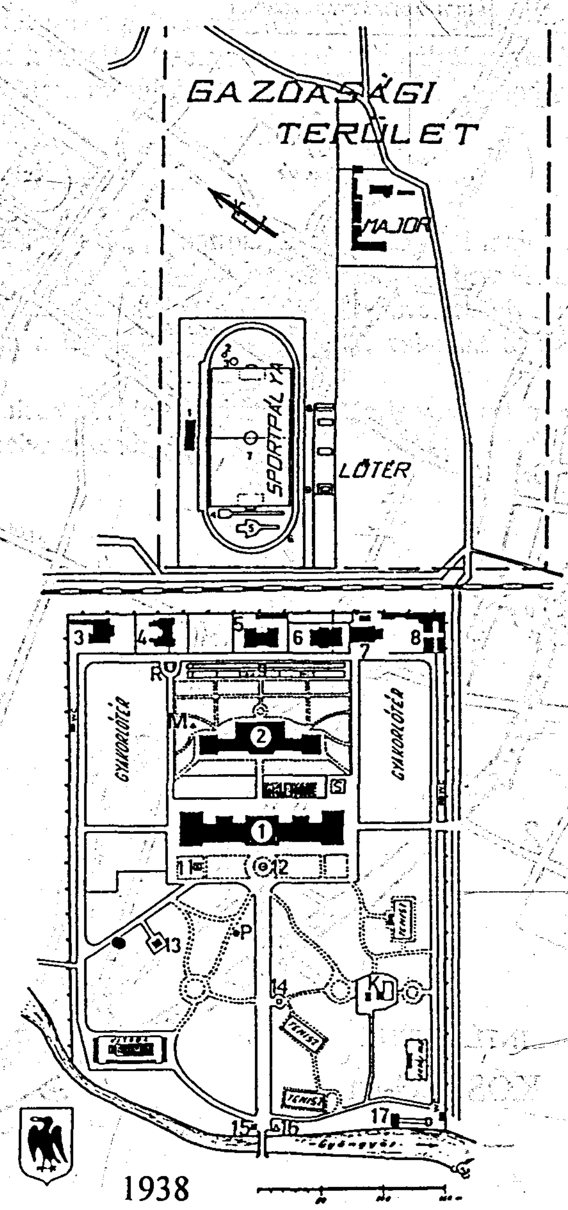
Kispuska lőtér

Szintén a síneken túl, a sportpálya és a gazdasági majorság között 1933-ban épült a kispuska lőtér. Az előírás szerint kialakított berendezések — mind 25 m, mind 50 m-en lehetővé tették a használatát. A lövészet folyamatosságát és biztonságát szolgálta a legmodernebb találatjelző, valamint a kiépített telefonberendezés.

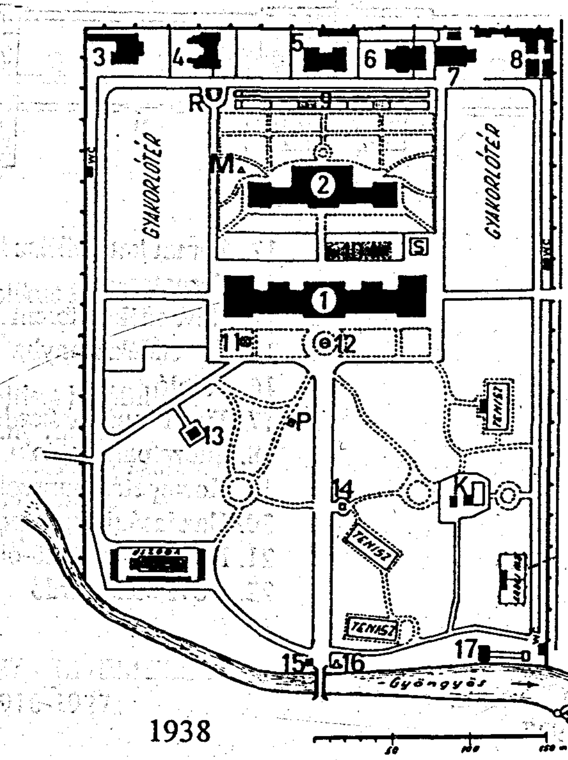
A lőtér épületében még egy raktárhelyiség is volt, valamint lakórész a lőteret gondozó személyzet részére.

A m.kir. "Hunyadi Mátyás" reáliskolai nevelőintézetek
létesítményeinek
A L A P R A J Z A 1938-ban

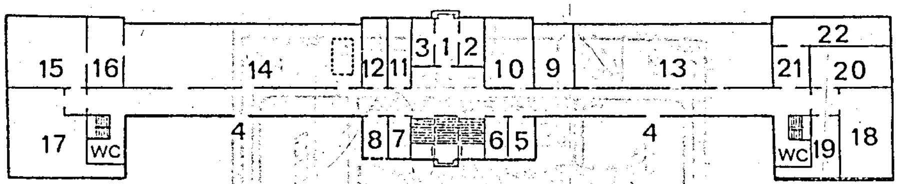
Az 1856-ban létesített intézmény eredeti alapterületén
kialakított épületek és létesítmények
A L A P R A J Z V Á Z L A T A

1. Főépület
2. Tanépület
3. Növendéki kórház
4. Fertőző kórház
5. Mosoda, műhelyek
6. Zeneépület
7. Kocsiszín, kerékpárraktár
8. Legénységi épület
9. Futó- és akadálypálya
10. Melléképület
11. Hunyadi szobor
12. Szökőkút
13. Filagória
14. I. Ferenc József obeliszk
15. Kapusház
16. Hősök emlékműve
17. Kuglipálya

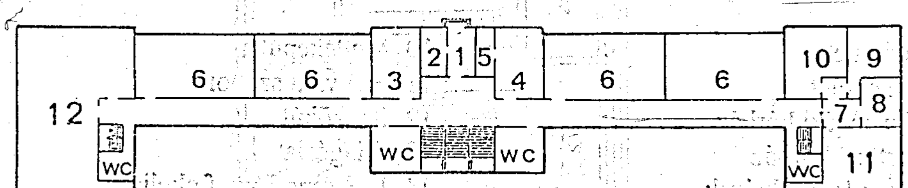
K Kertészház
M Meteorológiai állomás
P Piers emlékmű
R Ródli domb
S Szivattyúház

FŐÉPÜLET - FÖLDSZINT
1918-1927

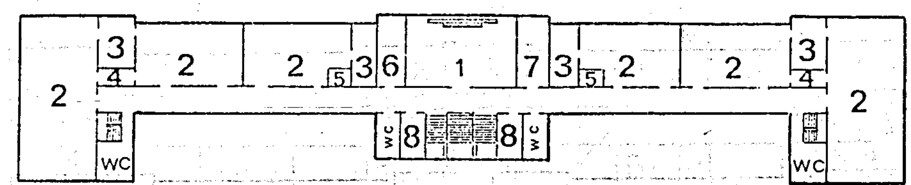
1. Főbejárat
2. Kapusszoba
3. Növendéki társalgó (látogató szoba)
4. Mellékbejáratok
5. Zeneszoba
6. Zeneszoba
7. Altiszti, legénységi kantin
8. Altiszti kaszinó
9. Szertár, képraktár
10. Növendéki fogda
11. Vendégszoba
12. Római kat. lelkész lakása
13. Tornaterem
14. Növendéki étterem
15. Növendéki konyha
16. Tálaló
17. Tiszti-tanári étkezde
18. Intézetparancsnoki szoba
19. Korrepetáló tanszoba
20. Gazdasági tiszt irodája
21. Növendéki fürdő-öltöző, vetkőző
22. Növendéki fürdő

FŐÉPÜLET - I. EMELET
1918-1927

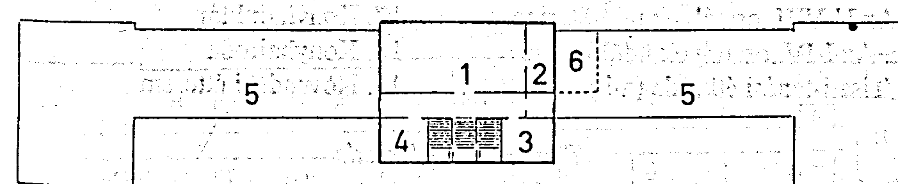
1. Az I. és II. évfolyam osztályfőnöki szobája
2. A II. és III. évfolyam osztályfőnöki szobája
3. Az intézet ügyeletes tiszt tartózkodási helye
4. Fizika tanterem
5. Fizika szertár
6. Tantermek
7. Orvosi rendelő várószobája
8. Orvosi rendelő
9. Betegszoba I.
10. Betegszoba II.
11. Orvosi lakás
12. Az intézetparancsnokság helyiségei

FŐÉPÜLET - II. EMELET
1918-1927

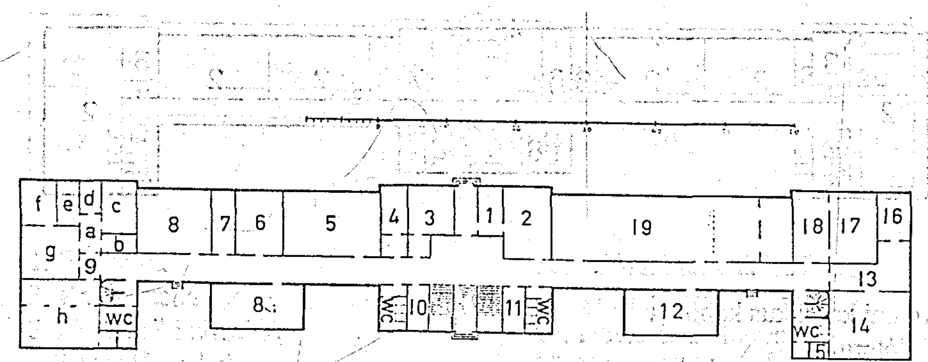
1. Római katolikus kápolna
2. Hálótermek
3. Mosdók
4. Felügyelő altiszt hálófülkéje
5. Kézi ágynemű raktár
6. Intézet-ügyeletes tiszt szobája
7. Korrepetáló tanszoba
8. Cipőtisztító helyiségek

FŐÉPÜLET - III. EMELET
1918-1927

1. Rajzterem
2. Rajzszertár
3. Előtér I.
4. Előtér II.
5. Növendéki ruharaktár
6. Kezelőhelyiség

FŐÉPÜLET - FÖLDSZINT
1936

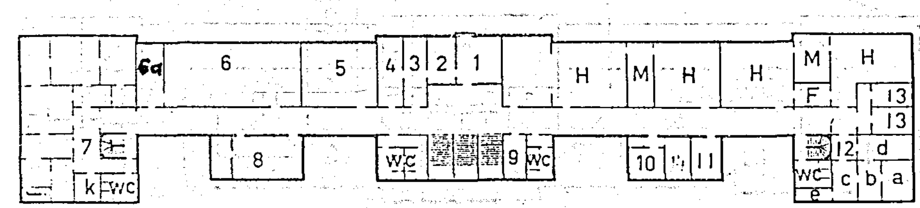

1. Kapusszoba
2. Növendéki társalgó
3. R.kat. lelkészi lakás
4. R.kat. lelkészi iroda
5. Protestáns kápolna
6. Prot. lelkészi iroda
7. Rádió szakosztály helyisége
8. Az V-VIII. osztályok üdülőterme
8.a. Az I-IV. osztályok üdülőterme
9. Tiszti-tanári étkezde (a-h)
10. Borbélyműhely
11. Telefonközpont
12. Növ-i konyha
13. Növ-i fürdő öltözője
14. Növ-i fürdő
15. Személyzeti kádfürdő
16. Tanári, tiszti kádfürdő
17. Konyharaktár
18. Konyhairoda
19. Növendéki étterem

Tiszti, tanári étkezde

a. Előtér
b. Kamra
c. Konyha
d. Iroda
e. Kis társalgó
f. Játékszoba
g. Kis étterem
h. Nagy étterem

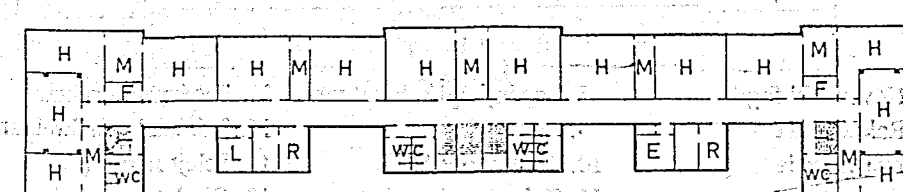
FŐÉPÜLET - I. EMELET
1936

1. Intézetparancsnoki iroda
2. Segédtiszti iroda
3. Parancsnoki előszoba
4. Segédszemélyzet irodája
5. Növ-i üdülőterem
6. Rajzterem
6.a. Rajzszertár
7. Pk-i lakás, majd növ-i kaszinó
8. Tanári könyvtár
9. Pk-i irattár
10. Anyagi tiszt irodája
11. Írószer raktár
12. Gazdasági hivatal (a, b, c)
13. Vendégszobák
14. Nőtlen tiszti lakás

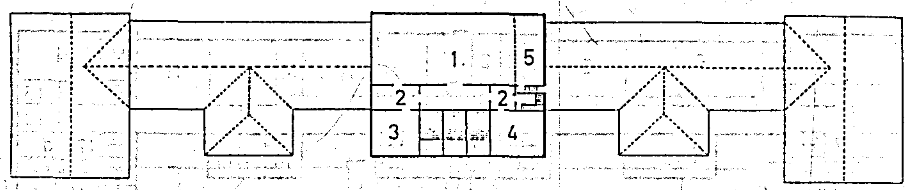
H — Hálótermek
M — Mosdók

FŐÉPÜLET - II. EMELET
1936

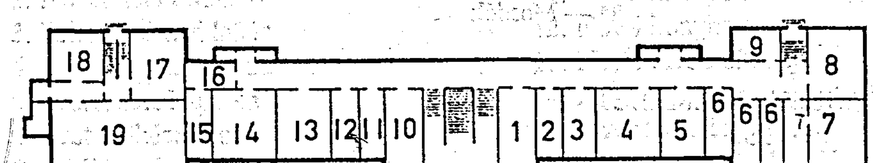
H - Hálótermek
M - Mosdók
F - Síraktár
E - Intézeti múzeum
R - Növendéki ruha és anyagraktárak
L - Nőtlen tiszti lakás

FŐÉPÜLET - III. EMELET
1936

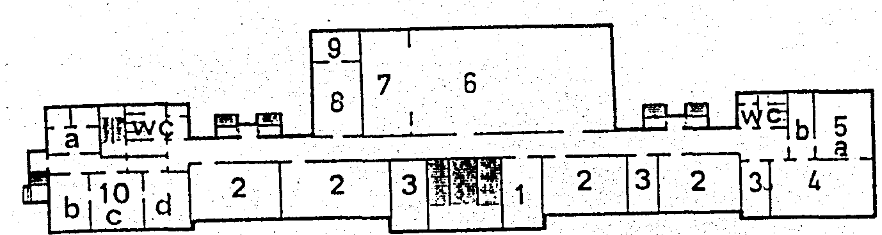
1. Római katolikus kápolna
2. Sekrestye előtér
3. Sekrestye
4. Fegyverraktár
5. Kápolna - karzat

TANÉPÜLET - MÉLYFÖLDSZINT (Alagsor)
1936

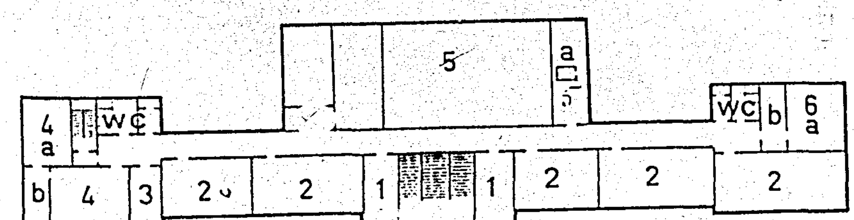
1. Növendéki fogda
2. Raktáriroda
3. Női varroda
4. Szabóműhely
5. Cipészműhely
6. Személyzeti lakások
7. Altiszti kaszinó
8. Legénységi ruharaktár
9. Motorház
10. Raktár kiadó
11. Zsávoly ruha raktár
12. Cipő raktár
13. Felsőruha raktár
14. Ágynemű raktár
15. Fehérnemű raktár
16. Színházi kellékraktár
17. Selejt raktár
18. Gh. lakás pincéje
19. Kazánház

TANÉPÜLET - MAGASFÖLDSZINT
(Félemelet)
1936

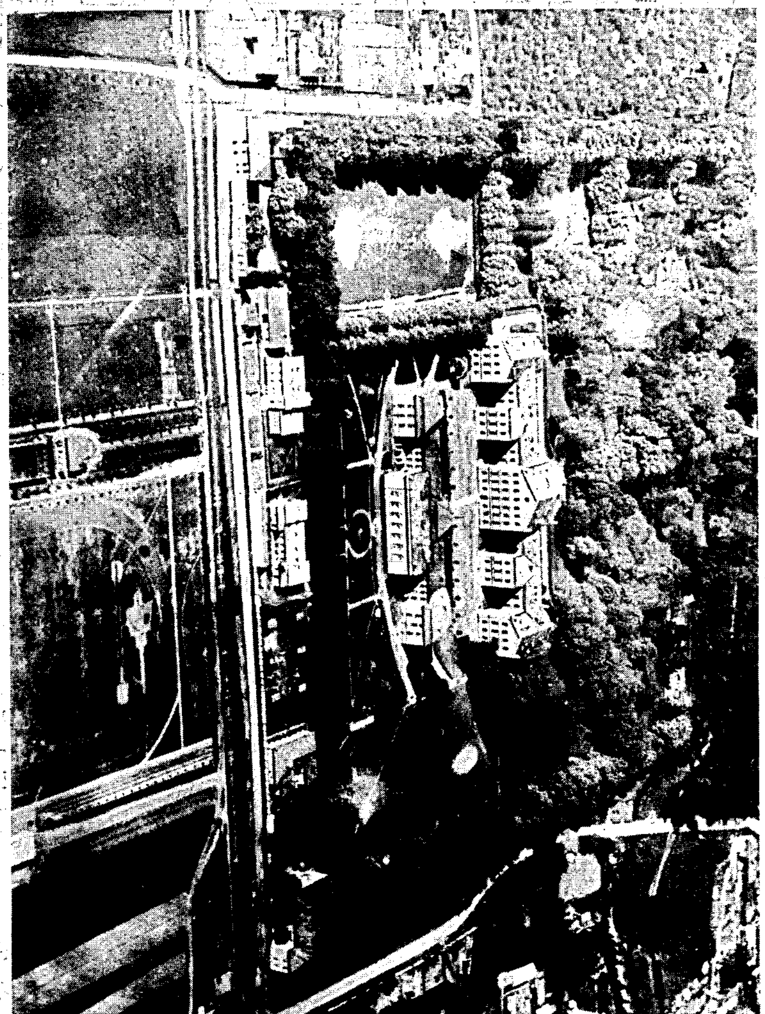

1. Idegennyelvi szeminárium
2. Tanterem
3. Századparancsnoki iroda
3.a. Sporttiszti iroda
4. Fizikai előadóterem
5. Fizikai szertár (a, b, c)
6. Tornaterem
7. Színpad
8. Öltöző
9. Zuhanyozó
10. Gh.főnöki lakás (a, b, c, d)

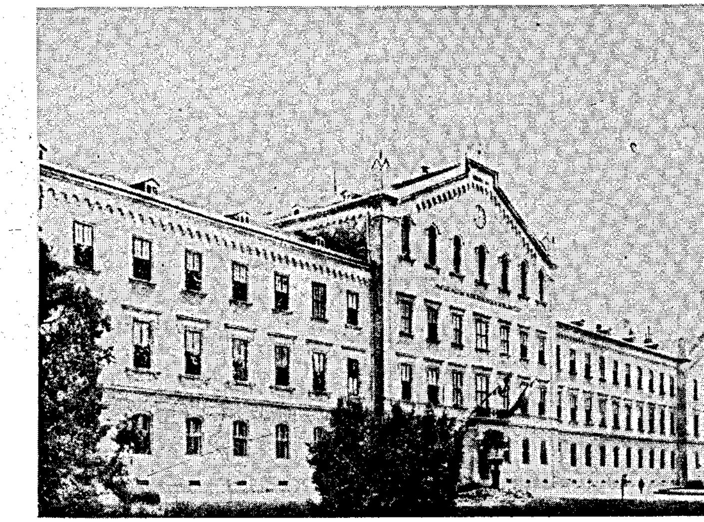
TANÉPÜLET - I. EMELET
1936

1. Nevelőtiszti-tanári irodák
2. Tantermek
2.a. Kémiai tanterem
3. Kémiai szertár
4. Természetrajz tanterem
4.a. Természetrajzi szertár (b)
5. Karzat, filmvetítő
6. Tanári értekező (a, b, c)

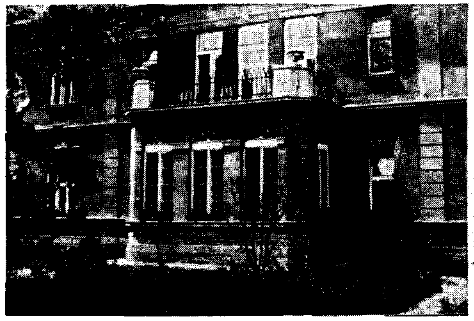
Légi felvétel az intézetről (1938)

A "Hunyadi Mátyás" m.kir. reáliskolai nevelőintézet főépülete

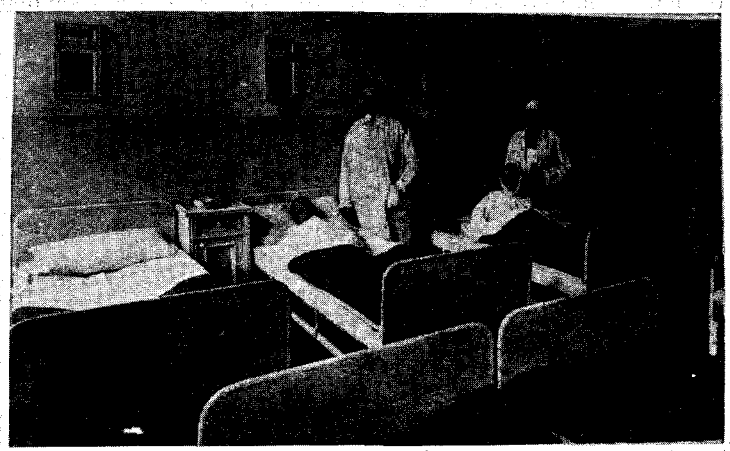
Tanépület

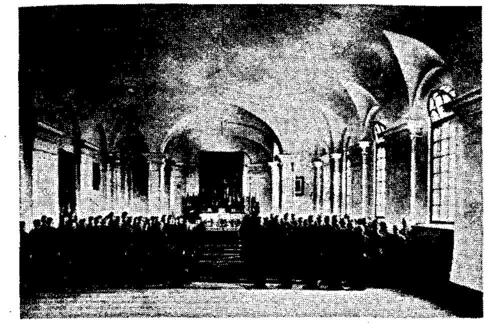

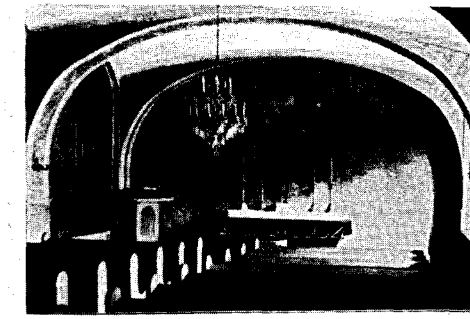
Növendéki kórház, orvosi lakás

Fertőző kórház

Kórházterem
1930

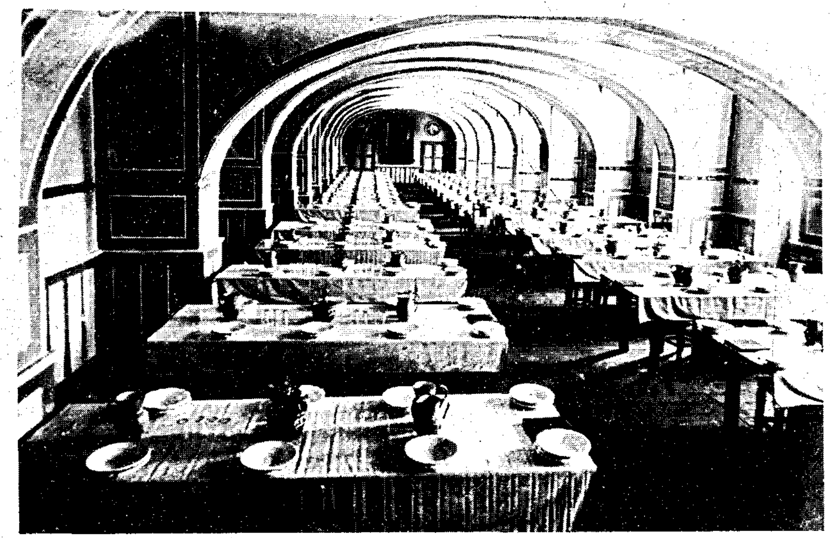

Katolikus kápolna

Protestáns kápolna

Főépület, I. emelet, folyosórészlet

Növendéki étterem

Növendéki társalgó, látogatók fogadására

Kapusház

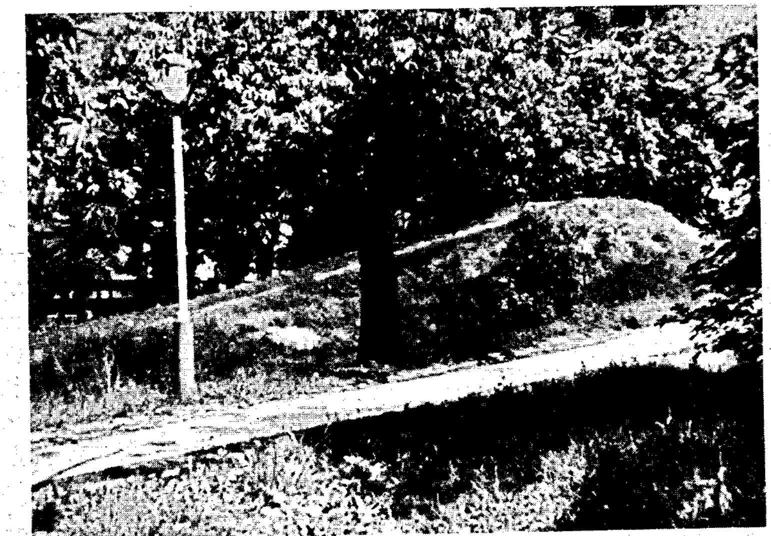
Kertészház

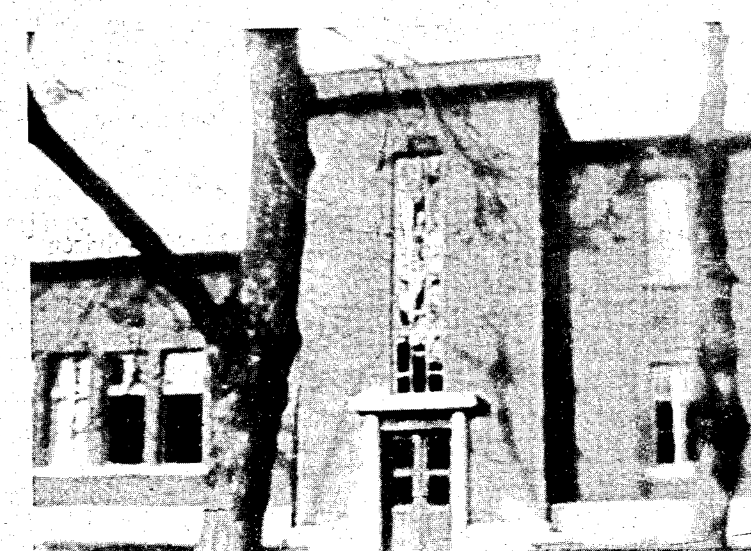
Filagória a parkban

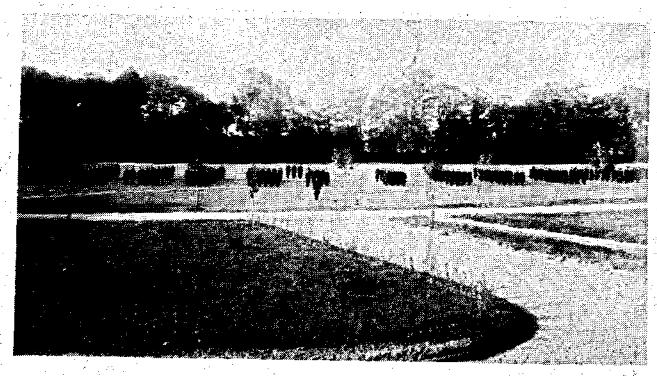
Kuglipálya

Ródlidomb

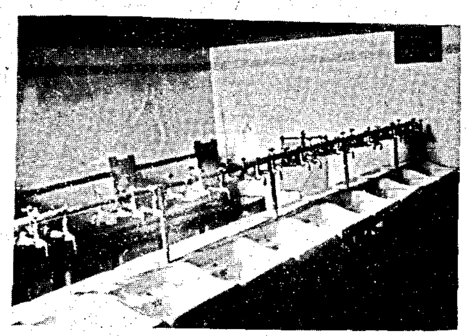
Zeneépület

Szemle az északi játszótéren

Növendéki hálóterem I.

Mosdó helyiség

Növendéki hálóterem II.

Az intézet pecsétje

VII. fejezet
AZ INTÉZETI PARK A METEOROLÓGIAI ÁLLOMÁSSAL

Mint ékszernek a foglalat, képnek a keret, a kőszegi intézetnek is legszebb ékessége az a gyönyörű park volt, mely a főépület vonala és a Gyöngyös-patak medre között fekvő, körülbelül 10 katasztrális holdnyi területen pompás keretet adott az iskola épületcsoportjának. Ez a lenyűgözően szép park, impozáns fasoraival, buja vegetációjával, öt világrészből összegyűjtött változatos és mégis harmonikusan egymást kiegészítő és dekoráló növényzetével nemcsak Kőszegen és környékén állott egyedül a maga nemében, de az országban is patinás nevet szerzett. Déli fele valóságos botanikus kert volt, tele növénytani ritkaságokkal. Még talán most is, körülbelül 300 fajta cserje és fa virul a parkban és az utak mentén, pedig a kényesebbek közül sok a klíma áldozatául esett. Sajnos a külföldieket, más világtájakról származottakat ma már pótolni sem lehet. A háború vihara és az elmúlt fél évszázad tovább tizedelte ezt a csodálatos növényállományt. A park jó részében még ma is meglévő, növénytanilag, méretben és szépségben egyaránt kiemelkedő és említésre méltó ritkaságai a következők voltak:

Kínai gingko — fa	(Ginko biloba L.)
Japáni cédrus fa	(Criptomeria japonica Don)
Paulow - fája	(Paulownia imperialis S et Z)
Kínai boróka	(Juniperus chinensis L)
Törpe kanadai tsuga	(Tsuga canadensis Can.)
Mammut fenyő	(Sequoia gigantea L.)
Catawba havasszépe	(Rododendroncatawbiense Michx)
Cukorjávor	(Acer sacharum Marsch.)
Illatos fűszercserje	(Calicantus floridus L.)
Tulipánfa	(Liliodendron tulipifera L.)
Kétsoros mocsári ciprus	(Taxodium distichum Rich.)
Szivarfa, Trombita fa	(Catalpa bignoninoides Walt.)
Apróvirágú bokréta — fa	(Aesculusparvifiora Walt.)

Különös tekintettel a ritkaságokra, majdnem minden növényt, fát és cserjét ismeretterjesztő, zománcozott névtáblákkal jelölték meg, melyeken feltüntették a nevét (magyarul és latinul) és a helyet, ahol a növény honos.

Az intézet területének befásítása már a múlt század ötvenes éveinek a derekán — az első építkezések megkezdésével egyidőben — beindult és erre a célra Kőszeg városa 5000 darab különféle fajta facsemetét ajánlott fel. Az építésvezetőség viszont, még 1855-ben, 1000 darab hársfa-csemetét vásárolt és ültetett el. A még ma is oly szép és impozáns vadgesztenye-sorokat az 1850-es évek végén ültették.

A tulajdonképpeni parkosítás csak az 1860-as években vette kezdetét, az akkori laxenburgi udvari kertészet igazgatójának a tervei alapján.

Az intézet parancsnokai mindenkor nagy gondot fordítottak a kert fejlesztésére, de — egyéni adottságaiknál fogva — különösen hárman váltak ki közülük.

Elsőként *Seitz Jaroszlaw* őrnagyot említjük (1880-1888). Saját kezdeményezésre sok, ritka fát hozatott a laxenburgi kertészetből, de fő érdeme az volt, hogy ő terveztette és építtette ki ármentesítés céljából a Gyöngyös — intézettel határos — partrészletének kőburkolatát. Ugyanis a Gyöngyös, mint alpesi patak, hirtelen és rapszodikusan változtatta vízállását és egy váratlan és gyors olvadás vagy hirtelen nagy eső árhulláma komolyan veszélyeztette, nem egyszer elöntötte Kőszeg mélyebben fekvő részeit és az intézeti parkban is jelentékeny károkat okozott. Így történt ez 1884-ben is. Ennek volt következménye, hogy még ugyanebben az évben megkezdődött a Gyöngyös szabályozása. Ezért, még az intézet területéből is elvettek néhány méteres földsávot, a part és a park fokozott védelmére. A szabályozást követően, már csak egy ízben került víz alá a park.

Az I. világháború amúgy is gondterhes idején 1916. májusában olyan felhőszakadás volt, hogy a keltett árhullám hihetetlen gyorsasággal lepte meg és el a várost. Az Intézet utcát és környékét — egészen a várkörig — az intézet területét pedig majdnem a főépületig öntötték el a hullámok. A parkban körülbelül egy méteres magasságban állott a víz. Pár arasznyira a hidat is elborította, és emiatt egy napig a közlekedés is megbénult.

Schuppler Henrik őrnagy (1888-1900) szintén igen sokat tett a park további fejlesztése érdekében. Díszes, fafaragásos filagóriákat létesített és egy teniszpályát is építtetett. Az oldalbejáratoknál művésziesen kialakított vaskapukat, a Gyöngyös felett új vashidat emeltetett és megnyitotta a park ÉNY. felét a város lakossága előtt is. Ezzel az intézkedésével nemcsak személyét tette Kőszegen népszerűvé, hanem a vezetése alatt működő intézet is kitárulkozott a város társadalma előtt. Ettől kezdve a park kedvenc sétahelye lett a kőszegieknek annak ellenére, hogy a látogatóknak fenntartási költség fejében minimális belépti díjat kellett fizetni.

Chernel Kálmán egykori kőszegi polgármester "Kőszeg szabad királyi város jelenje és múltja" című monográfiájában a következőket írta a múlt század utolsó évében: "Kedvelt sétahelye a városiaknak a katonai nevelde kertje, mely lombosodó gesztenyefa-sorozatával, változatos díszcserje ültetvényeivel, árnyas nyughelyeivel számos látogatót csábít ölébe, a gonddal ápolt ékes kert — különösen a délutáni órákban — kedvenc gyül- és találkozási pontja az ismerősöknek." Mivel a városnak akkoriban egyáltalán nem volt közparkja, és sétahelyekül is csak a távolabbi hegyek szőlői és erdőségei kínálkoztak, ezért a város belterületén fekvő intézeti park nagy hiányt pótolt. Főleg ez a magyarázata rendkívüli népszerűségének és látogatottságának. Az iskola parancsnokság, hogy hangsúlyozza a park nem nyilvános jellegét, minden évben egy napra, elzáratta a közönség elől. Másfelől viszont Schuppler őrnagy szerette a társas összejöveteleket, nyári időszakban gyakran rendezett ilyeneket az intézeti park déli, elkülönített részében, melyet akkor a "kaszinó-kert" néven ismertek.

Az őt követő parancsnok *Gerbert Károly* őrnagy (1900-1905) szintén sokat tett az intézeti park fejlesztése érdekében. Saját feljegyzéseiből tudjuk, hogy 1000 db rózsatövet, 213 darab különféle fajta díszcserjét és fát ültettetett, továbbá 50

fészekodút és több madáretetőt helyeztetett el a parkban, felismerve az énekesmadarak fontosságát és szükségességét. Kifejlődött és szinte a legutolsó időkig működött az úgynevezett madáretető szolgálat, melynek tagjai az önként jelentkező növendékek közül verbuválódtak. Feladatuk az etetők és odúk felkeresése, esetleges javítások elvégzése, vagy jelentése, az etetők madáreledellel történő feltöltése volt. Ez a kezdeményezés és meghonosodott gyakorlat megszaporította a park madárvilágát, egyben hozzájárult annak vonzóbbá tételéhez.

Nagy vonásokban a felsorolt három parancsnok vezetésének idejére esik a park igazi atyjának Piers Vilmos őrnagynak a működése is. Az intézeti park növényzetének ültetése és fejlesztése terén kétségtelenül neki vannak a legnagyobb érdemei. Az ő munkás kezei alatt sarjadtak ki az intézet híres gesztenyesorai, a botanikus kert egzotikus növényzete, és az ő kiváló szakértelméről tanúskodó tevékenysége alatt és mellett élte a park virágzásának legszebb korát. Ezért, emléke méltán tarthat igényt arra, hogy életéről és munkásságáról ebben a fejezetben részletesebben is megemlékezzünk.

Piers Vilmos 1838. február 3-án született a keletgaliciai kisvárosban: Tarnopolban. Ősei, régi és előkelő ír családból a Carnavron főnemesi nemzetségből származtak. Welsben hatalmas birtokokkal és várakkal rendelkeztek. Később, a katolikus üldözések korában mindent visszahagyva kénytelenek voltak kivándorolni. Nagyapja, mint katona, Ausztriában kapva menedéket, császári szolgálatba lépett, végigharcolta a napóleoni háborúkat, János főherceg mellett főkamarási tisztet töltött be. Apja, br. Piers Vilmos, mint a 15. gyalogezred századosa, Keletgaliciában szolgált. 1855-ben, az alig 17 éves ifjút besorozták apja ezredébe, ahol 1859-ben hadnagy lett. Innen Velencébe került, majd mint főhadnagy részt vett a porosz hadjárat több ütközetében, így a königrätzi döntő csatában is. A Habsburgok számára szerencsétlen kimenetelű háború lezajlása után a kőszegi katonai felső-nevelőintézetbe került, majd 1874-ben az ebből szervezett katonai alreáliskolában —kisebb megszakításokkal — egészen 1879-ig működött. Közben megnősült, az akkori kőszegi polgármester húgát vette el és ezáltal Kőszeg második otthonává lett. 1883-ban őrnaggyá lépett elő, de egyre súlyosbodó nagyothallása miatt 1886-ban nyugállományba helyezték. Ekkor véglegesen Kőszegen telepedett le, és itt élt csendes, tudományos munkálkodásnak, a botanika művelésének, és az intézeti park további fejlesztésének és kertészkedésnek szentelve minden idejét. Feleségét jóval túlélte, 1920. július 3-án hunyt el 82 éves korában. Hamvai — felesége mellett — díszes sírban nyugszanak a kőszegi temetőben.

Drach Henrik ezredes, az intézet egyik érdemdús tanára jól ismerte őt és így jellemezte: "Piers lovagias, jellemes, nagy képességű tiszt volt, aki egyformán élvezte elöljárói, valamint bajtársai nagyrabecsülését. A magánéletben is szeretetreméltó, előzékeny, jókedélyű, vonzó egyéniségével kedvelt tagja volt a kőszegi társadalomnak és a lakosság minden rétegében, mint "Piers Bácsi" a művelt, egyeneslelkű, jellemes ember mintaképe volt. Tudományos búvárkodásai közben megfeledkezett a legelemibb szükségletekről, mint az evés, az ivás, az alvás, és

szórakozottságáról, megható élhetetlenségéről anekdoták keringtek. Nyugdíjas éveiben is majdnem minden nap megjelent az intézeti parkban és öntözgetett, nyesegetett, ültetgetett, és ahol a virágokat, növényeket gondozták, mindig ott volt segítőkész szeretettel.

Mint fizika- és természetrajz-tanár működött a kőszegi katonai alreálban. Eredményeiről, módszereiről nem maradtak fenn írásbeli adatok, de a növendékek szeretettel emlékeztek mindig reá. Angolul, franciául, lengyelül és általában a szláv nyelveken éppolyan tökéletesen beszélt mint németül, de a magyart csak törte. Irodalmunknak viszont jó ismerője és értékelője volt. Kiterjedt nyelvtudásának különösen tudományos búvárkodásai során vette jó hasznát. Fő és kedvenc szakterülete a növénytan volt. Az intézeti park botanikus kertté történt fejlesztése is ezzel magyarázható. Mint botanikusnak annyira elterjedt a híre, hogy még külföldről is fordultak hozzá tanácsért növény-meghatározási kérdésekben.

dr.Waisbecker Antal orvossal és Freh Alfonz bencés tanárral közösen, elsőnek gyűjtötték össze herbariumba Kőszeg vidékének flóráját. Ez a gazdag növénygyűjtemény ma a Pannonhalmi Főapátság birtokában van.

Az intézeti park fejlesztése terén szerzett érdemeiért — még életében — 1908-ban emlékfát ültettek tiszteletére.

Halála után öt évvel, 1925-ben a m.kir. "Hunyadi Mátyás" reáliskolai nevelőintézet parancsnoksága, nevét márványba vésette és a park nyugati, uszoda környéki részében repkénnyel és borostyánnal befuttatott emlékoszlopot állíttatott neki a következő felirattal:

E PARK ATYJÁNAK, PIERS VILMOS ŐRNAGYNAK,
HÁLA ÉS TISZTELET!

A II. világháború után a tönkretett emlékművet már az utód intézmény állíttatta helyre, új formában és új helyén a főfasorban emlékeztet erre a kiemelkedően értékes emberre.

A park természetadta szépségét szinte észrevétlenül gyarapították az ember tervezte és létesített műemlékek is. Bár ezekről a maguk helyén és idején történt említés, most egy helyen összegyűjtve soroljuk fel és mutatjuk be őket.

1. I. FERENC JÓZSEF emlékmű, melyet uralkodásának 60. jubileumán létesítettek. A bronz dombormű 18 és 78 éves korában örökíti meg a királyt. A mostani Piers emlék helyén állították fel 1908. december 2-án.
2. A PIERS OBELISZK az előbbiekben leírtak szerint készült 1925-ben.
3. A HŐSI EMLÉKMŰ 1931-ben került felállításra, melyről már szintén megemlékeztünk.
4. HUNYADI MÁTYÁS névadó patrónusunk szobrát 1935-ben avatták.

Történetünkhöz tartozik, hogy a felsorolt négy emlékmű közül ma már csak három létezik, és azok sem eredeti helyükön tanúskodnak a múlt eseményeiről.

Meteorológiai megfigyelések

Az intézet területén 1928. óta meteorológiai megfigyelőállomás működött az Országos Meteorológiai Intézet irányítása és felügyelete alatt. Az észlelt adatokat — megfelelő kódolás után — ide kellett küldeni. A műszerek leolvasását egy szaktanár ellenőrzése mellett állandó megbízással egy segédnevelő tiszthelyettes végezte. Munkájában segítették az időről-időre önként jelentkező növendékek is.

A műszerek leolvasása naponta három időpontban történt: 7, 14 és 21 órakor és a következőkre terjedt ki:

1. Légnyomás
2. Hőmérséklet
3. Napi maximum és minimum hőfok
4. Levegő páratartalom
5. Csapadék (mennyiség, minőség)
6. Felhőzet (nagyság, minőség, magasság, vonulásirány)
7. Szélerő és irány
8. Légköri elektromosság jelenségei

A méréseket végző műszereket három különböző helyen telepítették:

I. A főbejárat kapusterének oldalfalán volt egy üvegszekrénybe zárt barográf.
II. A főépülettel szemben állva — balra 10 m-re — a falon elhelyezett üvegfalú tárolóban egy normál, és egy maximum-minimum hőmérő volt. Magasan, két földszinti ablak között függött, így kétoldalt lépcsős feljáróval és korlátokkal biztosított kőemelvényen történt az észlelés.
III. Minden más méréseket szolgáló műszer az északi játszóteret szegélyező út mentén, a tanépület felé eső oldalon, azzal egy magasságban, egy szabványos meteorológiai műszerházikóban és annak közvetlen közelében helyezkedett el.

Ez a mérőállomás az alábbi műszerekkel volt felszerelve:

1. Fuess-féle precíziós állomás barométer
2. Barográf
3. Jelinek-féle pszichrometer összeállítás
4. Maximum és minimum hőmérők
5. 1/50-es csapadékmérő
6. Szélzászló és szélerősség mutató
7. Lambrecht-féle thermohydroszkóp
8. Aneroid barométer

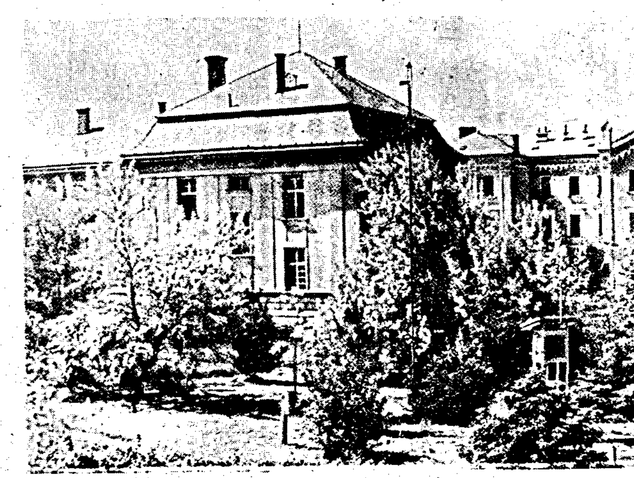
Az észleléseket első időben havonta összesítve, 1936-tól naponta kellett megküldeni. A jelentések másolatait az intézet földrajzi szertára őrizte. A felügyeleti szerv és Kőszeg város vezetőinek egybehangzó felkérése után, a rendes észleléseken kívül az állomás bekapcsolódott a biztosítási csapadékmérés és azok jelentésébe is.

Az alábbiakban közöljük Kőszeg város időjárási adatait 1936 év májusától 1939 év májusáig

Év	Hónap	Hőmérséklet C°					Csapadék mm	Derült napok száma
		Havi közép	Max.	Nap	Min.	Nap		
1936.	Május	15.1	25.0	26	6.2	1	129.5	11
"	Június	17.8	29.6	18	7.5	7	45.2	18
"	Július	21.3	33.4	28	10.6	13	62.5	24
"	Augusztus	18.0	28.6	19	9.0	30	42.8	19
"	Szeptember	14.6	29.8	4	1.1	29	84.6	20
"	Október	9.1	27.5	22	-1.0	13	59.4	14
"	November	4.0	16.5	13	-4.2	28	16.7	9
"	December	0.8	10.6	18	-10.9	30	11.1	15
1937.	Január	2.9	12.5	7	-15.0	26	45.4	8
"	Február	1.8	16.5	28	-7.1	14	29.7	7
"	Március	5.7	21.4	20	-2.0	6	155.7	11
"	Április	9.1	18.5	10	0.2	24	72.3	11

Év	Hónap	Hőmérséklet C°					Csapadék mm	Derült napok száma
		Havi közép	Max.	Nap	Min.	Nap		
1937.	Május	16.1	27.5	27	2.6	7	38	5
"	Június	12.2	30.9	12	6.8	17	84	7
"	Július	20.1	30.0	7	10.1	10	195	13
"	Augusztus	18.9	30.3	9	9.4	15	92	10
"	Szeptember	15.6	28.3	8	5.9	13	109	12
"	Október	10.8	21.2	2	1.5	19	52	8
"	November	4.3	12.0	1	4	30	60	9
"	December	0.2	11.0	4	-12.5	29	94	14
1938.	Január	0.2	15.1	14	-18.5	6	10	4
"	Február	1.6	13.0	28	-6.5	20	27	6
"	Március	8.2	22.5	17	-4.7	14	22	6
"	Április	6.6	24.5	3	-5.0	23	51	12

Év	Hónap	Hőmérséklet C°					Csapadék mm	Derült napok száma
		Havi közép	Max.	Nap	Min.	Nap		
1938.	Május	12.9	25.6	17	-1.0	5	82.3	10
"	Június	17.9	32.5	29	7.5	19	88.2	11
"	Július	19.9	32.2	8	8.1	7	85.8	13
"	Augusztus	18.9	31.5	5	8.9	23	168.7	20
"	Szeptember	15.5	24.5	29	4.5	17	18.1	7
"	Október	11.7	25.2	10	2.9	30	47.2	11
"	November	6.4	18.0	5	-2.5	26	24.2	6
"	December	1.6	10.7	4	-19.0	27	23.2	8
1939.	Január	1.5	15.2	18	-15.0	5	60.5	8
"	Február	2.4	17.0	26	-8.6	4	2.4	4
"	Március	2.1	13.9	31	-6.0	17	33.4	8
"	Április	13.1	27.7	8	0.0	24	29.7	3

A METEOROLÓGIAI ÁLLOMÁS.
Az előtérben balról a csapadékmérő, jobbról a műszer-házikó, középen a szélzászló. (Gajári Gy. ks. tan. felvétele.)

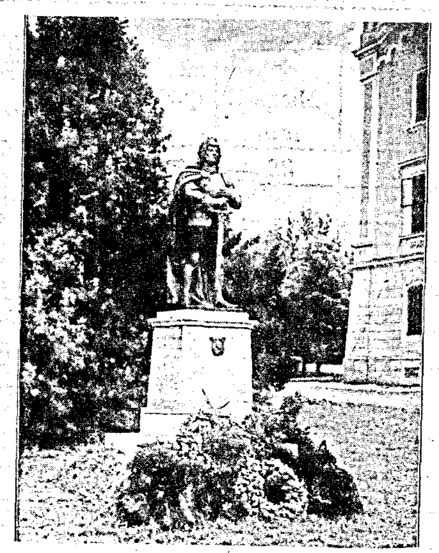
I. Ferenc József emlékobeliszk
1908

Piers Vilmos őrnagy emlék
1925

Hősök emlékműve
1931

Mátyás szobor
1935

IV. RÉSZ
MEGEMLÉKEZÉS AZ INTÉZET HŐSI HALOTTAIRÓL

Ha az intézeti tanévek végén nyomtatásban megjelent "Értesítő"-ket lapozgatjuk, szinte mindegyikben találunk megemlékezéseket az iskola egykori növendékeiről, akik későbbi pályafutásuk során híres katonák, ünnepelt hősök vagy ismert hadvezérek lettek. Mégis, mindig hálatelt szívvel emlékeztek meg a kőszegi Alma Materről, melynek magasrajutásukat, sikereiket köszönhették. Valamennyien tisztában voltak azzal, hogy rendkívüli előrejutásukat nem kizárólag tehetségüknek és szerencséjüknek köszönhették, hanem ebben döntő szerepet játszott az az erkölcsi és szellemi útravaló, melyet az iskola padjaiból vittek magukkal.

Ennek igazsága mellett tettek ünnepélyes tanúságot — mindenek felett — azok a hajdani kőszegi növendékek, akik a két világháború során hivatásuk teljesítése közben a becsület és a harc mezején haltak hősi halált! Példaképei ők a férfias hűségnek és a hősi önfeláldozásnak!

Hőseink kultuszának elmélyítése és testet öltése új tartalmat kapott, amikor 1931. október 6-án, az I. világháborúban életüket áldozó intézeti tanárok és növendékek nevét megörökítő emlékművet lepleztek le a Gyöngyös partján, a bejárattól jobbra elterülő kis térségen.

Ekkor 9 tanár és 125 növendék neve került az emlékmű tábláira.

Alig tíz év elteltével a történelem újból helytállásra és áldozattételre szólította intézetünk állományát. A tanárok és a növendékek, akik életükben a katona erényeknek voltak a hordozói és megtestesítői, hősi halálukkal vállalták az eszme vértanúságát. Többen közülük a háborút követő koncepciós perek koholt vádjai és ítéletei alapján kerültek a vesztőhelyre.

A II. világháborús és az azt követő években 7 tanár és 121 egykori növendék áldozta életét.

Kegyeletes főhajtásra és emlékük megörökítésére — az idegen megszállás miatt csak 1990-ben kerülhetett sor.

Az eredeti helyéről elhurcolt és megcsonkított emlékművet az egykori növendékekből verbuválódott BARÁTI KÖR, az együttérző utódintézmény vezetőségének közreműködésével és a Városi Múzeum, a Levéltár segítségével restauráltatta és sok száz volt növendék jelenlétében avatták és szentelték fel az egykori növendékekből ma Isten katonáivá lett lelkészek.

Hidvéghy Sándor alezredes, — aki tíz éven keresztül volt kiváló és kiemelkedő magyar-, történelem- és földrajztanára intézetünknek, akinek tanítványai világszemléletük józan és tárgyilagos kialakulását köszönhetik és akit nemcsak tisztelték, de szerették is a növendékek és aki az intézet történetét (1856-1918) összeállította, — szavaival és intelmeivel tisztelgünk hőseink előtt:

"Valahányszor e hősi emlékmű előtt visz el utatok, ne csak kalapot és kezeteket emeljétek tisztelgésre, — hanem próbáljatok meg lelkileg is felemelkedni a MEGDICSŐÜLTEK szelleméhez. Ha ezt meg tudjátok tenni, Ők nem haltak meg hiába. Akkor ez az emlékmű mindig mementóként fog állni, hogy figyelmeztessen mindenkit a nagy és szent kötelességre: Legyetek egyek a Hazáért való életben, miként egyek voltak Ők, a Hazáért való elmúlásban!"

A M.Kir. "Hunyadi Mátyás" honvéd reáliskolai nevelőintézet
HŐSI HALOTT
tisztjei, tanárai és növendékei, akik a második világháború során
1941-1945 között áldozták életüket a hazáért

Név	Rang
Arnóthy Ferenc	szds
Ábrahám László	szds
Bakay Szilárd	vezds
Bakay Zsigmond	ezds
Bakó Imre *(tanár)*	alez
Balbach László *(tanár)*	alez
Bakos Roland	fhdgy
Balikó Lajos	fhdgy
Bácskai Ferenc	szds
Bánhidi János	fhdgy
Bartha Miklós	fhdgy
Bejczy József	szds
Beleznay Győző	fhdgy
Benkovich Béla	fhdgy
Bercsényi László	hdgy
Bertalan György	fhdgy
Borsodi Imre	fhdgy
Borsányi József	ezds
Böszörményi Géza	hdgy
Brambring Imre	szds
Bujdosó Andor	fhdgy
Börzsönyi László	szds
Buzinkay Lóránd	hdp
Chernel Antal	hdgy
Csaba Lajos	fhdgy
Csobay István	fhdgy
Csörgey László	fhdgy
Czetz Sándor	fhdgy
Deák János	fhdgy
Deczky Jenő	fhdgy
Egán Iván	hdp
Eöry Miklós	hdp
Farkas Ferenc	hdgy
Farkas Imre	szds
Farkas János	fhdgy
Fialka György	fhdgy
Fialka Károly	hdgy
Fluck Dénes	szds
Fóris Miklós	fhdgy
Fáy Jenő	hdgy
Fraknói Miklós	szds
Frühm Hugó *(tanár)*	ezds
Garamvölgyi Tivadar	hdgy
Gáspári Géza	fhdgy
Gergelyfy János	fhdgy
Gombos József *(tanár)*	alez
Göllner Tamás	fhdgy
Gömbös Gyula	fhdgy
Győry Béla	fhdgy
Győrffy Bengyel György	szds
Gyulafia Lóránd	fhdgy
Hayden Sándor	hdgy
Hanvay István	fhdgy
Illés Zoltán	fhdgy
Intze Trak Géza	zls
Irinyi László	fhdgy
Kallós Gábor	fhdgy
Karnay Árpád	fhdgy
Kircsfalusy László	hdgy
Kisfaludy László	fhdgy
Kolba László	szds
Komáromi János	hdgy
Kornis László	hdp
Korbuly Imre	szds
Kossányi Attila	hdgy
Kulhey György	fhdgy
Kókai Kun József *(tanár)*	alez
Kulifay László	fhdgy
Lászlófalvy András	fhdgy
Lipták János	szds
Luzsenszky György	hdgy
Luzsenszky Pál	hdgy
Magyar Lajos	fhdgy
Major Valér	szds

Név	Rang
Markó Iván	szds
Marton Péter	fhdgy
Matek Leó	hdp
Meczner Tivadar	fhdgy
Menyey Árpád	fhdgy
Miklós Emil	szds
Móry Tamás	szds
Nagy Lajos	fhdgy
Nedeczky Griebsch László	fhdgy
Papp József	fhdgy
Páldeák András	fhdgy
Páldy Géza	szds
Párkányi Ferenc	szds
Petkóczy István	szds
Pósfay László	hdgy
Rapaich Dániel	szds
Rátz Tibor	fhdgy
Rér Sándor	szds
Ribényi Kamilló	szds
Rónay Hugó	fhdgy
Ruttkay Mattanovich József	szds
Sebestyén Béla	fhdgy
Sebeök Endre	fhdgy
Selmeczi Henrik *(tanár)*	alez
Simon Ervin	fhdgy
Somsich Péter	fhdgy
Somorjay Ödön *(tanár)*	alez
Szábel Rudolf	hdgy
Szelepcsényi Ákos	szds
Székely Bálint	fhdgy
Szenes László	fhdgy
Szentgyörgyi Tibor	szds
Szépkuthy Zoltán	fhdgy
Szotyory András	fhdgy
Szőry József	szds
Stipsitz Ferenc	szds
Tahy Ferenc	fhdgy
Telkes Károly	fhdgy
Tolnay Dezső	szds
Toperczer Dezső	fhdgy
Toperczer Károly	szds
Vajda Zoltán	hdgy
Vámossy Zoltán	hdgy
Vargha Modestó	hdgy
Váry Antal	szds
Vértessy Vilmos	szds
Vitányi Attila	fhdgy

Hősi emlékmű 1992

V. RÉSZ

STATISZTIKAI ADATGYŰJTEMÉNY

Bevezetés

Az alábbiakban szeretnénk az intézeti élet állandó jelleggel, és tömegesen előforduló jelenségeit, jellemzőit, folyamatait, számadatokkal kifejezni és áttekinthetőbbé tenni.

A vizsgált időszak (1918-1945) történései mind a kezdő, mind a befejező éveket tekintve, megnehezítették szándékainkat. Az első világháborút követő forradalom, a trianoni békediktátum, a nemzet kifosztása, csak 1922-től tették lehetővé egy-egy tanév eseményeit, eredményeit tartalmazó évkönyv kiadását. Az 1939-1940. tanévtől kezdve pedig a Honvédelmi Minisztérium egyenesen betiltja az "Évvégi Értesítő"-k kiadását. Így mindkét időszak legfontosabb adatait csak a H.M.9. osztály (nevelési osztály) megmaradt levéltári anyagából lehetett kigyűjtenünk. Mint tudott, ez a levéltári anyag is meglehetősen hiányos. Az intézetek "Évi jelentés"-ei valamint az "Állomány Könyv"-ek majd mindegyike hiányzik és a hozzáférhetők sem tekinthetők teljesnek.

A fellelhető levéltári anyagra, valamint az 1939. utáni évfolyamok itthon élő tagjainak emlékezetére és dokumentációira, és nem kis mértékben tanári osztályozó noteszek adataira szorítkozva állítottuk össze a növendékek névjegyzékeit, ezért ezek bizonyára nem hibátlanok. Főleg vonatkozik ez az 1944. szeptemberében felvett I. osztály tagjaira, akik között voltak olyanok, kik a sikeres felvételi vizsga után, a háborús események következtében, be sem vonultak.

Minden táblázatos összeállításunkat, az év végi "Értesítő"-k számszerű adatainak, a mindenkori létszámhoz viszonyított %-os átlagok összevetése és a vizsgált időszak tanéveinek száma arányában állapítottuk meg. Tehát adataink zöme 26 tanítási év átlagát fejezi ki.

A közölt adatok egy része, valamint a viszonyszámok megállapítása saját kutatásaink és számításaink eredménye; ugyanis régebben ilyen felméréseket nem végeztek.

Vannak adataink, melyek inkább kuriózum jellegűek.

Mint minden statisztika, a mi kigyűjtésünk is tulajdonképpen rideg számhalmaz. Lehet érdekes, lehet könnyen áttekinthető, de lehet rosszul is értelmezni és félremagyarázni. Élővé akkor válik, ha olyanok böngészik, akik a számok kialakításában és azok mögött magukat is felfedezik.

Reméljük és kívánjuk, hogy a téma szimpatizánsai is elégedetten és néha meglepetéssel követik a számokat.

A kőszegi katonaiskola elnevezései

1. 1856-1866 k.k. mil. Ober-Erziehungshaus zu Güns.
2. 1866-1874 k.k. mil. Ober-Erziehungshaus und Praktischer Curs zu Güns.
3. 1874-1889 k.k. Militär-Unterrealschule zu Güns.
4. 1889-1903 k.u.k. Militär-Unterrealschule zu Güns.
5. 1903-1918 k.u.k. Militär-Unterrealschule zu Kőszeg
6. 1918-1920 Kőszegi Magyar Katonai Alreáliskola
7. 1920-1922 Kőszegi m.kir. Katonai Alreáliskola
8. 1922-1930 "Hunyadi Mátyás" m.kir. reáliskolai nevelőintézet, Kőszeg
9. 1930-1936 m.kir. "Hunyadi Mátyás" reáliskolai nevelőintézet, Kőszeg
10. 1936-1938 m.kir. "Hunyadi Mátyás" honvéd reáliskolai nevelőintézet, Kőszeg
11. 1938-1941 m.kir. "Hunyadi Mátyás" kőszegi honvéd alreáliskola
12. 1941-1945 m.kir. "Hunyadi Mátyás" kőszegi honvéd középiskolai nevelőintézet

Teljes létszám: 1918-1945

Elsőként intézetünk személyi állományának összlétszám adatait közöljük 1918 és 1945 közötti időszakban, az iskolánál eltöltött évek számára való tekintet nélkül. Ezek szerint

Tisztek, tanárok, nevelők:	245 fő
Tiszthelyettesek, segédnevelők:	87 fő
Növendékek:	2364 fő

Hősi halottaink számaránya

A II. világháború során hősi halált halt, illetve a megszállók irányította bábkormány koncepciós pereinek áldozata lett:

a tiszti állomány	3 %-a, vagyis	7 fő
és a növendékek	5 %-a, vagyis	121 fő

Az intézet területén található nevezetesebb létesítmények kronologikus felsorolása

1853. Felvonulási épület (kertész ház)
1856. Főépület
1857. Kerítés, kapuk, fasorok, gesztenye-sor
1857. Fahíd, I.kapusház, kutak
1858. Uszoda
1879. Szökőkút
1884. I. gazdasági udvar
1893. Melléképület, vashíd (császárlátogatás)
1895. I. teniszpálya
1903. Decker barakk (fertőző betegeknek), II. teniszpálya
1908. I. Ferenc József relief
1910. Villanyvilágítás
1925. Piers emlékobeliszk
1926. Tanépület
1927. Hozzáépítés a főépülethez
1927. Új, római katolikus kápolna a III. emeleten
1927. Futó- és akadálypálya
1931. Növendéki kórház kibővítése, orvosi lakás
1931. Hősi emlékmű
1932. Zeneépület, Legénységi épület, Mosoda
1932. Központi fűtés, Iker teniszpálya
1933. Kispuska lőtér, új gazdasági épület
1935. Hunyadi szobor
1935. Sportpálya

A létesítményekre vonatkozó adatok:

Az intézet legmagasabban fekvő pontja	280 m tszf.
A Gyöngyös medre	265 m tszf.
Az intézet eredeti alapterülete	20 kat.hold
A park (angol kert) területe	10 kat.hold
1931-től további területi növekedés	+ 25 kat.hold
Gyümölcsösnek telepítve	4 kat.hold
Termő terület	16 kat.hold
Új sportpálya	3,5 kat.hold
Kispuska lőtér	1,5 kat.hold
A sportpálya mérete	200x100 m
A rajta levő öltöző mérete	20x10 m
Az eredeti alapterület hossza	420 m
Az eredeti alapterület szélessége	300 m

A főfasor hossza	180 m
A főfasor szélessége	10 m
A főépület hossza	133,5 m
A főépület szélessége	26,3 m
A tanépület hossza	98 m
A tanépület szélessége	16 m
A tornaterem alapterülete	456 m²
A tornatermi öltöző alapterülete	44 m²
A Ny. játszó- ill. gyakorló tér hossza	130 m
" " szélessége	62 m
A K. " " hossza	125 m
" " szélessége	60 m
A fasorok összhossza	1600 m
A fasorok szélessége	5 m

A jelentősebb épületek hasznos alapterületei:

Főépület	pince	1030 m²
	földszint	3000 m²
	I. emelet	3000 m²
	II. emelet	3000 m²
	III. emelet	3000 m²
Tanépület	mélyföldszint (alagsor)	1455 m²
	magas földszint (tantermek)	1455 m²
	I. emelet (tantermek)	1455 m²
	Tornaterem + öltöző	500 m²
Növendéki kórház		250 m²
Járvány kórház		60 m²
Zene épület	pince	60 m²
	földszint	275 m²
	I. emelet	175 m²
Mosoda		168 m²
Az egy főre eső épület alapterület		
	1874 - 1926 között	40 m²
	1926 - 1945 között	62 m²

Eső és szennyvíz elvezetéshez:	
A lefektetett csatornák hossza:	1820 m
" csatorna átmérő:	300 mm
Gyűjtőpontok száma:	2
Derítők száma	2
" űrtartalma	50 m³/db

A növendékek megoszlása vallás-felekezetek szerint:

Római katolikus	68,00 %
Református	19,00 %
Evangélikus	11,00 %
Unitárius	0,66 %
Görög katolikus	0,79 %
Görög keleti	0,66 %

A növendékek között:	félárva	20,0 %
	árva	2,5 %

A növendékek anyanyelve, nyelvismerete

Anyanyelvre nézve:	magyar	98,5 %
	idegen ajkú	1,5 %
Beszélnek:	csak magyarul	77,5 %
	németül	16,5 %
	szlovákul	0,5 %
	olaszul	0,8 %
	franciául	1,7 %
	angolul	1,5 %
	oroszul	0,6 %

A növendékek megoszlása a szülők (gyám) foglalkozása és társadalmi állása szerint

Katonatiszt	39,00 %
Köztisztviselő	32,20 %
Pap, tanár, tanító	8,66 %
Orvos, ügyvéd, mérnök	5,60 %
Ipari-, bánya tisztviselő	2,00 %
Nagybirtokos	1,82 %
Közép- és kisbirtokos	1,30 %
Gazdasági és kereskedelmi tisztv.	4,48 %
Nagyiparos	0,36 %
Kisiparos	0,58 %
Magánzó és egyéb	4,00 %

Az intézet növendéki, tanári, tiszti és tiszthelyettesi kara egymáshoz viszonyított létszám adatainak alakulása és aránya 1918 és 1945 között

Tanév	Növendék	Nevelő-tanár	Segéd-nevelő	Növendék - tanár	Növendék-s.nevelő	Megjegyzés
		Tiszt	Thts.			
	Létszám			Arány		
1918-19	192	26		10:1		
1919-20	327	27		7:1		
1920-21	263	25		10:1		
1921-22	277	31		9:1		
1922-23	252	35	19	7:1	13:1	
1923-24	302	34	19	9:1	16:1	
1924-25	310	32	24	10:1	13:1	
1925-26	295	31	24	10:1	11:1	
1926-27	279	29	22	9:1	12:1	
1927-28	258	33	23	8:1	11:1	
1928-29	298	38	26	8:1	12:1	
1929-30	337	39	28	9:1	12:1	
1930-31	369	42	27	9:1	13:1	
1931-32	283	39	24	7:1	12:1	
1932-33	285	40	25	7:1	11:1	
1933-34	300	40	22	8:1	14:1	
1934-35	290	43	21	7:1	14:1	
1935-36	285	44	22	7:1	13:1	
1936-37	273	42	22	7:1	12:1	
1937-38	263	40	21	7:1	12:1	
1938-39	285	35	19	8:1	15:1	
1939-40	289	35	20	8:1	14:1	
1940-41	315	37	20	8:1	16:1	
1941-42	325	33	19	10:1	17:1	
1942-43	338	38	18	9:1	18:1	
1943-44	329	34	18	10:1	18:1	

A növendéki létszám valamint a magaviselet és tanulmányi összeredmény alakulása az 1918-1945 közötti tanévek során

		1918-1919	1919-1920	1920-1921	1921-1922	1922-1923	1923-1924	1924-1925	1925-1926	1926-1927	1927-1928	1928-1929	1929-1930	1930-1931	1931-1932	1932-1933	1933-1934	1934-1935	1935-1936	1936-1937	1937-1938	1938-1939	1939-1940	1940-1941	1941-1942	1942-1943	1943-1944	1944-1945
A növendékek létszáma ebből	Évfolyamok	I-IV	I-IV	I-IV	I-IV	I-IV	I-IV	I-IV	I-IV	I-IV	I-IV	I-IV	I-IV	I-IV	I-VII	I-VIII	I-VIII	I-VIII	I-VIII	I-VIII	I-VIII	I-III +VIII	I-IV	I-IV +VIII	I-IV +VIII	I-IV +VIII	I-IV	I-IV
	Év elején volt	252	192	263	277	269	313	315	299	279	279	308	345	368	285	292	302	290	285	274	268	287	289	315	325	338	329	
	Idehelyezve	7	145								1	4		3	7	9	14	3	15	9	2		23	14				
	Áthelyezve	53						3	4						2	14												
	Elbocsájtva		10			17	11	1			21	14	8	1	5	2	15	3	15	10	4	2	23	14				
	Meghalt							1						1	2		1											
	Év végén maradt	192	327	263	277	252	302	310	295	279	258	298	337	369	283	285	300	290	285	273	263	285	289	315	325	338	329	
	Osztályozott	192	323	263	277	252	302	304	295	270	252	293	335	363	273	279	294	290	284	272	263	285	289	315	325	338	329	
	Nem osztályozott		4					6		9	6	5	2	6	10	6	6		1	1								
Az osztályozott növendékek Magaviselete	Példás					199	82	63	55	56	100	99	196	251	229	232	219	244	218	176	206	156						
	Jó						211	224	230	213	151	193	138	112	42	42	72	43	61	92	57	119						
	Szabályszerű (elégs.)					50	4	11	10	1	1	1	1			5	3	3	5	4		10						
	Kevésbé szabályszerű (elégt.)																											
Az osztályozott növendékek tanulm. összeredménye	Kitűnő	16	21	29	35	39	27	74	12	16	20	32	28	38	34	34	33	58	59	53	55	73			46	16		
	Igen jó	32	48	47	132	118	85	82	60	62	67	80	87	111	131	136	83	87	83	91	95	87			97	15		
	Jó	96	173	132													103	98	86	86	76	87			100	120		
	Megfelelő	32	37	16	71	59	110	82	161	149	129	140	182	193	90	87	43	32	25	16	14	20			31	154		
	Nem megfelelő	16	48	39	39	36	80	66	62	43	36	41	38	21	16	22	32	15	31	26	23	18			23	33		
	* Kijárók (gimnáziumba)														2	3	3	2	2									

"Kijárók"-nak nevezték azokat a növendékeket, akiket nem kifogástalan egészségi állapotuk ellenére - rendkívüli szociális körülményeikre való tekintettel - felvettek ugyan az intézet állományába, de tanulmányaikat mindaddig a városi gimnáziumban végezték, míg alkalmassá nem váltak.

Az intézeti nevelés eredményessége

Az intézeti nevelés eredményességére, "hatásfokára" vonatkozó számszerű, rendszeres, hivatalos adatokat nem találtunk.

Készítettünk ugyan egy táblázatos kimutatást, mely az intézetparancsnokság által összeállított és a Honvédelmi Minisztérium 9. osztályának felterjesztett jelentés adataira épült, ám ez csupán 11 tanítási év számszerű vetülete és a hangsúly itt is inkább az elbocsátás okainak a vizsgálata volt.

A kérdés megválaszolásának céljából olyan évfolyamokat választottunk ki, mely mind a nyolc osztályt Kőszegen végezte. Így a növendékek sorsa is nyomon követhető volt.

A vizsgált évfolyamok	kezdő- és befejező éve			
	1928-1936	1929-1937	1932-1938	1931-1939
1. Induló létszáma:	32	31	35	35
2. Kimaradtak száma:	5	6	6	10
3. Érettségi vizsgát tett:	27	25	27	25
4. Akadémiákon folytatta:	26	24	29	25
5. Avatásra került:	25	23	26	25
vagyis				
6. A kezdő növendéki létszám	78 %	74 %	74 %	71 %

Kimutatás az intézeti nevelésből elbocsátott növendékekről 1928-1942.

Az elbocsátás éve	Az elbocsátottak száma	Mely osztályból								Az elbocsátás oka			
		I. évfolyam	II. évfolyam	III. évfolyam	IV. évfolyam	V. évfolyam	VI. évfolyam	VII. évfolyam	VIII. évfolyam	Hozzátartozók kérelmére	Testi alkalmatlanság miatt	Tanulmányi okok miatt	Fegyelmi és erkölcsi okokból
1928-29	14	8	3	3						7		7	
1929-30	8	2	2	3	1					2	3	2	1
1930-31	1		1							1			
1931-32	5		1				1	1	2	2		1	2
1932-33	2			1	1					2			
1933-34	15	3	2	1	4	3		2		4		9	2
1934-35	3	2	1									3	
1935-36	15	1			3	5	3	3		5	2	8	
1936-37	10			1	3		1	2	3	1	2	6	1
1937-38	4		2	1	1					1		3	
1938-39	2	1	1							2			
1939-40	23	1	5	7	8				2	18	3	2	
1940-41	14		4	3	5				2	14			
1941-42													
Összesen:	116	18	22	20	26	8	5	8	9	59	10	41	6

Névjegyzék

A m.kir. "Hunyadi Mátyás" honvéd reáliskolai, majd honvéd középiskolai nevelőintézet tanári (tiszti) karának, segédnevelő tiszthelyetteseinek és növendékeinek állományáról.

Az intézet történetéről szóló összeállításunkat azzal is szeretnénk teljesebbé tenni, hogy közreadjuk mindazok nevét, akik 1918 és 1945 között valamelyik állománycsoporthoz tartozva, iskolánk életének részesei voltak. A kiemelt időszak kezdő és befejező évei egyaránt, részben az I. világháborút befejező interregnumos korszak, részben a II. világháborút folytató időszak jegyeit viselték.

Kezdetben nem volt és nem maradt hiteles és írásos tárgyi bizonyíték, az utolsó évek iratanyaga viszont az intézet életének végét jelentő evakuálás során, teljes egészében elveszett. A vizsgált időszak nagyobbik részét jelentő 17 év alatt kiadott évvégi "Értesítő"-k pontos adataira építve, a hiányokat a Hadtörténeti Intézet Levéltárában talált dokumentumokkal bővítettük ki. A Honvédelmi Minisztérium 9. (Nevelési) osztályához beküldött jelentések, beadványok és esetenként előbukkanó állomány-könyvek szintén nagy segítséget jelentettek. A gyűjtött anyagot azonosítottuk és kiegészítettük az egyes osztályok még élő tagjai által összeállított jegyzékeivel, és nagy hasznát vettük azoknak az osztályozó naplóknak és noteszeknek, melyek néhány tanárunk visszamaradt hagyatékában voltak betekinthetők. Úgy érezzük, hogy összeállításunk hiányossága néhány %-ban határozható meg.

A továbbiakban szükségesnek tartjuk, hogy tájékoztatást adjunk a névjegyzékek csoportosítását, formáját és jelöléseit illetően:

1. Külön-külön jegyzéken találhatók a tiszti (tanári), a tiszthelyettesi és a növendéki állomány tagjai.
2. Minden jegyzék abc szerinti felsorolásban illetve csoportosításban készült.
3. A tiszti (tanári) kar jegyzékén a név után szerepelnek még
   a/ azok a megkülönböztető számjegyek, melyek a beosztásokra és a tanított tantárgyakra vonatkoznak. (Ezek értelmezését a következő oldal tartalmazza.)
   b/ az utolsó, ismert rendfokozat
   c/ majd, 1. számmal jelöltünk meg minden, az intézetnél eltöltött tanévet.
4. A tiszthelyettesi kar listáján használt jelölési mód azonos a fentiekével, de a beosztásokat kifejező számjelzést nem alkalmaztuk.
5. A növendékek névsorában az intézetnél töltött éveket a megfelelő helyre vezetett és valós évfolyamszámmal tüntettük fel. Az esetenként egymást követő azonos számok osztályismétlést jelentenek. Mivel adatainkat számítógépen rögzítettük, nem volt lehetőség az előnevek kiírására.

Megkülönböztető számjegyek

melyeket a tiszti (tanári) kar névjegyzékén a beosztásokra és a tanított tantárgyakra vonatkoztatva alkalmaztunk.

1. Hittan
2. Magyar nyelv és irodalom
3. Német nyelv és irodalom
4. Francia nyelv és irodalom
5. Latin nyelv és irodalom
6. Angol nyelv és irodalom
7. Olasz nyelv és irodalom
8. Történelem
9. Földrajz
10. Természetrajz
11. Matematika
12. Ábrázoló geometria
13. Mértan
14. Természettan, Fizika
15. Szabadkézi rajz
16. Torna, Testnevelés
17. Vívás
18. Ének-zene
19. Szépírás
20. Gyorsírás
21. Filozófia
22. Illemtan
25. Római katolikus lelkész
26. Protestáns lelkész
27. Izraelita lelkész
30. Intézetparancsnok
31. Intézetparancsok helyettes
32. Intézetparancsnoki segédtiszt
33. Zászlóalj parancsnok
33/a Zászlóaljparancsnoki segédtiszt
34. Századparancsnok
35. Nevelőtanár
36. Vezetőorvos
37. Beosztott orvos
38. Fogorvos
39. Gazdasági hivatal vezető
40. Gazdászati tiszt
41. Étkezési vezető
42. Raktárvezető
43. Legénységi különítmény parancsnok
44. Osztályfőnök
45. Egészségtan
47. Levelezés
48. Gyakorlati kiképzés
49. Kémia

Az intézet parancsnokai 1856-1945

1856-1866	Johann Sutter von Adelstreu	szds
1866-1875	Josef Edler von Schuppler	örgy
1875-1880	Karl Iwanski von Iwanina	örgy
1880-1888	Jaroslav Seitz	szds
1888-1900	Heinrich Edler von Schuppler	szds
1900-1905	Karl Gerbert Ritter von Hornau	örgy
1905-1916	Jerzabek Ferdinand	örgy
1916-1918	Ruzek Ferdinand	örgy
1918-1919	Schöndorni Schönner Odilo	ezds
1919.05.-1919.07.	Drach Henrik	örgy
1919-1922	Hégeni Gleim Hugó	ezds
1922-1923	Gulácsi Gulácsy József	ezds
1923-1927	Lázár Domokos	ezds
1927-1930	Németh József	tbk
1930-1935	Képes Harjai Szilárd	ezds
1935-1938	Berkovich Brunó	ezds
1938-1942	Finta József	ezds
1942-1945	Máthé Ödön	ezds

Gleim Hugó ezredes
1919-1922

Gulácsy József ezredes
1922-1923

Lázár Domokos ezredes
1923-1927

Németh József ezredes
1927-1930

Képes Harjai Szilárd ezredes
1930-1934

Berkovich Brunó ezredes
1934-1938

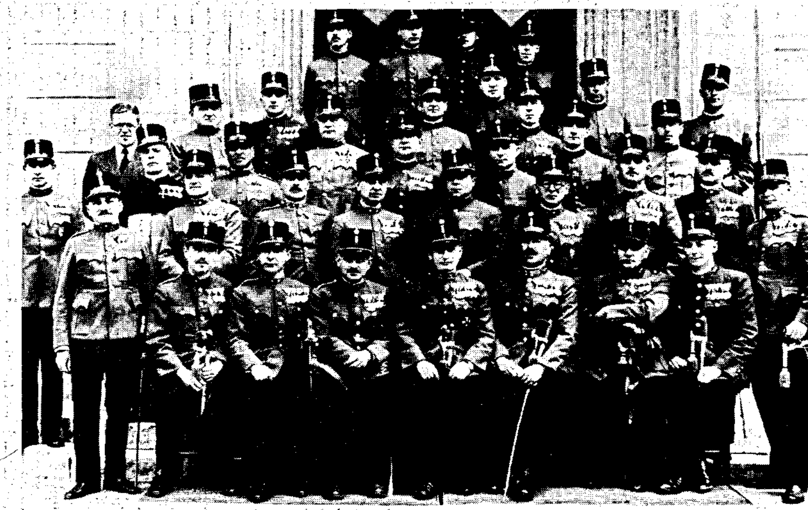

Finta József ezredes
1938-1942

Máthé Ödön ezredes
1942-1945

Az intézet tanári és nevelői kara
1937-38 tanév

1. sor (ülnek)

dr. Leitner Ferenc	örgy
Selmeczy Henrik	örgy
Ferenchalmi Albert	alez
Berkovich Brunó	ezds
Thomay Frigyes	alez
Bechtold Jakab	alez
Lászay János	örgy

2. sor

dr.Juhász András	szds
Hidvéghy Sándor	örgy
Jókay Sándor	örgy
Hollós Sándor	örgy
Bényey Zoltán	szds
Simay Alfréd	örgy
Gombos József	szds
Ginzery András	örgy
Werner Károly	örgy

3. sor

dr.v.Lépes István	szds
Bohuniczky János	lelkész
Csuka Jenő	szds
Somló Bertalan	szds
Kovács Rezső	szds
Györbiró Károly	szds
Vödrös Miklós	fhdgy
Gajáry Gyula	zls

4. sor

dr.Czeglédy István	lelkész
Faludy István	fhdgy
Tamásdy Henrik	örgy
Bakó Imre	szds
Stolp Egon	fhdgy
dr.Mathia Károly	szds
Demitrovics Ferenc	szds
Szeremley József	fhdgy

5. sor

Kecskés István zls Szabolcs András fhdgy dr.Benczédy Lajos fhdgy
Szittya Ferenc zls

Név	Beosztás, tanított tantárgy	Rendf.	1918-1919	1919-1920	1920-1921	1921-1922	1922-1923	1923-1924	1924-1925	1925-1926	1926-1927	1927-1928	1928-1929	1929-1930	1930-1931	1931-1932	1932-1933	1933-1934	1934-1935	1935-1936	1936-1937	1937-1938	1938-1939	1939-1940	1940-1941	1941-1942	1942-1943	1943-1944	1944-1945
Abay Imre	1 25	fhdgy																									1	1
Ambró Gyula dr.	37 45	szds																				1	1	1	1	1	1	1
Andaházi Szilárd	44	szds																								1	1	1
Andor István dr.	8 9 11	tanár			1	1	1	1	1	1	1	1	1	1													
Antal László	12 15	szds			1																							
Árbócz Miklós	40	szds																									1	1
Bajzáth János	35 44	fhdgy																						1	1			
Bakai Zsigmond	35 16	fhdgy		1																									
Bakó Imre dr.	2 8 9 44	alez									1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1						
Balbach László	35 46	alez																1	1	1								
Balenovich Károly	35	tanár										1																
Balikó Lajos	1 26	tanár				1	1	1	1																		
Balikó Zoltán	35	fhdgy																									1	1
Balkai Gyula	35 44	szds																						1	1	1		
Balló László	40	hdgy																						1				
Balogh András	3 35 47 48	alez												1	1													
Balogh Lajos	2 5 11	tanár																								1	1	1
Bankai Ernő	33	őrgy																							1			
Bardóczy József	35 44	szds																				1						
Bátai Béla	11 14	fhdgy																								1		
Bechtold Jakab	3 9 10 15	ezds					1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1			
Bedő Lajos	35	szds						1	1																			
Beke József	34	szds																									1	1
Beke Zoltán	16 17	zls																	1	1	1	1						
Benczédi Lajos dr.	2 3 44	szds															1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Bényei Zoltán	32	alez																1	1	1	1	1						
Berkovich Brunó	30	ezds																	1	1	1							
Bethlenfalvy Imre	2 3 4	ezds			1																							
Beyer János dr.	36 45	őrgy		1	1	1	1	1	1	1																			
Bialoskorski Ödön	35	tanár							1			1																
Bibiti Horváth Pál	34 43 48	alez												1	1	1	1	1										
Biely Béla dr.	35	tanár							1																			
Birgmeyer Géza	2 19	fhdgy		1																									
Birnbauer István	11 12	szds			1																							
Bod (Grabowieczki) Lajos	8 9 44	fhdgy																				1	1	1	1	1	1	
Boglucz Béla	33	alez														1	1	1	1	1								
Bohuniczki (Borbándi) János	1 25	szds																		1	1	1						
Bollabás Béla	3	tanár																						1				
Boross Gyula	35 48	tanár											1															
Brestovszki Erik	33	őrgy																						1				

Név	Beosztás, tanított tantárgy	Rendf.	1918-1919	1919-1920	1920-1921	1921-1922	1922-1923	1923-1924	1924-1925	1925-1926	1926-1927	1927-1928	1928-1929	1929-1930	1930-1931	1931-1932	1932-1933	1933-1934	1934-1935	1935-1936	1936-1937	1937-1938	1938-1939	1939-1940	1940-1941	1941-1942	1942-1943	1943-1944	1944-1945
Budaker Gusztáv	18	tanár																				1						
Budaker Oszkár	3 32	fhdgy				1	1																					
Bujdos Balázs	2	alez										1																
Csizi Ferenc	9 44	tanár																						1	1	1	1	
Csöndes István	35	szds													1	1												
Csuka Jenő	35 43	szds															1	1	1	1	1							
Czeglédi Béla	2 10 19	őrgy		1	1	1																						
Czeglédy István dr.	1 26	fhdgy																		1	1	1	1	1				
Czimbalmos László	11 44	fhdgy																						1				
Dabi Ernő	40	hdgy																									1	1
Dabóczy István	20 44	tanár							1	1	1	1	1	1	1	1												
Danilovich István	39 41	szds				1	1	1																				
Deák János	1 2 8 25	tanár								1	1	1	1															
Demitrovits Ferenc	35 44 48	szds																	1	1	1	1						
Dohnál Péter	18	tanár		1																									
Domokos Béla	3 8 9	tanár					1	1	1	1	1	1																	
Drach Henrik	31	alez		1																									
Ertl János	11	tanár				1																					
Ervin Dezső	2 20 35	tanár									1																
Faludi István	11 14 44	szds												1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Felméry Lajos	32 35	szds						1	1	1	1	1															
Ferenchalmi (Frint) Albert	3 31	alez														1	1	1	1	1	1	1	1					
Fertsek Emil	9 20 35	alez											1	1	1													
Finta József	30	ezds																				1	1	1	1			
Forgács János dr.	2 3	ezds													1	1	1	1	1	1								
Fóth Béla	40 42	fhdgy												1														
Főzi István	11 12 14 35	szds								1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1							
Fröhlich József	2 3 4 9	szds			1	1	1	1	1	1	1	1															
Frühm Hugó	3 9	alez					1	1	1	1																	
Fruttus István	5	zls																								1	1	
Gaál István	40 41	szds						1	1	1	1																
Gajári (Gerlein) Gyula	11 14 20 44 48	fhdgy														1	1	1	1	1	1	1	1	1				
Gencsi Vince	40 42	hdgy																	1	1								
Géressy László	18	fhdgy																						1	1	1	1	
Gesell-Peyer Endre dr.	37 38	hdgy																								1		
Ginzery András	10 11 14 49	alez		1	1	1															1	1						
Gleim Hugó	30	ezds		1	1	1																						
Godál József	39	szds															1	1	1	1	1	1						
Golopenta (Bánáti) György	13 15 19	fhdgy		1	1	1	1							1	1														
Gombos József	33/a 44 48	szds														1	1	1	1	1	1							

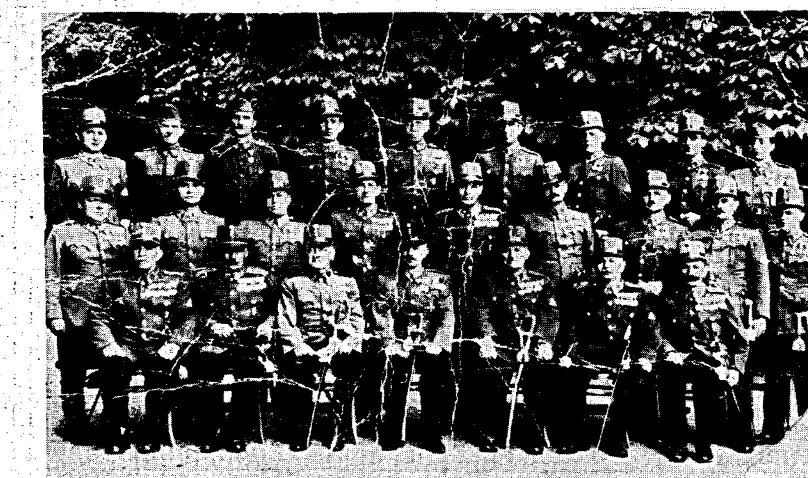
Név	Beosztás, tanított tantárgy	Rendf.	1918-1919	1919-1920	1920-1921	1921-1922	1922-1923	1923-1924	1924-1925	1925-1926	1926-1927	1927-1928	1928-1929	1929-1930	1930-1931	1931-1932	1932-1933	1933-1934	1934-1935	1935-1936	1936-1937	1937-1938	1938-1939	1939-1940	1940-1941	1941-1942	1942-1943	1943-1944	1944-1945
Gróh Béla dr.	1 25	fhdgy																									1	1	
Grössl József	20 22 35 44 48	tanár										1	1	1															
Gulácsi József	30	ezds					1																						
Guth Árpád	11 13 14	tanár							1	1																			
Győrbíró (Tóth) Károly	2 3 4 21	szds								1				1	1	1	1			1	1	1		1	1	1			
Hajdu Dezső	33/a 43 35	szds																							1	1	1	1	
Halassy Tibor	11 14	szds												1	1	1													
Halbhuber Hermann	11	fhdgy		1																									
Hátszegi (Hatz) József	16 17 35	szds														1	1	1											
Havasi Jenő	40 41	zls																									1		
Hefflhauser Jenő	8 11	szds		1	1	1																							
Herskovits József dr.	1 27	fhdgy		1	1																								
Hidvéghy Sándor	2 8 9 44	alez													1	1	1	1	1	1	1	1	1						
Hiller Gyula	35 48	szds															1	1	1										
Hollós Sándor	11 12	alez															1	1	1	1	1	1	1						
Horváth Béla	2 5	zls																									1	1	
Horváth László dr.	2 5 32 44	szds																					1	1	1	1	1	1	
Hun (Heller) Ernő	1 25	szds													1	1	1	1	1	1									
Jókai Sándor	33/a 34 35 48	őrgy															1	1	1	1	1	1							
Juhász András dr.	36 38	szds									1									1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Kabina Vilmos	4 16	ezds		1																									
Kara Pál	1 25	fhdgy																										1	
Karádi (Kovács) Ferenc	32	ezds												1	1	1	1												
Karaszon Ervin Dezső	2 20	tanár										1																	
Karola Dezső	11 35	szds										1	1	1	1	1													
Károlyi István	8 9	szds																										1	
Kazári Gyula	3	szds				1																							
Kecskés István	17	zls																			1								
Képes Harjai Szilárd	30	ezds													1	1	1	1	1										
Kiss Gyula	1 25	szds												1															
Klasánszky Zsolt	35 44 48	fhdgy																1	1	1									
Kókai Kun József	11 13 14	őrgy				1	1	1	1	1	1	1	1	1															
Kolozsvári László	3 35 48	őrgy												1	1	1	1	1											
Kolumbán K. Virgil	2	szds							1																				
Kovács Dezső	40 42	fhdgy										1	1	1															
Kovács Elek	1 26	szds																										1	
Kovács Ferenc	35	fhdgy														1													
Kovács Rezső	35 43 44 48	őrgy															1	1	1	1	1	1							
Krall (Igmándi) Richárd	3 13	tanár									1																		
Krause Jenő dr.	3 9 22	alez		1	1	1																							

Név	Beosztás, tanított tantárgy	Rendf.	1918-1919	1919-1920	1920-1921	1921-1922	1922-1923	1923-1924	1924-1925	1925-1926	1926-1927	1927-1928	1928-1929	1929-1930	1930-1931	1931-1932	1932-1933	1933-1934	1934-1935	1935-1936	1936-1937	1937-1938	1938-1939	1939-1940	1940-1941	1941-1942	1942-1943	1943-1944	1944-1945
Kresadló Ferenc	14 49	szds											1																
Kriszta János	35	tanár											1																
Kulina (Korponai) József	32 35	tanár				1	1	1	1																				
Lászai (Lidák) János	34 35 48	alez														1	1	1	1	1	1	1	1						
László József	2 4 8 9	szds												1	1														
Lázár Domokos	30	ezds						1	1	1	1																		
Leitner Ferenc dr.	36	szds															1	1	1	1	1	1							
Lendvai Gruber László	16 17 35	szds										1	1	1	1	1													
Lépes István dr.	3 4 35 44	szds																		1	1	1	1	1	1	1			
Liszkai (Weisel) Antal	2 3	szds													1	1	1												
Litvay Pál vitéz dr.	35	ezds																										1	1
Loósz Béla	35 48	tanár											1																
Lovassy Andor	2	fhdgy																									1	1	
Lux Vilmos	3 4	fhdgy		1	1																								
Maár Gyula	13 15 22	fhdgy		1																									
Mahler Ödön	3	zls																									1	1	
Major Jenő	2 35	tanár								1	1																		
Majoros József dr.	2 5	zls																									1	1	
Maller László	1 26	fhd									1	1	1	1	1	1	1												
Maly Rezső	3 4	tanár					1	1	1	1	1	1	1	1															
Markaly Tibor	32 35	szds														1	1	1											
Máthé Ödön	30	ezds																									1	1	1
Mathia Károly dr.	2 8 18 48	szds												1	1	1	1	1	1	1	1	1							
Mengai Emil	35	tanár									1																		
Merész Konrád	10	fhdgy																							1	1	1		
Mészáros Árpád	3 4 35 44	szds			1	1	1	1	1	1																			
Meszner József	3 7 35	szds													1	1													
Mihalovics Jenő	11 13 16 35	tanár						1	1	1																			
Miklós József	2 8	alez																					1	1	1				
Milián Béla dr.	36	alez										1	1	1	1	1													
Molnár Béla	12 16	fhdgy			1																								
Molnár György	35 44	szds																							1				
Molnár József	2	zls																									1	1	
Molnár Sándor	40 41	hdgy																						1	1				
Nagy Géza	3 22 35	őrgy			1	1	1	1	1	1	1	1																	
Nagy Kornél	3 22 31 35	őrgy			1	1	1	1	1																				
Nemes József	33	alez										1	1	1	1	1													
Németh József	30	ezds										1	1	1															
Nonn Sándor	10 11 12 13 35	tanár						1	1																				

Név	Beosztás, tanított tantárgy	Rendf.	1918-1919	1919-1920	1920-1921	1921-1922	1922-1923	1923-1924	1924-1925	1925-1926	1926-1927	1927-1928	1928-1929	1929-1930	1930-1931	1931-1932	1932-1933	1933-1934	1934-1935	1935-1936	1936-1937	1937-1938	1938-1939	1939-1940	1940-1941	1941-1942	1942-1943	1943-1944	1944-1945
Opitz József	2 15 18 35 44	őrgy					1	1	1	1																			
Pakucs Béla dr.	2 5	fhdgy																								1	1	1	
Pálmai Béla	2	zls																									1	
Paraj Ágoston	11	hdgy																								1	1	1	
Pátkay Imre	35	fhdgy																									1	1
Patzig Ferenc	39	alez				1																							
Pauer Kálmán	34 44	őrgy																						1	1	1			
Péntek Kálmán dr.	1 25	fhdgy																					1	1	1	1	1	1	1
Petrovits Lajos dr.	37 38	fhdgy																	1										
Piovarcsi Egyed	16 17	őrgy				1	1																						
Pusnik Ferenc	11 13 22 35	fhdgy				1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1													
Rácz Béla dr.	1 26	fhdgy															1	1	1	1	1								
Rácz István	2 5	zls																							1	1			
Radnay László	11 14 32	fhdgy																						1	1	1			
Radó Emil	40 42	hdgy														1													
Rainer Rezső	3 4	tanár							1	1	1																		
Rémy Gyula dr.	36	szds									1																		
Rendek Sándor	3	tanár												1															
Rideg Lajos	40 41	hdgy																									1	
Rozs Kálmán	39	fhdgy								1	1	1	1	1	1	1													
Rugonyi Elemér	35 48	fhdgy																		1	1								
Ruttkai Mattusovich Elemér	39	őrgy					1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1									
Salga Márton	39	őrgy																						1	1	1	1	1
Sámson László dr.	11 14 19 35 44	zls																				1	1	1	1				
Sárközi Zoltán	15	zls																									1	1	
Schaffer Ferenc	11 14	tanár							1	1	1	1																	
Schlosser László	16 35	fhdgy																1											
Schreiner Vilmos	15 43	szds		1	1																								
Selmeczy (Spindler) Henrik	34 48	őrgy																				1	1	1	1				
Siklóthi Béla	35	tanár																							1	1			
Simai (Schmiedt) Alfréd	3 4	őrgy										1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Simó Zoltán	50	tanár							1	1									1										
Solymossy Dezső dr.	37	fhdgy													1	1	1												
Somkuthi Adolf	35	zls																		1	1	1							
Somló Bertalan	9 11 13 21	őrgy					1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Sommer Tamás	16 17	tanár		1	1																								
Somorjai Ödön	34 35 44	őrgy											1	1	1	1	1	1					1	1	1	1			
Soós Pál		szds		1	1	1	1	1	1	1																			
Stodolni (Sarodi) József	13 35 44 48	szds											1	1	1														
Stolp Egon	40 41	fhdgy															1	1	1	1	1	1							
Suhajda László	15	zls																									1	1	1
Switkiewicz József	8 9	tanár																								1		
Szabó Lajos	2 8 9	fhdgy															1	1	1	1									
Szabolcs András	16 17 44 48	fhdgy																				1	1	1	1				
Szeghegyi Árpád	3	alez																							1	1	1	1
Székelyhidy Tibor	16 17	szds																							1	1		
Szentiványi István	3 35	tanár									1	1	1																
Szeremlei József dr.	8 9 35	szds																			1	1	1	1	1	1			
Szittya Ferenc	40 41	hdgy																					1	1	1	1	1	1	
Szüle Miklós	1 26	fhdgy																							1	1	1	1
Szüts János	16 17	zls																1	1										
Tahó Ernő	32 35	szds										1	1	1	1														
Tamásdi (Toegel) Henrik	12 15	alez									1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Tantos Árpád	40 41	zls																									1	1
Tarján Lajos	16 35	fhdgy	1	1	1	1																							
Théczely Károly	16 16	tanár							1	1	1	1																	
Thiel Miklós	3	alez														1													
Thold Dezső	3 9 8 10 48	szds		1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1														
Thomay Frigyes	33	alez																			1	1	1						
Tihanyi Lajos	16 17	fhdgy																						1	1	1	1	1
Tima József	2	tanár					1	1	1																				
Tirtsch Gergely dr.	1 26	tanár		1																									
Tiszolczy István	11 44	tanár																						1	1				
Tokody Sándor	2 3 4 44	szds															1	1	1	1									
Tollár István	1 25	fhdgy													1														
Toller Antal	16 17	hdgy		1	1	1																							
Tower Vilmos dr.	1 25	ezds					1	1	1	1																			
Ullmann Antal	2	őrgy		1	1																								
Ungár Adolf	16 17	fhdgy					1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1												
Unger Ervin	11 12	szds		1	1																								
Ürmössi Zoltán	40 41	hdgy					1	1	1	1																			
Varga László	4	tanár					1																						
Vargha Ferenc	40 41	hdgy																									1	1
Várjon Lajos	11 12	tanár				1																							
Versényi László	2 4 9 10 35	fhdgy		1	1	1	1	1	1																				
Virágh István	35 50	fhdgy														1													
Vödrös Miklós	16 35 44	szds																		1	1	1	1	1	1	1			
Werner Károly	10 20	őrgy																1	1	1	1	1							
Wettstein Elek	8 10 20	alez											1	1	1	1	1	1											
Zelky Gusztáv	35	fhdgy				1																							

Név	Beosztás, tanított tantárgy	Rendf.	1918-1919	1919-1920	1920-1921	1921-1922	1922-1923	1923-1924	1924-1925	1925-1926	1926-1927	1927-1928	1928-1929	1929-1930	1930-1931	1931-1932	1932-1933	1933-1934	1934-1935	1935-1936	1936-1937	1937-1938	1938-1939	1939-1940	1940-1941	1941-1942	1942-1943	1943-1944	1944-1945
Zerinvári Szilárd	8 9 20 44	fhdgy																								1	1	1	
Zetelaki Károly	3 4	alez																1	1	1	1	1	1						
Zilles János	13 49	alez									1	1	1	1	1	1	1	1	1	1									
Zitás Bertalan	2 8	szds				1	1	1	1	1	1	1	1	1	1														
Zsampach Rezső	39	szds		1	1	1																							
Zsögön Tibor	44 48	fhdgy																		1	1								

Tiszthelyettesek és segédnevelők

Ülő sor:
v.Szecskő György alhdgy
v.Polgár József alhdgy
Heves (Heist) Ferenc alhdgy
Finta József ezds
Monostori (Maxhl) Ferenc alhdgy
Marosvölgyi (Marlovits) József alhdgy
Zsoldos János alhdgy

Alsó sor:
Szabó József főtörm
Sós György törm
Haraszti (Hafner) Ferenc főtörm
Petőházy (Pipics) Lajos főtörm
Raffay Kálmán főtörm
Hidegkuti (Halik) Ágoston alhdgy
Rohonczy Lajos főtörm
Fenyődi József törm

Felső álló sor:
Fogarasi (Fürsthal) József örm Udvari (Ugrics) Imre szkv Váraljai József szkv
Odor János törm Pomogyi (Petsák) József alhdgy Marton Károly örm
Németh Imre örm Tengerlaki József örm Török József szkv

Név	Rendf.	1918-1919	1919-1920	1920-1921	1921-1922	1922-1923	1923-1924	1924-1925	1925-1926	1926-1927	1927-1928	1928-1929	1929-1930	1930-1931	1931-1932	1932-1933	1933-1934	1934-1935	1935-1936	1936-1937	1937-1938	1938-1939	1939-1940	1940-1941	1941-1942	1942-1943	1943-1944	1944-1945
Ábrahám József	főtörm										1	1																
Átyim Dénes	törm							1	1	1	1																	
Bedő Imre	főtörm																										1	1
Beifusz József	törm							1																				
Butti Miklós	törm																	1	1	1	1	1	1	1	1			
Czimmer Pál	thtts							1																				
Deák János	őrm							1	1	1	1	1																

Név	Rendf.	1918-1919	1919-1920	1920-1921	1921-1922	1922-1923	1923-1924	1924-1925	1925-1926	1926-1927	1927-1928	1928-1929	1929-1930	1930-1931	1931-1932	1932-1933	1933-1934	1934-1935	1935-1936	1936-1937	1937-1938	1938-1939	1939-1940	1940-1941	1941-1942	1942-1943	1943-1944	1944-1945
Dehenes György	törm							1	1																			
Ertler Hugó	törm							1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1										
Faragó János	őrm															1												
Fenyődi József	őrm																						1	1	1	1		
Fogarasi (Fürsthal) József	őrm																						1	1	1			
Gerjel József	alhdgy							1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1										
Gulyás János	főtörm												1	1	1													
Halmos Gyula	őrm							1																				
Haraszti (Hafner) Ferenc	törm														1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1			
Hartmann Béla	őrm							1	1	1	1	1	1															
Heves (Heist) Ferenc	alhdgy							1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1			
Hidegkuti (Halik) Ágoston	alhdgy												1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1			
Horváth Péter	főtörm																										1	1
Johánszki Ferenc	thtts							1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1							
Jónás György vitéz	főtörm																										1	1
Karácsony András	őrm											1	1															
Karner Ede	őrm							1	1	1																		
Kázsmér Károly	thtts											1	1	1	1	1	1											
Kerekes György	őrm							1	1	1	1	1																
Kiss Gyula	őrm													1	1	1												
Kiss Lajos	főtörm																					1	1	1	1			
Konyha Gyula	főtörm																	1	1	1	1	1	1	1	1			
Kovács József	főtörm																										1	1
Kovács Kálmán	törm											1																
Lakner István	őrm								1	1	1	1																
Lakott József	őrm										1																	
Lengyel Mihály	őrm												1	1	1	1												
Magassi Elek	főtörm												1	1	1	1												
Markovics János	őrm							1	1																			
Márkus József	szkv							1	1	1	1	1	1															
Marosvölgyi (Marlovits) József	alhdgy											1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1				
Marton Károly	őrm																						1	1	1			
Matafán József	őrm								1	1	1																	
Mester János vitéz	főtörm																										1	1
Meszes Mihály	őrm											1	1															
Monostori (Maschl) Ferenc	alhdgy							1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1			
Nagy Vince	őrm							1	1	1	1	1	1	1	1	1	1											
Németh Dániel	őrm														1													
Németh Imre	őrm																						1	1	1			
Odor János	törm																						1	1	1	1	1	

Név	Rendf.	1918-1919	1919-1920	1920-1921	1921-1922	1922-1923	1923-1924	1924-1925	1925-1926	1926-1927	1927-1928	1928-1929	1929-1930	1930-1931	1931-1932	1932-1933	1933-1934	1934-1935	1935-1936	1936-1937	1937-1938	1938-1939	1939-1940	1940-1941	1941-1942	1942-1943	1943-1944	1944-1945
Oth Richárd	őrm							1	1																			
Pál József	törm																		1	1	1	1	1	1	1			
Palásthy László	főtörm																	1	1	1	1	1	1	1				
Pató József	törm												1	1														
Pék József	főtörm																		1	1	1							
Petőházi (Pipics) Lajos	főtörm								1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1				
Polgár József	alhdgy							1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1				
Pomogyi (Petsák) József	alhdgy								1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1				
Ráczi Árpád	törm														1	1	1	1	1	1	1							
Raffai Kálmán	főtörm																	1	1	1	1	1	1	1				
Rohonczi Lajos	főtörm														1	1	1	1	1	1	1	1	1	1				
Sághegyi Ferenc	főtörm									1	1	1	1	1														
Sándor Imre	törm											1	1	1														
Sodorits Ferenc	törm									1																		
Sós György	főtörm																						1	1	1			
Sóváradi Dénes	törm														1	1	1	1										
Speer István	törm								1	1	1	1	1	1	1													
Szabados István	törm																	1	1	1	1							
Szabó József	főtörm																	1	1	1	1	1	1	1	1			
Szalai János	őrm																1	1										
Szántó Lajos	törm															1	1											
Szecskő György	alhdgy												1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1				
Székely Béla	őrm						1	1																				
Székely Gyula	törm											1	1	1														
Tamási Mátyás	főtörm																										1	1
Teffer János	főtörm							1	1	1	1	1	1	1	1	1												
Tengerlaki József	őrm																						1	1	1			
Tonhauser András	törm							1																				
Tonn Gyula	őrm																										1	1
Török József	szkv																						1	1	1			
Török József vitéz	főtörm																										1	1
Udvari (Ugrics) József	szkv																						1	1	1			
Varga István	törm											1	1															
Varjasi Mihály	főtörm														1	1	1	1	1	1	1	1	1	1				
Varjassy Antal	thtts											1	1															
Váraljai József	szkv																						1	1	1			
Wagner Antal	törm							1	1	1	1																	
Weinrich Vilmos	törm							1																				
Werling József	törm							1	1	1	1																	
Zsoldos János	alhdgy							1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1				

Növendékek névsora

Név	Rendf.	1918-1919	1919-1920	1920-1921	1921-1922	1922-1923	1923-1924	1924-1925	1925-1926	1926-1927	1927-1928	1928-1929	1929-1930	1930-1931	1931-1932	1932-1933	1933-1934	1934-1935	1935-1936	1936-1937	1937-1938	1938-1939	1939-1940	1940-1941	1941-1942	1942-1943	1943-1944	1944-1945
Abavári Lajos	-																									1	2	3
Abaváry Mihály	-																					2	3	4				
Abay Nemes Károly	-												1	2														
Ablonczy Géza	-																										4	
Ádám Ernő	-					1	2	3	4																			
Ádám Sándor	-																							1	2	3	4	
Ádám Tibor	-								1	2	3	4																
Adolf Győző	-																									1	2	3
Adolph Vilmos	-	2	3	4																								
Agárdi Dénes	-																							8				
Ágfalvy József	-																							8				
Ághy (Aschbot) Zoltán	-															1	2	3	4	5	5							
Ágoston István	-																									2	3	4
Ágoston Lajos	-													5	6	7												
Ágoston Sándor	-											1	2	3														
Ágota Tivadar	-																								1	2	3	4
Aigner Olivér	-																					3						
Albert Gábor	-																									1	2	3
Albrecht Ervin	-						1	2	3	4																		
Áldásy (Kammerloher) Oszkár	-									1	2	3	4															
Alex Ernő	-					3	4																					
Alitisz András	-												1	2														
Almási Béla	-																									1	2	3
Altorjai Vilmos	-																					3	4					
Ambrus István	-																									1	2	3
Ambrus Kálmán	-							1	2	3	4																	
Ambrus Tibor	-			1																								
Ámon György	-																						1	2	3	4		
Andreánszky Zoltán	-					1	2	3	4																			
Angyal László	-						1	2	3	4																		
Anka Balázs	-			1	2	3	4																					
Anker Alfonz	-																		1	2	3					8		
Apáti (Abt) Jenő	-														1													
Apor Antal br.	-																									8		
Aradi István	-									1	2	3	4															
Aranyosi Béla	-															1	2	2										
Ardai Janka László	-																											1
Árkossy Miklós	-																						1	2	3	4		
Árkossy Pál	-																									1	2	3
Árpás Erdődi Gyula	-													3	4	5	6	7	8									

Név	Rendf.	1918-1919	1919-1920	1920-1921	1921-1922	1922-1923	1923-1924	1924-1925	1925-1926	1926-1927	1927-1928	1928-1929	1929-1930	1930-1931	1931-1932	1932-1933	1933-1934	1934-1935	1935-1936	1936-1937	1937-1938	1938-1939	1939-1940	1940-1941	1941-1942	1942-1943	1943-1944	1944-1945
Arthold Ferenc	-						1	2	3	4																		
Árvátfalvy Nagy Jenő	-																			1	2	3	4					
Árvay Frigyes	-																1	2	3	4	5							
Asztalos Aladár	-														1	2	3	4	5	6	6							
Atalai (Wittmann) Winfried	-												3	4	5	6	7	8										
Ács Tamás	-																									8		
Baaden Benedek	-																				4							
Babics György	-											1	2	3														
Babocsai Farkas Sándor	-									1	2	3	4	5	6	7	8											
Bábolnai László	-																5	6	7	8								
Bábolnai Lóránd	-															5	6	7	8									
Bacskádi Lóránt	-																	1	2	3	4				8			
Bácskai (Brittig) Ferenc	-										1	2	3	4	5	6	7	8										
Badics Tamás	-																						1	2	3	4		
Bágya Kálmán	-					3	4																					
Bajnóczy Zdenkó	-							1	2	3	4																	
Bajor (Gerzsabek) Kálmán	-											1	2	3														
Bajsa (Back) Bálint	-							1	2	3	4																	
Bajsa- (Back) Andor	-													1	2	3	4	5	6	7	8							
Bak András	-					1	2	3	4																			
Baka László	-					1																						
Bakay Béla	-																							1	2	3	4	
Bakay Zsigmond	-																					2						
Bakay Árpád	-																						1	2	3	4		
Bakcsy Gergely	-												1	2	3	4	5	6	7	8								
Bakó Szabolcs	-																									1	2	3
Bakócs Emil	-						1																					
Bakos (Bauer) Roland	-													1														
Bakos Mihály	-	2	3	4																								
Bakos Miklós	-																						1	2	3	4		
Balás Konrád	-																					2						
Balassa István	-																								1	2	3	4
Balássy Béla	-																						1	2	3	4		
Balássy Gyula	-					1	2	3	4																			
Balázs Andor	-							1	2	3	4																	
Balázs Ferenc	-																									1	2	3
Balázs György	-												1	2														
Balázs Géza	-																								1	2	3	4
Balázs Piri Béla	-																					1	2	3	4			
Balgha Sándor	-											1	2	3														

Név	Rendf.	1918-1919	1919-1920	1920-1921	1921-1922	1922-1923	1923-1924	1924-1925	1925-1926	1926-1927	1927-1928	1928-1929	1929-1930	1930-1931	1931-1932	1932-1933	1933-1934	1934-1935	1935-1936	1936-1937	1937-1938	1938-1939	1939-1940	1940-1941	1941-1942	1942-1943	1943-1944	1944-1945
Balikó János	-							1	2	3	4																	
Balikó Lajos	-								1	2	3	4																
Bálint Sándor	-			1	2	3	4																					
Bally János	-															5	6	7	8									
Baló Zoltán	-																1	2	3	4	5			8				
Balogh Elek	-												1	2														
Balogh Elemér	-						1	2	3																			
Balogh Ferenc	-								1	2	3	4																
Balogh Ferenc	-					4																						
Balogh Ferenc	-			2	3	4																						
Balogh László	-																							1	2	3	4	
Balogh Mihály	-																					3	4					
Balogh Tibor	-		2	3	4																							
Baltazár Gyula	-										1	2	3	4														
Balthazár Imre	-								1	2	3	4																
Bánfalvy Ferenc	-																	1	2	3	4							
Bánffy István br.	-													1	2	2	3	4	5									
Bánhidi (Bien Wienhardt) János	-												1	2	3	4	5	6	7	8								
Bánkai Miklós	-															1	2											
Bánkay Miklós	-																						2	3	4			
Bánky László	-														1	2	3											
Bánó (Badics) István	-										1	2	3	4	5	6	7	8										
Bánó Elemér	-													4														
Bánó Zoltán	-													1														
Bánsághi (Thiel) Miklós	-													1														
Bányai Béla	-	2	3	4																								
Bányai Lajos	-																					2	3	4				
Barabás Béla	-														6	7	8											
Barabás Márton	-	2	3	4																								
Barabás Tamás	-				1	2																						
Barabás Tibor	-										1	2	3	4	5	6	7	8										
Baracsi Árpád	-																								1	2	3	4
Barakovich Bács László	-												1	2	3	4	5	6	7	8								
Baranyai Béla	-			1	2	3	4																					
Baranyai Bálint	-					4																						
Baranyi Elek	-				1	2	3	4																				
Baranyi Tibor	-								1	2	3	4																
Bárány Csaba	-																									8		
Bárány Lajos	-	2	3	4																								

Név	Rendf.	1918-1919	1919-1920	1920-1921	1921-1922	1922-1923	1923-1924	1924-1925	1925-1926	1926-1927	1927-1928	1928-1929	1929-1930	1930-1931	1931-1932	1932-1933	1933-1934	1934-1935	1935-1936	1936-1937	1937-1938	1938-1939	1939-1940	1940-1941	1941-1942	1942-1943	1943-1944	1944-1945
Barcsay Ádám	-								1	2	3	4																
Barcsay László	-																1	2	3	4	5							
Barcza Lajos	-																							8				
Barcza Sándor	-																			4	5							
Barczaházi József	-																								1	2	3	4
Bárczy Ferenc	-				1	2	3	4																				
Bárczy Ferenc	-			1	2	3	4																					
Bárczy Imre	-																							1	2	3	4	
Bárczy László	-			1	2	3	4																					
Bardóczy Ferenc	-																							1	2	3	4	
Bárdossy György	-																									8		
Bárdossy Pál	-									2	3	4			6	7	8											
Barényi Béla	-					1	2	3	4																			
Barkó Tibor	-	3	4																									
Barlay Béla	-						4																					
Barna Gábor	-				1	2	3																					
Barna Kornél	-		3	4																								
Barna Zsolt	-				1	2																						
Báró Ernő	-																1	2	3	4	5							
Baróthy Miklós	-								1	2	3						7	8										
Bartha Miklós	-													1														
Bartha Péter	-						1	2	3	4																		
Bartholy Béla	-				1																							
Barthó László	-				1	2	3	4																				
Bartos Béla	-	2	3	4																								
Basó József	-													1	2	3	4	5	6	7	8							
Batha Endre	-																								8			
Bathó Lóránd	-																						1	2	3	4		
Báthy Zoltán	-												4															
Bauer Ervin	-												1	2														
Bauer Imre	-						1	2	3	4																		
Bauer Pál	-					1	2	3	4																			
Baumann Imre	-					1	2	3																				
Baur Nándor	-	3	4																									
Bay István	-			1	2	3																						
Bayer József	-								1	2	3	4																
Bebesi Béla	-																									1	2	3
Bechtold Béla	-														1													
Bechtold István	-																						2	3	4			
Becker Zoltán	-							4																				

Név	Rendf.	1918-1919	1919-1920	1920-1921	1921-1922	1922-1923	1923-1924	1924-1925	1925-1926	1926-1927	1927-1928	1928-1929	1929-1930	1930-1931	1931-1932	1932-1933	1933-1934	1934-1935	1935-1936	1936-1937	1937-1938	1938-1939	1939-1940	1940-1941	1941-1942	1942-1943	1943-1944	1944-1945
Bede Fazekas Ákos	-																									1	2	3
Bedő Árpád	-																							8				
Bedő Ernő	-																											4
Bedő Győző	-																								1	2	3	4
Begezi Dénes	-																									1	2	3
Bejczy József	-										1	2	3	4	5	6	7	8										
Békássy Antal	-						3	4																				
Békássy István	-			1	2	3	4																					
Békássy Vilmos	-				1	2	3	4																				
Békeffy Béla	-													1	2	3	4	5	6	7	8							
Békessy Béla	-																1	1	2									
Beleznay (Bucsek) Győző	-													1														
Belházy Lajos	-								1	2	3	4																
Belitzky János	-		1	2	3	4																						
Bendekovich György	-			1																								
Bene András	-							1	2	3	4																	
Bene László	-																											3
Bene Tibor	-											1	2	3	4	5	6	7	8									
Benedek Antal	-																					2	3	4				
Benedek Csaba	-														6	7	8											
Benedek Sándor	-	2	3	4																								
Bengyel György	-									1	2	3	4															
Beniczky Ádám	-	2	3	4																								
Benkő József	-													3														
Benkő Kálmán	-																									1	2	3
Benkovich Béla	-												1	2														
Bényei Zoltán	-																						1	2	3	4		
Beöthy Kálmán	-																					1	2	3	4			
Bercsényi László	-																1	2	3	4	5			8				
Bérczy Jenő	-						3	4																				
Berdefi Győző	-																										1	2
Berdenich Győző	-	3	4																									
Beregszászy Elemér	-																				1	2	3	4				
Beregszászy László	-																					1	2	3	4			
Berényi Tibor	-	2	3	4																								
Berethalmy Ervin	-																								8			
Berg Gusztáv br.	-																		1	2	3							
Bergman Ernő	-							1	2	3	4																	
Berhidi István	-																								1	2	3	4
Berindán Antal	-																				1	2	3	4				

Név	Rendf.	1918-1919	1919-1920	1920-1921	1921-1922	1922-1923	1923-1924	1924-1925	1925-1926	1926-1927	1927-1928	1928-1929	1929-1930	1930-1931	1931-1932	1932-1933	1933-1934	1934-1935	1935-1936	1936-1937	1937-1938	1938-1939	1939-1940	1940-1941	1941-1942	1942-1943	1943-1944	1944-1945
Berky Dénes	-																				2	3	4					
Bernolák Pál	-			4																								
Bertalan György	-														1													
Berzsenyi Zsolt	-																								1	2	3	4
Besei (Beluch) Miklós	-																						1	2	3	4		
Bessenyei Alajos	-					1	2	3	4																			
Bezerédy Imre	-					1	2	3	4																			
Bihar András	-				1	2	3	4																				
Bihary Aladár	-																								1	2	3	4
Bikszádi (Bauer) Lajos	-														1	2	3											
Birkás Antal	-														7	8												
Birnbauer Ottó	-			1	2	3																						
Bíró Endre	-																								1	2	3	4
Bíró József	-																								1	2	3	4
Bisztray Gábor	-																						1	2	3	4		
Blascsók László	-			1																								
Blaskovics Gottfried	-							1	2	3	4																	
Bocskor Jenő	-																								1	2	3	
Bócz László	-				1	2	3	4																				
Bódi Lajos	-													1														
Bodó Antal	-																											1
Bodó Imre	-																										1	2
Bodó Tihamér	-						1																					
Bognár Jenő	-														6	7	8											
Bogyai Pál	-										3	4																
Bojárszky Attila	-													1														
Bőjthe Tamás	-																						1	2	3	4		
Bóka József	-			1	2	3																						
Bokor Attila	-																								1	2	3	4
Bokor Dénes	-																								1	2	3	4
Bokor Árpád	-																									1	2	3
Bolgár Kálmán	-														7	8												
Bólyai János	-	1	2	3	4																							
Bónis Bertalan	-							1	2	3	4																	
Borbáth István	-	2	3	4																								
Borbereki (Binder) Horst	-											1	2	3	4	5	6	7	8									
Borcsányi Gyula	-																											1
Borcsinszky Gyula	-																					1	2	3	4			
Boronkay Attila	-																1	2	3	4	5							
Boronkay József	-			1	2	3																						

Név	Rendf.	1918-1919	1919-1920	1920-1921	1921-1922	1922-1923	1923-1924	1924-1925	1925-1926	1926-1927	1927-1928	1928-1929	1929-1930	1930-1931	1931-1932	1932-1933	1933-1934	1934-1935	1935-1936	1936-1937	1937-1938	1938-1939	1939-1940	1940-1941	1941-1942	1942-1943	1943-1944	1944-1945
Boros Béla I.	-				1	2	3	4																				
Boros Béla II.	-				1																							
Borosnyai Béla	-																						1	2	3	4		
Boross Péter	-																					1	2	3	4			
Borovszki László	-																								1	2	3	4
Borovszky Gábor	-																						2	3	4			
Borsai Ferenc	-																							1	2	3	4	
Borsányi (Böhm) József	-				3	4																						
Borsfay József	-											1	2	3														
Borsodi Imre	-													1														
Borsos Aurél	-							1	2	3																		
Borsos Tamás	-													1														
Borza Károly	-							1	2	3	4																	
Börzsöny László	-								1	2	3	4																
Böszörményi Géza	-																								8			
Böszörményi István	-																								1	2	3	4
Both Raymond	-											1	2	3														
Botka Imre	-																							1	2	3	4	
Botos Béla	-			4																								
Bottka József	-														6	7	8											
Bozó Aladár	-							1	2	3	4																	
Brambring Imre	-											1																
Brambring Vilmos	-										1	2	3	4														
Brandenstein György br.	-																		1	2	3							
Brandstetter Ferenc	-								2	3	4																	
Bredl Jenő	-					2																						
Brenner Károly	-											1	2	3	4	5	6	7										
Breuer György	-																						1	2	3	4		
Breuer Loránt	-										1	2	3	4														
Breznay Péter	-																1	2	3	4	5			8				
Bucsegh Elemér	-										1	2	3															
Bucsy László	-																1	2	3	4	5	6						
Buda Szabolcs	-																											1
Budaházy Miklós	-																1	2	3	4	5	6		8				
Buday József	-				1	2	3	3	4																			
Bugár Attila	-																					1	2	3	4			
Bujdosó (Leimeter) Andor	-											3	4															
Bujkovszky Gusztáv	-										3	4																
Burget Tibor	-						1																					
Burghardt Dáfanek Ernő	-						1	1	2	3	4																	

Név	Rendf.	1918-1919	1919-1920	1920-1921	1921-1922	1922-1923	1923-1924	1924-1925	1925-1926	1926-1927	1927-1928	1928-1929	1929-1930	1930-1931	1931-1932	1932-1933	1933-1934	1934-1935	1935-1936	1936-1937	1937-1938	1938-1939	1939-1940	1940-1941	1941-1942	1942-1943	1943-1944	1944-1945
Burján József	-	2	3	4																								
Buttykay Ernő	-								1	2	3	4			7	8												
Buzinkay Loránt	-																					3	3	4				
Chapó Gyula	-												1	2	3	4	5	6	7	8								
Chernel Antal	-																1	2	3	4	5							
Chytil Guidó	-								3																			
Comensoli Ede	-	1	2	3	4																							
Coriári István	-														1													
Cretier Ferenc	-		1	2	3	4																						
Cretier Károly	-				1	2	3	4																				
Csaba (Wieland) Lajos	-											1	2	3	4	5	6	7	8									
Csabai (Uy) Gerzson	-					1	1	2	3																			
Csáky Zoltán	-																	5	6	7	8							
Csanádi Pál	-																								1	2	3	4
Csányi Zoltán	-						1	2	3																			
Császár Tibor	-																									1	2	3
Csáthy (Kriston) Dénes	-													2														
Csáthy Tamás	-																								1	2	3	4
Csemez Péter	-						1																					
Csemiczky László	-								1																			
Cséppy Ákos	-																			1	2	3						
Cserei Murakőzi Ádám	-																					1	2	3	4			
Cseresnyés Géza	-														1													
Cserhalmy Pál	-																					3	4					
Cserményi Vajk	-																		1	2	3							
Cserny Ferenc	-				2																							
Cserny Miklós	-		1	2	3	4																						
Csernyánszky László	-										1	2	3	4														
Csete Lajos	-													1														
Csiby Kálmán	-														5	6	7	8										
Csics György	-													1														
Csihás György	-																					3	4					
Csik Miklós	-																							1	2	3	4	
Csikós József	-										1	2	3	4														
Csiky István	-																							1	2	3	4	
Csillag Antal	-																										1	2
Csiszár István	-							2	3	4																		
Csizmadia Jenő	-	2	3	4																								
Csizmadia Sándor	-																					1	2	3	4			
Csobay István	-														1	2	3	4	5	6	7	8						

Név	Rendf.	1918-1919	1919-1920	1920-1921	1921-1922	1922-1923	1923-1924	1924-1925	1925-1926	1926-1927	1927-1928	1928-1929	1929-1930	1930-1931	1931-1932	1932-1933	1933-1934	1934-1935	1935-1936	1936-1937	1937-1938	1938-1939	1939-1940	1940-1941	1941-1942	1942-1943	1943-1944	1944-1945
Csoknyai Jenő	-								1	2	3	4																
Csont Béla	-																									1	2	3
Csorba Tamás	-																					3	4					
Csorba Ákos	-										1	2	3	4														
Csordás Endre	-									1	2	3	4															
Csörgei László	-									1	2	3	4															
Csuka Domokos	-																							1	2	3	4	
Csuka Ernő	-																			1	2	3	4					
Csukonyi Zoltán	-																				1	2	3	4				
Csutor László	-							1	2	3	4																	
Czabán Vilmos	-									1	2	3	4	5	6	7	8											
Czájlik László	-																						1	2	3	4		
Czanik Géza	-																							1	2	3	4	
Czánt Emil	-						1	2																				
Czapáry Zoltán	-																	1	2	3	4				8			
Czappán György	-																					1	2	3	4			
Czár István	-										1	2	3	4	5	6	7	8										
Czárán István	-						1	2	3	4																		
Czékus Miklós	-						1	2	3	4																		
Czelnay Lajos	-																									1	2	3
Czetcz Sándor	-											1	2	3	4	5	6	7	8									
Czirok (Riszt) Imre	-													1														
Cziszleszky István	-	2	3	4																								
Czocher Ferenc	-										1	2	3	4														
Dabrotha László	-				1																							
Dabrowszky Géza	-				1																							
Dajka Gábor	-																								1	2	3	4
Dániel György	-																					2	3	4				
Dánielffy Tibor	-																								1	2	3	4
Danzinger Pál	-					1	2	3	4																			
Darnay Arzén	-	2	3	4																								
Dassinger Endre	-					1	2	3	4																			
Dassinger Géza	-			1	2	3	3	4																				
Dávidházy Péter	-																			2						8		
Deák Attila	-																			3	4							
Deák Gyula	-												1	2	3	3	4	5	6	7	8							
Deák Gábor	-																									1	2	3
Deák János	-																5	6	7	8								
Deák Péter	-						1	2	3																			
Deák Tamás	-																					1	2	3	4			

Név	Rendf.	1918-1919	1919-1920	1920-1921	1921-1922	1922-1923	1923-1924	1924-1925	1925-1926	1926-1927	1927-1928	1928-1929	1929-1930	1930-1931	1931-1932	1932-1933	1933-1934	1934-1935	1935-1936	1936-1937	1937-1938	1938-1939	1939-1940	1940-1941	1941-1942	1942-1943	1943-1944	1944-1945
Deák Vince	-																						2	3	4			
Debreceni Imre	-					1	2																					
Debreczeni Zsombor	-																							1	2	3	4	
Decse Károly	-																									1	2	3
Deczki (Marsik) Jenő	-												1	2	3	4	5	6	7	8								
Degenfeld Schomburg István gr.	-																6	7	8									
Deiszler Tamás	-	2	3	4																								
Dékány Tibor	-												4															
Deli Benő	-											1	2	3														
Demeczky Mihály	-				1	2	3	4																				
Demeter Lajos	-																					3	4					
Demjén (Kirchlechner) Ádám	-										1	2	3	4	5	6	7	8										
Demkó Tibor	-			1	2	3	4																					
Dénes József	-																										1	2
Dénes Tibor	-																									8		
Dergán Endre	-														6	7	8											
Déry Jenő	-														7	8												
Derzsényi (Dűr) Ferenc	-												3	4	5	6	7	8										
Deseő László	-																					3	3	4				
Detre (Dettrich) György	-												1	2														
Dévényi László	-																					3	4					
Dezső György	-																											1
Dienes Oehm Tivadar	-		2	3	4																							
Dobay Rezső	-																									8		
Dobó István	-																								4			
Dobó József	-														1	2	3	4	5	6	7	8						
Dobó Sándor	-																					2	3	4				
Doboss Gyula	-												1	2														
Dobozy Lajos	-										1	2	3	4	5	6	7	8										
Dobrovich Árpád	-																										1	2
Dobsa Miklós	-																							1	2	3	4	
Dóczy György	-																					2	3	4				
Dohnál Gyula	-	3	4																									
Domahidy Miklós	-																								8			
Domby János	-										1	2	3	4	5	6	7	8										
Domokos (Dömmel) József	-													1														
Domokos Béla	-																	1	2	3	4				8			
Domonkos Jenő	-												1	2	3	4	5	6	7	8								
Dömötör Dezső	-		1	2	3	4																						
Dömötör Kálmán	-													1	2													

Név	Rendf.	1918-1919	1919-1920	1920-1921	1921-1922	1922-1923	1923-1924	1924-1925	1925-1926	1926-1927	1927-1928	1928-1929	1929-1930	1930-1931	1931-1932	1932-1933	1933-1934	1934-1935	1935-1936	1936-1937	1937-1938	1938-1939	1939-1940	1940-1941	1941-1942	1942-1943	1943-1944	1944-1945
Dömötör László	-	2	3	4																								
Dörgő Miklós	-																									1	2	3
Dorombi László	-									1	2	3	4															
Dorombi Miklós	-					1	2	3	4																			
Doromby Károly	-				1	2	3	4																				
Dorsan Alfonz	-												1	2	3	4	5	6	7	8								
Dortsák György	-			1	2	3	4																					
Dotzáner István	-			1	2	3	4																					
Dragon Béla	-																								1	2	3	4
Draskovich Róbert	-	2	3	4																								
Duchnovszky József	-									1	2	3	4															
Duliskovich György	-																		3	4	5							
Durália Miklós	-													1	2	3	4	5	6	6								
Duska György	-			1	2	3	4																					
Dutkai Loránt	-								1	2	3	4																
Eberle Ferenc	-					3	3	4																				
Eckensberger György	-				1	2	3	4																				
Eckert Tibor	-																					2	3	4				
Éder Károly	-																						1	2	3	4		
Éder Miklós	-													1	2	3	4	5	6	7	8							
Egán Iván	-																					2	3	4				
Egri László	-												2	3														
Egyed Dénes	-								3	4																		
Egyed László	-																							1	2	3	4	
Együd László	-																						1	2	3	4		
Ehrnberger Ferenc	-	3	4																									
Eigen Miklós	-								1	2	3	4																
Elekes Attila	-																					1	2	3	4			
Eller Ottó	-																										1	2
Elmer Béla	-			1	2	3	4																					
Éltető Gábor	-								1	2	3	4																
Encsi Pál	-																		1	2	3	4						
Endrei István	-																								1	2	3	4
Endrey Endre	-																					2	3	4				
Endrey Jenő	-																					2	3	4				
Enesey György	-																					3	4					
Enődy Emil	-																								8			
Eördögh György	-																								1	2	3	4
Eördögh Tibor	-								1	2	2	3	4															
Eördös László	-																							1	2	3	4	

Név	Rendf.	1918-1919	1919-1920	1920-1921	1921-1922	1922-1923	1923-1924	1924-1925	1925-1926	1926-1927	1927-1928	1928-1929	1929-1930	1930-1931	1931-1932	1932-1933	1933-1934	1934-1935	1935-1936	1936-1937	1937-1938	1938-1939	1939-1940	1940-1941	1941-1942	1942-1943	1943-1944	1944-1945
Eőry Miklós	-																					1	2	3	4			
Ercse László	-		2	3	4																							
Erdélyi Miklós	-															5	6	7	8									
Erdélyi Zoltán	-																							1	2	3	4	
Erdőhegyi György	-																					2	3	4				
Erdős Kamill	-																									8		
Erdős László	-																							1	2	3	4	
Erdős Ödön	-						1	2	3	4																		
Erdősi Károly	-					1	2	3	4																			
Erkel András	-																							1	2	3	4	
Erkulenz László	-											1	2	2														
Erős (Stark) József	-									1	2	2	3	4	5	6	7	8										
Erős László	-									1	2	3	4															
Escterde Tibor br.	-	3	4																									
Eszes Mátyás	-														1													
Esztelneki (Ehler) Béla	-												1	2														
Eszterházy Menyhért gr.	-																		4	5	6							
Etelaki (Fébert) Lajos	-														1	2	3	4	5	6	7	8						
Faba János	-						1	2	3	4																		
Fabinyi György	-						1	2	3	4																		
Fabinyi István	-																									4		
Fábry Tibor	-																					1	2	3	4			
Falb Frigyes	-	2	3	4																								
Falb Hugó	-						1	2	3	4																		
Falcione Loránd	-						1	2	3	4																		
Falkai (Faller) Béla	-										1	2	3	4	5	6	7	8										
Faluvégi Albert	-								1	2	3	4																
Falvay Andor	-							1	2	3	4																	
Fáncsik Jenő	-							1																				
Faragó László	-									1	2	3	4															
Farkas Attila	-																						1	2	3	4		
Farkas Balázs	-																										1	2
Farkas Ferenc	-																	1	2	3	4							
Farkas Gyula	-	1	2	3	4																							
Farkas Imre	-											1	2	3	4	5	6	7	8									
Farkas István	-																									1	2	3
Farkas István	-																								1	2	3	
Farkas István	-										1	2	3	4	5	6	7	8										
Farkas János	-													1														
Farkas László	-																										1	2

Név	Rendf.	1918-1919	1919-1920	1920-1921	1921-1922	1922-1923	1923-1924	1924-1925	1925-1926	1926-1927	1927-1928	1928-1929	1929-1930	1930-1931	1931-1932	1932-1933	1933-1934	1934-1935	1935-1936	1936-1937	1937-1938	1938-1939	1939-1940	1940-1941	1941-1942	1942-1943	1943-1944	1944-1945
Fakas Vince	-											1	2	2														
Farkasházy György	-																								1	2	3	4
Fáy Ákos	-					1	2	3	3	4																		
Fáy Jenő	-														1	2	3	4										
Fáy Jenő	-												1	2	3	4	5	6	7	8								
Fazekas Béla	-																3	4	5	6	7							
Fazekas György	-																					1	2	3	4			
Fazekas Pál	-										1	2	3	4	5													
Fehér Géza	-											1	2	3														
Fehér Kálmán	-				1																							
Fehérváry Géza	-																									1	2	3
Fehérváry István	-																					3	4					
Fejér Ernő	-																					3	4					
Fejér Géza	-																								1	2	3	4
Fejér Imre	-												2	3														
Fejér Kálmán	-										1	2	3	4														
Fejes György	-												3	4														
Fejes László	-									1	2	3	4															
Fekete Andor	-													1														
Fekete Barna	-											1	2	2	3	3	4											
Fekete György	-																									1	2	3
Fekete György	-																				1	2	3	4				
Fekete Miklós	-																			1	2	3	4					
Fekete Zoltán	-																									1	2	3
Feleky Iván	-								1	2	3	4																
Felkay Ferenc	-													1	2	2												
Felsőőry Géza	-																									8		
Félszerfalvy János	-																									1	2	3
Felter Márton	-				1	2	3	4																				
Fényes Miklós	-									1	2	3	4															
Fenyvessy Rezső	-						2	3	4																			
Ferenc András	-																										1	2
Ferenchalmi (Frint) Béla	-													1														
Ferenczy Ernő	-					1	2	2																				
Ferenczy János	-						1	2	2	3	4																	
Ferenczy Ákos	-				1	2	3																					
Fest Tibor	-																				5			8				
Fetter Márton	-				1	2	3	4																				
Fetzmann Károly	-			1	2	3																						
Fialka György	-														1	2	3	4	5	6	7	8						

Név	Rendf.	1918-1919	1919-1920	1920-1921	1921-1922	1922-1923	1923-1924	1924-1925	1925-1926	1926-1927	1927-1928	1928-1929	1929-1930	1930-1931	1931-1932	1932-1933	1933-1934	1934-1935	1935-1936	1936-1937	1937-1938	1938-1939	1939-1940	1940-1941	1941-1942	1942-1943	1943-1944	1944-1945
Fialka Géza	-																						1	2	3	4		
Fialka Károly	-															1	2	3	4	5	6							
Ficzere István	-					1	2	3																				
Fischer Géza	-			1	2	3	4																					
Fischer Rezső	-	1	2	3	4																							
Fister István	-																									1	2	3
Fister Károly	-																						1	2	3	4		
Flórián Ambrus	-			1	2	3	4																					
Fluck Dénes	-								1	2	3	4																
Fluck György	-							1																				
Fodor György	-																							3	4			
Fodor Imre	-										1	2	3	4														
Fodor Jenő	-														1	2	3	4	5									
Fodor Károly	-							1	2	3	4																	
Fodor László	-																						1	2	3	4		
Fodor László	-								4																			
Fodor Zoltán	-										1	2	3	4	5													
Fogarassy Dénes	-								1	2	3																	
Fogarassy Ferenc	-																									8		
Fogarasy Tibor	-									1																		
Földes Lajos	-								1	2	3	3	4															
Földessy István	-																							1	2	3	4	
Forgács (Wennes) Ernő	-													1														
Forgács László	-	1	2	3	4																							
Fórika Tibor	-		1	2	3	4																						
Fóris Miklós	-											1	2	3	4	5	6	7	8									
Fornádi (Fuchs) Béla	-												1	2	3	4	5	6	7	8								
Főzy István	-																					1	2	3	4			
Franca Miklós	-								1	2	3	4																
Frankó Géza	-				1	2	3	4																				
Franz Hubert	-		1	2	3	4																						
Franzen Leó	-						1	2	3	4																		
Fráter Gyula	-							1	2	3	4																	
Frigyesi (Falb) Hugó	-					2	3	4																				
Frisch József	-																							1	2	3	4	
Fritsch János	-																											1
Fülöp István	-			1	2	3	4																					
Fuszek Henrik	-					1	2	3	4																			
Füzeséry György	-													1	2	3	4	5	6	7	8							
Füzeséry Sándor	-																					3	4					

Név	Rendf.	1918-1919	1919-1920	1920-1921	1921-1922	1922-1923	1923-1924	1924-1925	1925-1926	1926-1927	1927-1928	1928-1929	1929-1930	1930-1931	1931-1932	1932-1933	1933-1934	1934-1935	1935-1936	1936-1937	1937-1938	1938-1939	1939-1940	1940-1941	1941-1942	1942-1943	1943-1944	1944-1945
Fűzi Rudolf	-																									1	2	3
Gaál Gyula	-																					2						
Gaál László	-						2	3	4																			
Gábris László	-																						1	2	3	4		
Gagyi Béla	-								1	2	3	4																
Gagyi Jenő	-																							1	2	3	4	
Gaisbauer Vilmos	-									1	2																	
Gajári Kuhinka Emil	-														7	8												
Gajzágó Tibor	-			1	2	3	4																					
Gál Ferenc	-									1	2	3	4															
Gál Sándor	-													1														
Gál Tibor	-																1	2	3	4	5	6						
Galamb István	-												3	4	5													
Galánthay Ervin	-																								1	2	3	4
Galateo (Gallai) Antal	-								1	2	3	4			7	8												
Galba Lajos	-													1														
Galba Miklós	-													1	1	2	3	4	5	6								
Gáldy Imre	-																										1	2
Gáll Zoltán	-	2	3	4																								
Gallasz Tamás	-															1	2	3	4	5								
Galovics Géza	-	2	3	4																								
Gálusz József	-											1	2	3														
Garamvölgyi Tivadar	-																								8			
Garancsi Zoltán	-																							1	2	3	4	
Garay Félix	-	2	3	4																								
Gardai (Goldschmiedt) György	-												1	2	3	4	5	6	7	8								
Gardos Aladár	-	2	3	4																								
Garlathy Szilárd	-														1	2	3	4	5	6	7	8						
Gasparik László	-				1	2	3																					
Gáspár Béla	-																											1
Gáspárdi Aladár	-					3	4	4																				
Gáspárdi Tibor	-					1	2	3	3	4																		
Gáspárdi Zoltán	-							1	2	3	4																	
Gáspári Géza	-																			7	8							
Gáts Tibor	-														7	8												
Gável György	-						1	2	3	4																		
Gazdig Gyula	-					2	3	3	4																			
Gazdy Dénes	-												2	3														
Gebler Jenő	-					3																						
Gedeon József	-									1	2																	

Név	Rendf.	1918-1919	1919-1920	1920-1921	1921-1922	1922-1923	1923-1924	1924-1925	1925-1926	1926-1927	1927-1928	1928-1929	1929-1930	1930-1931	1931-1932	1932-1933	1933-1934	1934-1935	1935-1936	1936-1937	1937-1938	1938-1939	1939-1940	1940-1941	1941-1942	1942-1943	1943-1944	1944-1945
Gedeon Miklós	-																									1	2	3
Gedő Gábor	-																					1	1	2	3	4		
Gegyi Jenő	-																							1	2	3	4	
Gencsi István	-									1																		
Geray Ferenc	-																									1	2	3
Gérecz ödön	-													1	2	3	4	5	6	7	8							
Gerencsér Árpád	-																											1
Gerencséri (Genczer) Mihály	-											1	2	3	4	5	6	7	8									
Gergelyfy János	-										1	2	3	4														
Gerlachfalvy Dénes	-																							4				
Gerlóczy Attila	-																							1	2	2	3	4
Gerő Pál	-																							1	2	3	4	
Gerőfy László	-																										1	2
Gersován József	-		2	3	4																							
Geszti Andor	-				1	2	3	4																				
Ghiczy Liviusz	-												3	4	5	6	7	8										
Giczy Vince	-																								1	2	3	4
Gidók Rezső	-			1	2																							
Gillich Elemér	-				1	2	3	4																				
Gilly Emil	-																					3	4					
Gimessy Harald Béla	-															3	4	5	6	7	8							
Gimesy Sándor	-																								8			
Gindele Géza	-									1	2	3	4															
Glock Tivadar	-			1	2	3	4																					
Gocsál László	-	2	3	4																								
Gödölle Rudolf	-				2	3	4																					
Gödry Ernő	-												1	2														
Göllner Tamás	-																			6	7	8						
Gomba Lajos	-																										1	2
Gomba Pál	-			2	3	4																						
Gombos Elemér	-								1	2	3	4																
Gombos Géza	-																					3	4					
Gombos Géza	-			1																								
Gombos Gábor	-															1	2	3	4	5	6							
Gombos Gábor	-										2	3	4															
Gömbös Ernő	-													4	5	6	7	8										
Gömbös Gyula	-													3	4	5	6	7	8									
Gömbös Károly	-													1														
Gömöri Endre	-																1	2	3	4								
Gönczy Zoltán	-			1	2	3	4																					

Név	Rendf.	1918-1919	1919-1920	1920-1921	1921-1922	1922-1923	1923-1924	1924-1925	1925-1926	1926-1927	1927-1928	1928-1929	1929-1930	1930-1931	1931-1932	1932-1933	1933-1934	1934-1935	1935-1936	1936-1937	1937-1938	1938-1939	1939-1940	1940-1941	1941-1942	1942-1943	1943-1944	1944-1945
Göndör Ambrus	-																								1	2	3	4
Goór György	-																					3	4					
Goór Sándor	-																					1	2	3	4			
Goóts Sándor																								8				
Goreczky Elemér	-														1	2	3	4	5	6	7	8						
Görgei István	-								1	1	2	3	4															
Görgei Vince	-							1	2	3	4																	
Gorzó István	-																					2						
Gottwald László	-										1	2	3	3														
Götz Dezső	-		1	2	3	4																						
Govrik Zoltán	-											1																
Grescho János	-												2	3														
Griep Frigyes		2	3	4																								
Gröber Alárd	-		3	4																								
Gruber Antal	-							1	2	3																		
Gruber Ferenc	-																								8			
Gudénusz József br.	-	2	3	4																								
Gülner Gyula	-				1	2	3	4																				
Gülner Pál	-						1	2	3	4																		
Gulyás Béla	-																								1	2	3	4
Gulyás György	-																									2	3	4
Gunda László	-																									8		
Gunda Miklós	-												1	2	3	4	5	6	7	8								
Gundel József	-																								8			
Gundelfinger György	-			1	2	3	4																					
Gyomlay Gyula	-																									1	2	3
Győrbíró Gaszton	-																								8			
Győrbíró Olivér	-																								1	2	3	4
Győrbíró Zoltán	-												1	2														
Győrfy Bengyel Andor	-																					3	4					
György Béla	-											1	2	3														
Győri Géza	-																			3	4							
Györkő József	-																								1	2	3	4
Gyulafia (Gluzek) Loránd	-												4															
Gyulasi Elemér	-		1	2	3	4																						
Gyülvészi István	-																							1	2	3	4	
Gyümölcsfalvai Imre	-																								1	2	3	4
Gyürkey György	-																							1	2	3	4	
Hadfi (Halbhuber) Herman	-														1													
Hadusfalvi (Spielenberg) Béla	-					1	2	3	4																			

Név	Rendf.	1918-1919	1919-1920	1920-1921	1921-1922	1922-1923	1923-1924	1924-1925	1925-1926	1926-1927	1927-1928	1928-1929	1929-1930	1930-1931	1931-1932	1932-1933	1933-1934	1934-1935	1935-1936	1936-1937	1937-1938	1938-1939	1939-1940	1940-1941	1941-1942	1942-1943	1943-1944	1944-1945
Hajdu Béla	-												1	2														
Hajgató (Boldogfalvai) József	-					1	1	2																				
Hajnal Miklós	-																								1	2	3	4
Halász János	-																											1
Halászfy Zoltán	-																				6							
Hallósy Ödön	-					1	2	3	4																			
Halmay Jenő	-								1	2	3	4																
Halmos László	-									1	2	3	4		6	7	8											
Halmos Zoltán	-					1	2	3	4																			
Hámori (Haupt) Egon	-													1														
Hámory Jenő	-																							8				
Hamrágh Tibor	-							1	2	3																		
Hanák Sándor	-							1	2	3	4																	
Hanasiewicz Antal	-								4																			
Hanawaninger Albert	-			1	2	3	4																					
Hanke Vilmos	-																								8			
Hanny Gábor	-																					2	2					
Hanvay István	-																3	4	5	6	7	8						
Hanzély László	-					1	2	3	3	4																		
Haraszti Miklós	-							1	2	2	3	4																
Hargaik János	-														6	7	8											
Hargitai Attila	-																			1	2	3	4					
Harkay László	-			1	2	3	4																					
Harker Géza	-			1	2	3	4																					
Harmath Imre	-		2	3	4																							
Harnbach László	-				1																							
Harsányi László	-																									1	2	3
Harsányi Zoltán	-																										1	2
Hartina Gyula	-					1	2	3	4																			
Hartmann János	-	2	3	4																								
Hartwig József	-			2																								
Háry László	-																					2	3	4				
Haury Zoltán	-																						1	2	3	4		
Havas Iván	-									1	2	2																
Havasi (Hauer) László	-												1	2														
Haviár Rezső	-		1	2	3	4																						
Haviár Sándor	-		2	3	4																							
Hávor Lajos	-	1	2	3	4																							
Hayden Sándor	-																	1	2	3	4				8			
Hedry Béla	-											1	2	3														

Név	Rendf.	1918-1919	1919-1920	1920-1921	1921-1922	1922-1923	1923-1924	1924-1925	1925-1926	1926-1927	1927-1928	1928-1929	1929-1930	1930-1931	1931-1932	1932-1933	1933-1934	1934-1935	1935-1936	1936-1937	1937-1938	1938-1939	1939-1940	1940-1941	1941-1942	1942-1943	1943-1944	1944-1945
Hedry József	-								1	1	2	3	4															
Hegedűs Béla	-																									1	2	3
Hegedűs Etele László	-							2	3																			
Hegedűs Gyula	-																						1	2	3	4		
Hegedűs Kornél	-								1																			
Hegyi Sándor	-													1	2													
Heim Miklós br.	-															4	5	6	7	8								
Heinrich Gyula	-		2	3	4																							
Heinz Frigyes	-					1	2	2																				
Heiszler István	-	3	4																									
Helcz Iván	-																								8			
Hellenbart Gyula	-																							1	2	3	4	
Herbst Béla	-						1	2	3	4																		
Herbst Elemér	-					1	2	3	4																			
Hercze Andor	-								1	2	3																	
Herczegh László	-								1	2	3	4																
Hernádi (Bedák) István	-														6	7	8											
Hernádi Miklós	-																							1	2	3	4	
Herszényi András	-											1	2	3														
Hesztera Aladár	-																							8				
Hetesy László	-																											1
Hetsey (Hets) Pál	-																1	2	3	4	5			8				
Hetyei István	-												1	2	3	4	5	6	7	8								
Hevessy József	-																						1	2	3	4		
Heyman Ferenc	-										1	2	3	4														
Hir Barnabás	-																					3	4					
Hisztai Kálmán	-																								1	2	3	4
Hláva Frigyes	-	2	3	4																								
Höcker Viktor	-							1																				
Hodászi István	-																					3	4					
Hodobai Sándor	-							1	2	3	3	4																
Hódy Dezső	-	2	3	4																								
Hofer András	-																								8			
Hoffer László	-															1	2	2	3	4								
Hoffmann János	-		3	4																								
Hofhauser József	-							1	2	3	4																	
Holczer (Hámori) István	-													1														
Holéczy Sándor	-															1	2	3	4	5	5							
Homonnai Perczel Dezső	-																2	3	4	5	6							
Homonnai Perczel László	-											1	2	3	4	5	6	7	8									

Név	Rendf.	1918-1919	1919-1920	1920-1921	1921-1922	1922-1923	1923-1924	1924-1925	1925-1926	1926-1927	1927-1928	1928-1929	1929-1930	1930-1931	1931-1932	1932-1933	1933-1934	1934-1935	1935-1936	1936-1937	1937-1938	1938-1939	1939-1940	1940-1941	1941-1942	1942-1943	1943-1944	1944-1945
Homoródi (Meszner) Tibor	-													1	2	3	3											
Hóri (Hőhr) Rezső	-											1	2	3	4	5	6	7	8									
Horkai László	-			1	2	3	4																					
Horn Sándor	-												1	2														
Horthi Nándor	-																					1	2	3	4			
Horváth (Cerdonio) Brunó	-														6	7	8											
Horváth Dénes	-																		2	3	4							
Horváth Fausztó	-																							4				
Horváth Ferenc	-																1	2	3	4	5			8				
Horváth Gyula	-																								1	2	3	4
Horváth Gyula	-																	1	2	3	4				8			
Horváth Győző	-		1	2	3	4																						
Horváth Géza	-													1														
Horváth Géza	-		1	2																								
Horváth Imre	-																									1	2	3
Horváth István	-		1	2	3	4																						
Horváth Jenő	-										1	2	3	4	5	6	7	8										
Horváth József	-			1	2	3	4																					
Horváth Kálmán	-																								1	2	3	4
Horváth Károly	-					4																						
Horváth Károly	-	2	3	4																								
Horváth Levente	-									1	2																	
Horváth László	-																					1	2	3	4			
Horváth László	-								1	2																		
Horváth László	-						1	2	3	3																		
Horváth Mihály	-				1	2	2	3																				
Horváth Rezső	-				1																							
Horváth Szabolcs	-	2	3	4																								
Horváth Sándor	-			2	3	4																						
Horváth Sándor	-		1	2	3	4																						
Horváth Tibor	-																								8			
Horváth Árpád	-																									1	2	3
Hosman Antal	-									3	4																	
Hrussóczy Győző	-																								8			
Hudák Béla	-	2	3	4																								
Hulmann Zoltán	-											1	2	3														
Hunfalvai (Polnisch) Elemér	-													3	4	5	6	7	8									
Hunor Sándor	-			1	2	3	4																					
Hunyadi Dénes	-		2	3	4																							
Hunyadi Ferenc	-					2	3	4																				

Név	Rendf.	1918-1919	1919-1920	1920-1921	1921-1922	1922-1923	1923-1924	1924-1925	1925-1926	1926-1927	1927-1928	1928-1929	1929-1930	1930-1931	1931-1932	1932-1933	1933-1934	1934-1935	1935-1936	1936-1937	1937-1938	1938-1939	1939-1940	1940-1941	1941-1942	1942-1943	1943-1944	1944-1945
Huszár Gyula	-														1	2	3	4	5	6	7	8						
Huszár Tibor	-														1	2	3	4	5	6	7	8						
Hutiray Lajos	-								1	2	3	4																
Ihrig Nándor	-								4																			
Illés Zoltán	-														1	2	3	4	5	6	7	8						
Ilonkay József	-																					1						
Ilosfai Péter	-																									1	2	3
Ilosvai (Wuffka) Ernő	-										1	2	3	4	5	6	7	8										
Ilosvay Ferenc	-							1	2	3	4																	
Imre István	-					2	3	4																				
Imre Lajos	-																							1	2	3	4	
Imre László	-											1	2	3														
Imrédy János	-																	5	6									
Imrédy Miklós	-																					3	4					
Imreh Attila	-																					1						
Incze Balázs	-							4																				
Intődi Tibor	-						3	4																				
Intze Trak Géza	-																					3	4					
Ireghy Antal	-																					3	4					
Irinyi László	-											1	2	3														
Irján Géza	-						1	2	3	4																		
Isépy Dezső	-																			7	8							
Istványi György	-														1													
Iványi Kálmán	-																								1	2	3	4
Izsák Imre	-																						1	2	3	4		
Jáger János	-	2	3	4																								
Jakab Tibor	-				1	2	3	4																				
Jakab Zoltán	-							1	2	3	4																	
Jakab Ödön	-										3	4																
Jakabos Nándor	-																					3	4					
Jakabos Rezső	-			1	2	3	4																					
Jálics Ferenc	-																					1	2	3	4			
Jálics Gyula György	-																							1	2	3	4	
Jámbor György	-																									1	2	3
Jambrits József	-							1	2	3																		
Jándi (Jandl) Endre	-																		1	2	3	3	4					
Janik Miklós	-			1	2	3	4																					
Jankó Géza	-			1	2	3	4																					
Jankó Károly	-			1	2	3	4																					
Jankovich Lajos	-							1	2	3	4																	

Név	Rendf.	1918-1919	1919-1920	1920-1921	1921-1922	1922-1923	1923-1924	1924-1925	1925-1926	1926-1927	1927-1928	1928-1929	1929-1930	1930-1931	1931-1932	1932-1933	1933-1934	1934-1935	1935-1936	1936-1937	1937-1938	1938-1939	1939-1940	1940-1941	1941-1942	1942-1943	1943-1944	1944-1945
Jankovich Sándor	-																			1	2	3	4					
Jankovics József	-											1	2	3														
Jankovius Imre	-												1	2			5											
Janky Oszkár	-			1																								
Jármy Balázs	-		1	2	3	4																						
Jármy Gábor	-					4																						
Jászay Tamás	-																						1	2	3	4		
Jávorszky Tibor	-							1	2																			
Jekkelfalusy Attila	-																				1	2	3	4				
Jekkelfalusy W Emil	-																								8			
Jelussig István	-										1																	
Jeney György	-					3	4																					
Jeney Gábor	-	2	3	4																								
Jeney László	-						1	1	2	3	4																	
Jeszenszky Ernő	-																									1	2	3
Jeszenszky László	-																							1	2	3	4	
Jeszenszky Zoltán	-																								1	2	3	4
Jeszenák Béla	-				1	2	2	3	4																			
Jilli László	-	2	3	4																								
Jilly Kálmán	-																						1	2	3	4		
Jobba Miklós	-																								1	2	3	4
Jónap Jenő	-	2	3	4																								
Joó Aurél	-								1	1	2	3	4															
Joós (Jorcsek) Miklós	-	1	2	3	4																							
Jósa Ferenc	-	3	4																									
Joubert Renné	-			1	2	3	4																					
Jovanovics Gyula	-									1	2	3	4															
Juhász Béla	-																						1	2	3	4		
Juhász Ede	-	1	2	3	4																							
Juhász István	-																								1	2	3	4
Juhász Károly	-							1	2	3	4																	
Juhász Károly	-			1	2	3	4																					
Juhász László	-		1	2	3	4																						
Juhász László	-		2	3	4																							
Jungen Elemér	-					1	2	3	4																			
Jungen Tibor	-					3	4																					
Jurányi (Jurenák) Ervin	-											3	4		6	7	8											
Kádár Emil	-																						1	2	3	4		
Kádár József	-																	1	2	3								
Kádár Zoltán	-							1	2	3	4																	

Név	Rendf.	1918-1919	1919-1920	1920-1921	1921-1922	1922-1923	1923-1924	1924-1925	1925-1926	1926-1927	1927-1928	1928-1929	1929-1930	1930-1931	1931-1932	1932-1933	1933-1934	1934-1935	1935-1936	1936-1937	1937-1938	1938-1939	1939-1940	1940-1941	1941-1942	1942-1943	1943-1944	1944-1945
Kadarász László	-														1	2	3	4	5	6	7	8						
Kadarász Ödön	-															1	2	3	4	5	6							
Kaffka Loránd	-						1	2	3																			
Kagser Géza	-	1	2	3	4																							
Kakassy József	-												1	2	2	3	4											
Kákossy Alajos	-																				1	2	3	4				
Kállay György	-																								1	2	3	4
Kallós Gábor	-														1	2	3	4	5	6	7	8						
Kálmán Bertalan	-																									1	2	3
Kálmán Ernő	-					1	2																					
Kálmán Miklós	-																	1	2	3	4							
Kálmán Pál	-	2	3	4																								
Kalmár Károly	-								1	2	3	4																
Kammer Henrik	-	3	4																									
Kampis Imre	-				1	2	3	4																				
Kampis József	-						1	2	3	4																		
Kandó Tibor	-						1	2	2																			
Kapi Béla	-														1													
Karácson László	-												1	2	3	4	5	6	7	8								
Karácson Pál	-										1	2	3	4	5	6	7	8										
Karátson Ervin	-																									8		
Kardos László	-																											3
Karlóczy Győző	-																									8		
Karnai (Karner) Árpád	-													1	2													
Kárpáthy Gábor	-												1	2														
Kárpáti (Krausz) Tasziló	-											1	2	3														
Karsay László	-																								1	2	3	4
Karvaly Miklós	-																					3	4					
Kas (Knausz) Gyula	-																		1	2	2	3						
Kásás László	-														1													
Kásás Árpád	-																					2	3	4				
Kastori Tibor	-																								1	2	3	4
Kasza Pál	-												1	2														
Kató Gyula	-														7	8												
Katona Gyula	-					1	2	3	4																			
Katona László	-																									1	2	3
Katona Sándor	-					1	2	3																				
Kaufmann Almár	-	2	3	4																								
Kauncz János	-																						2	3	4			
Kazinczy László	-																								1	2	3	4

Név	Rendf.	1918-1919	1919-1920	1920-1921	1921-1922	1922-1923	1923-1924	1924-1925	1925-1926	1926-1927	1927-1928	1928-1929	1929-1930	1930-1931	1931-1932	1932-1933	1933-1934	1934-1935	1935-1936	1936-1937	1937-1938	1938-1939	1939-1940	1940-1941	1941-1942	1942-1943	1943-1944	1944-1945
Kecskés József	-																							1	2	3	4	
Kecskési (Kohlman) Tivadar	-													1														
Kelédi (Kis) Tamás	-														1	2	3	4	5	6	7	8						
Kelemen Attila	-																					3	3	4				
Kelemen Béla	-							1																				
Kelemen János	-					1	2	3	3	4																		
Kelemen László	-			1	2	3	4																						
Keleti Dénes	-														1	2	3	4	5	6	7	8						
Keleti Endre	-																						1	2	3	4		
Kemenes György	-																									8		
Kemény Péter	-		1	2	3	4																						
Kende György br.	-														1													
Kenedi Károly	-														6	7	8											
Kerekes Gyula	-																						1	2	3	4		
Keresztes (Kreutz) Gyula	-											1	2	3														
Keresztes Ferenc	-																										1	2
Keresztes Károly	-																			1	2	3						
Kereszti László	-															6	7	8										
Keresztély Gábor	-												1	2														
Kérey Hugó	-									1																		
Kermeczky Gábor	-														6	7	8											
Kerner Pál	-														1	2	3	4	5									
Kerpely Dénes	-					2	3	4																				
Kéry Béla	-			2	3	4																						
Keserű Aurél	-																		1	2	3					8		
Keserű Gergely	-																	1	2	3	4							
Keszler János	-	1	2	3	4																							
Keve (Kellner) Olivér	-											1	2	3	4	5	6	7	8									
Kijátz Elemér	-			1	2	3	4																						
Király Ferenc	-																									1	2	3
Király Károly	-																									1	2	3
Kirchlechner Károly	-			1	2	3	4																						
Kirchlechner Rezső	-					1	2	3	4																			
Kirchner Frigyes	-	2	3	4																								
Kircsfalussy László	-														1	2	3	4	5	6	6							
Kirilly Marcell	-												1	2														
Kisfaludy László	-														1	2	3	4	5	6	7	8						
Kiss András	-																						1	2	3	4		
Kiss András	-																		1	2	3							
Kiss Béla	-																	1	2	3	4				8			

Név	Rendf.	1918-1919	1919-1920	1920-1921	1921-1922	1922-1923	1923-1924	1924-1925	1925-1926	1926-1927	1927-1928	1928-1929	1929-1930	1930-1931	1931-1932	1932-1933	1933-1934	1934-1935	1935-1936	1936-1937	1937-1938	1938-1939	1939-1940	1940-1941	1941-1942	1942-1943	1943-1944	1944-1945
Kiss Béla	-												1	2	3	4	5	6	7	8								
Kiss Ernő	-														6	7	8											
Kiss Géza	-																		4	5	6							
Kiss Géza	-											1	2	3	4	5	6	7	8									
Kiss Gábor	-																											1
Kiss József	-								1	2	3	4			7	8												
Kiss Lajos	-																					3	4					
Kiss Sándor	-																					1	2	3	4			
Kiss Sándor	-						1	2	3	4																		
Kiss Zoltán	-								1	2	3	4			6	7	7	8										
Kláray Egon	-																						1	2	3	4		
Kláray Vilmos	-																					2	3	4				
Klaszek György	-									1	2	3																
Klein János	-								1	2	3	4																
Klein Miklós	-	2	3	4																								
Klemens Kurt	-									1																		
Klemens Olivér	-												1															
Klestinszky László	-																									1	2	3
Knetler (Koresler) János	-																								1	2	3	4
Kneuszel Herdliczka Egon	-								1	2																		
Kőblős Csaba	-																											1
Kóbor Dezső	-	2	3	4																								
Koch Imre	-																							1	2	3		
Kocsis András	-																										1	2
Kocsis István	-																					1	2	3	4			
Kocsis László	-														1													
Kocsondi József	-																					1	2	3	4			
Kocziszky Barnabás	-													1	2	3	4	5	6	7	8							
Koczka Dénes	-																					3	4					
Koffán Béla	-													1														
Koffler Kornél	-	2	3	4																								
Kőhler Iván	-																				1	2	3	4				
Kókai Kun Tamás	-																					3	4					
Kókai Kun Zoltán	-														1	2	3	4	5	6	7	8						
Kolba László	-							1	1	2	3	4																
Kolba Rezső	-		1	2	3	4																						
Kollányi Loránd	-			3	4																							
Kollányi Tibor	-																									1	2	3
Kollár Iván	-																					3						

Név	Rendf.	1918-1919	1919-1920	1920-1921	1921-1922	1922-1923	1923-1924	1924-1925	1925-1926	1926-1927	1927-1928	1928-1929	1929-1930	1930-1931	1931-1932	1932-1933	1933-1934	1934-1935	1935-1936	1936-1937	1937-1938	1938-1939	1939-1940	1940-1941	1941-1942	1942-1943	1943-1944	1944-1945
Koller István	-					2	3	4																				
Koller Iván	-							4																				
Kolonics Vilmos	-								1	2	3	4																
Kolozsvári Sándor	-									1	2																	
Koltai (Kautsch) György	-													1														
Koltai (Walder) Andor	-										1	1	2	3														
Kolthay László	-															1	2	3	4	5	6							
Kolthay (Kauzler) Sándor	-																			1	2	3	4					
Komáromi Böngér István	-													1														
Komáromi János	-																1	2	3	4	5			8				
Komássy Gyula	-				1	2	3	3																				
Komjáthy Attila	-					1	2	3	4																			
Koncz Gyula	-																						2	3	4			
Kondor Gyula	-																								1	2	3	4
Konek Sándor	-									1	2	3	4															
Konkoly Thege Miklós	-									2	3	4																
Kónyi Kis László	-																					2	3	4				
Koós Ottó	-										2	3	4															
Koplyai Ferenc	-																				1	2	3	4				
Koplyai János	-																		1	2	3							
Koppány Attila	-																									1	2	3
Korbuly Imre	-									1	2	3	4															
Korbuly István	-														1	2	3	4	5	6	7	8						
Körmendi Árpád	-																							1	2	3	4	
Körmendi Árpád	-		1	2	3	4																						
Körmendy Károly	-																								8			
Körmendy László	-									1	2	3	4															
Kornis Boldizsár gr.	-														1	2	3	4	5	6	7	8						
Kornis Gáspár gr.	-																1	2	3	4	5							
Kornis István gr.	-						1	2	3	4																		
Kornis László	-																					1	2	3	4			
Koronai (Metz) József	-										1	2	3	4														
Korponai (Kulina) Dezső	-												1	2	3	4	5	6	7	8								
Kósa András	-																									1	2	3
Kosaras Sándor	-													1														
Kossa Ferenc	-					2	3	4																				
Kossányi Attila	-																							8				
Kostka György	-						1	2	3	4																		
Kostka László	-							1	2	3	4																	
Kostka Vilmos	-					1	1	2	3	4																		

Név	Rendf.	1918-1919	1919-1920	1920-1921	1921-1922	1922-1923	1923-1924	1924-1925	1925-1926	1926-1927	1927-1928	1928-1929	1929-1930	1930-1931	1931-1932	1932-1933	1933-1934	1934-1935	1935-1936	1936-1937	1937-1938	1938-1939	1939-1940	1940-1941	1941-1942	1942-1943	1943-1944	1944-1945
Kostyai János	-																		1	2	3							
Kostyál Tibor	-															1	2	3	3	4								
Kőszegi Pál	-																			1	2	3						
Kovách Ervin	-																				1	2	3	4				
Kovács (Kaszó) László	-																								1	2	3	4
Kovács Andor	-																								1	2	3	4
Kovács Barnabás	-			1	2	3	4																					
Kovács Dániel	-																							1	2	3	4	
Kovács Elemér	-						2	3	4																			
Kovács Ferenc	-					1	2	3	4																			
Kovács Ferenc	-				1	2	3	4																				
Kovács Győző	-											1	2	3	4													
Kovács György	-																									1	2	3
Kovács György	-						1	2	3	4																		
Kovács Imre	-												1	2	3	4	5	6	7	8								
Kovács István	-											1	2	3														
Kovács Jenő	-						1	2	3	4																		
Kovács József	-													1	2	3	4	5	6	7	7	8						
Kovács Károly	-			1	2	3	4																					
Kovács Lajos	-																					2	3	4				
Kovács László	-																											1
Kovács László	-											1	2	3	4	5	6	7	8									
Kovács László	-									1	2	3	4															
Kovács Pál	-							1	2	3	4																	
Kovács Pál	-	2	3	4																								
Kovács Sándor	-																									1	2	3
Kovács Sándor B	-																									1	2	3
Kovács Zoltán	-									1	2	3	4															
Kővári László	-														1													
Kovássy László	-																									8		
Kővér Gábor	-					4																						
Kővér László	-				1	2																						
Kővesi Gyula	-		1	2	3	4																						
Kővessy Gyula	-			3	4																							
Kővessy Rezső	-												4	5	6	7	8											
Kozma Ferenc	-																						1	2	3	4		
Kozma Sándor	-						2	3	4																			
Kraft Aladár	-				1	2	3	4																				
Krámer József	-												4															
Krauthacker Jenő	-						1	2	3	4																		

Név	Rendf.	1918-1919	1919-1920	1920-1921	1921-1922	1922-1923	1923-1924	1924-1925	1925-1926	1926-1927	1927-1928	1928-1929	1929-1930	1930-1931	1931-1932	1932-1933	1933-1934	1934-1935	1935-1936	1936-1937	1937-1938	1938-1939	1939-1940	1940-1941	1941-1942	1942-1943	1943-1944	1944-1945
Kriskó Elek	-																					3	4					
Kriszta László	-											1	2															
Kruzsey Barna	-	1	2	3	4																							
Kubicza Elemér	-																				1	2	3	4				
Kubinyi László	-																					1	2	3	4			
Kubinyi Olivér	-					1	2	2	3	4																		
Kubinyi Tibor	-									1	2	3	4															
Kuczorai (Krumanecker) Dezső	-													1	1													
Kuhlmann Tamás	-																					1	2	3	4			
Kulhey György	-												1	2														
Kulifai András	-												1	2	3	4	5	6	7	8								
Kulifai László	-											1	2	3	4	5	6	7	8									
Kulitzy Kornél	-													1														
Kun Emil	-												1	2														
Kun Lajos	-											1	2	3														
Kunits Péter	-																									1	2	3
Kupor Gyula	-																									8		
Kurdin József	-																					1	2	3	4			
Kürthy Kálmán	-						1	2	3	4																		
Kürthy Mihály	-																											1
Kurucz Ferenc	-														6	7	8											
Kusnyér Ádám	-				1	2	3	4																				
Kutasi Szabó József	-						1	2	3																			
Kuthy György	-																1	2	3	4	5							
Laborczy Miklós	-																						1	2	3	4		
Lacsni Andor	-															1	2	3	3	4								
Lacz Csaba	-										1	2	3	4														
Laczkovics Gyula	-																								1	2	3	4
Laczkó Károly	-												1	2														
Lajtos Árpád	-			1	2	3	4																					
Lakatos Géza	-	2	3	4																								
Lakatos Iván	-											1	2	3														
Lakatos József	-	3	4																									
Lakatos Kálmán	-																					3	4					
Laki Endre	-							1																				
Lambert János	-	2	3	4																								
Lang Géza	-	2	3	4																								
Lányi Andor	-							1	2	3	4																	
Lányi Ágoston	-																								8			
Lápossy Géza	-																					2	3	4				

Név	Rendf.	1918-1919	1919-1920	1920-1921	1921-1922	1922-1923	1923-1924	1924-1925	1925-1926	1926-1927	1927-1928	1928-1929	1929-1930	1930-1931	1931-1932	1932-1933	1933-1934	1934-1935	1935-1936	1936-1937	1937-1938	1938-1939	1939-1940	1940-1941	1941-1942	1942-1943	1943-1944	1944-1945
Lászai (Lidák) János	-													1	2													
Laszkári Gyula	-																								1	2	3	4
László (Jáger) Lipót	-											1	2	3														
Lászlófalvi (Grimm) András	-												1	2	3	4	5	6	7	8								
Laurenszki Ernő	-																							1	2	3	4	
Lautsch József	-	2	3	4																								
Lázár Béla	-															1	2	3	4	5	6							
Lázár János	-																						1	2	3	4		
Lazári György	-													1														
Leblanc Lajos	-						1	2																				
Lechner László	-	2	3	4																								
Ledermüller Gaszton	-			1	2	3	4																					
Leel Őssy Árpád	-																			1	2	3	4					
Légrádi László	-			1	2	3	4																					
Légrádi Tamás	-												1	2														
Lehoczky Gyula	-																		1	2	3					8		
Lehoczky János	-																							1	2	3	4	
Leisz Nándor	-		1	2	3	4																						
Lengváry György	-								1	2	3	4																
Lengyel Antal	-																								1	2	3	4
Lengyel György	-											1																
Lengyel Zoltán	-																									1	2	3
Lenhard Ferenc	-			2	3	4																						
Lenk Erich	-						1	2	3	4																		
Lenkei Imre	-																					2	3	4				
Lestyán János	-																					1	2	3	4			
Lévai Győző	-														7	8												
Lévai József	-											3	4															
Lévai Ottó	-																					1	2	3	4			
Leveles Bertalan	-		2	3	4																							
Leveles György	-													2														
Levente Nándor	-												1	2														
Ligeti Endre	-																											1
Linszki István	-								1	2	3	4																
Linszki Lajos	-																		1	2	3							
Lipmann László	-												3	4														
Lippai Nagy Antal	-																							1	2	3	4	
Lippenszky István	-													1	2	3	4	5	6	7	8							
Lipták Aurél	-					3	4																					

Név	Rendf.	1918-1919	1919-1920	1920-1921	1921-1922	1922-1923	1923-1924	1924-1925	1925-1926	1926-1927	1927-1928	1928-1929	1929-1930	1930-1931	1931-1932	1932-1933	1933-1934	1934-1935	1935-1936	1936-1937	1937-1938	1938-1939	1939-1940	1940-1941	1941-1942	1942-1943	1943-1944	1944-1945
Lipták János	-				1	2	3	4																				
Liszt Ferenc	-				1	2	3																					
Liszt István	-					1	1	2	3	4																		
Litkei László	-												1	2														
Lőcsey (Fischer) Endre	-								1	2	3	4			7	8												
Loehr Olivér	-													1	2	3	4	5	6	7	8							
Loótz Gyula	-																			6	7							
Lőrincz (Japp) József	-							1	2	3	4																	
Lorx Tibor	-			1	2																							
Lorx Vidor	-				4																							
Lőte Pál	-			1	2	3	4																					
Lovagi Tibor	-											1	2	3														
Lovász Elemér	-					1	2	3																				
Lövészi László	-																			1	2							
Lövészy András	-											1	2	3	4	5	6	7	8									
Lőwe Ernő	-			1	2	3	4																					
Ludvig György	-												1															
Ludwig Jenő	-						3	4																				
Lukács Béla	-														1	2	3	4	5	6	7	8						
Lukács Lóránd	-													1														
Lukács László	-	1	2	3	4																							
Lukács Sándor	-																1	2	2	3	4							
Lukácsffy Endre	-			1	2	3	4																					
Lukácsi György	-																					2						
Lupkovics Géza	-																									1	2	3
Lupkovics János	-							1	2	3	4																	
Lupkovics Pál	-																								1	2	3	4
Lux Emil	-																							1	2	3	4	
Luzsenszky György br.	-															1	2	3	4	5	6							
Luzsenszky Pál br.	-																1	2	3	4	5			8				
Lyachovich László	-									1																		
Macher Ede	-			1	2	3	4																					
Macki Béla	-					4																						
Madarász Géza	-																										1	2
Madarász László	-																											1
Maderspach Viktor	-											1	2	3	4	5	6	7	8									
Magasházi Dénes	-															5	6	7	8									
Magass János	-																						1	2	3	4		
Magassi Jenő	-			1	2	3	4																					
Magor Béla	-																	1	2	3	4							

Név	Rendf.	1918-1919	1919-1920	1920-1921	1921-1922	1922-1923	1923-1924	1924-1925	1925-1926	1926-1927	1927-1928	1928-1929	1929-1930	1930-1931	1931-1932	1932-1933	1933-1934	1934-1935	1935-1936	1936-1937	1937-1938	1938-1939	1939-1940	1940-1941	1941-1942	1942-1943	1943-1944	1944-1945
Magyar Károly	-																						2	3	4			
Magyar Lajos	-													1	2	3	4	5	6	7	8							
Magyar Miklós	-																					2	3	4				
Magyaros Gusztáv	-																	1	2	3	4							
Maholányi Tamás	-																				1	2	2	3	4			
Maier Ferenc	-	1	2	3	4																							
Major (Móga) Valér	-						1	2	3	4	4																	
Major István I.	-													1	2	3	4	5	6	7	8							
Major István II.	-												1	2	3	4	5	6	6	7								
Major Norbert Gusztáv	-																			1	2	3	4					
Makai György	-																						1	2	3	4		
Makai György I.	-														1													
Makai István	-																					3	4					
Makay Árpád	-																								8			
Makk Sándor	-												1	2														
Makray Zoltán	-			1	2	3	4																					
Malonyai Ferenc	-												1	2														
Mándi Pál	-													1														
Mándy Pál	-	2	3	4																								
Marcell János	-					3	4																					
Márczy Róbert	-														1	2	3	4	5	6	7	8						
Margets Iván	-										3	4																
Máriaházi Pál	-																						1	2	3	4		
Máriássy László	-															1	2	3	4	5	6			8				
Marjai Valér	-													1														
Marjay Kálmán	-																					2	3	4				
Markó István	-													1														
Markó Iván	-									1	2	3	4															
Márkos Attila	-																						1	2	3	4		
Márkos Béla	-																					3	4					
Markovits Kálmán gr.	-																								1	2	3	4
Maróthy Géza	-			1	2	3	4																					
Maróthy László	-										1																	
Maróthy Miklós	-																					3	4					
Martens Cézár	-																					3	4					
Marthon Géza	-	2	3	4																								
Martin György	-					1	2	3	4																			
Martin Roland	-																						1	2	3	4		
Martinovics Miklós	-	2	3	4																								
Marton (Melitskó) Péter	-													1	2	3	4	5	6	7	8							
Marton Elek	-	2	3	4																								
Martonossy Antal	-																						1	2	3	4		
Márton Attila	-																							1	2	3	4	
Márton Geyza	-																								8			
Mártonfalvi Loránd	-												1	2														
Mártonfalvi Árpád	-																1											
Mártonffy István	-								1	2	3	4																
Mártonfi (Metzger) Márton	-											1	2	3														
Martsa Sándor	-															1	2	3	4	5	6							
Martsa Tamás	-																		1	2	3							
Máry Gyula	-									1	2	3	4															
Maschke Márton	-				2																							
Máté István	-									1	2	3	4															
Máté Károly	-										1	2																
Máthé László	-										1	2	3	4	5	6	7	8										
Máthé Vilmos	-																									8		
Mátis László	-						1	2	3	4																		
Matók Leó	-																						1	2	3	4		
Mátrai Károly	-						1	2	3	4																		
Mattanovich Lajos	-																						3					
Mattyasovszki András	-																								4			
Mátyás István	-														1													
Mátyás Lajos	-							1	2	3																		
Matzon Lajos	-		1	2	3	4																						
Mayer Ödön	-					1	2	3	4																			
Mazatsch Marlén	-											1																
Meczner Tivadar	-														1	2	3	4	5	6	7	8						
Medgyesi (Mitschang) Géza	-	1	2	3	4																							
Meggyaszai Mihály	-						3	4																				
Melles Zoltán	-																						1	2	3	4		
Mensáros Zoltán	-																				7	8						
Mentler Géza	-			1	2	3	4																					
Menyei Miklós	-													1	2													
Menyhért János	-											1	2	3														
Mérei Sándor	-					1	2	3	4																			
Merényi Alajos	-																								1	2	3	4
Merész Ervin	-																				7	8						
Mérey Gábor	-																					3	4					
Mérey Mihály	-				1	2	3	4																				
Merl Zoltán	-																								1	2	3	4

Név	Rendf.	1918-1919	1919-1920	1920-1921	1921-1922	1922-1923	1923-1924	1924-1925	1925-1926	1926-1927	1927-1928	1928-1929	1929-1930	1930-1931	1931-1932	1932-1933	1933-1934	1934-1935	1935-1936	1936-1937	1937-1938	1938-1939	1939-1940	1940-1941	1941-1942	1942-1943	1943-1944	1944-1945
Merlei (Merle) Ferenc	-														1													
Mersich Andor	-		2	3	4																							
Merz Ferenc	-		2	3	4																							
Mesterházi Gyula	-														6	7	8											
Mesterházy (Mihalovich) Béla	-																								1	2	3	4
Mészáros Iván	-																					3	4					
Mészáros László	-				1	2	3	4																				
Meszlényi Endre	-							1	2	3	4																	
Meszlényi Miklós	-																				1	2	3	4				
Mészöly György	-																					2						
Mészöly Géza	-	1	2	3	4																							
Mészöly Loránd	-				1	2	3	4																				
Mezei Ferenc	-								1	2	3	4																
Mezei Lajos	-											1	2	3														
Miazovszki Albert	-						1	2	3	4																		
Miazovszki Géza	-			1	2	3	3																					
Micskei (Mittermayer) Miklós	-														1	2	3	4	5	6	7	8						
Micskei Imre	-																								1	2	3	4
Micskei János	-																								1	2	3	4
Mihailovich Botond	-	2	3	4																								
Mihalik Imre	-																					3	4					
Mihalovics Gábor	-																								1	2	3	4
Mikecz András	-																					2	3	4				
Mikecz Dezső	-																					3	4					
Mikecz István	-																					2	3	4				
Mikecz Ödön	-																				1	2						
Miklós Emil	-														7	8												
Miklós István	-																										1	2
Miklós Kornél	-																			5	6							
Miklós László	-														1													
Mikófalvy Ferenc	-																							1	2	3	4	
Mikovics András	-												1	2														
Mikulecz Ervin	-														1													
Mikus István	-														7	8												
Miledich Tibor	-		2	3	4																							
Milosevics Sándor	-								1	2	3	3	4															
Minach Márió	-					1	2	3	4																			
Mindszenti (Miller) János	-														1													
Misnay György	-	2	3	4																								

Név	Rendf.	1918-1919	1919-1920	1920-1921	1921-1922	1922-1923	1923-1924	1924-1925	1925-1926	1926-1927	1927-1928	1928-1929	1929-1930	1930-1931	1931-1932	1932-1933	1933-1934	1934-1935	1935-1936	1936-1937	1937-1938	1938-1939	1939-1940	1940-1941	1941-1942	1942-1943	1943-1944	1944-1945
Mistéth Endre	-					1	2	3	4																			
Mitschang Lajos	-	2	3	4																								
Mittényi Árpád	-																								1	2	3	4
Mizsei István	-													1														
Mocsári Antal	-																		1	2	3							
Mocsáry György	-	2	3	4																								
Móga Jenő	-							1	2	3	4																	
Móga Valér	-						1	2	3	4	4																	
Moldoványi Gábor	-																					1	2	3	4			
Molnár Andor	-	2	3	4																								
Molnár Dezső	-																					3	4					
Molnár Dénes	-													1														
Molnár Elek	-	3	4																									
Molnár Gusztáv	-														7	8												
Molnár János	-																							1	1	2	3	4
Molnár József	-																								1	2	3	4
Molnár Károly	-										4																	
Molnár Károly	-			1	2	3	4																					
Molnár Lajos	-											1																
Molnár László	-											1	2	3														
Molnár Sándor	-													3														
Molnár Sándor	-										1	2	3															
Molnár Sándor	-					1																						
Molnár Tibor	-	2	3	4																								
Molnár Zoltán	-							2																				
Molnár Zoltán	-	2	3	4																								
Molnárfy Géza	-					1	2	2	3	4																		
Mongold Ottó	-	2	3	4																								
Móricz Gyula	-																3	4	5	6	7							
Móricz Lajos	-																1	2	3	4	5							
Móricz Zoltán	-	1	2	3	4																							
Morlin Imre	-									1	2	3	4															
Morvai József	-																			1	2	3	4					
Morvay Géza	-	2	3	4																								
Morvay Szobolcs	-	2	3	4																								
Móry Tamás	-												4	5	6	7	8											
Mouillard Miklós	-																					2	3	4				
Mucsy Endre	-																				1	2	3	4				
Müller Károly	-					1	2	2	3																			
Müller László	-																					1	2	3	4			

Név	Rendf.	1918-1919	1919-1920	1920-1921	1921-1922	1922-1923	1923-1924	1924-1925	1925-1926	1926-1927	1927-1928	1928-1929	1929-1930	1930-1931	1931-1932	1932-1933	1933-1934	1934-1935	1935-1936	1936-1937	1937-1938	1938-1939	1939-1940	1940-1941	1941-1942	1942-1943	1943-1944	1944-1945
Müller Tibor	-	2	3	4																								
Murahidi (Münzberg) Győző	-													1	2	3	4	5	6	7	8							
Murai (Marinovics) Imre	-											4			7	8												
Muraközi Boldizsár	-				1	2	3	4																				
Muraközy Ádám Caerey	-																					1	2	3	4			
Murányi László	-																					1	2	3	4			
Murányi Zoltán	-																								8			
Muraszombati Pál	-											1	2	3	4	4												
Muráti Árpád	-	2	3	4																								
Murityán János	-	2	3	4																								
Mursitz Kálmán	-				2																							
Muzsnay László	-																								1	2	3	4
Nábráczki Hajós György	-													1														
Nadányi Károly	-											1	2	3														
Nádasdy László	-																								4			
Nádor (Novák) Ödön	-														6	7	8											
Nagy Andor	-												1	2	3													
Nagy Attila	-																										1	2
Nagy Attila Lajos	-																										1	2
Nagy Árpád	-																								1	2	3	4
Nagy Árpád	-																						1	2	3	4		
Nagy Béla H.	-											1	2	3	4	5	6	7	8									
Nagy Béla nagybaconi	-												1	2	3	4	5	6	7	8								
Nagy Dezső	-		1	2	3	4																						
Nagy Dénes	-							1	1	2	3	4																
Nagy Egon	-			1																								
Nagy Egon K.	-																							1	2	3	4	
Nagy Elemér	-																								1	2	3	
Nagy György	-																						1	2	3	4		
Nagy Imre	-												3	4	5	6	7	8										
Nagy Jenő	-																									1	2	3
Nagy Lajos	-									1																		
Nagy Lajos kislégi	-														1	2	3	4	5	6	7	8						
Nagy László	-											1	2	3														
Nagy Péter	-							3	4																			
Nagy Pál	-						1	2	3	4																		
Nagy Sándor	-											1	2	3														
Nagy Sándor	-										1	2	3	4														

Név	Rendf.	1918-1919	1919-1920	1920-1921	1921-1922	1922-1923	1923-1924	1924-1925	1925-1926	1926-1927	1927-1928	1928-1929	1929-1930	1930-1931	1931-1932	1932-1933	1933-1934	1934-1935	1935-1936	1936-1937	1937-1938	1938-1939	1939-1940	1940-1941	1941-1942	1942-1943	1943-1944	1944-1945
Nagy Zoltán	-															5	6	7	8									
Nagyőssy Béla	-																									8		
Nánássi Zoltán	-																									1	2	3
Nárai Szabó Tibor	-				1	2	3	4																				
Násfai (Niederman) Gábor	-											1	2	3														
Nászai Loránd	-								1																			
Naszályi Emil	-																							3	4			
Nedeczki Griebsch László	-											1	2	2	3	4	5	6	7	8								
Nedeczki Griebsch Viktor	-										3	4			7	8												
Nedeczki Griebsch Zoltán	-										2	3	4	5	6	7	8											
Némai Zoltán	-											1	2	3														
Nemes Pál	-																				5			8				
Nemes Róbert	-																									1	2	3
Nemeskéri Attila	-																											4
Nemesmonostori Egon	-																					3	4					
Németh Dénes	-													1														
Németh Endre	-											1	2	3														
Németh Kornél	-																					3	4					
Németh Sándor	-																										1	2
Németh Árpád Mohácsy	-																					2	3	4				
Némethi Jenő	-								1	2	3	4																
Nérai (Nagel) Vilmos	-														1													
Nérey Dezső	-							1																				
Neszmélyi (Neff) Endre Ferenc	-									1	2	3	4		6	7	8											
Neuderth Richárd	-	1	2	3	4																							
Niksich József	-											1	2															
Niledich Tibor	-	1	2	3	4																							
Noé Gyula	-			1	2	3	4																					
Noel Ödön	-													1	2	3	4	5	6	7	7	8						
Nosek Ferenc	-							4																				
Noszlopi Gyula	-													1	2	3												
Nosztizin Vilmos	-				2																							
Novák István	-								1	2	3	4																
Novák Sándor	-										1	2	3	4														
Novobáczki (Fülöp) Gábor	-																									1	2	3
Novoszád János	-					1	2	3	4																			
Nyárádi Lajos	-							1	2	3	4																	
Nyárádi László	-			1	2	3	4																					
Nyárádi Ödön	-																					1	2	3	4			
Nyári Károly gr.	-																											1

Név	Rendf.	1918-1919	1919-1920	1920-1921	1921-1922	1922-1923	1923-1924	1924-1925	1925-1926	1926-1927	1927-1928	1928-1929	1929-1930	1930-1931	1931-1932	1932-1933	1933-1934	1934-1935	1935-1936	1936-1937	1937-1938	1938-1939	1939-1940	1940-1941	1941-1942	1942-1943	1943-1944	1944-1945
Nyilas László	-																							1	2	3	4	
Nyisztor Sándor	-																						2	3	4			
Obál Andor	-					1																						
Oderszky Frigyes	-							2	3	4																		
Odor István	-												4															
Odry Imre	-																							1	2	3	4	
Oehm Egon	-			1	2	3	4																					
Oehm Tivadar	-	2	3	4																								
Ogyallai Egon	-																		1	2	3							
Oláh Kálmán	-											1	2	2														
Oláh Tamás	-																										1	2
Olaszi Béla	-						1	2	3	4																		
Oltay Elemér	-																							1	2	3	4	
Oltványi Pantle György	-																						1	2	3	4		
Omaszta Rozváczi Lajos	-							1	2	3	4																	
Onczai Tibor	-							4																				
Onódy György	-																											1
Onódy Sándor	-																											1
Orbán József	-										1	2	3	4														
Ordódy Zoltán	-																									1	2	3
Orendi József	-																							1	2	3	4	
Őrendi József	-																									1	2	3
Orendy György	-																										1	2
Őri (Szczerbovszki) Iván	-																1	2	3	4	5			8				
Őrkényi (Stassik) Loránd	-													1	2	3	3	4	5	6	7	8						
Őrley István	-					1	2	3	4																			
Őrley Zoltán	-												1	2														
Őrményi Zoltán	-																					1	2	3	4			
Orosz Béla	-																					1	2	3	4			
Orosz Imre	-					1	2	3	4																			
Orosz Árpád	-																					2	3	4				
Orsovai (Stojkovich) Ervin	-														3	4	5	6	7	8								
Osgyán Fischer Béla	-														1													
Osváth István	-																		1	2	3				8			
Osváth Tibor	-														1													
Ősz István	-					3	4																					
Ősz László	-					1	2	3	4																			
Ősze Sándor	-																								8			
Oszváld Béla	-										1	2	2	3														
Ottlik Géza	-						2	3	4																			

Név	Rendf.	1918-1919	1919-1920	1920-1921	1921-1922	1922-1923	1923-1924	1924-1925	1925-1926	1926-1927	1927-1928	1928-1929	1929-1930	1930-1931	1931-1932	1932-1933	1933-1934	1934-1935	1935-1936	1936-1937	1937-1938	1938-1939	1939-1940	1940-1941	1941-1942	1942-1943	1943-1944	1944-1945
Ottlyk Attila	-													1														
Ottófy Alfréd	-												1	2														
Ottrubay József	-																			1	2	3	4					
Paál József	-						1	2	3	4																		
Pachner László	-																									8		
Pacor Kálmán	-			1	2	3	4																					
Padányi László	-																									1	2	3
Padányi Sándor	-																										1	2
Padzik Frigyes	-					3	4																					
Pagáts Pál	-																						1					
Pákosi (Paxi) Károly	-											1	2	3														
Pákosi (Paxi) Zoltán	-																	1	2	3	4							
Paks László	-				1																							
Pakusz Károly	-																					2	3	4				
Pál Tibor	-									2	3	4																
Palásthy György	-																								1	2	3	4
Palásthy László	-														3	4	5	6	7	8								
Páldeák (Patrovics) András	-													1			4	5	6	7	8							
Páldi Géza	-								1	2	3	4		6	7	8												
Pálfy Miklós	-					1	2	3	4																			
Palló Iván	-											1	2	3	4	5	6	7	8									
Pálmay Lóránt	-																							1	2	3	4	
Palocsai (Pauliczki) István	-													1														
Pálos Ferenc	-																		1	2	3							
Pálossi (Putz) Mátyás	-																2	3	4	5	6							
Palugyai Ernő	-																					2	3	4				
Panai György	-				1																							
Panajott Béla	-						1	2	3	4																		
Pancsovai József	-																									1	2	3
Pándy György	-																							1	2	3	4	
Pankotai (Niedermayer) Ferenc	-													1	2	3	4	5	6	7	8							
Pap Vári András	-			1	2	3	4																					
Pápai László	-																											3
Papp Árpád	-							1	2	3	4																	
Papp Endre	-																					1	2	3	4			
Papp Géza	-																							1				
Papp István	-																					3	4					
Papp József	-														7	8												
Papp Miklós	-																							1	2	3	4	
Papp Sándor	-																					2	3	4				

Név	Rendf.	1918-1919	1919-1920	1920-1921	1921-1922	1922-1923	1923-1924	1924-1925	1925-1926	1926-1927	1927-1928	1928-1929	1929-1930	1930-1931	1931-1932	1932-1933	1933-1934	1934-1935	1935-1936	1936-1937	1937-1938	1938-1939	1939-1940	1940-1941	1941-1942	1942-1943	1943-1944	1944-1945
Papp Vilmos	-													1														
Paravicini István	-																			6	7	8						
Párdy Miklós	-																									1	2	3
Párkányi (Phoser) Ferenc	-									1	2	3	4															
Parraghy Tamás	-																										1	2
Parupka Ferenc	-					3	4																					
Pásky Mátyás	-	1	2	3	4																							
Pászthy Zsolt	-						4																					
Pásztor Béla	-																					1	2	3	4			
Patacsi Béla	-																					2	3	4				
Patacsy József	-																						1	2	3	4		
Pataki Béla	-																										1	2
Pataki Imre	-							1	2	3	4																	
Pataky Károly	-	2	3	4																								
Patazig Frigyes	-			1	2																							
Paternosz Győző	-														1													
Pathy Nagy Lajos	-																			1	2	3						
Patonburg István	-		1	2	3	4																						
Patrubány István	-				3	4																						
Pattaghy Tamás	-																										1	2
Pauer György	-					2	3	4																				
Pauksch László	-					2	3	4																				
Pavlik Miklós	-												1	2														
Pazsiczky István	-																									1	2	3
Péchy István	-			1	2	3	4																					
Pécsi György	-							1	2	3	4				7	8												
Pécsy Lajos	-														1	2	3											
Pekári István	-												1	2	3	4	5	6	7	8								
Pelle György	-						1	2	3	4																		
Pellech Zoltán	-					1	2	3																				
Pencze István	-				1	2	3	4																				
Perczel Tamás	-																									8		
Perczel Zoltán	-																								1	2	3	4
Perey Miklós	-																	6	7	8								
Péri (Prékopa) Tibor	-									1	2	2	3	4														
Perjés (Perthl) Géza	-								1	2	3	4																
Perjési György	-												1	2														
Perlaki László	-												1	2														
Pesthy Endre	-			1	2	3	4																					
Pesthy Imre	-			1	2	3	4																					

Név	Rendf.	1918-1919	1919-1920	1920-1921	1921-1922	1922-1923	1923-1924	1924-1925	1925-1926	1926-1927	1927-1928	1928-1929	1929-1930	1930-1931	1931-1932	1932-1933	1933-1934	1934-1935	1935-1936	1936-1937	1937-1938	1938-1939	1939-1940	1940-1941	1941-1942	1942-1943	1943-1944	1944-1945
Pesti Imre	-			1	2	3	4																					
Peteő Miklós	-									1	2	3																
Péter Imre	-									1	2	3	4															
Peterdi Loránd	-																						1	2	3	4		
Peterdy Ernő	-			2	3	4																						
Péterdi (Peltzman) Adolf	-											1	2	3	4	5	6	7	8									
Péteri István	-																			1	2	3	4					
Pethő Tibor	-													3	4	5	6	7	8									
Petitz László	-			3	4																							
Petkóczy István	-															7	8											
Pető Zoltán	-														1	2	3	4	5									
Petrásovszky István	-																					2	3	4				
Petróczy Andor	-							1	2	3																		
Pettendy János	-																					1	2	3	4			
Pettenhoffer Kálmán	-	1	2	3	4																							
Pettenhoffer Károly	-	2	3	4																								
Pfeifer Antal	-												1	2														
Pfeifer Rezső	-								1	1	2																	
Pichler Antal	-			1	2	3	4																					
Piehler Antal	-				3	4																						
Pinkovich István	-																									8		
Pintér Aladár	-						1	2	3	4					7	8												
Pintér Pál	-														7	8												
Piukovich József	-																								8			
Plathy Lőrinc	-						2	3																				
Plathy Ödön	-								4																			
Platthy Gáspár	-																					2	3	4				
Podmaniczky Félix	-							1	2	3	4																	
Pődör Béla	-																							1	2	3	4	
Podsztrelen Sándor	-				1	1	2	3	4																			
Pogány Endre	-		2	3	4																							
Póka László	-		2	3	4																							
Polgár Iván	-	2	3	4																								
Polgár József	-																					2	3	4				
Polifka László	-	2	3	4																								
Polonyi Dezső	-																					3	4					
Pőlős Béla	-																											4
Pompe Iván	-																							8				

Név	Rendf.	1918-1919	1919-1920	1920-1921	1921-1922	1922-1923	1923-1924	1924-1925	1925-1926	1926-1927	1927-1928	1928-1929	1929-1930	1930-1931	1931-1932	1932-1933	1933-1934	1934-1935	1935-1936	1936-1937	1937-1938	1938-1939	1939-1940	1940-1941	1941-1942	1942-1943	1943-1944	1944-1945
Pongor István	-						4																					
Pongrácz Andor	-																	4	5	6								
Pongrácz Jenő	-												1	2														
Poór (Schreiner) Miklós	-													1														
Poór Endre	-									2	3	4																
Poór Lajos	-																			1	2	3						
Porubszky Péter	-																					3	4					
Porupka Ferenc	-				2																							
Porzezinszky Vilmos	-	3	4																									
Posch László	-																								8			
Posch Károly	-											1	2	3														
Posgai Antal	-																								8			
Poskay László	-	3	4																									
Possert József	-																									8		
Pózder György	-																				7	8						
Pozsár István	-												1	2														
Pozsgai Károly	-																			1	2	3						
Pozsgay László	-																				1	2	3	4				
Prachthauser Béla	-									1	2	3	4															
Praznovszki István																								1	2	3	4	
Preier Hugó	-							1	2	3	4																	
Preier Károly	-											1	2	3														
Preineszberger Andor	-			1	2	3	4																					
Preszly Géza	-	2	3	4																								
Pribill Károly	-									1	2	3	4															
Próbáld Károly	-																		1	2	3							
Prónai Lajos	-						1	2	3	4																		
Puckel Imre	-							4																				
Pukánszki Lajos	-																						1	2	3	4		
Puki Endre	-																					2	3	4				
Puskás György	-																					1	2	3	4			
Puszai Béla	-													1	2													
Putnoky István	-	1	2	3	4																							
Quint József	-			1	2	3	4																					
Rack Sándor	-												1	2														
Rácz Béla	-			1	2	3	4																					
Rácz Béla	-			1	2	3																						
Rada István	-																								4			
Radnai (Rainer) László	-											1	2	3														
Radnóthy (Rumpf) László	-																				4							

Név	Rendf.	1918-1919	1919-1920	1920-1921	1921-1922	1922-1923	1923-1924	1924-1925	1925-1926	1926-1927	1927-1928	1928-1929	1929-1930	1930-1931	1931-1932	1932-1933	1933-1934	1934-1935	1935-1936	1936-1937	1937-1938	1938-1939	1939-1940	1940-1941	1941-1942	1942-1943	1943-1944	1944-1945
Raffai György	-														1													
Ragány Dezső	-																1	2	3	4	5							
Raijsz György	-				1	2	3	4																				
Raisz Attila	-								1	2	3	4																
Rajháti Ferenc	-													1														
Rajkai (Rumpeltesz) László	-														6	7	8											
Rajki (Waller) Aladár	-														1													
Rajtsán László	-		1	2	3	4																						
Rákosi Béla	-															1	2	3	4	5	6							
Raksányi György	-														7	8												
Rámpai Géza	-																					2	3	4				
Rapaics Dániel	-														5	6	7	8										
Rapcsányi Miklós	-																			1	2	3						
Rápolthy Barnabás	-				1																							
Ráskay Pál	-																	5	6	7	8							
Ráski Jenő	-				1	2	3	4																				
Raskó László	-											1	2	3														
Rásy (Rátz) Árpád	-																						1	2	3	4		
Ráth József	-														1													
Ráthonyi István	-																											4
Ráthonyi Zoltán	-			2	3	4																						
Rátvai Zoltán	-							1	2	3																		
Rátz Antal	-																			1	2	3						
Rátz Antal	-							1	2																			
Rátz Dezső	-																			1	2	3						
Rátz János	-						1	2	3	4																		
Rátz Tibor	-																	5	6	7	8							
Raucheider Alfréd	-	2	3	4																								
Rázgha Pál	-																						1	2	3	4		
Réder Győző	-					1	2	3	4																			
Reijzinger Oszkár	-						1	2	3	4																		
Reiman Ferenc	-													1														
Reisz János	-	2	3	4																								
Reiszig Imre	-												1	2	3	4	5	6	7	8								
Reitler Ferenc	-										1	2	3	4														
Reizigner Gyula	-					1	2	3	4																			
Reményi R. Jenő	-							4																				
Remetyán Pál	-		1	2	3	4																						
Remsey Zoltán	-														1	2	3	4	5	6	7	8						
Rémy Róbert	-																								1	2	3	4

Név	Rendf.	1918-1919	1919-1920	1920-1921	1921-1922	1922-1923	1923-1924	1924-1925	1925-1926	1926-1927	1927-1928	1928-1929	1929-1930	1930-1931	1931-1932	1932-1933	1933-1934	1934-1935	1935-1936	1936-1937	1937-1938	1938-1939	1939-1940	1940-1941	1941-1942	1942-1943	1943-1944	1944-1945
Rend Tihamér	-													1														
Reök Attila	-						1	2	2	3	4																	
Rér (Radovits) Sándor	-														7	8												
Resehovszky Árpád	-		3	4																								
Rétczey István	-															1	2	3	4	5	6							
Réthi Antal	-		1	2	3	4																						
Réthy András	-																										1	2
Réthy István Tamás	-																									1	2	3
Réthy József	-											1	2	3	4	5	6	7	8									
Rétsághy Béla	-																								1	2	3	4
Révai László	-	1	2	3	4																							
Révász József	-												1	2														
Révay István	-																									8		
Reviczki Szevet Andor	-				1	2	3																					
Reviczky Ambrus	-			1	2	3	4																					
Reviczky János	-																					3	4					
Ribényi (Fleckenstein) Alfonz	-													1														
Ribényi (Fleckenstein) Ferenc	-													1														
Ribényi (Fleckenstein) Kamilló	-									1	2	3	4															
Richter Hugó	-						1	2	3	4																		
Ridegh Frigyes	-																			1	2	3	4					
Righó Zsolt	-											1	2	3														
Rimai Béla	-																									1	2	3
Rionfalvy Pál	-																	1	2	3	4							
Ritnovszki János	-																								1	2	3	4
Ritók István	-										1	2	3	4	5	6	7	8										
Rittchen Károly	-	2	3	4																								
Ritter Miklós	-							1	2	3	4																	
Ritzel Gyula	-	2	3	4																								
Róbert István	-																											1
Rocher Leffler Vilmos	-						1	2	3																			
Rődei (Roth) Ödön	-															1	2	3	4	5	6							
Rőder Iván	-																	1	2	3	4							
Rőder Vilmos	-																	5	6	7	8							
Rohlá Miklós	-																				1	2	3	4				
Rohosi (Rohoska) György	-													1														
Rókai Tibor	-																						1	2	3	4		
Rometyán Pál	-		1	2	3	4																						
Rónay Hugó	-											1	2	3	4	5	6	7	8									
Rosás Bálint	-																	1	2	3								

Név	Rendf.	1918-1919	1919-1920	1920-1921	1921-1922	1922-1923	1923-1924	1924-1925	1925-1926	1926-1927	1927-1928	1928-1929	1929-1930	1930-1931	1931-1932	1932-1933	1933-1934	1934-1935	1935-1936	1936-1937	1937-1938	1938-1939	1939-1940	1940-1941	1941-1942	1942-1943	1943-1944	1944-1945
Rostár Jenő	-											1	2	3														
Rosztóczy Ernő	-																								1	2	3	4
Rotth Loránd	-						1	2	3																			
Rózsás Etele	-																					1	2	3	4			
Rozsnyay Béla	-																				1	2	3	4				
Rudnai László	-												1	2														
Rudnyánszki Tamás	-												1	2					7	8								
Rusa Egon	-									1	2	3	4															
Rusz Tibor	-													1														
Ruszkiczai Rüdiger Imre	-																			5	6							
Ruttkai Matthusovics József	-					1	2	3	3																			
Ruttkai Matthusovics László	-					1	2	3	3																			
Ruttkai Zoltán	-											1																
Sacher Gangolt	-	2	3	4																								
Sachsenfein Ernő	-	2	3	4																								
Safári Levente	-																							1	2			
Safáry Endre	-									2	3	4																
Sághy Gyula	-								1	2	3	4																
Sajókazai (Volant) Sándor	-				1	2	3	4																				
Salacz Gedeon	-																							1	2	3	4	
Salacz Iván	-											1	2	3	4	5	6	7	8									
Salamon Lajos	-					3	4																					
Salamon László	-	2	3	4																								
Sály György	-									1	2	3	4															
Sály Géza	-																1	2	3	4	5			8				
Sándor István	-													1	2	3	4	5	6	7	8							
Sándor Károly	-					1	2	3	4																			
Sándor Pál	-																		1	2	3							
Sándor Tamás	-																					1	1	2	3	4		
Sánits Sándor	-				1	2	3	4																				
Sáray Bertalan	-															3	4	5	6	7	8							
Sárkány Mihály	-														6	7	8											
Sárközi Olivér	-											1	2	3	4	5	6	7	8									
Sárközy György	-															1	2											
Sarodi (Stodolni) János	-													1														
Saródy József	-																							1	2	3	4	
Sárossi István	-								1																			
Sárossy Béla	-																									8		
Sárossy Iván	-																					2	3	4				
Sárvári (Schiffer) László	-													1														

Név	Rendf.	1918-1919	1919-1920	1920-1921	1921-1922	1922-1923	1923-1924	1924-1925	1925-1926	1926-1927	1927-1928	1928-1929	1929-1930	1930-1931	1931-1932	1932-1933	1933-1934	1934-1935	1935-1936	1936-1937	1937-1938	1938-1939	1939-1940	1940-1941	1941-1942	1942-1943	1943-1944	1944-1945
Sas (Schworbauer) Ervin	-										1	2	3	4	5	6	7	8										
Sas Zoltán	-														6	7	8											
Sátori (Sztupák) Ágoston	-														1													
Say Gyula	-																					2	3	4				
Schamschula Rezső	-																			1	2	3	4					
Schiller János	-																					3	4					
Schindler György	-										1	2	3															
Schlott Iván	-	2	3	4																								
Schmaus Endre	-												1															
Schneeberger János	-																							1	2	3	4	
Schneider Siegfried	-							1	2	3	4																	
Schramek Ferenc	-					1	2	3	4																			
Schrammel Endre	-																								1	2	3	4
Schreil Tibor	-									3	4																	
Schreiner József	-																			1	2	3						
Schrőder József	-					1	2	3	4																			
Schuch Károly	-				1	2	3	4																				
Schuller György	-										1	2	3	4	5													
Schuller Sándor	-		1	2	3	4																						
Schuszter János	-												1	2														
Schuth Tibor	-							1	2	3	4																	
Sebeők Endre	-													1														
Sebestyén Béla	-											1	2	3	4	5	6	7	8									
Sefcsik Antal	-								1	2	3																	
Seidl Ödön	-																							1	2	3	4	
Selyem Kálmán	-																			5	6							
Sélyi (Susik) Béla	-									1	2	2	3	4														
Semsei István	-															4	5	6	7	8								
Sepsi Pál	-												2	2														
Sersován József	-		1	2	3	4																						
Sidlovits Gyula	-								1	2	3	4			7	8												
Sigmond Olivér	-												2	3														
Siha László	-																						1	2	3	4		
Siha Miklós	-																								1	2	3	4
Sikotai (Strinovits) József	-			1	2	3	4																					
Siményi Sándor	-																					1	2	3	4			
Simkó Elemér	-							2	3																			
Simon (Simonis) Ervin	-												1	2														
Simon András	-													1														
Simon Ervin	-																5	6	7	8								

Név	Rendf.	1918-1919	1919-1920	1920-1921	1921-1922	1922-1923	1923-1924	1924-1925	1925-1926	1926-1927	1927-1928	1928-1929	1929-1930	1930-1931	1931-1932	1932-1933	1933-1934	1934-1935	1935-1936	1936-1937	1937-1938	1938-1939	1939-1940	1940-1941	1941-1942	1942-1943	1943-1944	1944-1945
Simon Kálmán	-											1	2	3	4	5	6	7	8									
Simon László	-																					1	2	3	4			
Simon Pál	-	2	3	4																								
Simonfai (Schreiber) Vilmos	-												1	2														
Simonfai Ferenc	-																					1	2	3	4			
Simonfai István	-																								1	2	3	4
Simonfay József	-																							1	2	3	4	
Simonffy (Scheirich) Pál	-														1	2	3	4	5	6	7	8						
Simonkay Sándor	-		1	2	3	4																						
Simonsits Attila	-																									8		
Simorjai (Schmiedt) Ferenc	-												1	2														
Sipos István	-																			6	7							
Sismándi (Kukorelli) György	-													1	2	3	4	5	6									
Sokorai Károly	-																									1	2	3
Soliom Ferenc	-												1	2														
Soltai (Stepankó) László	-											1	2	3				6	7	8								
Soltész Attila	-																									1	2	
Soltész Gyula	-															1	2	3	3									
Soltész László	-									1	2	3	4															
Solti Jenő	-														3	4	5	6	7	8								
Solymosi (Panker) Miklós	-													1														
Sólyom Zoltán	-																									1	2	3
Somogyi Zoltán	-								1	2	3																	
Somogyvári Géza	-																								1	2	3	4
Somoskéry Ernő	-														1	2	3	4	5	6	7	8						
Somssich György br.	-																5	6	7	8								
Somssich Lőrincz	-																						2	3	4			
Sonecker Sándor	-			1	2	3	4																					
Sőnyei (Schőn) László	-												1	2	3	4	5	6	7	8								
Soós Gyula	-																					2	3	4				
Soós Károly	-									1	2	3	4															
Soóváry Tihamér	-	2	3	4																								
Soterius Ernő	-	2	3	4																								
Sóvári Dénes	-												2	3	4													
Spányi Béla	-																									8		
Spányi Béla	-																3	4	5	5	6		8					
Speck Miklós	-													1														
Spiller Ferenc	-	2	3	4																								
Spiller Oszkár	-	2	3	4																								
Stach Emil	-								1	2																		

Név	Rendf.	1918-1919	1919-1920	1920-1921	1921-1922	1922-1923	1923-1924	1924-1925	1925-1926	1926-1927	1927-1928	1928-1929	1929-1930	1930-1931	1931-1932	1932-1933	1933-1934	1934-1935	1935-1936	1936-1937	1937-1938	1938-1939	1939-1940	1940-1941	1941-1942	1942-1943	1943-1944	1944-1945
Stadler Kálmán	-																							1	2	3	4	
Stark Ferenc	-			1	2	3	4																					
Stefán József	-												1	2														
Steiner Lajos	-			1	2	3	4																					
Steiner Rezső	-									1	2	3																
Steinitzer Frigyes	-					1	2	3	3	4																		
Stenszky Dezső	-		1	2	3	4																						
Stipsicz Ferenc	-								2	3	4																	
Stipsicz István	-					1	2	3	4																			
Stipsicz Károly	-					2	3	4																				
Stolczenberg János	-		1	2	3	4																						
Stolzenberg Vilmos	-	2	3	4																								
Straub István	-						1	2	3	4																		
Strazimir Károly	-					3	4																					
Strinovics József	-			1	2	3	4																					
Strinovits Imre	-						1	2																				
Strinovits László	-						1	2	3	4																		
Suhogó (Scholaszter) János	-													1	2	3	4	5	6	7	8							
Sulyánszki Jenő	-																						1	2	3	4		
Sulyovszki Zoltán	-					1	2	3	4																			
Sümeghy László	-			2	3	4																						
Sylveszter Gyula	-											1																
Sypniewsky Gyula	-						1	2	3	4																		
Sypniewsky György	-						1	2	3	4																		
Szaak Egon	-								2																			
Szábel Rudolf	-																								8			
Szabó Gyula	-		1	2	3	4																						
Szabó András	-							2	3	4																		
Szabó Béla	-														1	2	3	4	5	6	7	8						
Szabó Béla	-			1	2	3	4																					
Szabó Bálint	-																									1	2	3
Szabó Dénes	-																						1	2	3	4		
Szabó Endre	-																								1	2	3	4
Szabó Ernő	-				1	2	3	4																				
Szabó Ferenc	-	3	4																									
Szabó Gyula	-		1	2	3	4																						
Szabó György I.	-			1	2	3	4																					
Szabó György II.	-																			1	2							
Szabó György III.	-			1	2	3	4																					

Név	Rendf.	1918-1919	1919-1920	1920-1921	1921-1922	1922-1923	1923-1924	1924-1925	1925-1926	1926-1927	1927-1928	1928-1929	1929-1930	1930-1931	1931-1932	1932-1933	1933-1934	1934-1935	1935-1936	1936-1937	1937-1938	1938-1939	1939-1940	1940-1941	1941-1942	1942-1943	1943-1944	1944-1945
Szabó György IV.	-																					1	2	3	4			
Szabó György V.	-																			1	2	3						
Szabó Géza	-					1	2	3	4																			
Szabó Imre I.	-																					1	2	3	4			
Szabó Imre II.	-																			1	2	3						
Szabó Imre III.	-																1	2	3	4	5							
Szabó Imre IV.	-														7	8												
Szabó István	-																									1	2	3
Szabó István	-					1	2	3	4																			
Szabó István	-	1	2	3	4																							
Szabó Iván	-			1	2	3	4																					
Szabó János	-																									1	2	3
Szabó János	-																4	5	6	7	8							
Szabó Kálmán	-																					1	2	3	4			
Szabó Kálmán	-									1																		
Szabó Károly	-												4															
Szabó Károly	-		1	2	3	4																						
Szabó Károly	-	1	2	3	4																							
Szabó Lajos	-					1	2	3	4																			
Szabó László	-																								1	2	3	4
Szabó László	-																					3	4					
Szabó László	-														7	8												
Szabó Miklós	-																						1	2	3	4		
Szabó Ottó	-																					1	2	3	4			
Szabó Szilveszter	-													1														
Szabó Sándor	-			1	2	3	4																					
Szabó Zoltán	-														1	2	3	4	5	6	7	8						
Szabó Zsolt	-																										1	2
Szakály József	-																							8				
Szakmáry Attila	-																									1	2	3
Szakonyi Dezső	-							1	2	3	4																	
Szakonyi István	-							3	4																			
Szalai Ferenc	-												1	2	3	3	4	5										
Szalai László	-																					3	4					
Szalai László	-										1	2	3	4														
Szalay Doppler Arisztid	-														2	3	4	5	6	7	8							
Szandai István	-																				1	2	3	4				
Szankóczi Imre	-					1	2	3	4																			
Szánthó Béla	-		1	2	3	4																						
Szántó Béla	-		1	2	3	4																						

Név	Rendf.	1918-1919	1919-1920	1920-1921	1921-1922	1922-1923	1923-1924	1924-1925	1925-1926	1926-1927	1927-1928	1928-1929	1929-1930	1930-1931	1931-1932	1932-1933	1933-1934	1934-1935	1935-1936	1936-1937	1937-1938	1938-1939	1939-1940	1940-1941	1941-1942	1942-1943	1943-1944	1944-1945
Szántó Zoltán	-						1	2	3	4																		
Szappanos György	-																									1	2	3
Száraz Zoltán	-	2	3	4																								
Szász András	-																						1	2	3	4		
Szász Ottó	-							1	2	3	4																	
Szász Tibor	-																								8			
Szatmári Péter	-																									8		
Szatmári Tibor	-										1	2	3	4														
Szávai (Sztruhák) János	-															1	2	3	4	5	6							
Szávai (Szávits) György	-									1	2	3	4															
Szávits László	-							1	2	3	4																	
Szávits Tivadar	-	3	4																									
Szécsy László	-										1	2	3	4	5													
Szegedi Ensch Antal br.	-													1	2	3	4	5	6	7	8							
Szegedi István	-					1	2	3	4																			
Szeifert Sándor	-				1	2	3	4																				
Szeivert Antal	-											1	2	3														
Székely Albert	-														6	7	8											
Székely András	-																											1
Székely Attila	-														1	2	3	4	5	6	7	8						
Székely Balázs	-																1	2	3	4	5	6		8				
Székely Bálint	-										1	2	3	3														
Székely Ernő	-										1	2	3	4														
Székely Ferenc László	-																									1	2	3
Székely István	-																					3	4					
Székely János	-																1	2	3	4	5							
Székely Tibor	-															1	2	3	4	5	6							
Székessy István	-		1	2	3	4																						
Szelényi (Szieberth) Béla	-																	2	3	4	5							
Szelepcsényi Tibor	-								1	2	3	4																
Szelepcsényi Ákos	-											1	2	3														
Széll Kálmán	-																											1
Széll Kálmán	-																				1	2	3	4				
Szellősi Gáspár	-				1	2	3	4																				
Szemes István	-						1	2	3	4																		
Szemző György	-													6	7	8												
Szenczy Béla	-																					1	2	3	4			
Szenczy Zoltán	-																										1	2
Szende János	-																					2						

Név	Rendf.	1918-1919	1919-1920	1920-1921	1921-1922	1922-1923	1923-1924	1924-1925	1925-1926	1926-1927	1927-1928	1928-1929	1929-1930	1930-1931	1931-1932	1932-1933	1933-1934	1934-1935	1935-1936	1936-1937	1937-1938	1938-1939	1939-1940	1940-1941	1941-1942	1942-1943	1943-1944	1944-1945
Szendrő Ödön	-														7	8												
Szendrői Pál	-																								1	2	3	4
Szendrőy Pál	-																									1	2	3
Szenes László	-											1	2	3	4	5	6	7	8									
Szent Királyi Árpád	-																	1	2	3	3							
Szentágotai Dezső	-																									1	2	3
Szente Ákos	-																					2	3	4				
Szenteleki György	-																		1	2	3							
Szentesi Olivér	-																				1	2	3	4				
Szentgyörgyi Tibor	-							1	2	3	4																	
Szentimrei Béla	-																						1	2	3	4		
Szentirmay Miklós	-																							1	2	3	4	
Szentkirályi (Comensoli) Miklós	-																4	5	6	7	8							
Szentlőrinczy Géza	-																								1	2	3	4
Szentmiklóssy Antal	-			1	2	3	4																					
Szepessy Lajos	-		1	2	3	4																						
Szepessy Árpád	-											2	3	4														
Szepesváraljai Alfonz	-													1														
Szepesvári (Solcz) Dezső	-															1	2	3	4	5	6							
Szepesvári (Stockinger) Béla	-												1	2	3	4	5	6	7	8								
Szepezdi (Szuper) Zoltán	-														7	8												
Szépkuthy Zoltán	-														3	4	5	6	7	8								
Szepy Lajos	-	1	2	3	4																							
Szerényi (Strisch) Nándor	-														1	2	3	4	5	6								
Szigethy Andor	-																			1	2	3						
Szigethy Zoltán	-	1	2	3	4																							
Szigeti Gy.Miklós	-																								8			
Szigeti Zoltán	-			2	3	4																						
Szigetvári József	-																				6							
Szigety István	-																								1	2	3	4
Szijjártó Tibor	-																						1	2	3	4		
Sziklai László	-																											4
Szilágyi Jenő	-								1	2	3	4																
Szilágyi Lajos	-																1											
Szilágyi Lajos	-			1	2	3	4																					
Szilárd Zoltán	-																							1	2	3		
Szilassy Iván	-											1	2	3	4	5	6	7	8									
Szilassy József	-																1	2	3	4	5			8				
Szilassy Péter	-																5	5	6	7								
Szilvágyi József	-																								1	2	3	4

Név	Rendf.	1918-1919	1919-1920	1920-1921	1921-1922	1922-1923	1923-1924	1924-1925	1925-1926	1926-1927	1927-1928	1928-1929	1929-1930	1930-1931	1931-1932	1932-1933	1933-1934	1934-1935	1935-1936	1936-1937	1937-1938	1938-1939	1939-1940	1940-1941	1941-1942	1942-1943	1943-1944	1944-1945
Szilvási Gyula	-											1																
Szilvási Sándor	-												1	2														
Szilvássy Lajos	-															1	2	3	4	5	6							
Szirányi Guidó	-									1	2	3	4															
Szmerekovszki Béla	-									1	2	3	4															
Szmodis Loránd	-																						1	2	3	4		
Szmodis Tibor	-													1														
Szőcs Lajos	-																			3	4							
Szőke Kálmán	-																											1
Szőke Pál	-										1	2	3	4														
Szőkessy Sándor	-		1	2	3	4																						
Szolga Endre	-														6	7	8											
Szőllősi Gáspár	-				1	2	3	4																				
Szőllősi Imre	-								1																			
Szőllősi István	-						1																					
Szőllősi Sándor	-																		1	2	3							
Szőlősi Attila	-								1	2	3	4																
Szombathi Kálmán	-								1																			
Szomeczka Sándor	-			1	2																							
Szommer Gyula	-							1	2	3	4																	
Szomraki (Szumrák) Ákos	-													1	2	3	4	5	5	6	7	8						
Szomraki Kálmán	-																									1	2	3
Szondi Endre	-																							8				
Szondy István	-	2	3	4																								
Szőnyi (Steffler) Miklós	-											1	2	3	4	5	6	7	8									
Szőnyi László	-			1	2	3	4																					
Szoó Lajos	-														1													
Szőry József	-							1	2	3	4																	
Szőts István	-														7	8												
Szőts Zoltán	-				1	2	3																					
Szotyori Endre	-												1	2	3	4	5	6	7	8								
Sztankóczi Attila	-					1	1	2	3	4																		
Sztankóczi László	-						2	3	4																			
Sztojanovics István	-												1	2														
Szűcs Imre	-									1	2	3	4															
Szűcs Károly	-						1	2	3	4																		
Szűcs Zoltán	-				1	2	2	3	4																			
Szunyogh Péter	-						3	4																				
Szurdoki János	-																								1	2	3	4
Szűts Ervin	-														1	2	3	4	5									

Név	Rendf.	1918-1919	1919-1920	1920-1921	1921-1922	1922-1923	1923-1924	1924-1925	1925-1926	1926-1927	1927-1928	1928-1929	1929-1930	1930-1931	1931-1932	1932-1933	1933-1934	1934-1935	1935-1936	1936-1937	1937-1938	1938-1939	1939-1940	1940-1941	1941-1942	1942-1943	1943-1944	1944-1945
Szűts Ervin	-				1	2	3	4																				
Szűts Imre	-																							1	2	3	4	
Tabódy István	-													1	2	3	4	5	6	7	8							
Tábori (Táborszki) László	-																			1	2	3	4					
Tahy Ferenc	-															3		5	6	7	8							
Takács Béla	-										1	2	3	4	5	6	7	7	8									
Takács Zsigmond	-	1	2	3	4																							
Takácsi Attila	-																							1	2	3	4	
Takácsi Tibor	-		1	2	3	4																						
Tamás (Thomé) József	-												1	2														
Tamás József	-																					1	2	3	4			
Tamás József	-													2														
Tamáshidy Ernő	-																								1	2	3	4
Tamási (Boer) Jenő	-											1	2	3	3	4	5	6	7	8								
Tamássy Miklós	-							4																				
Tanczik Pál	-											1	2	3														
Tánczos Ottó	-																									1	2	3
Tanka Imre	-											2	3	4														
Tapodi István	-																					1	2	3	4			
Tarbaki László	-						4																					
Tarnai István	-																											4
Tarnai József	-									1	2	3	4															
Tarnai Szabolcs	-									1	2	3	3	4														
Tarnói András	-					4																						
Tarnóy János	-	1	2	3	4																							
Taróczi (Szmazsenka) Erik	-											1	2	3														
Tarr István	-																									1	2	3
Tasnády László	-	2	3	4																								
Tasnády Tihamér	-			2	3	4																						
Tatai Dezső	-														7	8												
Tegzes Kálmán	-										1	2	2	3														
Tél Aladár	-										1	2	3	4														
Telbisz János	-						1	2	2	3	4																	
Telek Zoltán	-																				1	2	2	3	4			
Telgárti Jenő	-																					1						
Telkes (Traub) Emil	-									1	2	3	4		6	7	8											
Telkes (Traub) Károly	-											1	2	3														
Temessi Aladár	-																									8		
Temessi István	-																1	2	3	4	5	6						
Temesvári Emanuel	-																1	2										

Név	Rendf.	1918-1919	1919-1920	1920-1921	1921-1922	1922-1923	1923-1924	1924-1925	1925-1926	1926-1927	1927-1928	1928-1929	1929-1930	1930-1931	1931-1932	1932-1933	1933-1934	1934-1935	1935-1936	1936-1937	1937-1938	1938-1939	1939-1940	1940-1941	1941-1942	1942-1943	1943-1944	1944-1945
Temesváry Ferenc	-																											1
Temesváry Gergő	-																					1	1	2	3	4		
Tenki Tibor	-																									8		
Terényi Lajos	-																						1	2	3	4		
Ternovits Imre	-	2	3	4																								
Tersztyánszky György	-																									8		
Tertyánszki Lóránd	-															1	2	3	4									
Thámos Géza	-								1																			
Thanai Antal	-			2	3	4																						
Thiry Károly	-																									1	2	3
Thold Dezső	-									3	4																	
Thold Miklós	-														3	4	5	6	7	8								
Thurmay Béla	-																									1	2	3
Thurmay Kálmán	-																										1	2
Thuróczi Endre	-																		1	2	3							
Thurszky Pál	-																									1	2	3
Thurzó Sándor	-												1	2	3	4	5	6	7	8								
Thyll Géza	-		1	2	3	4																						
Tiborcz (Taiber) Pál	-																	1	2	3	4	5						
Tiekler Antal	-			1	2	3	4																					
Tietze Nándor	-			1	2	3	4																					
Tihanyi Lajos	-					1	2	3	4																			
Timár Zoltán	-	1	2	3	4																							
Tirts Tibor	-																					1	2	3	4			
Titeli (Titl) János	-														7	8												
Tokai László	-																									1	2	3
Tokody László	-																											1
Tölgyes László	-					1	2	3	4																			
Tölgyesi Gusztáv	-																						1	2	3	4		
Tölgyessy Iván	-																				1	2	3	4				
Toll Iván	-																					2	3	4				
Tolnai (Thomann) Dezső	-														5	6	7	8										
Tolnai György	-							1																				
Tomka Lehel	-																								1	2	3	4
Tomori György	-							1	2	3	4																	
Tömössi Géza	-											1																
Tompa Béla	-				1	2	3	4																				
Tonelli Miklós	-												1	2														
Tonheiszer József	-								1	2	3	4																
Toókos Csaba	-															1	2	3	4	5	6							

Név	Rendf.	1918-1919	1919-1920	1920-1921	1921-1922	1922-1923	1923-1924	1924-1925	1925-1926	1926-1927	1927-1928	1928-1929	1929-1930	1930-1931	1931-1932	1932-1933	1933-1934	1934-1935	1935-1936	1936-1937	1937-1938	1938-1939	1939-1940	1940-1941	1941-1942	1942-1943	1943-1944	1944-1945
Toperczer Dezső	-													1														
Toperczer Kálmán	-									1	2	3	4															
Toperczer Oszkár	-								1	2	3	4																
Toperczer Árpád	-											1	2	3														
Topler Péter	-	2	3	4																								
Tormássi Tibor	-									2	3	4																
Tormássy István	-			1	2	3	4																					
Tornallyai János	-																						1	2	3	4		
Tornyos Ödön	-										1	2	3	4	5	6	7	8										
Török Attila	-				1	1	2	3	4																			
Török István	-																					1	2	3	4			
Törpényi (Schlotzer) Árpád	-										1	2	3	4	5	6	7	8										
Törseök Károly	-																	1	2	3	4							
Törzsök Imre	-																					1	2	3	4			
Törzsök László	-												1	2														
Tóth Béla	-												1	2														
Tóth Endre	-																							1	2	3	4	
Tóth Gyula	-						1	2																				
Tóth Iván	-													1														
Tóth Jenő	-							1																				
Tóth József	-																						1	2	3	4		
Tóth József	-				1	2	3	4																				
Tóth Kálmán	-												3	4														
Tóth László	-																		3	4	5			8				
Tóth László	-												1	2														
Tóth László	-													1														
Tóth Miklós	-				1	2	3	4																				
Tóth Sándor	-												1	2														
Tóth Sándor	-				1	2	3	4																				
Tóth Zoltán	-													1														
Tóth Zoltán	-											1	2	3														
Tóth Zsigmond	-											1	2	3	4	5	6	7	8									
Tóthfalusi (Tóth) Lajos	-															1	2	3	4	5	6							
Tótlipcsey Miklós	-																					3	4					
Tövisházi (Sziszel) Ottó	-														6	7	8											
Traindl József	-			1	2	3	4																					
Treisz Béla	-										1	2	3	4														
Tscheppen József	-													1														
Turcsányi Sipos Tibor	-												2	3	4	5	6	7	8									
Turcsányi Tibor	-								1	2	3	4																

Név	Rendf.	1918-1919	1919-1920	1920-1921	1921-1922	1922-1923	1923-1924	1924-1925	1925-1926	1926-1927	1927-1928	1928-1929	1929-1930	1930-1931	1931-1932	1932-1933	1933-1934	1934-1935	1935-1936	1936-1937	1937-1938	1938-1939	1939-1940	1940-1941	1941-1942	1942-1943	1943-1944	1944-1945
Turgonyi Pál	-												1	2														
Udvardi (Weszelák) Miklós	-										1	2	3	4	5	6	7	8										
Udvardi György	-																				4							
Udvardy Lajos	-	1	2	3	4																							
Ugodi (Unger) Alajos	-																1	2	3	4	5							
Ugray György	-																							1	2	3	4	
Ujhelyi György	-											1	2	3	4	5	6	7	8									
Ujhelyi Szabolcs	-					2	3	4																				
Ujhelyi Sándor	-				1	2	3																					
Ujlaki Dezső	-																					1	2	3	4			
Ujvári Zoltán	-				1	2	3	4																				
Ullaga József	-																								1	2	3	4
Upor Gyula	-																									8		
Uri (Szigriszt) László	-													1														
Ürmössy Géza	-											1																
Uszkay László	-																									8		
Ütő Géza	-																							1	2	3	4	
Uzoni Jenő	-				1	2	3	4																				
Vadasdy Kálmán	-			1	2	3	4																					
Vadnai István	-							1	2	3	4																	
Vághy György	-																			1	2	3						
Vajda Zuárd	-		1	2	3	4																						
Vajna Kálmán	-																					2	3	4				
Válai István	-																							1	2	3	4	
Valkovits Zoltán	-																					1	2	3	4			
Vályi Nagy Béla	-																									1	2	3
Vályi Nagy Géza	-																									8		
Vámos Győző	-											1	2	3														
Vámosi (Temunovits) Zoltán	-													1														
Vannay László	-						1	2	3	4																		
Váradi Zoltán	-																					1	2	3	4			
Varga Gyula	-									1																		
Varga Modestó	-																	3	4	5	6							
Varga Pál	-				1	2	2	3	4																			
Varga Szabolcs	-																									1	2	3
Varga Sándor	-				1	1	2	3	4																			
Varga Zoltán	-									2																		
Vargha Gyula	-	2	3	4																								
Vargha Károly	-	2	3	4																								
Vargha Tivadar	-																									1	2	3

Név	Rendf.	1918-1919	1919-1920	1920-1921	1921-1922	1922-1923	1923-1924	1924-1925	1925-1926	1926-1927	1927-1928	1928-1929	1929-1930	1930-1931	1931-1932	1932-1933	1933-1934	1934-1935	1935-1936	1936-1937	1937-1938	1938-1939	1939-1940	1940-1941	1941-1942	1942-1943	1943-1944	1944-1945
Várhalmi Iván	-																					2	3	4				
Várhelyi Etele	-																								1	2	3	4
Várhidy Csaba	-																										1	2
Vári Antal	-														7	8												
Vári Tibor	-																									8		
Varjasi (Kölber) Károly	-										1	2	3	4	5	6	7	8										
Várkonyi Tibor	-	2	3	4																								
Várnagy (Wagner) Tibor	-																				5			8				
Várnagy Ervin	-																					2						
Várnai Zoltán	-														7	8												
Varsányi (Szeibert) Tibor	-															6	6	7	8									
Várszegi (Pekovits) Győző	-								1	2	3	4			7	8												
Vasadi István	-																									8		
Vásárhelyi István	-													1	2	3												
Vásárhelyi Kálmán	-																											1
Vass Miklós	-																							1	2	3	4	
Vass Tamás	-							3																				
Vasvári (Eisensehr) Tibor	-																1	2	3	4	5			8				
Vasvári Loránd	-																								1	2	3	4
Vasváry József	-												1	2														
Vaszkó Tamás	-																							3	4			
Vay Gábor gr.	-																					3						
Vécsei Béla	-								1	2	3	4																
Vécsei Kálmán	-																									8		
Vécsei László	-																					3	4					
Végh József	-																								8			
Végh Ödön	-				1	2	3	3	4																			
Végh Rezső	-																					3	4					
Végvári István	-																					3	4					
Végvári László	-																					2	3	4				
Vekerdi Ferenc	-																					1	1	2				
Ventényi (Muntyán) János	-	1	2	3	4																							
Veress István	-												1	2														
Veress Károly	-	2	3	4																								
Veress Sándor	-										1	2	3	4														
Veress Sándor	-					1	2																					
Vértes Elemér	-													4														
Vértes Vilmos	-										2	3	4		6	7	8											
Vértes Zoltán	-						1	2	3	4																		
Vészits Lajos	-	2	3	4																								

Név	Rendf.	1918-1919	1919-1920	1920-1921	1921-1922	1922-1923	1923-1924	1924-1925	1925-1926	1926-1927	1927-1928	1928-1929	1929-1930	1930-1931	1931-1932	1932-1933	1933-1934	1934-1935	1935-1936	1936-1937	1937-1938	1938-1939	1939-1940	1940-1941	1941-1942	1942-1943	1943-1944	1944-1945
Vidos Aladár	-														1	2	3	4								
Vietorisz Rezső	-	2	3	4																							
Vigh Béla	-																				2	3	4			
Vigyázó Gábor	-																								1	2	3
Vikár Ödön	-														1	2	3	4	4	5						
Virágh Barnabás	-																				1	2	3	4		
Virányi Árpád	-																				3	4				
Visnyei Simon	-																						1	2	3	4	
Visy Lajos	-		2	3	4																						
Vitányi Attila	-										1	2	3													
Viz László	-																					1	2	3	4		
Vizi László	-									1	2	3	4													
Vizinczei Béla	-																					1	2	3	4		
Vizinczey István	-																								1	2	
Vizvári Károly	-																				2	3	4			
Voit Imre	-							1	2	3	4															
Volant András	-	2	3	4																							
Volyacsek Ferenc	-																										1
Vörnle Pál	-																					1	2	3	4		
Vörös (Haidecker) Tibor	-													7	8											
Vörös Géza	-																		1	2	3	4				
Vörös Vidor	-																					1	2	3	4		
Vrabély Attila	-																						1	2	3	4	
Vukovich László	-				1	2	3	4																		
Wach József	-											1	2													
Waczek (Csanádi György) Fedor	-										1	2	3													
Waczek Frigyes	-							1	2	3	4															
Wagner Frigyes	-			1	2	3	4																			
Wagner János	-			1	2	3	4																			
Waldberg Endre	-										1	2	3													
Walder Pál	-						1	2	3	4																
Walter Lajos	-				1	2	3	3	4																	
Weber István	-																				1	2	3	4		
Weigert Olivér	-			1	2	3	4																			
Weinzl Géza	-								1	2	3	4														
Weninger Egon	-																			1	2	3	4			
Weninger Vince	-																1	2	3	4						
Wenner József	-													7												
Werner Ferenc	-	2	3	4																							
Wettengel Rudolf	-		2	3	4																						

Név	Rendf.	1918-1919	1919-1920	1920-1921	1921-1922	1922-1923	1923-1924	1924-1925	1925-1926	1926-1927	1927-1928	1928-1929	1929-1930	1930-1931	1931-1932	1932-1933	1933-1934	1934-1935	1935-1936	1936-1937	1937-1938	1938-1939	1939-1940	1940-1941	1941-1942	1942-1943	1943-1944	1944-1945
Wettstein György	-			1	2	3	4																				
Wieber Imre	-																					2	3	4			
Wienkler Andor	-		1	2	3	4																					
Wiesner Elemér	-									1	2	3														
Willgermein Lajos	-					1	2	3	4																	
Wissky Zoltán	-			1	2																					
Wiszkidenszky György	-	2	3	4																							
Woiaczek Zoltán	-							1																		
Woinarovits Andor	-				1	1	2	3	4																	
Wolfram Elemér	-											1														
Wünsch Egon	-																								1	2	3
Ybl Miklós	-																				1	2	3	4		
Zábori (Stadler) Sándor	-													1	2	3	4	5	6	7	8					
Zábránszky Ödön	-										1	2	3													
Zábrátczki László	-																				1	2	3	3	4	
Zadravetz István	-						1	2																		
Zahumenszki István	-				1	2	3	4																		
Zajka Gyula	-											1	2	3	3	4	5	6	7	8						
Zajkai (Sztéhló) Sándor	-																	1	2	3						
Zalai Tamás	-						1	2	3	4																
Zalasdi Ferenc	-																				2	3	4			
Zalatnay Lajos	-																								1	2	
Zámbó Dezső	-	2	3	4																							
Zamkó Tamás	-																								1	2	
Zánk Tibor	-																						1	2	3	4	
Zauner Ferenc	-											1	2													
Zboray Dezső	-											1	2													
Zech Konstantin	-									3	4															
Zedtvitz Ferenc gr.	-																	1	2	3						
Zeffer Iván	-																						1	2	3	4	
Zele Ferenc	-																								1	2	
Zengő József	-																				1	2	3	4		
Zerinvári Miklós	-																				3	4				
Zichy Mihály gr.	-													4	5	6	7	8								
Ziegler Jenő	-	2	3	4																							
Ziguri Szilárd	-											1														
Zimonyi (Zimmer) Pál	-													1												
Zmeskál István	-								1	2	3	4														
Zöldi István	-			1	2	3	3	4																		
Zoltai Áprád	-																				2	3	4			

Név	Rendf.	1918-1919	1919-1920	1920-1921	1921-1922	1922-1923	1923-1924	1924-1925	1925-1926	1926-1927	1927-1928	1928-1929	1929-1930	1930-1931	1931-1932	1932-1933	1933-1934	1934-1935	1935-1936	1936-1937	1937-1938	1938-1939	1939-1940	1940-1941	1941-1942	1942-1943	1943-1944	1944-1945
Zoltán József	-																	1	2									
Zombori András	-																									1	2	3
Zugschwert Tibor	-				1	2	3	4																				
Zvarinyi Emil	-							1																				
Zvolenszki József	-						1	2	3	4																		
Zsember Zsigmond	-	2	3	4																								
Zsigmond János	-																						1	2	3	4		
Zsigmond Ákos	-													1	2	3	4	5	6	7	8							
Zsilinszki László	-																							1	2	3	4	
Zsilinszki Sándor	-																					1	2	3	3	4		
Zsõgõn Endre	-				1	2	3	4																				
Zsovinyecz István	-	2	3	4																								
Zsovinyetz Pál	-		1	2	3	4																						
Zsuffa Szabolcs	-						1	2	2	3	4																	

Az 1934-ben kezdő évfolyam B osztályának (2.szd.) névjegyzéke

1. Ágoston X.
2. Árbócz János
3. Balla Károly
4. Balogh X
5. Becsey X
6. Csekey X
7. Fekete X
8. Ferdinándy Géza
9. Fokvári X
10. Fritz X
11. Heppes Aladár
12. Jákó János
13. Karola X
14. Kaszás X
15. Keresztes Ferenc
16. Kosztics Iván
17. Maár László
18. Magera X
19. Medgyessy X
20. Metz Rezső
21. Mindek Géza
22. Molnár Mózes
23. Németh Ernő
24. Németh X
25. Pocsátkó László
26. Puskás X
27. Schubert X
28. Szebényi X
29. Szedenik X
30. Székely X
31. Szőke X
32. Sztrakoniczky Rezső
33. Takács X
34. Tóth Árpád
35. Vály X
36. Zsigmondi X

A lista a kézirat lezárása után került elő, hiányos. A fel nem derített keresztneveket X-szel jelöltük.

Felhasznált irodalom

1. HM Hadtörténeti Intézet és Múzeum anyagából:
   — HM eln.9. osztály és VKF levéltári anyaga, 1918-1945.
   — Katonaiskolák levéltári anyaga, 1918-1945.
   — Katonaiskolák év végi értesítői, 1922-1939.
   — Honvédségi közlönyök vonatkozó rendeletei és pályázatai, 1918-1945.
   — Visszaemlékezések és tanulmányok a levéltár anyagából.
   — Schematismus für das k.u.k. Heer und die k.u.k. Kriegsmarine für 1914.
   — Veszteségjegyzékek I.-XI.
2. HM Központi Irattár anyagából: veszteségi kartonok, személyi adatok.
3. Bereczki-Komlósi-Nagy: Neveléstörténet. Bp. 1986. Tankönyvkiadó.
4. Deák István: Volt egyszer egy tisztikar, 1848-1918. Bp. 1993. Gondolat.
5. H.C. Dent: British education. London, 1948. Longmans, Green and Co.Ltd.
6. Dombrády Lóránd-Tóth Sándor: A magyar királyi honvédség, 1919-1945. Bp. 1987. Zrínyi.
7. Éder Miklós a HIM kutatójának dokumentációs anyaga és visszaemlékezései.
8. Hajdu Tibor szerk.: A magyar katonatiszt (1848-1945). Bp. 1989. MTA Történettudományi Intézet
9. Hidvéghy Sándor: A kőszegi cs. és kir. katonai alreáliskola története, 1856-1918. Kőszeg, 1937.
10. Jurisics Miklós Kőszeg Város Múzeuma. Adat- és emléktár anyaga.
11. Kiss Tibor (szerk.): A kőszegi Gyógypedagógiai Intézet 25 éve (1957-1982). Kőszeg, 1983.
12. Kőszeg Város Levéltára. A katonaiskolára vonatkozó anyag.
13. Nagy László: A kőszegi katonai nevelőintézet története (1853-1945). Kőszeg, 1982. Doktori értekezés.
14. Nemeskürty István: Befejezett múlt. A pécsi katonaiskola. Bp. 1985. Magvető. (Esszégyűjtemény része).
15. Perjés Géza: Tiszt a magyar honvédségben, I. fejezet. Bp. 1992. Kézirat.
16. Rába István: A kőszegi gyógypedagógiai intézmény 35 éves története. A "Mécses", kőszegi gyógypedagógiai periodika 1992. III.évf.3.szám.
17. Ravasz-Felkai-Ballér-Simon: A magyar nevelés története a feudalizmus és a kapitalizmus korában. Bp. 1968. Tankönyvkiadó.
18. Romsics Ignác: Ellenforradalom és konszolidáció. Bp. 1982. Gondolat.
19. Saád Ferenc: Katonai nevelés. Pécs, 1940. Mayer A. Géza és Társai.
20. dr.Szabó Mária: A történelmi tudat formálása a két világháború közötti honvéd reáliskolai nevelőintézetekben, a Ludovika Akadémia előkészítő iskoláiban. Bp. 1993. Egyetemi doktori értekezés.
21. dr.Szakály Sándor: A magyar katonai elit, 1938-1945. Bp. 1987. Magvető.

Filmek:

A Magyar Televízió megrendelésére a kőszegi katonaiskoláról két egyenként 48 perces dokumentumfilm készült: Rendező: Kisfaludy András.

1. "Iskolák azon a határon". 1991.
2. "Iskolások azon a határon". 1991-92.

TARTALOMJEGYZÉK

A SZERZŐKRŐL

Ráskay Pál

1919-ben született Budapesten pedagógus- és katonacsaládból. Alsó középiskoláit a budapesti Bencés Reálgimnáziumban végezte.
1934-ben került a kőszegi m.kir. "Hunyadi Mátyás" honvéd Reáliskolai Nevelőintézetbe, ahol osztályelsőként 1938-ban érettségizett. A Ludovika Akadémián 1941-ben avatták tüzérhadnaggyá 1. rangszámmal. Szegeden és Budapesten szolgált elsőtisztként és ütegparancsnokként. 1944 októberében a szentesi hídfőben súlyosan megsebesült, mint az I.pc. hadosztály tüzérezredének segédtisztje. A háborút tüzér lőiskolai tanárként fejezte be főhadnagyi rendfokozatban.
A háború után "B"-listázták, majd nyugdíjazták. 1951-53 között a fővárosból ki-telepítették és megfosztották rendfokozatától.
A polgári életben erősáramú üzemmérnöki képesítést szerzett, és felsőfokú angol és német nyelvvizsgát tett. A villamos energiaiparban dolgozott az export területén.
Nyugdíjasként, 1991-től kapcsolódott be a honvédség munkájába, elsősorban a honvéd középiskolák és kollégiumok reform-folyamatába. A Katonai nevelés és oktatás tárgyában tanulmányai és cikkei jelentek meg.
1992-ben törvénytelen lefokozását hatálytalanították és előléptették alezredessé.

Szabó Zoltán

Debrecenben született 1921-ben. 1931 és 1939 között volt a m.kir. "Hunyadi Mátyás" honvéd reáliskolai nevelőintézet növendéke. Tanulmányait a m.kir. honvéd Ludovika Akadémián folytatta, ahol 1942. júniusában avatták hadnaggyá. Csapatszolgálatra Máramarosba került a hegyi vadász alakulatokhoz. Részt vett a Kárpátok előterében folytatott hadműveletekben, majd hároméves hadifogság után, koncepciós hűtlenségi per elítéltjeként több évet börtönben töltött. Az 50-es években segédmunkás, majd esztergályosként szerez lehetőséget, műszaki vonalon való továbbtanulásra. Nyugdíjba vonulásáig a Mávag illetve azok leányvállalatainak volt dolgozója.

A szerzők a mai napig vallják:
"Azt, hogy életem válságos időszakaiban felszínen és ember tudtam maradni — szüleim után — Alma Materünknek köszönhetem. A szellem és a lélek felkészítésével egyidőben a fizikai próbatételeknek is itt tanultam megfelelni. Nevelőink, tanáraink és az intézet szellemisége iránti emlékezés és tisztelet kifejezője ez a könyv!"

A KIADÓ

